T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANABİLİM DALI
GRAFİK BİLİM DALI

SANAT AKIMLARI BAĞLAMINDA YAPAY ZEKA DESTEKLİ GRAFİK TASARIM YORUMLAMALARI

RABİA ULUTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF.DR. MAHMUT SAMİ ÖZTÜRK

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabia ULUTAŞ		
	Numarası	22812801010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Grafik Ana Bilim Dalı / Grafik Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tezin Adı	Sanat Akımları Bağlamında Yapay Zeka Destekli Grafik Tasarım Yorumlamaları		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Rabia ULUTAŞ

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabia ULUTAŞ		
	Numarası	22812801010		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Grafik Ana Bilim Dalı / Grafik Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK		
	Tezin Adı	Sanat Akımları Bağlamında Yapay Zeka Destekli Grafik Tasarım Yorumlamaları		

Grafik tasarım, tarih boyunca sanat akımlarının etkisiyle biçimsel ve estetik açıdan evrilmiş, bu süreçte sanatın temel ilkeleri tasarım anlayışının yapı taşlarını oluşturmuştur. Özellikle modern dönemde gelişen Arts and Crafts, Art Nouveau, Kübizm, Fütürizm, Süprematizm, Dadaizm, De Stijl, Bauhaus, Konstrüktivizm, Sürrealizm ve Art Deco gibi sanat akımları, grafik tasarımın görsel dilini şekillendiren önemli akımlar olmuştur. Günümüzde yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarının gelişmesiyle birlikte, bu sanat akımlarına ait afişlerin dijital ortamda yeniden üretilmesi mümkün hâle gelmiştir.

Bu tez çalışmasında, sanat akımlarının grafik tasarıma etkileri tarihsel bağlamda ele alınmakta; ardından bu etkilerin yapay zeka araçlarıyla ne ölçüde yeniden üretilebildiği incelenmektedir. Her sanat akımını temsil eden bir özgün afiş seçilmiş; grafik tasarım ilkeleri (denge, oran-orantı, vurgu, bütünlük, zıtlık) ve grafik tasarım elemanları (nokta, çizgi, şekil, renk, tipografi) doğrultusunda analiz edilmiştir. ChatGPT ile elde edilen betimlemeler, Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi yapay zeka araçlarına görsel üretim komutu olarak verilmiş ve her afiş dijital olarak yeniden üretilmiştir. Üretilen görseller, özgün afişlerle karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar tablo hâlinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, yapay zeka sistemlerinin tarihsel sanat akımlarını biçimsel olarak ne düzeyde taklit edebildiğini ortaya koyarken; aynı zamanda grafik tasarım süreçlerinde insan-yapay zeka iş birliğine dayalı üretimlerin geleceğine dair eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Akımları, Grafik Tasarım, Yapay Zeka, Midjourney, Ideogram, Leonardo, DALL·E

ABSTRACT

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Rabia ULUTAŞ		
	Student Number	22812801010		
	Department	Department Of Graphics / Graphics Department		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK		
	Title of the Thesis/Dissertation	Artificial Intelligence Supported Graphic Design Interpretations in the Context of Art Movements		

Graphic design has evolved throughout history under the influence of various art movements, with the fundamental principles of art forming the foundation of design understanding. Especially during the modern era, movements such as Arts and Crafts, Art Nouveau, Cubism, Futurism, Suprematism, Dadaism, De Stijl, Bauhaus, Constructivism, Surrealism, and Art Deco have played a significant role in shaping the visual language of graphic design. Today, with the advancement of AI-based visual generation tools, it has become possible to digitally reproduce posters belonging to these art movements.

This thesis examines the influence of art movements on graphic design within a historical context and investigates the extent to which these effects can be reproduced using artificial intelligence tools. For each movement, an original poster was selected and analyzed in accordance with graphic design principles (balance, proportion, emphasis, unity, contrast) and elements (dot, line, shape, color, typography). Descriptions generated with ChatGPT were used as prompts for AI tools such as Midjourney, Ideogram, Leonardo, and DALL·E to create digital reproductions of the posters. The AI-generated visuals were then compared with the original posters, and their similarities and differences were evaluated in tabular form.

This study aims to reveal the extent to which AI systems can visually replicate historical art movements and to develop a critical perspective on the future of human–AI collaboration in graphic design processes.

Keywords: Art Movements, Graphic Design, Artificial Intelligence, Midjourney, Ideogram, Leonardo, DALL·E

ÖNSÖZ

“Sanat Akımları Bağlamında Yapay Zeka Destekli Grafik Tasarım Yorumlamaları” isimli araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu tez çalışmasında, sanat akımlarının grafik tasarıma etkileri tarihsel bir perspektifle ele alınmış ve bu etkilerin yapay zeka destekli görsel üretim araçları aracılığıyla ne ölçüde yeniden üretilebildiği irdelenmiştir. Çalışmada her sanat akımını temsil eden özgün bir afiş seçilmiş; seçilen afişler grafik tasarım ilkeleri ve elemanları doğrultusunda detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. ChatGPT ile elde edilen betimlemeler, Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi güncel yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarına komut olarak verilmiş ve dijital ortamda yeniden üretilen afişler, özgün örneklerle karşılaştırılarak tablolar hâlinde değerlendirilmiştir.

Tez sürecim boyunca bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK’e teşekkür ederim. Ayrıca her zaman yanımda olan, sevgileri ve destekleriyle bana güç veren kıymetli aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI i
ÖZET ii
ABSTRACT iii
ÖNSÖZ iv
İÇİNDEKİLER v
KISALTMALAR LİSTESİ vii
GÖRSEL VE TABLOLAR LİSTESİ xiii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
VERİ SETİ VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
1.2. Problemin Durumu 2
1.3. Sayıltılar ve Sınırlılıklar 2
1.4. Yöntem 3
1.5. Evren ve Örneklem 3
1.6. Veri Toplama Araçları 3
1.7. Verilerin Toplanması 4

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat Kavramı 5
2.2. Modern Sanat Akımlarının Grafik Tasarıma Etkisi 7
2.2.1. Arts and Crafts 7
2.2.2. Art Nouveau 9
2.2.3. Kübizm 12
2.2.4. Fütürizm 15
2.2.5. Süprematizm 19
2.2.6. Dadaizm 21

2.2.7. De Stijl 24
2.2.8. Bauhaus 26
2.2.9. Konstrüktivizm 28
2.2.10. Sürrealizm 30
2.2.11. Art Deco 32
2.3. Grafik Tasarım 35
2.4. Grafik Tasarımın Tarihsel Gelişimi 36
2.5. Grafik Tasarım İlkeleri 38
2.5.1. Denge 39
2.5.2. Oran- Orantı 39
2.5.3. Vurgu 39
2.5.4. Bütünlük 39
2.5.5. Zıtlık 40
2.6. Grafik Tasarım Elemanları 40
2.6.1. Nokta 41
2.6.2. Çizgi 41
2.6.3. Şekil 41
2.5.4. Renk 42
2.6.5. Tipografi 43
2.7. Yapay Zeka 43
2.7.1. Yapay Zekanın Tarihsel Gelişimi 46
2.7.2. Yapay Zeka Yapısı 48
2.7.2.1. Uzman Sistemler 48
2.7.2.2. Bulanık Mantık 48
2.7.2.3. Makine Öğrenmesi 49
2.7.2.4. Yapay Sinir Ağları 50
2.7.2.5. GAN Teknolojisi 51
2.8. Yapay Zekanın Grafik Tasarıma Etkisi 52
2.9. Yapay Zekanın Geleceği 54
2.10. Yapay Zeka Uygulamaları 56
2.11. Metin Tabanlı Görsel Üretim Araçları 60
2.11.1. Midjourney 60

2.11.2. Ideogram 61
2.11.3. Leonordo.Ai 62
2.11.4. DALL·E 63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUM

3.1. Arts and Crafts Afiş İncelemesi 65
3.1.1. Arts and Crafts Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 67
3.1.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması 70
3.1.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması 73
3.1.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması 75
3.1.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması 77
3.2. Art Nouveau Afiş İncelemesi 80
3.2.1. Art Nouveau Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 82
3.2.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması 85
3.2.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması 87
3.2.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması 88
3.2.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması 90
3.3. Fütürizm Afiş İncelemesi 92
3.3.1. Fütürizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 94
3.3.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması 97
3.3.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması 99
3.3.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması 101
3.3.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması 102
3.4. Süprematizm Afiş İncelemesi 105
3.4.1. Süprematizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 106
3.4.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması 109
3.4.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması 110
3.4.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması 112
3.4.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması 113
3.5. Dadaizm Afiş İncelemesi 115
3.5.1. Dadaizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 117

3.5.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması.....119
3.5.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması 120
3.5.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması 121
3.5.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması 122
3.6. De Stijl Afiş İncelemesi.....123
3.6.1. De Stijl Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi.....125
3.6.2. Midjourney ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması.....127
3.6.3. Ideogram ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması 128
3.6.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması 129
3.6.5. DALL·E ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması 131
3.7. Bauhaus Afiş İncelemesi 132
3.7.1. Bauhaus Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 134
3.7.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması 137
3.7.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması.....138
3.7.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması.....139
3.7.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması.....141
3.8. Konstrüktivizm Afiş İncelemesi 142
3.8.1. Konstrüktivizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi.....144
3.8.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması.....147
3.8.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması.....148
3.8.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması.....149
3.8.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması 150
3.9. Sürrealizm Afiş İncelemesi.....151
3.9.1. Sürrealizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 153
3.9.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması.....156
3.9.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması 157
3.9.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması 159
3.9.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması 160
3.10. Art Deco Afiş İncelemesi 161
3.10.1. Art Deco Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi 164
3.10.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması 167
3.10.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması.....168

3.10.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması.....169
3.10.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması.....171
SONUÇ.....173
ÖNERİLER.....175
KAYNAKÇA.....177
GÖRSEL KAYNAKÇA.....182

KISALTMALAR LİSTESİ

YZ :Artificial Intelligence (Yapay Zeka)

NLP :Natural Language Processing (Doğal Dil İşleme)

RPA :Robotic Process Automation (Robotik Süreç Otomasyonu)

AGI :Artificial General Intelligence (Genel Yapay Zeka)

GOFAI :Good Old-Fashioned Artificial Intelligence (Klasik Yapay Zeka)

ANI :Artificial Narrow Intelligence (Dar Yapay Zeka)

ASI :Artificial Super Intelligence (Süper Yapay Zeka)

GAN :Generative Adversarial Networks (Üretici Çekişmeli Ağlar)

VAE :Varyasyonel Otoenkoder (Varyasyonel Otokodlayıcı)

GÖRSEL VE TABLOLAR LİSTESİ

Görsel 1: William Morris "Strawberry Thief"(Çilek Hırsızı), 1883. 6
Görsel 2: William Morris, Kelmscott Press, 1897 7
Görsel 3: Jules Chéret ‘‘Le Biche au Bois’(Ormandaki Dişi Geyik), Oyun Afişi, 1886 10
Görsel 4: Eugéne Grasset, Exposition, afiş, 1894.....10
Görsel 5: Julet Cheret, Redoute des Etudiants, afiş, 1894.....11
Görsel 6: Pablo Picasso, Ağlayan Kadın, 1937 12
Görsel 7: Guernica, Pablo Picasso, 1937. 13
Görsel 8: Pablo Picasso, Avignonlu Kadınlar, 1907.....14
Görsel 9: Fütürizm Bildirisi, 1909. 15
Görsel 10: Filippo Tommaso Marinetti “ Zang Tumb Tumb’ Kitap Kapağı,1914 16
Görsel 11: Guillaume Apolinaire kitabından sayfalar, 1918. 17
Görsel 12: Kazimir Malevich'in "Suprematizm", Krasnodar Sanat Müzesi.....18
Görsel 13: Kazimir Malevich, 1913.....20
Görsel 14: Marcel Duchamp, 1919.....21
Görsel 15: Marcel Janco, ‘Dada Akşamı’ için afiş, 1918.....21
Görsel 16: Raoul Hausman, The Art Critic (1919-1920). 22
Görsel 17: Theo Van Doesburg & LaszloMoholy- Nagy, kapak tasarımı, 1925 23
Görsel 18: Piet Mondrian, Kırmızı, Sarı, Mavi ve Siyah Kompozisyon, 1921 24
Görsel 19: Herbert Bayer, Kandinsky Bauhaus’un 60. Yıldönümü afişi, 1926 25
Görsel 20: Herbert Bayer, Sergi afişi, 1927.....26
Görsel 21: Alexander Rodchenko “Leningrad Yayınevi” afişi, 1925 28
Görsel 22: Stenberg Kardeşler Film Kameralı Adam Film Afişi, 1929. 29
Görsel 23: Rene Magritte, ‘‘Minotaure’’dergisi iç kapak tasarımı, 1937.....30
Görsel 24: Salvador Dali “Belleğin Azmi”, 1931.....30
Görsel 25: Adolp Mouron Cassandre, ‘L’Intransigeant gazetesi’ için afiş, 1925 32
Görsel 26: A.M. Cassandre Grand Sport afiş, 1931 32
Görsel 27: Cassandre, Pivolo afişi, 1925. 33
Görsel 28: Lascaux Mağarası Duvar Resmi M.Ö. 15000-1000 arası.....36
Görsel 29: Yapay Zeka yapısı (Taulli, 2019).....49

Görsel 30: Bir Yapay Sinir Ağı Modeli (URL 26, 2019) 49
Görsel 31: Arts&Crafts Exhibition Society Poster, The New Gallery,1888 64
Görsel 32: Midjourney, 30.06.2025 66
Görsel 33: Ideogram, 30.06.2025 66
Görsel 34: Leonardo.Ai, 30.06.2025 66
Görsel 35: DALL·E, 30.06.2025 66
Görsel 36: Midjourney, 30.06.2025 69
Görsel 37: Ideogram, 30.06.2025 72
Görsel 38: Leonardo.Ai, 30.06.2025 74
Görsel 39: DALL·E, 30.06.2025 76
Görsel 40: JOB Cigarettes Poster, Alphonse Mucha,1896 79
Görsel 41: Midjourney, 30.06.2025 81
Görsel 42: Ideogram, 30.06.2025 81
Görsel 43: Leonardo.Ai, 30.06.2025 81
Görsel 44: DALL·E, 30.06.2025 81
Görsel 45: Midjourney, 30.06.2025 84
Görsel 46: Ideogram, 30.06.2025 86
Görsel 47: Leonardo.Ai, 30.06.2025 87
Görsel 48: DALL·E, 30.06.2025 89
Görsel 49: Fortunato Depero, 1926.Geleceğin Işıkları- Bitter ve Cordial Campari Afişi 91
Görsel 50: Midjourney, 30.06.2025 93
Görsel 51: Ideogram, 30.06.2025 93
Görsel 52: Leonardo.Ai, 30.06.2025 93
Görsel 53: DALL·E, 30.06.2025 93
Görsel 54: Midjourney, 30.06.2025 96
Görsel 55: Ideogram, 30.06.2025 98
Görsel 56: Leonardo.Ai, 30.06.2025 100
Görsel 57: DALL·E, 30.06.2025 101
Görsel 58: Dr.Mabuse Film Afişi, Kazimir Malevich, 1925 103
Görsel 59: Midjourney, 30.06.2025 105
Görsel 60: Ideogram, 30.06.2025 105

Görsel 61: Leonardo.Ai, 30.06.2025 105
Görsel 62: DALL·E, 30.06.2025 105
Görsel 63: Midjourney, 30.06.2025 108
Görsel 64: Ideogram, 30.06.2025 109
Görsel 65: Leonardo.Ai, 30.06.2025 105
Görsel 66: DALL·E, 30.06.2025 112
Görsel 67: Küçük Bir Dada Gecesi Duyuru Afişi, Theo van Doesburg ve Kurt Schwitters, 1922 112
Görsel 68: Midjourney, 30.06.2025 116
Görsel 69: Ideogram, 30.06.2025 116
Görsel 70: Leonardo.Ai, 30.06.2025 116
Görsel 71: DALL·E, 30.06.2025 116
Görsel 72: Midjourney, 30.06.2025 118
Görsel 73: Ideogram, 30.06.2025 119
Görsel 74: Leonardo.Ai, 30.06.2025 120
Görsel 75: DALL·E, 30.06.2025 121
Görsel 76: Bart Van Der Leck, Sergi afişi, 1919 122
Görsel 77: Midjourney, 30.06.2025 124
Görsel 78: Ideogram, 30.06.2025 124
Görsel 79: Leonardo.Ai, 30.06.2025 124
Görsel 80: DALL·E, 30.06.2025 124
Görsel 81: Midjourney, 30.06.2025 126
Görsel 82: Ideogram, 30.06.2025 127
Görsel 83: Leonardo.Ai, 30.06.2025 128
Görsel 84: DALL·E, 30.06.2025 130
Görsel 85: Bauhaus Sergi Afişi, Joost Schmidt, 1923 131
Görsel 86: Midjourney, 30.06.2025 133
Görsel 87: Ideogram, 30.06.2025 133
Görsel 88: Leonardo.Ai, 30.06.2025 133
Görsel 89: DALL·E, 30.06.2025 133
Görsel 90: Midjourney, 30.06.2025 136
Görsel 91: Ideogram, 30.06.2025 137

Görsel 92: Leonardo.Ai, 30.06.2025 138
Görsel 93: DALL·E, 30.06.2025 140
Görsel 94: Kırmızı Kamayı Beyazları Vur Afişi,El Lissitzky, 1919 140
Görsel 95: Midjourney, 30.06.2025 143
Görsel 96: Ideogram, 30.06.2025 143
Görsel 97: Leonardo.Ai, 30.06.2025 143
Görsel 98: DALL·E, 30.06.2025 143
Görsel 99: Midjourney, 30.06.2025 146
Görsel 100: Ideogram, 30.06.2025 147
Görsel 101: Leonardo.Ai, 30.06.2025 148
Görsel 102: DALL·E, 30.06.2025 149
Görsel 103: Ecposition International edu Surrealisme Sergi Afişi, Salvador Dali& Marcel Duchamp.....150
Görsel 104: Midjourney, 30.06.2025 152
Görsel 105: Ideogram, 30.06.2025 152
Görsel 106: Leonardo.Ai, 30.06.2025 152
Görsel 107: DALL·E, 30.06.2025 152
Görsel 108: Midjourney, 30.06.2025 155
Görsel 109: Ideogram, 30.06.2025 156
Görsel 110: Leonardo.Ai, 30.06.2025 158
Görsel 111: DALL·E, 30.06.2025 159
Görsel 112: Normandie Afişi, A.M. Cassandre, 1935 160
Görsel 113: Midjourney, 30.06.2025 163
Görsel 114: Ideogram, 30.06.2025 163
Görsel 115: Leonardo.Ai, 30.06.2025 163
Görsel 116: DALL·E, 30.06.2025 163
Görsel 117: Midjourney, 30.06.2025 166
Görsel 118: Ideogram, 30.06.2025 167
Görsel 129: Leonardo.Ai, 30.06.2025 168
Görsel 120: DALL·E, 30.06.2025 170
Tablo 1: Tasarım İlkeleri ve Tasarım Elemanları Değerlendirme Kriterleri Tablosu ...64
Tablo 2: Arts and Crafts Afişinin İnceleme Tablosu 67

Tablo 3: Art Nouveau Afişinin İnceleme Tablosu.....82
Tablo 4: Fütürizm Afişinin İnceleme Tablosu.....94
Tablo 5: Süprematizm Afişinin İnceleme Tablosu.....106
Tablo 6: Dadaizm Afişinin İnceleme Tablosu.....117
Tablo 7: De Stijl Afişinin İnceleme Tablosu.....125
Tablo 8: Bauhaus Afişinin İnceleme Tablosu.....134
Tablo 9: Konstrüktivizm Afişinin İnceleme Tablosu.....144
Tablo 10: Sürrealizm Afişinin İnceleme Tablosu.....153
Tablo 11: Art Deco Afişinin İnceleme Tablosu.....164

GİRİŞ

Teknolojideki hızlı gelişmeler, sanat ve tasarım alanlarını da derinden etkilemiş; özellikle grafik tasarım, bu dönüşümden en çok etkilenen disiplinlerden biri olmuştur. Yapay zeka teknolojilerinin gelişimiyle birlikte grafik tasarım süreçlerinde de yeni araçlar ve yöntemler ortaya çıkmış; bu sayede tasarımcılar hem üretim süreçlerinde hız kazanmış hem de yaratıcı sınırlarını genişletme imkânı bulmuşlardır.

Grafik tasarım, tarih boyunca sanatla yakın bir ilişki içinde değişmiştir. Sanat akımları yalnızca estetik anlayışlarıyla değil; kullandıkları biçim, renk, tipografi ve kompozisyon yaklaşımlarıyla da grafik tasarımı şekillendirmiştir. 19. yüzyıl sonlarından itibaren gelişen Arts and Crafts ve Art Nouveau akımlarıyla başlayarak**,** 20. yüzyıl başında ortaya çıkan Kübizm, Fütürizm, De Stijl, Bauhaus, Art Deco, Dadaizm, Sürrealizm, Süprematizm ve Konstrüktivizm gibi modern sanat akımları, grafik tasarımın biçimsel ve kavramsal gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Günümüzde bu sanat akımları, yalnızca tarihsel referanslar olarak kalmayıp aynı zamanda çağdaş tasarımcılar için birer ilham kaynağı olmayı sürdürmektedir. Ancak artık bu etkilenme süreci sadece insanlar arasında değil, yapay zeka sistemleri aracılığıyla da gerçekleşmektedir. Özellikle görsel üretim odaklı yapay zeka araçları (örneğin Midjourney, Ideogram, Leonardo, DALL·E gibi sistemler), kullanıcı tarafından verilen metinsel komutlarla özgün görseller oluşturabilmekte; sanat akımlarına ait biçimsel ve kavramsal kodları taklit etmeye çalışmaktadır. Bu durum, grafik tasarımın üretim süreçlerinde köklü değişimlere neden olmakta ve "tasarımın yalnızca insan elinden çıkması gerekir mi?" sorusunu yeniden gündeme getirmektedir.

Bu tez çalışması, sanat akımları bağlamında grafik tasarımın tarihsel gelişimini ele alarak, bu gelişimin günümüzde yapay zeka tarafından nasıl yeniden üretildiğini ve yorumlandığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, her bir sanat akımını temsil eden özgün afişler seçilmiş; bu afişler önce ChatGPT aracılığıyla detaylı bir şekilde betimlenmiş ve ardından elde edilen betimlemeler kullanılarak Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi yapay zeka tabanlı araçlarda yeniden üretilmiştir. Üretilen bu afişler, grafik tasarım ilkeleri ve elemanları kriterleri doğrultusunda oluşturulan bir tablo üzerinden orijinal afişlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiş; ne ölçüde benzerlik gösterdikleri ve hangi yönlerden farklılaştıkları yorumlanmıştır.

Bu bağlamda çalışma, yalnızca grafik tasarım tarihi ile yapay zeka ilişkisini ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda yapay zekanın sanatsal ve tasarımsal üretimlerde ne kadar etkili olabileceğini sorgulayıp katkı sunmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERİ SETİ VE YÖNTEM

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, sanat akımları bağlamında grafik tasarımın evrimini inceleyerek, bu tarihsel gelişimin yapay zeka destekli tasarım araçlarıyla nasıl yeniden üretildiğini ve yorumlandığını ortaya koymaktır. Çalışmada, sanat akımlarına ait özgün afişler seçilmiş; bu afişler önce ChatGPT aracılığıyla detaylı biçimde betimlenmiş ve elde edilen betimlemeler temel alınarak Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarıyla yeniden üretilmiştir. Sonrasında, üretilen afişler grafik tasarım ilkeleri ve elemanları kriterlerine göre analiz edilmiş ve orijinal afişlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmalar, tasarımın tarihsel bağlamla ilişkisini güncel teknolojik araçlar üzerinden yorumlamak ve yapay zekanın sanatsal üretimdeki etkililiğini sorgulamak açısından önem taşımaktadır.

1.2.Problemin Durumu

Günümüzde yapay zeka destekli görsel üretim araçları, grafik tasarım alanında sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu araçların, tarihsel ve sanatsal bağlamlarda nasıl sonuçlar verdiği, özellikle grafik tasarımın sanat akımlarından nasıl beslendiği konularında yeterli analitik değerlendirme bulunmamaktadır. Bu çalışmada, belirli sanat akımlarına ait popüler afişlerin yapay zeka tarafından nasıl yeniden üretildiği incelenecek ve bu üretimlerin özgün afişlerle benzerlikleri, farklılıkları tasarım ilkeleri ve elemanları kriterleri doğrultusunda değerlendirilerek, orijinal afişlerle benzerlik ve farklılıkları ortaya konacaktır.

1.3.Sayıltılar ve Sınırlılıklar

Bu araştırma, yalnızca 19. yüzyıl sonlarında gelişen Arts and Crafts ve Art Nouveau akımlarıyla başlayarak, 20. yüzyıl başında ortaya çıkan, Kübizm, Fütürizm, Süprematizm, Dadaizm, De Stijl, Bauhaus, Konstrüktivizm, Sürrealizm ve Art Deco gibi modern sanat akımlarına ve bu akımlara ait özgün afiş örneklerine odaklanmaktadır. Çalışmada, yapay zeka aracı olarak yalnızca Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E kullanılmış; tüm üretim süreçlerinde bu araçlara verilen görsel betimlemeler

sabit tutulmuştur. Ayrıca analizlerde, grafik tasarımda yaygın olarak kabul gören temel tasarım ilkeleri (denge, oran-orantı, vurgu, bütünlük, zıtlık) ve tasarım elemanları (nokta, çizgi, şekil, renk, tipografi) esas alınmıştır.

Bu bağlamda, tez kapsamında deneysel uygulama amacıyla tercih edilen yapay zeka tabanlı görsel üretim araçları, çalışmanın yürütüldüğü dönemin teknik olanakları ve erişim koşulları doğrultusunda Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E olarak belirlenmiştir. Söz konusu araçlar, 2025 yılı itibariyle grafik tasarım alanında en yaygın ve işlevsel görsel üretim potansiyeli sunan platformlar arasında yer almaktadır. Bu seçimde, araçların kullanıcı arayüzlerinin erişilebilirliği, verilen metin betimlemelerine karşılık üretim tutarlılığı ve grafik tasarım ilkeleri ve elemanları çerçevesinde ortaya koydukları estetik yeterlilikler belirleyici olmuştur.

1.4.Yöntem

Bu tez, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırma sürecinde grafik tasarımın tarihsel gelişimi ve modern sanat akımlarının tasarım üzerindeki etkileri ele alınmış, ayrıca yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarının kullanımı ve bu araçlarla yeniden üretim süreçleri incelenmiştir. Her bir sanat akımını temsil eden özgün afişler seçilmiş, bu afişler grafik tasarım ilkeleri ve elemanları doğrultusunda analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi yapay zeka tabanlı araçlar kullanılarak afişlerin yeniden üretimleri gerçekleştirilmiş ve ortaya çıkan çalışmalar özgün afişlerle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

1.5.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini modern sanat akımları ve bu akımlara ait grafik tasarım örnekleri oluşturmaktadır. Örneklem olarak her sanat akımını temsil eden bir adet özgün afiş seçilmiş; bu afiş, dört farklı yapay zeka aracı kullanılarak yeniden üretilmiştir. Seçilen afişler hem tarihsel değerleri hem de grafik tasarım ilkeleri ve elemanları açısından zengin içerik sunmaları nedeniyle tercih edilmiştir.

1.6.Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak literatür taraması, görsel analiz ve yapay zeka destekli üretim yöntemleri kullanılmıştır. Kaynaklar arasında sanat tarihi ve grafik tasarım kitapları, akademik tezler, makaleler ve çevrimiçi kaynaklar yer almaktadır. Görsel üretim sürecinde Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E araçları kullanılmış;

ayrıca ChatGPT aracılığıyla oluşturulan detaylı betimlemeler, yapay zekalara prompt olarak verilmiştir. Elde edilen görseller grafik tasarım ilkeleri ve elemanları temel alınarak değerlendirilmiştir.

1.7.Verilerin Toplanması

Tez çalışması sırasında, konuyla ilgili literatür kaynakları çeşitli kaynaklardan elde edilmiştir. Bu kaynaklar arasında daha önce yazılmış tezler, akademik makaleler ve çeşitli çevrimiçi kaynaklar bulunmaktadır. Bu araştırma sadece ilgili alana odaklanmamış, aynı zamanda farklı disiplinlerden de literatür taraması yapılmıştır. İlgili kaynaklar belirlenerek, bir kaynak bibliyografisi oluşturulmuştur. Görsellerin elde edilmesi için çoğunlukla internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat Kavramı

Sanat, insanlıkla birlikte ortaya çıkmış ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu için, zamanla toplumdan topluma farklı şekillerde tanımlanmıştır. Dolayısıyla sanat, bazı sınırlarının olmasına rağmen oldukça dinamik bir oluşumdur. Tarih boyunca insanların yaşam biçimlerindeki değişikliklere bağlı olarak, sanata bakış açıları da değişmiştir.

Özgün bir bilgi alanı olarak bilimsel bir disiplin niteliği taşıyan sanat, bilim ve felsefe evreniyle kıyaslanabilecek ölçüde derinlikli ve insanlığa fayda sağlayan bilgiler üretmektedir. Ancak bu disiplinin ayırt edici yönü, ait olduğu bilgi evreninde yatar. İnsanlık tarihi boyunca sanat aracılığıyla biriken bilgi, bireyin çevresini algılaması ve anlamlandırmasında diğer bilgi türlerinden farklı, kendine özgü bir katkı sunmuştur (Read, 1981: 8).

Sanat, genellikle yaratıcı insan etkinliği olarak tanımlansa da tarihsel ve kültürel bağlamlara göre değişkenlik gösteren, çok katmanlı ve dinamik bir olgudur. Farklı dönemlerde çeşitli estetik, ideolojik ve toplumsal paradigmalar doğrultusunda farklı biçimlerde tanımlanmış olan sanat, bünyesinde resimden mimariye, grafik tasarımdan performansa kadar geniş bir ifade yelpazesini barındırır. Bu çeşitlilik içinde, sanat kavramının tanımlanmasında öne çıkan ortak paydalardan biri genellikle "yaratıcılık" olmuştur. Sanat tarihi boyunca, belirli dönemlerde bu kavrama sınırlar çizilmiş veya farklı tanımlamalar önerilmiş olsa da en genel anlamıyla sanat, bireysel hayal gücü ve yaratıcı ifadenin somut biçimde dışavurumuna olanak tanıyan bir üretim alanı olarak değerlendirilmektedir.

Sanat, nesnel gerçekliğin bireylerin estetik duyarlılıkları ve bilinçdışı imgeleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması süreciyle ilişkilidir. Bu bağlamda, sanatın doğası öznel deneyimlere ve yoruma açık göreli değerlere dayanmaktadır. Dolayısıyla, sanatı kapsayıcı ve mutlak sınırlarla tanımlamak güçtür. Bununla birlikte, en temel düzeyde sanat; estetik bir amaç doğrultusunda biçimsel bir düzen kurma edimi olarak değerlendirilebilir (Şişman, 2011: 1).

Bireyin iç dünyasına seslenen ve toplumsal yapılar üzerinde etkide bulunabilen çok yönlü bir ifade biçimi olarak değerlendirilen sanat, farklı bakış açılarını bir araya getirmiştir. Öznel deneyimlerin aktarımında işlevsel bir araç olan sanat, aynı zamanda evrensel temsillerin oluşumuna katkıda bulunur ve bu yönüyle kolektif bilincin

şekillenmesinde belirleyici bir rol oynar. Böylece, birey ile toplum arasında kesintisiz bir etkileşim alanı oluşturarak kültürel ve düşünsel dönüşümlerin taşıyıcısı konumuna gelir.

İnsanlık tarihinin en erken dönemlerinden itibaren varlık gösteren sanat, yazının henüz ortaya çıkmadığı çağlarda dahi bireyler, çizgi, biçim ve renkler aracılığıyla kendilerini ifade etme pratikleri geliştirmiştir. Toplumsal yapılar içerisinde evrilen sanat, tarihsel süreç boyunca kimi dönemlerde ön plana çıkarken, kimi dönemlerde görece arka planda kalmıştır. Bununla birlikte, sanat her koşulda insan yaratıcılığının temel ifade biçimlerinden biri olma işlevini sürdürmüştür (Read, 1981: 5).

Sanat kavramı, tıpkı insanlık tarihi gibi sürekli bir dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde evrilmiştir. Tarihsel süreç boyunca çeşitli sanat akımları bu kavram üzerinde etkili olmuş; her dönemde, içinde bulunulan çağın koşulları doğrultusunda farklı sanat eserleri ortaya konmuştur. Bu durum son derece doğaldır; zira sanat, üretildiği toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamdan beslenerek şekillenir (Uğurlu, 2008: 12).

Sanat, insanlıkla birlikte varlık göstermiştir. Yazının henüz bulunmadığı dönemlerde dahi insanlar, çizgiler, şekiller ve renkler aracılığıyla kendilerini ifade etmenin yollarını keşfetmişlerdir. Toplum adı verilen sosyal organizasyon içerisinde sanat, zamanla gelişim göstermiş; kimi dönemlerde yükselen bir değer hâline gelmiş, kimi dönemlerde ise toplumsal önemini yitirmiş gibi görünmüştür. Ancak sanat, farklı gelişim boyutlarına ulaşarak insan yaratıcılığının en temel göstergelerinden biri olma niteliğini korumuştur (Read, 1981: 5). Her ne kadar sanat kavramı insanlık tarihi kadar eski olsa da bu kavramın gelişim gösterebilmesi için insanın belirli bir zihinsel ve duyuşsal olgunluk düzeyine ulaşması gerekmiştir. Sanat, temelde bir duyumsama ve algılama süreci olduğundan, insanın öncelikle beş duyusunu keşfetmesi ve bu duyular aracılığıyla çevresini anlamlandırma becerisi geliştirmesi gereklidir. Gerçekliğin duyular yoluyla algılanması ve buna ilişkin bir yorum geliştirilmesi süreci olarak tanımlanabilecek sanatın, duyusal yetkinlik kazanmamış bireyler tarafından üretilebileceği düşüncesi gerçekçilikten uzak olacaktır. Her tarihsel dönem, sanat anlayışını kendi karakteristik özellikleri doğrultusunda biçimlendirmiş; bu doğrultuda oluşan sanatsal ifade biçimleri de ilgili dönemlerin özgün birer yansıması olarak ortaya çıkmıştır (Uğurlu, 2008: 12).

Sanat kavramı, tıpkı insanlık tarihi gibi sürekli bir dönüşüm ve gelişim süreci içerisinde evrilmiştir. Tarihsel süreç boyunca çeşitli sanat akımları bu kavram üzerinde etkili olmuş; her dönemde, içinde bulunulan çağın koşulları doğrultusunda farklı sanat

eserleri ortaya konmuştur. Bu durum son derece doğaldır; zira sanat, üretildiği toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamdan beslenerek şekillenir (Uğurlu, 2008: 12).

2.2. Modern Sanat Akımlarının Grafik Tasarıma Etkisi

Becer'e göre "Grafik tasarım gelişim süreci içinde farklı sanat akımları ile etkileşim içine girmiştir. Bu akımların grafik tasarım üzerinde etkileri görülmüştür. Grafik tasarımla birlikte paralel bir gelişim gösteren modern sanat akımları grafik tasarımın gelişimine de katkıda bulunmuşlardır. Bu akımlardan bazıları şunlardır; Arts and Crafts, Art Nouveau, Kübizm, Füturizm, De Stijl, Bauhaus, Art Deco, Dadaizm, Sürrealizm, Süprematizm, Konstrüktivizm (Becer, 2011: 101).

2.2.1.Arts and Crafts

Arts and Crafts hareketi, 19. yüzyılın sonlarından I. Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da etkili olmuş, Sanayi Devrimi'nin yol açtığı toplumsal, etik ve estetik çöküşe karşı geliştirilmiş düşünsel ve sanatsal bir karşı duruştur. Endüstrileşmenin yarattığı standartlaşma ve yabancılaşma eğilimlerine tepki olarak ortaya çıkan bu hareket, dönemin çoğulcu yapısına alternatif teşkil eden, özgün ve bütüncül bir anlatı biçimi sunmuştur (Bektaş, 1992: 14; Dündar, 2005: 49).

Görsel 1: William Morris "Strawberry Thief"(Çilek Hırsızı), 1883.

Kaynak: https://www.peyzax.com/bir-sanat-akimi-olarak-arts-and-crafts/

Sanat ve Tasarım alanında Arts and Crafts hareketinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Arthur Macmurdo, eserlerini Orta çağ'ın estetik ilkeleri doğrultusunda şekillendirmiştir. Özellikle tasarımlarında yer verdiği organik formlar, biçimsel nitelikleri açısından değerlendirildiğinde, Art Nouveau akımının öncülü olarak kabul edilebilecek bir görsel dilin habercisi niteliğindedir (Becer, 1997: 100).

Geçmişin el sanatlarına dönmek isterken, geleceğe yön veren tasarım atılımları gerçekleştiren Morris, tasarımın işleve ve malzemeye uygun olması ilkesini, sanat ve endüstriyi birleştirmek üzere uygulamış, sanat herkes tarafından paylaşılıyorsa önemli ve gereklidir düşüncesiyle, tanınmış düşünür John Ruskin'in tasarım ve sanat kolları ile üretim ilişkisinin çağdaş endüstri toplumlarındaki sorunsalı üzerine kuramsal yaklaşımını uygulama ile bir arada ele almıştır. Morris, Arts and Crafts'tan Art Nouveau'ya geçişte, üslubun hazırlayıcısı konumundadır (Bektaş, 1992: 17; Batur, 1996: 96).

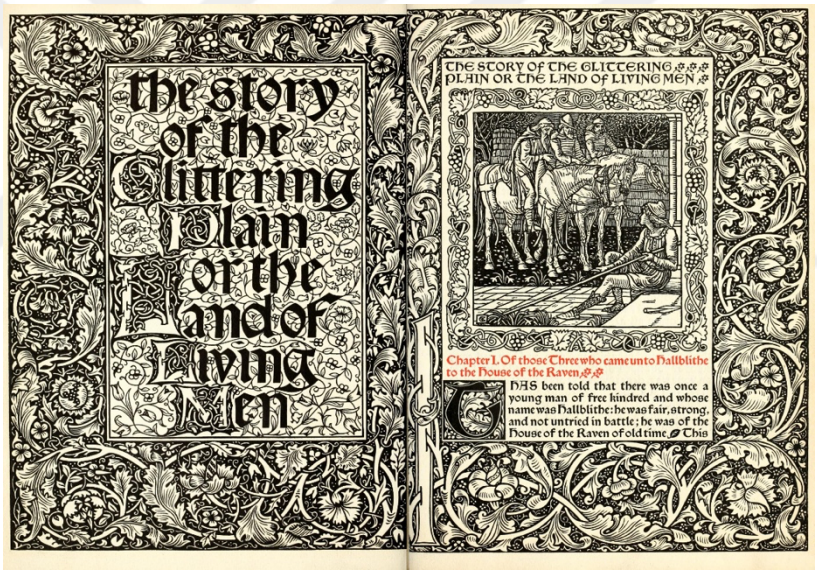

Görsel 2: William Morris, Kelmscott Press, 1897.

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Story_of_the_Glittering_Plain

Kelmscott basımevinde bastığı kitaplardaki tasarım ve kullandığı harf karakterleri (Görsel 2) sonraki kuşaklara grafik tasarım adına esin kaynağı olmuştur (Bektaş, 1992: 17).

Geçmişin el sanatlarına yönelik bir yeniden değer biçme çabasıyla geleceğe dönük tasarım yaklaşımları geliştiren William Morris, tasarımın işlevselliğe ve kullanılan malzemeye uygun olması gerektiği ilkesini, sanat ile endüstriyi bütünleştirme amacı doğrultusunda uygulamaya koymuştur. Sanatın ancak herkes tarafından paylaşıldığında

anlam kazandığı yönündeki düşüncesi doğrultusunda, John Ruskin'in tasarım, sanat ve üretim arasındaki ilişkiye dair kuramsal yaklaşımlarını, dönemin endüstri toplumlarında ortaya çıkan sorunlarla ilişkilendirerek uygulamaya dayalı bir bütünlük içerisinde ele almıştır. Bu bağlamda Morris, Arts and Crafts akımından Art Nouveau üslubuna geçişte hem biçimsel hem de düşünsel altyapıyı kuran öncü figürlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Bektaş, 1992: 17; Batur, 1996: 96).

2.2.2.Art Nouveau

Art Nouveau, adından da anlaşılacağı üzere "yeni sanat" anlamına gelen stil ve Arts and Crafts hareketinin ardından ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Bu stil, Almanya'da Jugendstil, Avusturya'da Secessionstil olarak adlandırılırken, en yaygın bilinen ismini Fransızca kökenli olarak almıştır. Geleneksel sanat normlarına karşı bir tepki niteliği taşıyan Art Nouveau, biçimsel karakteristiğini bitkisel ve hayvansal motiflerin yanı sıra organik ve kıvrımlı çizgilerle yapılandırılmış kompozisyonlardan almaktadır. Sanat ile doğa arasındaki bağı görünür kılmayı amaçlayan bu akım, Sanayi Devrimi sonrası Avrupa'sında geniş çaplı bir etki yaratmıştır. Özellikle bambu, ortanca, asma yaprağı ve enginar yaprağı gibi bitki temsilleri ile birlikte kuğu, tavus kuşu, yılan ve salyangoz gibi hayvan figürleri, Art Nouveau tasarımlarının merkezinde yer almıştır. Bu sanat anlayışına katkıda bulunan başlıca figürler arasında Gustav Klimt, Victor Horta, Charles Rennie Mackintosh, Alphonse Mucha, Henri de Toulouse-Lautrec ve Jules Chéret gibi sanatçılar bulunmaktadır (Bektaş, 1992: 12; Ambrose & Harris, 2010: 32; Özakın, 2018: 23; Ortaer, 2021: 42).

Jugendstil, Almanya'nın Münih kentinde yayımlanan Jugend adlı dergi aracılığıyla sanat çevrelerinde güçlü bir görünürlük kazanmış; bu durum, söz konusu akımın ilgili yayınla özdeşleşmesine ve zamanla derginin adıyla anılmasına neden olmuştur. İngiltere'de ise söz konusu sanat anlayışı özellikle grafik tasarım alanında derinlemesine etkiler yaratmış; eklektik ve sentezci yaklaşımlar benimsenerek farklı üslupların yeniden yorumlanmasına olanak tanınmıştır. Bu yönelim, büyük boyutlu afiş tasarımlarının biçimlenmesinde ve gelişiminde önemli bir katkı sağlamıştır. Viyana'da ortaya çıkan yorum, Fransa ve Almanya'daki Art Nouveau anlayışının karakteristik özelliği olan çiçek temsillerine eleştirel bir mesafe ile yaklaşarak, yalınlık ilkesini öncelikli estetik değer olarak öne çıkarmıştır. Bu doğrultuda, serifsiz (ayaksız) yazı karakterlerinin yanı sıra dikdörtgen ve kare gibi köşeli geometrik formların kullanımı

belirginleşmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise akımın gelişimi, Avrupa örneklerinden farklı bir güzergâh izlemiş; daha çok ticari işletmelerin ihtiyaçlarına yanıt veren tasarımların üretildiği bir zemin hazırlamıştır. Bu süreç, modern reklamcılık sektörünün oluşumuna katkıda bulunmuştur. Amerikan grafik tasarımcıları, Avrupalı meslektaşlarına kıyasla daha fazla ticarileşmiş bir yaklaşım benimsemiş ve teknolojik yenilikleri tasarım süreçlerine entegre etme konusunda daha yüksek bir eğilim göstermişlerdir (Ayaydın, 2015: 6; Dinçeli, 2020: 11; Black, 2000: 15; Özaltun, 2022: 17).

Peter Behrens, Art Nouveau akımının Almanya'daki başlıca temsilcilerinden biri olarak kabul edilmekte olup, özellikle grafik tasarım alanında gösterdiği etkilerle öne çıkmaktadır. Behrens'in bu alandaki en dikkate değer katkılarından biri, Almanya merkezli AEG (Allgemeine Elektricitäts-Gesellschaft) elektrik firması için geliştirdiği kurumsal kimlik tasarımıdır. AEG'nin afiş, broşür ve ambalaj tasarımlarının yanı sıra iç mekân düzenlemeleri gibi tüm görsel iletişim süreçlerinde belirleyici bir rol üstlenen Behrens, böylelikle erken dönem Art Nouveau üslubunun uygulanabilir örneklerini söz konusu şirket aracılığıyla hem deneyimlemiş hem de etkin biçimde kullanıma sunmuştur (Olins, 1979: 11; Cheirchanteri, 2018: 15; Hisu, 2009: 22).

Fransa'da ilgili sanat akımının gelişimi, büyük ölçüde afiş tasarımı bağlamında biçimlenmiştir. Özellikle afişlerin, kilise ve devlet kurumlarına ait alanların haricinde kamusal mekânlara asılmasına izin verilmesi, bireylerin kamusal alanda ifade olanağını genişletmiş ve bu durum, aynı zamanda basın özgürlüğünün yaygınlaşmasına da ivme kazandırmıştır. Bu çerçevede, modern anlamda ilk resimli afiş tasarımı, Jules Chéret tarafından Le Biche au Bois adlı tiyatro oyunu için gerçekleştirilmiştir. Söz konusu afiş, modern afiş tasarımının temellerini atan bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Chéret, dönemin geleneksel grafik anlayışını dönüştüren özgün üslubuyla; görselliği merkeze alan, tipografiyi daha dinamik ve esnek biçimde kullanan, illüstratif öğelere ağırlık veren yaklaşımıyla afiş tasarımında yeni bir estetik yaklaşım ortaya koymuştur (Erdal, 2022: 15; Coutts, 2012: 13).

Görsel 3: Jules Chéret ‘‘Le Biche au Bois’’ (Ormandaki Dişi Geyik), Oyun Afişi, 1886.

Kaynak: https://encyclopedia.design/2023/04/21/jules-cheret-father-modern-poster-art/

Art Nouveau akımı, grafik tasarımın afiş, kitap kapağı ve kurumsal kimlik gibi çeşitli alanlarında üretim gerçekleştiren pek çok sanatçıyı bünyesinde barındırmıştır. Bu yönüyle, grafik tasarımın belirginleştiği ve bir ifade disiplini olarak kendini ortaya koyduğu önemli bir dönemdir. Özellikle afiş tasarımları, grafik tasarımın pazarlama faaliyetlerinde araç olarak kullanılmaya başlanması açısından, günümüz grafik anlayışının temellerini oluşturmada etkili olmuştur.

Görsel 4: Eugéne Grasset, Exposition, afiş, 1894.

Kaynak:https://arthive.com/artists/62031~Eugene_Grasse/works/526808~Exhibition_poster_by_Eugne_Grasset

Grasset, kalın hatlarla tanımlanan figüratif ve desen temelli kompozisyonlarını, stilize edilmiş dekoratif bordürlerle çevrelemiştir. İlgili afişlerde gözlemlenen motifler, akışkan çizgisel yapı ve öznel renk seçimleri, Art Nouveau üslubunun ayırt edici estetik karakteristiklerini ortaya koymaktadır.

Görsel 5: Julet Cheret, Redoute des Etudiants, afiş, 1894.

Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/1477812372709253/

Jules Chéret'in afiş tasarımlarında tekrar eden kadın figürü, dönemin halkı tarafından olumlu biçimde benimsenmiş; zamanla bu ikonografik kadın imgesi "Cherette" olarak adlandırılmıştır (Bektaş, 1992: 19). Modern afiş anlayışının temelleri Chéret ile atılmış olup, bu yaklaşım Henri de Toulouse-Lautrec ve Alphonse Mucha'nın özgün tasarımlarıyla daha da gelişerek zenginleşmiştir (Becer, 1997: 100).

2.2.3.Kübizm

Kübizm, 20. yüzyılın başlarında Fransa'nın başkenti Paris'te gelişen ve geleneksel sanat anlayışına karşı alternatif bir yönelim ortaya koyan mühim bir sanat hareketidir. Bu akım, nesnelerin yalnızca dışsal görünümleriyle sınırlı kalmaksızın, aynı zamanda içsel yapılarını ve çok yönlü doğalarını da sanatın alanına dâhil etmeyi hedeflemiştir. Kübist

sanatçılar, nesneleri tekil bir bakış açısından temsil etmek yerine, onları çeşitli açılardan ele alarak geometrik formlar aracılığıyla yeniden yapılandırmışlardır.

Kübizm, yalnızca nesnenin görsel algısıyla yetinmeyip, onun fiziksel varlığını ve çok boyutlu bütünlüğünü de sanatın konusu hâline getirmiştir. Bu bağlamda, Kübist sanatçılar nesneleri bileşenlerine ayırarak analiz etmiş, sonrasında bu parçaları sanatsal araçlarla yeniden bir araya getirerek kendine özgü kompozisyonlar oluşturmuşlardır.

Kübist yaklaşımdaki temel amaç, yalnızca görünen yüzeyin temsiliyle sınırlı kalmamak, aynı zamanda görünmeyen boyutların ve içsel gerçekliklerin de sanat eserinde ifadesine olanak tanımaktır (Millard, 1971: 16).

Görsel 6: Pablo Picasso, Ağlayan Kadın, 1937.

Kaynak: https://guzelsanatlarlisesi.com/aglayan-kadin-pablo-picasso-inceleme/

Kübizm'in temel amacı, sanat eserini yalnızca izleyicinin algısıyla sınırlı tutmak yerine, farklı bireylerin bakış açılarını ve hislerini de dikkate almaktır. Bu yaklaşım, sanatçının esere dair düşünce ve duygularını yansıtma çabasını ön plana çıkarır. Böylece sanat, yalnızca izleyici deneyimiyle sınırlı kalmayıp, sanatçının bakışını da içeren çok yönlü bir ifade alanına dönüşür. Olmaktan çıkarak, üretici öznenin epistemolojik yorumunu da içeren, çok katmanlı bir ifade biçimi kazanır (The Art Story, 2023: 16).

Kübizm, gelişim süreci açısından dört ana evrede ele alınmaktadır. Kübizm, analitik kübizm, sentetik kübizm ve kristal kübizm. Akımın başlangıç döneminde, Paul Cézanne'ın yapıtlarında geleneksel perspektif anlayışının terk edilmesi ve bütüncül bir yapı mantığının ön plana çıkması, kübist yaklaşımın temelini oluşturmuştur (Millard, 1971: 16; Haşlakoğlu, 2015: 17; Birsenli & Dikdemir, 1995: 37; Türe, 2021: 84).

Görsel 7: Guernica, Pablo Picasso, 1937.

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Guernica_(tablo)

Kübizm akımının öncü sanatçıları arasında Pablo Picasso ve Georges Braque önemli bir yer tutmaktadır. Kübizmin doğuş noktası olarak ise sıklıkla Pablo Picasso'nun "Avignonlu Kızlar" adlı eseri kabul edilmektedir. Bu yapıt, sanatçının en tanınmış ve simgesel nitelik taşıyan çalışmalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Kübist anlayışa geçişin habercisi niteliğindeki kompozisyonda, beş kadın figürü yer almakta; figürler profilden ve farklı açılardan eşzamanlı olarak betimlenmektedir. Geleneksel perspektif kurallarının ihlal edildiği bu yapıtta, keskin hatlara sahip geometrik biçimlerin ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Böylece izleyiciye, aynı anda birden fazla bakış açısını içeren yeni bir görsel anlatım biçimi sunulmaktadır (Birsenli & Dikdemir, 1995: 17; Göğebakan & Kılınç, 2020: 25).

Görsel 8: Pablo Picasso, Avignonlu Kadınlar, 1907.

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Les_Demoiselles_d'Avignon

Grafik tasarım alanında Kübizm ’in etkisi, özellikle kolaj tekniğinin yaratıcı biçimde kullanılmasında belirginleşmiştir. Bu etkinin en somut şekilde gözlemlendiği alanlardan biri afiş tasarımıdır. Tasarım yüzeyinde tipografik ögelerin parçalanarak yerleştirilmesi, metnin yalnızca bilgi aktaran bir unsur olmaktan çıkarılıp görsel bir öğe olarak değerlendirilmesi, bu dönemin özgün yaklaşımları arasında yer alır. Söz konusu anlayış, izleyen sanat ve tasarım akımları üzerinde de kayda değer bir etki yaratmıştır. Kübist etkinin grafik tasarım üzerindeki bir diğer önemli yansıması ise, renk kullanımındaki soyut eğilimler ve piktografik anlatım biçimlerinin gelişimiyle kendini göstermiştir.

2.2.4.Fütürizm

Fütürizm, şair Filippo Tommaso Marinetti tarafından yayımlanan “Fütürizm Manifestosu” ile İtalya’da ortaya çıkan ve belirli kuramsal temellere dayanan bir sanat akımıdır. Gelecekçilik düşüncesinin bir yansıması olarak şekillenen bu akım, teknolojiyle bütünleşen modern bir düşünsel yapıyı benimseyerek geleceğe yön vermeyi amaçlamaktadır. Önceki tüm sanat anlayışlarına karşı bir tavır geliştiren Fütürizm, teknolojik gelişmelerin toplumsal ilerlemeye önemli katkılar sağlayacağı düşüncesini savunmaktadır. İtalya’da doğan bu hareket, geleneksel yapıları sorgulamayı, kent

dokusunu dönüştürmeyi ve yerleşik estetik anlayışları radikal biçimde yeniden şekillendirmeyi hedeflemiştir (Akalın, 2019: 16).

Filippo Tommaso Marinetti tarafından yayımlanan Fütürizm Bildirisi, geleneksel değerlere, geçmişe ve klasik anlayışa karşı radikal bir tavır sergilemektedir. Bildiride, modernleşme süreci, makineleşme ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda bireylerin yeni bir yaşam biçimini benimsemeleri gerektiği vurgulanır. Bu yönüyle Fütürizm, yalnızca estetik değil, aynı zamanda düşünsel düzeyde de köklü bir dönüşümü amaçlayan devrimci bir sanat hareketi olarak değerlendirilir. Marinetti, on bir maddelik manifestosunda şiddet, hız, sanayi, lokomotif, uçak gibi modern çağın temel dinamiklerini yücelterek doğaya karşı bir duruş ortaya koyar. "Gelecekçilik" olarak da adlandırılan bu akım, Marinetti'nin "Müzelerin kötü etkisiyle beslenen geçmişin fanatik, bilinçsiz ve züppe dinine karşı vahşice savaşmak istiyoruz" şeklindeki ifadesinde açıkça görülebileceği üzere, geçmişe yönelik ideolojik bir kopuşu temsil eder (Gazzotti, 2011).

LE FIGARO

SOMMAIRE

Le Futurisme

Görsel 9: Fütürizm Bildirisi, 1909.

Kaynak: https://hukukbook.com/futurizm-bildirgesi/

Marinetti tarafından kaleme alınan “Fütürizm Bildirisi” ilk kez İtalya’da La Gazzetta dell’Emilia gazetesinde yayımlanmış, kısa süre içerisinde ise Fransa’nın yüksek tirajlı gazetelerinden Le Figaro’da yer alarak Avrupa genelinde geniş bir etki alanı bulmuştur. Marinetti’nin bu bildirge aracılığıyla yaptığı çağrı, dönemin sanat çevrelerinde büyük bir heyecan yaratmış; birçok sanatçının fütürist yönelimi benimsemelerine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, akımın kurucu ilkeleri etrafında üç öncü ressam bir araya gelmiştir: Umberto Boccioni, Luigi Russolo ve Carlo Carrà. Söz konusu sanatçılar tarafından kaleme alınan ve bireysel perspektiflerini yansıtan “Fütürizm Manifestoları”nda dile getirilen görüşler, Marinetti’nin bildirgesiyle örtüşerek hareketin temel prensiplerini pekiştirmiştir (Akalın, 2019: 34; Gershman, 1962: 75; Ceroni, 1944: 65).

Görsel 10: Filippo Tommaso Marinetti “Zang Tumb Tumb’ Kitap Kapağı,1914.

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Zang_Tumb_Tumb

Fütürizm hareketinin yayımlanan ilk bildirgesinde tercih edilen farklı mürekkep çeşitleri ve tipografik düzenlemeler, resimsel tipografinin öncülleri arasında değerlendirilmektedir. Diğer sanat disiplinlerinde olduğu gibi, grafik tasarım alanında da Fütürizm; özellikle tipografi bağlamında, dönemin geleneksel anlayışını dönüştüren yenilikçi uygulamalara zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda, Fransız şair Stéphane Mallarmé’nin Un Coup de Dés (Bir Zar Atımı) adlı yapıtı ile Guillaume Apollinaire’in Calligrammes başlıklı şiir derlemesi, Fütürist düşüncenin edebi ve görsel düzlemde somutlaştığı kayda değer örnekler arasında yer almaktadır. Mallarmé, yapıtında

sözcükleri yalnızca dilsel değil, aynı zamanda mekânsal düzenleme bağlamında da ele alarak geleneksel şiir formunu sorgulamış; Apollinaire ise harfleri ve sözcükleri biçimsel imgeler hâlinde kurgulayarak şiiri görsel bir söyleme dönüştürmüştür. Fütürist sanatçılar, şiddet ve hareket kavramlarını yücelten estetik yaklaşımlarını yalnızca yazın alanında değil, diğer sanat disiplinlerine de yansıtarak, çağın görsel kültürünü derinden etkilemişlerdir (Bohn, 1979: 7).

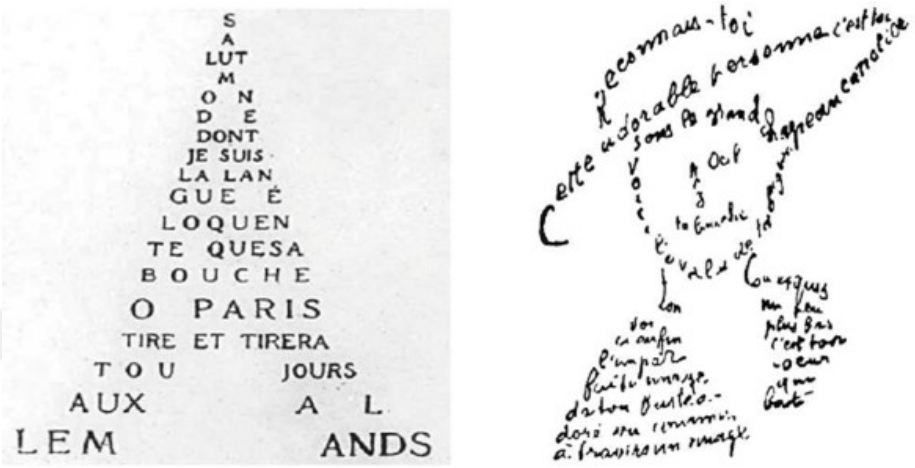

Görsel 11: Guillaume Apolinaire kitabından sayfalar,1918.

Kaynak: https://fr.aleteia.org/2018/11/08/guillaume-apollinaire-un-poete-catholique/

Fütürizm'in grafik tasarım üzerindeki en önemli etkilerinden biri, tipografinin yalnızca bilgi aktarımı amacıyla değil, aynı zamanda bir tasarım unsuru olarak kullanılmasının önünü açmasıdır. Bu yaklaşım, grafik tasarımda yapısal dönüşümlere ve kalıcı değişimlere zemin hazırlamıştır. Fütürist düşüncenin tipografiye kazandırdığı bu yenilikçi perspektif, Jan Tschichold'un (1902–1974) The New Typography adlı eserinde tanımladığı modern tipografi anlayışının gelişimine katkı sağlamıştır. Bu süreçle birlikte tipografi, grafik tasarım içindeki işlevini köklü biçimde dönüştürmüştür. Marinetti'nin, özellikle kitap tasarımlarında geleneksel simetrik yerleşim anlayışını reddetmesi, sayfa düzenlerinde daha serbest ve dinamik kompozisyonların önünü açmış; bu da çağdaş tasarım yaklaşımlarını önemli ölçüde etkilemiştir (Bury, 2019: 162; Armstrong, 2009: 20).

2.2.5.Süprematizm

Süprematizm, Kübizm akımının etkisiyle gelişmiş; yoğun biçimde geometrik formlara yer veren ve temel amacı yalnızca duygu aktarımı olan bir sanat dalı olarak ortaya çıkmıştır. Bu sanat akımı, Kazimir Malevich tarafından geliştirilmiş olup, 1915 yılında Rusya'da biçimlenmiştir. Süprematist sanat anlayışı, derin bir felsefi zemine dayanmaktadır. Malevich'in düşünsel temelleri, özellikle Alman filozof Edmund Husserl'in geliştirdiği fenomenoloji kuramı ile ilişkilendirilmiştir. Fenomenolojik yaklaşıma göre, nesnelere ve dünyaya dair bilgi, deneyimsel yaşantılardan kaynaklanan yargı, düşünce ve varsayımlardan arındırılarak, varlığın özünü kavramaya yönelik bir çaba içermelidir. Bu anlayışla Malevich, sanatta geleneksel kurallar ile yazılı anlatım biçimlerini önemsiz bularak reddetmiş; doğanın birebir temsiline dayalı sanatsal yaklaşıma ise karşı çıkmıştır (Bulut & Kaya, 2019: 18).

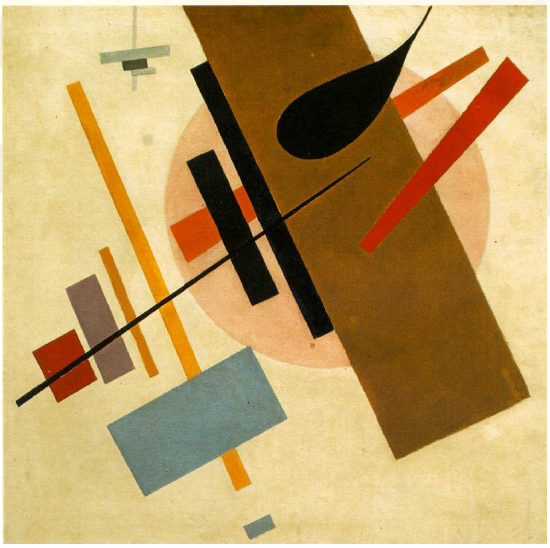

Görsel 12: Kazimir Malevich'in "Suprematizm", 1916-17, Krasnodar Sanat Müzesi

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Süprematizm#

Rus sanatının kısa ancak etkili bir döneminde ortaya konan üretimler, grafik tasarım ve tipografinin uluslararası düzeydeki gelişimine kayda değer katkılar sağlamıştır. Marinetti'nin Rusya'da gerçekleştirdiği konferansın ardından, dönemin sanatçıları Kübizm ve Fütürizm akımlarına yönelmiş; bu eğilimleri benimseyerek kendi sanat anlayışları doğrultusunda geliştirmişlerdir. Bu süreçte, söz konusu iki akımın birleşiminden doğan ve özgün bir ifade biçimi olarak kabul edilen "Kübo-Fütürizm" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede üretilen çalışmalar, Fütürist sanatçılar tarafından

desteklenmiş; düşük maliyetli kâğıtlar kullanılarak kitap formatında çoğaltılmıştır (Bulut & Kaya, 2019: 15).

Süprematizm sanat akımı, Kazimir Malevich'in "soyut geometricilik" olarak tanımladığı yaklaşım doğrultusunda, temel geometrik biçimlerin ve sınırlı sayıda rengin kullanımına dayalı olarak biçimlenmiştir. Bu akımın odağında yalnızca içsel duyumsama yer almakta, herhangi bir nesne ya da konuya gönderme yapılmaksızın, tümüyle soyutlamaya dayalı üretim süreçleri benimsenmektedir. Süprematist yaklaşıma göre, sanatın herhangi bir düşünceye ya da amaca hizmet etmesi mümkün değildir. Malevich'e göre sanatın nesnelere hizmet etmesi, bireyin öznel arzularına boyun eğmesi anlamına gelirken; Süprematizm, bu tür bağımlılıklardan arınmayı ve bireyin düşünsel özgürlük temelinde özgün biçimler üretebilmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu dönemde pek çok sanatçı bu anlayışı benimsememiş; kendilerini toplumsal yarara adayan bir tavırla, sanayileşme süreci doğrultusunda işlevsel tasarımlar üretme yolunu tercih etmişlerdir (Bektaş, 1992: 36).

Süprematizm, sanatsal ifade bağlamında değerlendirildiğinde, nesnel gerçeklikle doğrudan bir ilişki kurmaksızın tamamen soyut bir anlatım biçimini benimsemektedir. Bu doğrultuda, akımın öncüsü Kazimir Malevich'in en tanınan yapıtı olan "Siyah Kare", beyaz bir zemin üzerine konumlandırılmış siyah bir geometrik formdan oluşmaktadır. Sanatçı, bu eserdeki beyaz arka planı "sonsuzluk" kavramı ile özdeşleştirerek mekânsal bir boşluk ya da metafizik bir alan izlenimi yaratmayı amaçlamıştır. Malevich'in biçimsel tercihleri arasında çoğunlukla beyaz zemin öne çıkmakta; bu yüzeyin üzerinde ise sarı, mavi ve kırmızı gibi temel renkler yer almaktadır. Sanatçı, söz konusu renkleri doğada saf hâlde bulunabilirlikleri nedeniyle tercih etmiş ve bu saflığı biçimsel sadelikle pekiştirmiştir. Süprematizm, içerdiği soyutluk ve felsefi yoğunluk sayesinde dönemin sanat çevrelerinde geniş çaplı tartışmalara yol açmış; bununla birlikte daha dinamik ve etkili ifade biçimlerine yönelme gereksinimini de beraberinde getirmiştir (Bulut & Kaya, 2019: 17; Erdoğdu vd., 2021: 14).

Görsel 13: Kazimir Malevich, 1913.

Kaynak: https://www.soylentidergi.com/sanat-ve-beyaz-kazimir-malevichin-beyaz-ozgur-ucurumu/

2.2.6.Dadaizm

Dadaizm akımı, benimsediği ifade biçimi ve sanata yaklaşımı bakımından çağdaş sanat akımlarından belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Bu farklılık yalnızca ortaya koyduğu eserlerde değil, adlandırmasında da kendini göstermektedir. Fransızca kökenli "dada" sözcüğü "tahta at" anlamına gelmekte olup (Umay, 2017: 23; Yavuz, 2019: 16)**,** bazı kaynaklarda ise bağırılarak yapılan anlamsız konuşmaları ifade eden bir terim olarak tanımlanmaktadır (Bektaş, 1992: 18). Akım, Birinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinin ardından 1916 yılında Zürih'te ortaya çıkmış ve kısa sürede Avrupa'nın çeşitli bölgelerine yayılmıştır. Dadaizm, her türlü geleneksel sanat anlayışına karşı çıkan, reddiyeci bir tavır sergileyen bir akımdır. Savaşın yol açtığı yıkım ve insanlığa duyulan inancın sarsılması, sanatçıları umutsuzluk ve kuşkuculukla baş başa bırakmıştır. Bu ortamda sanat üretmeye devam eden sanatçılar, içinde bulundukları ruh halini ve tepkilerini, biçimsel ve düşünsel açılardan geleneksel sanat anlayışına karşı bir duruşla ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Dadaizm, savaşın yarattığı yıkımın doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Özbek, 2019: 14; Erdem, 2019: 16).

Görsel 14: Marcel Duchamp, 1919

Kaynak: https://www.sanatinoykusu.com/marcel-duchamp/

Dadaist tasarımlarda öne çıkan temel niteliklerden biri, eserlerde sergilenen alaycı ve umursamaz tutumdur. Bu yaklaşımın dikkat çekici örneklerinden biri, Fransız sanatçı Marcel Duchamp tarafından ortaya konulmuştur. Duchamp, Leonardo da Vinci'nin ikonik "Mona Lisa" tablosunun bir reprodüksiyonu üzerine eklediği bıyık ve sakal aracılığıyla, Dadaist düşüncenin eleştirel yönünü açık biçimde görünür kılmıştır (Umay, 2017: 18; Mantar, 2018: 15; Özbek, 2019: 23). Sanatçının bu müdahalesi, doğrudan "Mona Lisa"ya yönelik bir saldırıdan ziyade, Rönesans'ın sunduğu estetik ve düşünsel kabullere karşı bir itiraz olarak değerlendirilmektedir. Duchamp bu eylemiyle, dönemin insani değerlerinden uzaklaşmış toplumuna karşı bir tepki ortaya koymuş, Rönesans'ın idealize ettiği insan modelini sorgulama niyetini ortaya koymuştur **(**Bektaş, 1992: 37).

Görsel 15: Marcel Janco, 'Dada Akşamı' için afiş, 1918

Kaynak: https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-konstruktivistler-ve-dadaistler-kongresi/3210

Dadaist sanatçılar, doğada ya da sanatta anlam arayışının gereksizliğini savunmuşlardır. Dönemin yozlaşmış toplumsal yapısını alaya alan bu sanatçılar, üretim süreçlerinde ortaya çıkan rastlantısal gelişmeleri çalışmalarına yansıtmışlardır. Her ne kadar bu gelişmeler istemsiz bir biçimde ortaya çıksa da Dadaistler bu durumları bilinçli bir estetik tavır olarak benimsemiş ve savunmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı sürecinde, devlet genç nüfusu cepheye yönlendirmek amacıyla propaganda afişlerinden yararlanmak üzere sanatçıları görevlendirmiştir. Ancak her türlü otoriteye karşı olan Dadaistler, bu taleplere karşı geliştirdikleri tepkilerini eserlerine ironik bir dille yansıtmışlardır. Aynı zamanda, savaşla birlikte ivme kazanan endüstriyel yapıyı da sanat yoluyla eleştirmişlerdir. Dadaizm, biçim ve içerik açısından özellikle yazı karakteri tasarımı, tipografi ve grafik tasarım alanlarında özgün ve çarpıcı üslubuyla dikkat çekmiştir **(**Öztuna, 2007: 91).

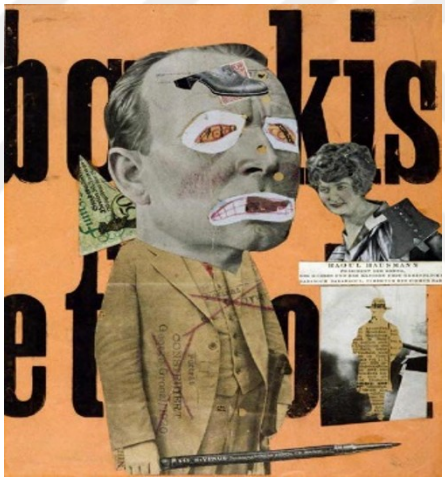

Görsel 16: Raoul Hausman, The Art Critic (1919-1920).

Kaynak: https://www.tate.org.uk/art/art-terms/d/dada

Duchamp'ın, herhangi bir nesnenin bağlamından koparılarak farklı bir ortamda sunulmasının, söz konusu nesnenin özgün görsel niteliklerini daha görünür kılacağı yönündeki savı, Kübistlerin geliştirdiği kolaj ve fotomontaj tekniklerinin Dadaizm bünyesinde çok daha ileri düzeyde uygulanmasına imkân tanımıştır. Dönemin sanatçıları, gazete ve dergi gibi çeşitli basılı materyallerden elde ettikleri ögeleri bir araya getirerek oluşturdukları kolajlarda farklı doku ve renkleri bir arada kullanarak özgün kompozisyonlar üretmişlerdir. Bu bağlamda ortaya çıkan tasarımlar, grafik tasarım tarihinde devrim niteliğinde bir dönüşümün habercisi olmuştur. Özellikle geometrik biçimlerin afiş tasarımlarında yoğun biçimde kullanılması, bu alanda yeni bir görsel

anlatım biçiminin gelişmesine katkı sağlamıştır (Bektaş, 1992: 23; Gümüştekin, 2013: 17; Erdem, 2019: 26).

2.2.7.De Stijl

De Stijl akımının başlangıcı, 1917 yılında Hollanda'da Piet Mondrian, Theo van Doesburg ve diğer bazı sanatçılar tarafından "De Stijl" (Stil) grubunun kurulmasıyla ilişkilendirilmektedir. Grubun kuruluşunu takiben, aynı yılın sonbaharında "De Stijl" adlı derginin yayımlanmaya başlanmasıyla birlikte, bu anlayış daha geniş bir sanat çevresine aktarılmıştır. Derginin temel amacı, sanatın tüm alanlarında estetik ilkesinin vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koymaktır. De Stijl yaklaşımı, bireysel yaklaşımlardan çok, evrensel değerlere öncelik vermiş; bu doğrultuda ise sade, düzenli ve insanın evrenle olan uyumunu esas alan bir estetik perspektif geliştirilmiştir (Barr, 1952: 17; Meredith, 2013: 54).

De Stijl hareketinde baskın olan renk düzeni, kırmızı, mavi ve sarı gibi temel ana renklerden oluşmaktadır. Bu akımın ortaya çıkışından önce tipografide yaygın şekilde tercih edilen kıvrımlı ve organik biçimler De Stijl'in etkisiyle yerini daha keskin hatlı, geometrik yapılarla tanımlanan bir görsel dile bırakmıştır (Avşar Karabaş & Güdür, 2016: 12; Barr, 1952: 82).

Görsel 17: Theo Van Doesburg & LaszloMoholy- Nagy, kapak tasarımı, 1925

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grundbegriffe_der_neuen_gestaltenden_Kunst_cover_02.jpg

De Stijl hareketinin evrensel bir estetik anlayışı oluşturma yönündeki çabası, grafik tasarım alanında yalınlık ve işlevselliğe dayalı bir anlatım biçiminin gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu anlayış doğrultusunda, tipografide kavisli ve yuvarlak hatlardan uzak durularak serifsiz yazı karakterleri tercih edilmiş; harf biçimleri ise genellikle dikdörtgensel formların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Hareketin grafik tasarıma yansıyan başlıca özelliklerinden biri, geometrik duyarlılığın basılı sayfa düzenlemelerinde sistematik bir biçimde uygulanmasıdır. Bu kapsamda, sayfa düzenleri kare ve dikdörtgen biçimlerden oluşan asimetrik kompozisyonlar şeklinde tasarlanmış (Bektaş, 1992: 68-69; Arıkan, 2009: 21); tipografik ögeler ise yüzeyde doku etkisi yaratacak şekilde dikdörtgen bloklar içerisine yerleştirilmiştir (Becer, 2008: 104).

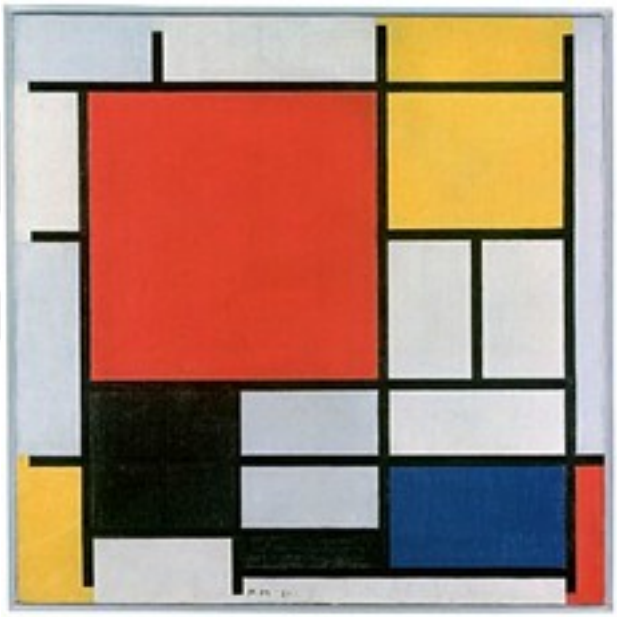

Görsel 18: Piet Mondrian, Kırmızı, Sarı, Mavi ve Siyah Kompozisyon, 1921.

Kaynak:https://en.wikipedia.org/wiki/Composition_with_Large_Red_Plane%2C_Yellow%2C_Black%2C_Grey_and_Blue

De Stijl hareketi, Mondrian'ın ortaya koyduğu anlayış doğrultusunda, saf sanatın topluma aktarılmasında kullanılabilecek uygulamalı sanat alanlarından biri olarak grafik tasarımı benimsemiştir. Bu doğrultuda, dönemin toplumsal ihtiyaçlarıyla örtüşen tasarım gereksinimi, Mondrian tarafından belirlenen ilkelerle birleşerek özgün bir yapı üzerinde gelişim göstermeye başlamıştır. Sonuç olarak, De Stijl'in ortaya koyduğu teknik yaklaşım ve matematiksel temellere yakın duruşu, kendisinden sonra gelen ve grafik tasarımın gerçek anlamda biçim kazandığı sanat akımlarını önemli ölçüde etkilemiştir (Özderin, 2019; Bektaş, 1992: 66; Çakır, 2014: 16).

2.2.8.Bauhaus

Bauhaus, 1919 yılında modern tasarım anlayışını kurumsallaştıran bir okul modeli olarak sanat ve tasarım eğitiminin dönüşümünde belirleyici bir rol oynamıştır. Özellikle iki dünya savaşı sonrasında büyük ölçüde zarar gören sanat eğitiminin yeniden inşası ve dönemin sosyo-ekonomik koşullarına uygun biçimde yapılandırılması, bu oluşumun temel amaçları arasında yer almıştır. Arts and Crafts hareketinin sona ermesini takiben, kısa bir süre görevinden ayrılan Walter Gropius, sanat, zanaat ve endüstri arasındaki bütünleşik ilişkiyi sürdürme hedefi doğrultusunda yeniden göreve dönerek, "Das Staatliche Bauhaus" (Devlet Bauhaus Okulu) adlı kurumu hayata geçirmiştir (Özmen, 2006: 46; Erden, 2019: 57; Bulat vd., 2014: 23; Sönmez, 2021: 18).

Bauhaus okulunun temel niteliklerinden biri, bünyesindeki sanatçı-öğretim üyelerinin sahip oldukları entelektüel birikim ve deneyimi toplum yararına sunma amacıyla endüstri alanını da bu sürece dâhil etmeleridir. Bu doğrultuda benimsenen yaklaşım, endüstri ile toplumsal yaşam arasında işlevsel bir köprü kurarak, Bauhaus düşüncesinin halkla etkileşim hâlinde gelişmesine olanak tanımıştır. Bu sayede Bauhaus üslubunun geniş toplum kesimlerine ulaşmasında etkili bir kanal oluşturulmuştur (Özmen, 2006: 26; Erden, 2019: 46).

Bauhaus ile grafik tasarım arasındaki etkileşim, 1920'li yıllarda bu akımın bünyesinde faaliyet gösteren sanatçıların, fotoğraf ve tipografiyi bütüncül bir biçimde kullanmalarıyla temellenmiştir. Bu bağlamda Bauhaus okulunda eğitmenlik yapmış olan grafik tasarımcı Paul Renner, günümüzde de grafik tasarım disiplininde yaygın biçimde tercih edilen Futura yazı karakterini tasarlayarak sürece kayda değer bir katkıda bulunmuştur.

Görsel 19: Herbert Bayer, Kandinsky Bauhaus'un 60. Yıldönümü afişi, 1926.

Kaynak: https://design-is-fine.org/2013/03/14/exhibition-poster-for-kandinskys-60th-birthday/

Bauhaus akımı, Walter Gropius'un kuruculuğunu üstlendiği; Paul Klee, Wassily Kandinsky, László Moholy-Nagy, Oskar Schlemmer, Lyonel Feininger ve Herbert Bayer gibi dönemin önde gelen sanatçılarının öğretim kadrosunda yer aldığı uygulamalı güzel sanatlar okulunun temel ilkeleri çerçevesinde biçimlenmiştir. Bu kurumun öncelikli hedefi, modern teknolojiyi yalın ve işlevsel formlarla bütünleştirerek gündelik yaşamla uyumlu hâle getirmek olmuştur.

Görsel 20: Herbert Bayer, Sergi afişi, 1927.

Kaynak: https://www.moma.org/collection/works/159368

Bauhaus, tipografi alanındaki yenilikçi yaklaşımlarıyla da dikkat çeken bir sanat ve tasarım akımıdır. Bu bağlamda öne çıkan isimlerden biri olan Herbert Bayer, tipografiyi işlevsel ve konstrüktivist bir anlayış temelinde yeniden biçimlendirmiştir. Bayer, evrensel bir harf karakteri geliştirerek alfabeyi yalın, açık ve rasyonel bir yapıya kavuşturmayı hedeflemiştir. Bu tasarım anlayışında, serif içermeyen ve özellikle Grotesk nitelikteki harf karakterleri tercih edilmiştir. Bauhaus tipografisinin görsel düzeninde, temel geometrik formlar olan kare, dikdörtgen ve üçgen şekiller belirleyici olmuştur. Renk kullanımı ise kırmızı, mavi ve sarı gibi ana renklerle sınırlandırılarak sade bir görsel dil oluşturulmuştur. Sözcüklerin anlam değerine göre harf boyutları ve kalınlıklarında yapılan farklılaştırmalar, metin içinde vurgu ve hiyerarşi yaratmayı amaçlamıştır. Ayrıca çizgi, şerit, nokta ve kare gibi grafik ögeler; alanları ayırmak, ögeleri bütünleştirmek ya da görsel dikkat sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bayer'in sayfa düzeni anlayışı varsayımsal bir ızgara sistemi üzerine kuruludur. Metin ve görseller, bu sistem dâhilinde aynı sütun genişliğinde yerleştirilerek bütünlüklü ve dengeli bir kompozisyon elde

edilmiştir. Bayer'in yenilikçi yaklaşımı, sözcükleri vurgulamak amacıyla zemin rengiyle kontrast oluşturan renk alanlarına başvurmasıyla kendini göstermektedir. Bazı örneklerde ise, fotoğrafların doğal olmayan renklerle basılmasıyla izleyicide bir yabancılaşma duygusu yaratılmış; bu durum grafik tasarımda yabancılaştırma tekniğinin erken örnekleri arasında değerlendirilmiştir (Bektaş, 1992: 75).

2.2.9.Konstrüktivizm

Konstrüktivizm sanat akımı, her ne kadar Kübizm ve Fütürizm gibi öncül akımlardan etkilenmiş olsa da bu iki yaklaşıma karşı eleştirel bir duruşla şekillenmiş; estetik yönüyle ise Süprematizmle ortak kuramsal temellere dayandırılmıştır. Hareketin temel odağı, verimlilik ve işlevsellik kavramları etrafında şekillenmiş, bu doğrultuda sanatsal üretim daha çok endüstriyel tasarımlara yönelmiştir. Konstrüktivist sanatçılar, sanatı bir inşa süreci olarak ele almışlardır. Akımın öncü figürleri, sanatçıyı bir bilim insanına benzeterek; onu toplumsal sorunlara çözüm arayan bir teknisyen ya da mühendis konumunda değerlendirmişlerdir. Bu anlayış doğrultusunda, proletaryayı sınıfsal ayrımcılığa karşı bilinçlendirmeyi ve burjuva düzeninin yarattığı eşitsizlikleri görünür kılacak eserler üretmeyi hedeflemişlerdir (Özgüven, 2007: 132; Uyanık, 2005: 16; Çolak, Topaklı & Yayan, 2022: 26; Sürmeli, 2013: 57).

Avrupa'da modern sanat ve tasarım hareketleri kendi ifade biçimlerini sürdürürken, 1920'li yılların başında Ekim Devrimi sonrasında Sovyetler Birliği'nde sanat ve tasarım alanında kısa süreli fakat derin etkiler yaratan özgün bir dönem yaşanmıştır. Bu süreçte şekillenen sanat anlayışı, yirminci yüzyıl grafik tasarımının yönünü belirleyen temel katkılarda bulunmuştur. Vladimir Tatlin ve Alexander Rodchenko'nun öncülüğünde bir araya gelen sanatçılar, "sanat için sanat" yaklaşımından uzaklaşarak endüstri ürünleri tasarımı, grafik tasarım ve uygulamalı sanatları kapsayan; Kübizm ve Fütürizm gibi modern sanat akımlarından esinlenen ve Konstrüktivizm olarak adlandırılan yeni bir yönelim ortaya koymuşlardır. Bu akımın grafik tasarım bağlamındaki önde gelen temsilcileri arasında Alexander Rodchenko ile El Lissitzky dikkat çekmektedir (Dündar, 2005: 57; Becer, 2008: 103).

Konstrüktivizmi diğer sanat akımlarından farklılaştıran temel unsur, Sovyetler Birliği'nde sanatın ve kültürel üretimin ideolojik bir aygıt olarak konumlandırılmasıdır. Bu dönemde sanat, egemen siyasal rejimin değerlerini toplumun tüm katmanlarına aktarmak ve bu değerlerin içselleştirilmesini sağlamak amacıyla etkili bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, rejimin denetiminde çeşitli kültürel kurumlar

tesis edilmiş; Konstrüktivizm ise devlet destekli ve yönlendirilen bir sanat anlayışı çerçevesinde kurumsallaşmıştır. Sovyet Rusya'daki sanatsal ve kültürel faaliyetler, bu ideolojik doğrultuyu ifade eden "agitprop" kavramı ile tanımlanmıştır (Brown, 2013: 18; Özdemir, 2021: 17).

Konstrüktivizm'in süslemelerden arındırılmış yalınlık ilkesi, grafik tasarım pratiğinde; geniş ve parlak renk düzlemlerinin tercih edilmesi, asimetrik yerleşim kurguları, serif içermeyen tipografik karakterlerin kullanımı, sade geometrik biçimlerin yoğun varlığı ve bar olarak adlandırılan kalın çizgisel ögelerin düzenlemeye dâhil edilmesiyle somutlaşır. Bu görsel anlayışın çarpıcı bir yansıması, Alexander Rodchenko'nun 1924'te Sovyetler Birliği Devlet Yayınevi'nin Leningrad şubesi (Lengiz) adına hazırladığı ilan tasarımıdır (Brown, 2013: 18; Özdemir, 2021: 17).

Görsel 21: Alexander Rodchenko "Leningrad Yayınevi" afişi, 1925.

Kaynak: https://arch365bilgi.blogspot.com/2018/04/alexander-rodchenko.html

Konstrüktivizm, grafik tasarım alanındaki ilk örnekleriyle ortaya çıkmış ve bu disiplinle birlikte tipografinin gelişiminde de önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda, Konstrüktivist sanatçılar Alexander Rodçenko ve El Lissitzky, grafik tasarımda somut ve etkili çalışmalar gerçekleştirerek tipografiye yenilikçi bir perspektif kazandırmışlardır. Özellikle El Lissitzky, şair Vladimir Mayakovski'nin şiirlerinden oluşan bir dizi çalışmada Konstrüktivist ilkeleri tipografiyle bütünleştirerek tipografiyi yeniden yapılandırmış ve özgün bir ifade biçimi geliştirmiştir (Özgüven, 2007: 46; Uyanık, 2005: 23; Yazar & Yılmaz, 2019: 56; Fer, 1989: 36).

Görsel 22: Stenberg Kardeşler Film Kameralı Adam Film Afişi, 1929.

Kaynak: https://mx.pinterest.com/pin/797911259017791699/

2.2.10.Sürrealizm

1924 yılında Fransa'da, Dada hareketinden ayrılan bir grup sanatçı tarafından temellendirilen Sürrealizm, gerçeküstü temaları figüratif ve gerçekçi bir anlatım biçimiyle ele alan bir sanat anlayışını beraberinde getirmiştir (Arıkan, 2009: 20). Bilinçaltı, düşler ve sezgilere yaslanan bir yaklaşım çerçevesinde şekillenen bu akım Salvador Dali, René Magritte ve Max Ernst gibi sanatçılar aracılığıyla görsel anlatım diline özgün ve dikkat çekici yenilikler kazandırmıştır. Bu estetik yaklaşım, özellikle grafik tasarımın fotoğraf ve illüstrasyon gibi alt disiplinlerinde belirgin etkiler yaratmıştır (Bektaş, 1992: 47).

Görsel 23: Rene Magritte, ‘‘Minotaure’’dergisi iç kapak tasarımı, 1937.

Kaynak: https://www.johncoulthart.com/feuilleton/2025/04/07/minotaure-1933-1939/?utm_source

Sürrealist sanat anlayışı, soyut düşüncelerin somut imgeler yoluyla temsil edilmesini mümkün kılarak, grafik tasarım alanında kavramsal içeriklerin görsel iletişim dili aracılığıyla aktarılmasına zemin hazırlamıştır. Sürrealist sanatçılar, gündelik nesneleri bağlamlarından koparıp alışılmadık ve beklenmedik biçimlerde yeniden yorumlamış; böylece izleyicide şaşkınlık ve merak uyandırarak görsel hafızada iz bırakmayı başarmışlardır. Bu yaklaşım, grafik tasarım disiplininde de etkili olmuş; görsel anlatım biçimlerini zenginleştirerek ifade olanaklarına yenilik kazandırmıştır. Sürrealistlerin olguları farklı perspektiflerden ele alma eğilimleri, grafik tasarımda iletilmek istenen mesajın uzun metinsel açıklamalara ihtiyaç duyulmaksızın etkili ve çarpıcı biçimde görselleştirilmesine katkı sağlamıştır (Bektaş, 1992: 52).

Görsel 24: Salvador Dali “Belleğin Azmi”, 1931.

Kaynak: https://artucky.com/blogs/blog/salvador-dali-bellegin-azmi-tablosu

Günümüzde etkisini sürdürmeye devam eden ve kendi döneminin en önemli sanatçılarından biri olarak kabul edilen Salvador Dalí, Sürrealist sanatın önde gelen temsilcileri arasında yer almaktadır. Dalí, üretimleri aracılığıyla grafik tasarım alanına yenilikçi bir perspektif kazandırmıştır. Özellikle, derinlik algısına dayalı perspektif anlayışını iki boyutlu yüzeylerde yorumlayarak bu yaklaşımını afiş, kitap ve dergi kapakları gibi tasarım mecralarına başarıyla uyarlamıştır (Yalur, 2019: 15; Büyüktaşçıyan, 2016: 14; Bektaş, 1992: 42).

Sürrealizm sanat anlayışının etkisiyle grafik tasarımın dönüşümü, kaçınılmaz bir gelişim sürecine evrilmiştir. Gerçek nesnelerin soyut biçimlerle yorumlanması, grafik tasarım ve illüstrasyon disiplinlerinde hem görsel çeşitliliği hem de anlatım gücünü anlamlı ölçüde zenginleştirmiştir. Görsel unsurlar aracılığıyla iletilmek istenen mesajın aktarımı, grafik tasarımın temel işlevlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, Sürrealizmin getirdiği görsel anlatım biçimleri sayesinde, grafik tasarım yazılı metne gereksinim duymaksızın yalnızca imgesel ögeler üzerinden etkili ve güçlü bir iletişim kurma kapasitesine ulaşmıştır (Çilingir, 2020: 24; Yalur, 2019: 33; Topaklı & Küpeli, 2021: 55; Büyüktaşçıyan, 2016: 17).

2.2.11.Art Deco

1920 ve 1930'lu yıllarda şekillenen Art Deco üslubu, farklı kültürel dinamiklerin sentezi sonucunda oluşmuş; Avrupa'nın zengin sanatsal mirasının, Amerikan kültürel ortamında benimsenmesiyle özgün bir estetik kimlik kazanmıştır (Kubat, 1996: 132). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da iletişim ve grafik tasarım alanlarında yaşanan yapısal dönüşümler; mimariden modaya, mobilya tasarımından grafik sanata kadar uzanan geniş bir yelpazede etkili olmuş, bu durum Art Deco'nun "tüm stillerin sonuncusu" olarak tanımlanan küresel bir görsel dil olarak ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Herhangi bir ideolojik temele dayanmayan, geleneksel tasarım kalıplarının ötesine geçerek modern ve endüstriyel toplumun estetik beklentilerini karşılamaya yönelik bir anlayışla şekillenen Art Deco yaklaşımı, grafik tasarım pratiklerine de yenilikçi bir biçimde yansımıştır (Becer, 2008: 105; Arıkan, 2009: 23-24).

Görsel 25: Adolp Mouron Cassandre, 'L'Intransigeant gazetesi' için afiş, 1925.

Kaynak: https://offtheleash.net/2024/02/11/the-art-of-the-art-deco-poster/

Tasarımda teknolojinin biçimsel etkilerini Kübist sanatın temel prensipleriyle sentezleyen McKnight Kauffer ve A.M. Cassandre, nesneleri sadeleştirerek simgesel nitelik taşıyan formlara dönüştürmüş; bu yaklaşımlarıyla sentetik kübizme yakınlık gösteren tasarımlar üretmişlerdir (Becer, 2008: 105).

Görsel 26: A.M. Cassandre Grand Sport afiş,1931.

Kaynak: https://thewestologist.wordpress.com/2014/04/25/art-deco-glamour/?utm_source

İki dünya savaşı arasındaki dönemde baskın bir görsel anlatım dili hâline gelen Art Deco grafik tarzı; ambalaj, kitap, dergi tasarımı ve reklamcılık gibi çeşitli alanlarda küresel ölçekte etkili olmuştur. Bu süreçte Paul Colin, Jean Carlu, Austin Cooper ve

Joseph Binder gibi pek çok sanatçı, Art Deco'nun özgün biçimsel özelliklerini yansıtan dikkate değer tasarımlar ortaya koymuştur. Söz konusu grafik yaklaşım, aynı zamanda modern dönemin son yenilikçi tekniklerinin kapsamlı bir şekilde uygulanması bakımından da öne çıkmaktadır (Arıkan, 2009: 23-24).

Görsel 27: Cassandre, Pivolo afişi, 1925.

Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/7036943162321082/

A. M. Cassandre ile birlikte grafik tasarım disiplininde kaydedilen en kayda değer ilerlemelerden biri afiş tasarımındaki dönüşüm olmuştur. Cassandre, bu alandaki yaklaşımıyla sade, zarif ve estetik kaygıları ön plana çıkaran bir anlayış geliştirmiş; aynı zamanda kendine has tipografik yaklaşımlarıyla grafik tasarım tarihinde dikkate değer bir kırılma noktası yaratmıştır. Sanatsal üretiminde belirli bir sanat akımına bağlı kalmaksızın, farklı akımların biçimsel özelliklerini özgün bir biçimde harmanlayarak tasarımlarında kullanmıştır. Cassandre'a göre afiş tasarımcısı, bir posta görevlisine benzer şekilde, belirli bir mesajın görsel iletişim yoluyla izleyiciye iletilmesinden sorumlu olan bir aktördür. Bu bağlamda Cassandre, grafik tasarımın satış ve pazarlama süreçleriyle kurduğu bütünleşik yapının temellerini atmış; söz konusu disiplinler arası ilişkiyi daha erken dönemlerde gerçekleştirdiği tasarımlarla teşvik etmiştir (Arıkan, 2012: 75; Eker & Kızgındemir, 2022: 42; Larson, 1984: 64; Parker, 1937: 23).

2.3. Grafik Tasarım

Grafik tasarımı kavramı, ilk kez 20. yüzyılın başlarında, metal kalıplar aracılığıyla oyularak yazılan ve çizilen, sonrasında çoğaltılmak üzere basılan görsel içerikleri tanımlamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Becer, 2019: 33). "Grafik" terimi ise sanat tarihi bağlamında köklü bir geçmişe sahiptir. Bu sözcüğün kökeni, Latince kökenli "graphe" kelimesine uzanmakta olup; bu terim "yazı", "tasarım" ve "resim" anlamlarına gelmektedir (Etymonline, 2021: 23).

Grafik tasarım, tasarımcının düş gücünü ve duygularını sanat ve teknolojiyle harmanlayarak iki boyutlu görsel çıktılar biçiminde somutlaştırma süreci olarak tanımlanabilir. Grafik tasarımcıyı diğer tasarım disiplinlerinde faaliyet gösteren tasarımcılardan ayıran temel unsur, ortaya koyduğu ürünlerin yalnızca estetik değil, aynı zamanda iletişimsel ve ekonomik işlevler taşımasıdır. Grafik tasarımın bir sanat biçimi mi yoksa iletişim temelli bir endüstriyel zanaat mı olduğu yönündeki tartışma, alanın doğasına ilişkin süreklilik gösteren bir ikilemi yansıtmaktadır. Bu ikilemi değerlendirerek grafik tasarımcıyı; sektör beklentilerini kendi görsel diliyle yorumlayan, aldığı eğitim doğrultusunda teknik bilgiye dayalı şekilde hedef kitleye ulaştıran profesyonel bir uygulayıcı olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık sanatçı, dışsal yönlendirmelerden bağımsız olarak özgür iradesiyle, dilediği teknik ve biçimle görsel üretimde bulunan birey konumundadır **(**Bilge, 2011: 18).

Günümüzde teknolojik ilerlemelerin ivme kazanması ve dijital medyanın yaygınlık kazanması, grafik tasarımı her zamankinden daha stratejik ve işlevsel bir konuma taşımaktadır. Bu disiplin, kurum ve markaların görsel kimliklerinin inşasının yanı sıra, çoklu mecralarda etkili iletişim ve etkileşim kurarak kullanıcı deneyimini biçimlendirme sorumluluğunu üstlenmektedir. Grafik tasarım, kapsamının genişliği ve çok yönlü uygulama alanları nedeniyle çeşitli biçimlerde tanımlanabilmektedir. En genel tanımıyla grafik tasarım; afiş, broşür, billboard, ambalaj, kitap ve dergi gibi çeşitli yazılı ve görsel materyallerin, belirli tasarım ilkeleri doğrultusunda oluşturulması sürecidir. Bu süreç, alanında uzmanlaşmış ve bu alanda eğitim almış profesyonellerce yürütülen yaratıcı bir uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir (Becer, 1993: 16; İncearık, 2012: 26). Bir tasarımın başarılı olarak nitelendirilebilmesi için, tasarımcının iletmek istediği mesajın hedef kitleye açık, anlaşılır ve etkili bir biçimde aktarılması; aynı zamanda bu mesajın hedef kitle tarafından doğru şekilde algılanması büyük önem arz etmektedir (Sezer, 2015: 42).

Grafik tasarım, estetik ile işlevselliği bir araya getirerek, kurum ve markaların görsel kimliklerini yansıtmalarını sağlayan temel bir iletişim disiplinidir. Başarılı bir grafik tasarım uygulaması, hedeflenen izleyici kitlesi üzerinde uzun süreli bir izlenim bırakmakta ve aktarılmak istenen iletinin net, tutarlı ve etkili biçimde sunulmasına imkân tanımaktadır. Aynı zamanda grafik tasarım, bilgilerin görsel bir düzlemde daha kolay algılanabilir, ulaşılabilir ve kalıcı biçimde iletilmesine katkı sağlayarak, özellikle görsel temelli öğrenme ve bilgi işleme süreçlerinde destekleyici bir rol üstlenmektedir. Yalnızca yaratıcı düşünme değil, aynı zamanda teknik donanım da gerektiren grafik tasarım, çağın değişen koşullarına duyarlılığıyla öne çıkan bir alandır. Tasarımcılar, toplumsal eğilimleri, kültürel dönüşümleri ve teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek, üretimlerini güncel tutmakta ve içinde bulundukları bağlama uygun şekilde anlamlandırmaktadırlar. Bu dinamik yapı, grafik tasarımın yalnızca görselliğe dayalı bir üretim alanı olmaktan çıkarak, çok katmanlı ve stratejik bir iletişim aracı olarak konumlanmasını sağlamaktadır.

Grafik tasarım, bir iletişim disiplini olarak benimsendikten sonra, tasarımcı ile hedef kitle arasında görsel temelli bir iletişim biçimi olarak konumlandırılmıştır. Günümüzde hızla gelişen dijital teknolojilerle birlikte, grafik tasarım da sürekli evrilen ve dinamik bir yapı kazanmış; bu bağlamda anlam üretme ve mesaj iletme işlevlerini görsel dil aracılığıyla yerine getiren temel bir araç hâline gelmiştir (Yücel, 2022: 76). Başarılı bir grafik tasarım süreci, yalnızca estetik yeterlilik değil, aynı zamanda yüksek düzeyde görsel algı ve yaratıcı problem çözme yetkinliğini de zorunlu kılmaktadır. Dijitalleşmenin etkisinin giderek arttığı günümüz koşullarında grafik tasarım hem dijital hem de fiziksel mecralarda marka ve birey algılarının biçimlenmesinde belirleyici bir rol üstlenmektedir.

2.4. Grafik Tasarımının Tarihsel Gelişimi

Grafik tasarım ve tasarımcının kökeni, insanlık tarihinin ilk evrelerine, duygularını, korkularını, iletmek istedikleri düşünce ve beklentileri çizim yoluyla aktarmaya çalışan ilk insanlara dayanmaktadır. Sosyal, biyolojik ve kültürel bir varlık olarak insan, yaşamını güvence altına alabilmek amacıyla topluluklar halinde yaşamak durumunda kalmıştır. Bu durum, bireyler arasında etkili bir iletişim kurma gereksinimini beraberinde getirmiştir. Süreç içerisinde insanlar, iletişimin temel yapı taşlarından biri olan sembolik sistemi keşfetmiş ve bu sistemin, yüzeysel anlamların ötesinde çok katmanlı anlamlar barındırabileceğini kavramıştır. Bu doğrultuda insan zihni, doğal bir

yönelimle düşüncelerini ifade edebilmek adına çeşitli işaretler ve semboller üretmiştir (Uçar, 2004: 92).

İnsanlar, tarih öncesi dönemlerde avlanma, beslenme ve eş bulma gibi temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla sesli ve görsel işaretler aracılığıyla iletişim kurmuşlardır. Bu işaretler, çağdaş anlamda yapılandırılmış bir dil sistemi ya da sembolik görseller niteliğinde olmasalar da iletişim işlevi taşımaları bakımından büyük önem arz etmektedir. Görsel iletişimin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde; mağara resimleri, çivi yazısı, hiyeroglifler, tahta ve taş baskı teknikleri, matbaanın icadı, fotoğrafın ortaya çıkışı, ofset baskı yöntemleri ve nihayetinde dijital medya, insanlığın görsel temelli iletişim kurduğu temel mecralar arasında yer almaktadır.

Görsel 28: Lascaux Mağarası Duvar Resmi M.Ö. 15000-1000 arası

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3ALascaux2.jpg

İnsanlık tarihinin, dolayısıyla iletişim tarihinin en kritik dönüm noktalarından biri yazının icadıdır. Yazı, yaklaşık MÖ 6000'li yıllarda Sümerler tarafından geliştirilmiş olup, başlangıçta basitleştirilmiş resimler ve simgelerden oluşan bir sistem biçimindeydi. Bu erken yazı türü, "piktogram" ya da bir diğer ifadeyle "düşünce yazısı" olarak adlandırılmıştır. Piktogramlar, nesneleri soyutlamak yerine onları doğrudan betimleyen şekiller aracılığıyla düşüncelerin aktarımını amaçlayan; anlamın, birden fazla görsel öğenin bir araya getirilmesiyle inşa edildiği bir anlatı düzenine dayanmaktaydı.

15.16. ve 17. yüzyıllarda ağaç ve metal baskı tekniklerinde tarama yöntemlerinde yaşanan gelişmeler, baskılarda ayrıntıların ve ton geçişlerinin daha etkili biçimde yansıtılmasına olanak tanımıştır. Bu teknik ilerlemeler, baskı yüzeylerine renk uygulama

denemelerinin ilk örneklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde litografi (taş baskı) tekniğinin bulunması, grafik sanatının evriminde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu yöntem aracılığıyla bir görselin çoklu kopyalarının üretilmesi mümkün hâle gelmiş ve böylece grafik sanatının toplumda daha geniş kitlelere ulaşmasına katkı sağlanmıştır (Teker, 2009: 70-71).

2.5. Grafik Tasarım İlkeleri

Grafik tasarım, görsel ögeler aracılığıyla bilginin estetik ve etkili biçimde iletilmesini amaçlayan bir iletişim disiplinidir. Bu sürecin temelini, görsel unsurların düzenli, anlamlı ve stratejik biçimde bir araya getirilmesini sağlayan tasarım ilkeleri oluşturmaktadır (Sorgunalp, 2017: 23). Grafik tasarım ilkeleri, yalnızca görsel düzenleme araçları değil, aynı zamanda tasarımın iletişimsel işlevini belirleyen temel yapı taşlarıdır (Yücel, 2018: 16). Bu ilkeler; denge, oran-orantı, vurgu, bütünlük ve zıtlık gibi alt başlıklar çerçevesinde incelenmekte olup, her biri tasarımın estetik değerini ve işlevselliğini güçlendirmeye hizmet etmektedir (Becer, 2005: 17; Ocvirk vd., 2015: 18).

2.5.1.Denge

Denge, grafik tasarım disiplininin temel ilkelerinden biri olup, görsel unsurların yüzeyde ahenkli ve düzenli biçimde konumlandırılmasını ifade eder. Kompozisyonun dengeli bir yapıya kavuşması, tasarım ögelerinin görsel ağırlıkları doğrultusunda yüzey üzerinde bilinçli biçimde yerleştirilmesiyle sağlanır. Bu bağlamda, sıcak renklerin soğuk renklere oranla daha baskın algılanması ve parlak tonların pastel renklere kıyasla daha güçlü bir görsel etki yaratması, denge algısını biçimlendiren belirleyici etmenler arasında yer almaktadır (Pektaş, 2022: 34). Simetrik denge, kompozisyonda durağanlık ve düzen hissi üretirken; asimetrik denge, görsel hiyerarşiyi daha dinamik bir yapıda kurarak dikkat çekici ve hareketli bir kompozisyon sunar. Tasarımdaki denge unsurunun sekteye uğraması, bütünlük algısında zedelenmeye ve görsel iletişimde kopukluklara yol açabilir. Görsel öğelerin yüzey üzerindeki konumları, fiziksel dünyada yerçekimi kavramı etrafında şekillenen dağılım ilkeleriyle benzerlik gösterir; tasarımda da öğeler çoğunlukla hayalî bir eksen ya da odak noktası çevresinde konumlanır (Ocvirk vd., 2015: 34; Landa, 2014: 62).

2.5.2.Oran-Orantı

Oran ve orantı, bir tasarımın bütünlüğünü ve yapısal uyumunu belirleyen başlıca görsel ilişkiler arasında yer almaktadır. Oran, bir nesnenin kendi içindeki boyutsal düzenini tanımlarken; orantı, birden fazla nesne arasındaki büyüklük ve ölçü ilişkilerini ifade eder. Tasarım sürecinde oranın doğru biçimde kullanılması, izleyicide estetik bir algının oluşmasına katkı sağlamakta ve görsel hiyerarşinin etkili bir şekilde inşa edilmesine olanak tanımaktadır (Atalayer, 1994: 42; Tüfekci, 2023: 18). Bu çerçevede, Altın Oran, söz konusu ilişkileri yönlendiren temel bir matematiksel sistem olarak dikkat çekmektedir. Tasarımda orantının sağlanmasında renk tonları, biçimsel karşıtlıklar ve görsel hiyerarşi gibi ögeler belirleyici rol üstlenmektedir (Taş, 2020: 47).

2.5.3.Vurgu

Vurgu, izleyicinin dikkatini belirli bir görsel öge üzerine yönlendirmeyi amaçlayan temel bir tasarım ilkesidir. Bu ilkenin uygulanması; ilgili ögenin boyutunun büyütülmesi, renk değerlerinde kontrast yaratılması veya yüzey üzerindeki konumunun değiştirilmesi gibi çeşitli görsel düzenleme stratejileri aracılığıyla gerçekleştirilir. Vurgu, tasarımda görsel bir hiyerarşi oluşturarak iletilmek istenen mesajın izleyici tarafından daha hızlı ve etkili biçimde algılanmasını kolaylaştırır. Ancak, tüm ögelerin eşzamanlı olarak ön plana çıkarılmaya çalışılması, görsel hiyerarşinin bozulmasına ve bu bağlamda vurgunun etkinliğinin azalmasına neden olarak algısal bir karmaşa yaratabilir (Arıkan, 2008: 36; Elizabeth, 2003: 75; Taş, 2020: 35).

2.5.4.Bütünlük

Tasarımda bütünlük ilkesi, farklı görsel ögelerin düzenli, tutarlı ve uyumlu bir yapı içerisinde bir araya gelmesini ifade eder. Biçim, renk, doku ve yön gibi temel tasarım ögeleri arasındaki ilişkilerin sistematik ve anlam yüklü bir biçimde kurgulanması, görsel bütünlüğün sağlanmasında belirleyici rol oynar. Bu yapısal birliktelik, tasarımın estetik niteliğini artırmakla kalmaz; aynı zamanda işlevselliğine de katkı sunar. Aşırı çeşitlilikten kaçınılarak, ögeler arasında görsel ahenk ve ritmik uyumun kurulması, izleyici algısını yönlendirir ve iletilmek istenen mesajın daha etkili bir biçimde aktarılmasını mümkün kılar (Becer, 1999: 94; Rodop, 2017: 62).

2.5.5.Zıtlık

Zıtlık ilkesi, grafik tasarımda görsel dikkati yönlendirme ve tasarımsal ögeler arasındaki farklılıkları vurgulama amacıyla başvurulan temel görsel düzen ilkelerinden biridir. Renk, biçim, doku ve yön gibi görsel bileşenler arasındaki karşıtlıklar hem tasarımın algılana bilirliğini artırmakta hem de iletilmek istenen mesajın daha açık ve etkili biçimde sunulmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle zıtlık, yalnızca dikkat çekici bir unsur olarak işlev görmekle kalmaz, aynı zamanda kompozisyonun görsel dengesini pekiştirici bir rol de üstlenir (Ocvirk vd., 2015: 12; Cıvcır, 2015: 81; Tüfekci, 2023: 92). Buna karşılık, zıtlık ilkesinin uygulanmadığı durumlarda görsel hareketlilik ve dinamizm azalmakta; bu da tasarımın etkileyiciliğini ve iletişim gücünü kayda değer ölçüde zayıflatmaktadır.

2.6. Grafik Tasarım Elamanları

Grafik tasarım, temel olarak resimsel ögeler ve tipografi aracılığıyla yapılandırılan bir görsel iletişim disiplinidir. Grafik ürünlerin oluşturulmasında bu iki unsur kimi zaman bağımsız, kimi zaman ise eşgüdümlü şekilde kullanılarak etkili bir iletisel yapı kurulmaktadır. Renk, çizgi, nokta, biçim, doku, mekân, boyut, ışık-gölge, hareket ve ritim gibi görsel unsurlar ise, söz konusu resimsel ve yazınsal ögeleri destekleyerek grafik tasarımın plastik bileşenleri arasında yer alır. Tasarımcı, bu ögeleri zihinsel bir kurgu süreci içerisinde işlevsel bir bütünlükle biçimlendirir ve düzenler. Bu yaratım sürecinde mekanik ve geometrik formların yanı sıra organik yapılardan da yararlanılır. Grafik tasarım süreci yalnızca yaratıcı düşünsel üretimi değil, aynı zamanda fotoğraf makineleri, matbaa teknolojileri, bilgisayar ve benzeri çağdaş araç ve gereçlerin etkin kullanımını da içeren çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Günlük yaşamın her anı, resim ve tipografi gibi görsel unsurların çevremizi kuşatmasıyla şekillenmektedir. Ancak grafik tasarım ürünlerinin ortaya konulmasında belirleyici olan unsur, yaratıcı düşünce sürecidir. Bu yaratıcı sürecin temelinde; nokta, çizgi, şekil, renk ve tipografi gibi temel görsel bileşenler aracılığıyla düşünsel içeriklerin görsel bir dile dönüştürülmesi yer almaktadır. Söz konusu ögeler, tasarımcının zihninde oluşan imgeleri iki boyutlu bir yüzeye aktarmasında işlevsel ve yönlendirici araçlar olarak görev üstlenmektedir.

2.6.1.Nokta

Nokta, tüm tasarım ögeleri içerisinde en temel ve ilksel yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Tasarımcılar tarafından ortak bir görsel ifade aracı olarak kullanılan nokta, geometrik biçimler arasında yalınlığı ve sadeliğiyle öne çıkar. Fiziksel boyutu bulunmayan, görsel algı temelinde tanımlanan bu en küçük işaret, aynı zamanda biçimsel organizasyonun başlangıç aşamasını teşkil eder (Atalayer, 1994: 12; Poulin, 2012: 62). Nokta, bir kompozisyon içerisinde bağımsız bir öge olarak yer alabileceği gibi, daha karmaşık görsel yapıların temel bileşeni olarak da işlev görebilir. Belirli bir düzene göre yinelenen noktalar çizgisel formlar oluşturabilirken, yoğunluklu ve sistematik bir dizilimde yer aldıklarında yüzey üzerinde biçim, doku, yapı ya da motif izlenimi yaratabilir (Poulin, 2012: 73).

2.6.2.Çizgi

Çizgi, görsel kompozisyonun birliğini ve dengesini oluşturan temel tasarım elemanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Yapıtın düzenlenmesinde işlevsel bir araç olan çizgi, mevcut yapısal organizasyonu düzenlemenin yanı sıra, bu düzeni bilinçli biçimde bozarak alternatif bir görsel yapı üretme kapasitesine de sahiptir. Doğada yer alan her unsur, sanatsal bir perspektiften ele alındığında çizgi aracılığıyla temsil edilebilir hâle gelir; bu durum, nesnelerin soyutlanması, sadeleştirilmesi ve stilize edilmesi gibi temel tasarım süreçlerine katkı sunar. Sanatçılar ve tasarımcılar, çizginin bu ifade gücünü görsel anlatımda vazgeçilmez bir araç olarak benimserler; zira çizgi, neşe, hüzün, coşku, zarafet, kırgınlık ve kararsızlık gibi çok çeşitli insan duygularını görsel bir dil aracılığıyla aktarabilme yetisine sahiptir. Bu bağlamda çizgi, görsel iletişimin ve estetik kurgunun yapıtaşlarından biri olarak konumlandırılmaktadır (Turani, 1992: 86).

Grafik tasarım bağlamında çizgi, temel tasarım ögelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Noktaların ardışık bir biçimde dizilimiyle oluşan çizgiler hem sanat hem de bilim disiplinleri kapsamında farklı biçimlerde yorumlanmaktadır. Çizgilerin birbirleriyle kurduğu ilişkiler ve çeşitli noktaların kesişiminden doğan çizgisel yapı, tasarım sürecinde çok katmanlı anlamsal ve işlevsel nitelikler taşımaktadır (Gill, 1984: 64).

2.6.3.Şekil (Form)

Şekil, kapalı form özelliğiyle tasarımın kavramsal anlatımını somutlaştıran temel bir görsel öge olarak değerlendirilir. Görsel düzlemde algılanabilirliği; sınırlarını tanımlayan kapalı çizgiler, renk kontrastları ya da ton değerlerindeki değişimler

aracılığıyla sağlanır (Peterson, 1996: 23). Şekiller, biçimsel özelliklerine göre iki ana gruba ayrılır: geometrik ve organik. Geometrik şekiller; kare, üçgen ve daire gibi belirgin ve keskin hatlara sahip, matematiksel doğruluk taşıyan formlardır. Buna karşılık, organik şekiller düzensiz, doğal formlara yakın, akışkan ve karmaşık çizgilere sahiptir (Samara, 2007: 16). Tasarım sürecinde yer alan fotoğraf ve illüstrasyon gibi görseller de şekil kategorisinde değerlendirilen bileşenler arasında yer almakta; izleyicinin dikkatini çekerek iletinin daha hızlı ve etkili bir biçimde aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Şekiller, yazılı ifadeye ihtiyaç duymaksızın anlam ve düşünce aktarımına olanak tanır. Tasarımla ilişkili olarak bağlamsal doğruluğa sahip uygun şekillerin tercih edilmesi, kavramsal netlik ve görsel bütünlük sağlar. Buna karşılık, bağlamdan kopuk ya da ilgisiz şekiller, görsel algının zayıflamasına ve tasarımın bütünselliğinde bozulmalara neden olabilir (Erdoğan Aydın, 2015: 67).

2.6.4.Renk

Renkler, ışığın varlığıyla birlikte ortaya çıkarak izleyici üzerinde çeşitli duygusal etkiler uyandırmaktadır. Bu etkilerden bir kısmı bireysel algılara bağlı olarak değişiklik gösterebilse de bir bölümü toplumsal düzeyde ortaklaşa deneyimlenebilir. Genellikle sıcak renklerin uyarıcı, soğuk renklerin ise yatıştırıcı ve dinginleştirici nitelikler taşıdığı kabul edilmektedir. Renk, tasarım sürecinde çizgi ögesine kıyasla daha yoğun bir duygusal etkileşim yaratan temel bir bileşen olarak öne çıkar. Aynı zamanda tasarıma estetik bir derinlik ve görsel çekicilik kazandıran önemli bir unsurdur (Atalayer, 2001: 25).

Renk, ışık enerjisinden kaynaklanan ve bir nesnenin yüzeyine çarpan ışığın insan gözü tarafından algılanmasıyla ortaya çıkan fiziksel ve görsel bir olgudur. Işık, nesne yüzeyine temas ettiğinde belirli bir kısmı emilirken, kalan kısmı yansıtılır; bu yansıyan ışık, göz retinasında renk olarak algılanır. Antik Yunan filozofu Aristoteles'e göre, nesnelerde potansiyel hâlde bulunan renk ancak ışık aracılığıyla görünürlük kazanır (Sözen & Tanyeli, 1999: 10; Kuehni, 2005: 7; Landa, 2014: 65). Renk, düşüncelerin ve duyguların ifadesinde kullanılan en doğrudan ve etkili sözsüz iletişim araçlarından biri olarak değerlendirilir; hiçbir başka tasarım ögesi, bu ölçüde güçlü bir anlatım kapasitesi sunmamaktadır (Ambrose & Harris, 2013: 36).

2.6.5.Tipografi

Tipografi, yazılı ifadenin görsel düzenine ilişkin hem estetik hem de işlevsel bir disiplindir. Harflerin, sözcüklerin ve metin bloklarının yerleşimi; bir iletinin algılanma sürecini doğrudan etkileyen temel bir unsurdur. Tipografi yalnızca yazı karakteri seçiminden ibaret olmayıp; harfler arası boşluk, satır uzunluğu, hizalama ve negatif alan kullanımı gibi pek çok görsel ögeyi de kapsamaktadır. Her bir harf, noktalama işareti ya da karakter aralığı, bir ressamın tuvaline attığı fırça darbelerine benzer şekilde belirli bir duygu ve anlam aktarımına aracılık edebilir (Grzymkowski, 2015: 19).

Tipografi, görsel iletişimin hemen tüm alanlarında yer almakta olup; biçimsel çeşitliliği sayesinde sayısız görünüm olasılığı sunmaktadır. Yazı karakterleri, yalnızca sözcüklerin anlamını pekiştirmekle kalmaz, aynı zamanda yeni çağrışımlar da üretebilir. Tasarımcılar, kavramsal bir içeriği daha etkili bir biçimde iletmek amacıyla tipografiyi stratejik bir tasarım aracı olarak kullanabilir; uygun yazı karakterini seçebilir, mevcut karakteri biçimsel olarak yeniden yorumlayabilir ya da özgün bir yazı biçimi geliştirebilir. Tipografinin fiziksel formu kadar; boyutu, kompozisyondaki konumu ve rengi de iletilmek istenen anlam üzerinde belirleyici etkiye sahiptir (Poulin, 2012: 72; Sherin, 2013: 98; Sorgunalp, 2017: 43). Sonuç olarak tipografi, yalnızca metnin içerdiği sözel anlamı değil, aynı zamanda görsel formuyla da duygusal ve bilişsel düzeyde mesajın etkinliğini artıran güçlü bir tasarım bileşenidir. Yazı karakterlerinin formu, ölçeği, rengi ve yerleşimi; anlamı derinleştirerek izleyiciyle görsel düzlemde bağ kurar. Tasarımcı, tipografi aracılığıyla iletisini güçlendirebilir ve hedef kitleye estetik açıdan etkileyici bir ileti sunabilir.

2.7. Yapay Zeka

Yapay zeka, canlı desteğine ihtiyaç duymaksızın insan zihninin yürüttüğü bilişsel süreçleri gerçekleştirebilen makine sistemlerinin tasarımı ve geliştirilmesini konu alan teknolojik bir disiplindir. Bu teknoloji, insan zihninin üstlendiği tüm bilişsel işlevleri yerine getirebilecek kapasitede bilgisayar sistemleri oluşturmayı hedeflemektedir. Muhakeme gibi bazı bilişsel faaliyetler doğrudan zeka temelli işlevler kapsamında değerlendirilirken; görsel algı gibi diğer bazı süreçler ise genellikle zekadan bağımsız işlemler olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, bu tür süreçlerin tümü hem insan hem de hayvanların amaçlarına ulaşmalarını mümkün kılan algılama, ilişkilendirme, öngörüde bulunma, planlama ve motor becerilerin düzenlenmesi gibi bilişsel ve davranışsal yetileri içermektedir (Boden, 2018: 32).

Norvig'e göre yapay zeka, bilimsel araştırma süreci içerisinde iki temel kavramsal boyut çerçevesinde tanımlanmış ve incelenmiştir. İlk boyut, zihinsel süreçler olan düşünme ve muhakemeye odaklanan yaklaşımla, gözlemlenebilir davranışları esas alan yaklaşım arasındaki ayrımı ifade eder. İkinci boyut ise, insan davranışını temel alan yaklaşımla, rasyonel karar verme süreçlerine dayanan yaklaşımı birbirinden ayırır. İnsan merkezli yaklaşım; insan davranışlarını inceleyen kuramsal ve deneysel çalışmalara dayanırken, rasyonel yaklaşım ise mantık, matematik ve mühendisliğin bütünleşik kullanımını esas alır (Russell & Norvig, 2016: 1-2).

Yapay zeka uygulamaları günümüzde yaşamın çok çeşitli alanlarında etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Ev içi teknolojilerden otomotiv endüstrisine, finansal sistemlerden sağlık hizmetlerine, dijital altyapılardan nesnelerin interneti ve mobil cihazlara kadar geniş bir çerçevede günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Bu kapsamda verilebilecek en temel örneklerden biri, bireylerin sıklıkla başvurduğu Google arama motorudur. Google, arama algoritmalarını büyük ölçüde yapay zeka tekniklerine dayandırarak çalışmaktadır.

Benzer biçimde finans, sağlık ve ulaşım gibi sektörlerde de yapay zeka sistemlerinin giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Günümüzde yapay zeka araştırmaları iki temel başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlardan ilki, genel amaçlı yapay zeka (Artificial General Intelligence-AGI) alanıdır. Bu yaklaşım, insan zekasının gerçekleştirdiği bilişsel süreçleri yerine getirebilecek sistemlerin geliştirilip geliştirilemeyeceği sorusu etrafında şekillenmektedir. Diğer kategori ise dar kapsamlı yapay zeka (narrow AI) araştırmalarıdır. Bu yaklaşım, belirli görevleri yerine getirebilecek özelleşmiş sistemlerin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Özellikle dar kapsamlı yapay zekaya bağlı olarak gelişen makine öğrenmesi alanı, günümüzde önemli bir ilgi odağı hâline gelmiştir. Bu yaklaşım, bilgisayarların deneyim yoluyla öğrenmesini ve zamanla performanslarını artırmasını amaçlayan algoritmalarla çalışmaktadır (Evans, 2017: 23).

Kuramsal düzeyde ise beş temel yapay zeka yaklaşımından söz etmek mümkündür. Bunların ilki, klasik yapay zeka (Good Old-Fashioned Artificial Intelligence- GOFAI) modelidir. GOFAI, insan zihnini sembollerle çalışan bir sistem olarak ele almakta; problem çözme süreçlerini analiz ederek bu süreçleri alt bileşenlere ayırmayı ve her bir bileşen için ayrı programlar geliştirmeyi hedefleyen kurallı bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bir diğer yaklaşım ise bağlantıcı (connectionist) modeller olarak adlandırılan yapay sinir ağlarıdır. Bunun dışında evrimsel programlama, hücresel

otomatlar ve dinamik sistemler gibi farklı modeller de yapay zeka literatüründe yer bulmaktadır (Boden, 2018: 41).

Söz konusu yaklaşımlar, yalnızca pratik uygulamalarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda zihinsel süreçlerin, davranış örüntülerinin ve yaşamı anlamlandırma biçimlerinin kavranmasına da kayda değer katkılar sunmaktadır. Sinir ağları, beynin işlevsel yönlerini modelleyerek örüntü tanıma ve öğrenme süreçlerini simüle etme kapasitesine sahiptir. Klasik yapay zeka ise, istatistiksel yöntemlerle desteklendiğinde, öğrenme, planlama ve muhakeme gibi temel bilişsel işlevleri modelleyebilme potansiyelini barındırmaktadır. Evrimsel programlama, biyolojik evrim ve nörogelişim süreçlerine dair kavrayışı derinleştirmeye yönelik teorik bir çerçeve sunar. Hücresel otomatlar ve dinamik sistemler ise, canlı organizmalar veya paralel işlemciler gibi basit yapıtaşlarından meydana gelen karmaşık sistemleri modelleme amacıyla kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin bir kısmı psikolojik süreçlerden çok biyolojik işleyişe odaklanırken; bazıları ise maksatlı düşünme yerine düşünce barındırmayan davranışsal tepkileri merkeze almaktadır. Zihinsel yapı ve işleyişin bütüncül olarak anlaşılabilmesi, bu çeşitlenmiş metodolojik yaklaşımların birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Boden, 2018: 42).

Yapay zeka, en genel tanımıyla; insan davranışlarını taklit edebilen, mantık yürütme, hareket etme, görsel ve işitsel algılama gibi çeşitli bilişsel süreçleri dijital ortamda gerçekleştirebilen makineleri ifade etmektedir. Tamamıyla mekanik ve elektronik alt yapılara dayanan bu sistemler, insanlara özgü eylem ve davranışları gerçekleştirme kapasitesine sahiptir. Bilgi çağının en dikkat çekici teknolojik atılımlarından biri olan bilgisayar teknolojisi, tarihsel süreç içerisinde kayda değer bir evrim geçirmiştir. Donanım alanındaki gelişmelere paralel olarak yazılım teknolojilerinde de önemli ilerlemeler gözlemlenmiştir. Ancak, geleneksel yazılım yaklaşımlarının yetersiz kaldığı çeşitli bağlamlarda, yapay zeka tabanlı çözümler ön plana çıkmaktadır. Muhakeme etme, öğrenme ve anlama yetileri sayesinde yapay zeka sistemleri; gündelik yaşamda karşılaşılan problemlere etkin çözümler sunarak, iş gücünden ve zamandan tasarruf sağlanmasına anlamlı katkılar sunmaktadır (Kaçtıoğlu & Kılağız, 2000: 18).

Yapay zeka, literatürde "Artificial Intelligence" kavramıyla tanımlanmakta olup, bazı kuramsal yaklaşımlarda insan davranışlarını taklit edebilen ve kimi durumlarda insanın yerini alabilecek robotik sistemler şeklinde yorumlanmaktadır (Yıldız, 2019: 67). Ancak bu teknoloji, temelde bireylerin yaşam kalitesini artırma ve toplumsal refah

düzeyini yükseltme amacı taşımaktadır. Günümüzde YZ, yalnızca kuramsal bir tartışma konusu olmaktan çıkarak Apple'ın kişisel asistanı Siri, Google'ın algoritma tabanlı arama sistemleri ve otonom sürüş teknolojileri gibi uygulamalar aracılığıyla gündelik yaşam pratiklerinin ayrılmaz bir bileşeni hâline gelmiştir (Ballı, 2020: 288). Bu dönüşüm sürecinde, bilgisayarların işlem gücündeki artış, algoritmaların daha sofistike bir yapıya kavuşması ve özellikle veri çağında büyük ölçekli verinin yapay zeka sistemlerini besleyen temel unsur hâline gelmesi belirleyici rol oynamaktadır (Bughin & diğ., 2017: 6).

Yapay zeka teknolojisinin evrimi, literatürde genellikle üç temel aşama çerçevesinde incelenmektedir. İlk aşama olan Dar Yapay Zeka (Artificial Narrow Intelligence – ANI), yalnızca belirli ve sınırlı görevleri yerine getirebilen, tekil bir amaca odaklı algoritmik sistemleri kapsamaktadır. Günümüzde hâlihazırda kullanılan yapay zeka uygulamalarının tamamı bu kategoride yer almaktadır. İkinci aşama olan Genel Yapay Zeka (Artificial General Intelligence – AGI), insan zekasına benzer biçimde farklı bilişsel süreçleri kavrayabilen ve bu süreçler arasında geçiş yaparak problem çözme becerisi gösterebilen sistemleri ifade etmektedir. Son aşama ise Süper Yapay Zeka (Artificial Super Intelligence – ASI) düzeyidir. Bu kategorideki yapay zeka sistemleri, yalnızca bilişsel kapasiteleri bakımından değil; aynı zamanda bilinç, öz farkındalık, bilimsel yaratıcılık ve ileri düzey sosyal yetkinlikler gibi insanüstü beceriler açısından da üstün niteliklere sahip olabileceği varsayılan yapılardır (Alemdar Çatalbaş, 2024: 31).

Teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte, yapay zeka uygulamaları günümüz yaşamının ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Yapay zeka, insan zekasının bilişsel işlevlerini taklit etmeye yönelik olarak geliştirilen ve makinelere öğrenme, karar verme, doğal dil işleme gibi insanlara özgü yetkinlikleri kazandırmayı amaçlayan bir teknoloji alanıdır. Bu sistemler, makine öğrenmesi ve derin öğrenme gibi ileri düzey algoritmalardan yararlanarak karmaşık problemlere çözüm üretebilme kapasitesi edinir ve belirli görevleri otonom bir biçimde gerçekleştirebilir. Söz konusu özellikleri sayesinde yapay zeka, yalnızca sanayi ve hizmet sektörlerinde değil, gündelik yaşam pratiklerinde de etkin biçimde kullanılmaktadır (Özdemir, 2022: 18).

2.7.1.Yapay Zekanın Tarihsel Gelişimi

Yapay zeka kavramının düşünsel temelleri her ne kadar Antik Çağ'a dek izlenebilse de çağdaş yapay zeka araştırmalarının başlangıcı genellikle 20. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir (Coşkun, 2021: 13). Bu alandaki ilk gelişmeler, bilgisayar

teknolojisinin ortaya çıkması ve matematiksel mantığın sistemli biçimde kullanılmaya başlanmasıyla ivme kazanmıştır. Alan Turing'in, bilinçli düşünme süreçlerinin makineler aracılığıyla taklit edilebileceği yönündeki görüşü ile geliştirdiği Turing Testi, yapay zekanın bilişsel kapasitesini sorgulayan temel tartışmalardan biri olmuştur. Bu dönemde, temel düzeyde oyun oynayabilen ya da belirli matematiksel problemleri çözebilen ilk yazılımlar ortaya çıkmıştır (Avaner, 2018: 17).

1970'li yıllarda ise semantik ağlar ve uzman sistemler gibi bilgi temelli yaklaşımlar öne çıkmış; özellikle tıp ve mühendislik gibi uzmanlık gerektiren alanlarda uygulama imkânı bulmuştur (Şahin, 2018: 24). Aynı süreçte, yapay sinir ağları ve makine öğrenmesi algoritmaları üzerine yürütülen çalışmalar yoğunlaşmış; bu yöntemler desen tanıma ve öngörüleme gibi sahalarda dikkate değer ilerlemeler sağlamıştır (Ersöz & Çınar, 2021: 56). Bilgi işlem kapasitesinin ve veri depolama olanaklarının gelişmesiyle birlikte yapay zeka alanında önemli bir sıçrama yaşanmış; derin öğrenme gibi yapay sinir ağı temelli yaklaşımlar, görsel ve işitsel tanıma, doğal dil işleme ve strateji üretimi gibi karmaşık görevlerde yüksek başarı düzeylerine ulaşmıştır. Bu tarihsel gelişim yalnızca yapay zeka teknolojilerinin evrimini değil, aynı zamanda dijital dönüşümün ve bilgi toplumunun dinamiklerini de yansıtmaktadır. Günümüzde yapay zeka, yalnızca bilgisayar bilimlerinde değil, çok çeşitli endüstriyel sektörlerde de belirleyici bir rol üstlenmekte; geleceğin teknolojik yapılanmalarında merkezi bir aktör olacağı öngörülmektedir.

Yapay zeka tarihinin başlangıç noktası olarak, 1950 yılında Alan Turing'in "Makineler düşünebilir mi?" sorusunu ortaya koyduğu makalesi sıklıkla referans alınmaktadır (Turing, 1950: 433). Bununla birlikte, "yapay zeka" teriminin akademik literatüre resmi biçimde dâhil edilmesi, 1956 yılında gerçekleştirilen Dartmouth Konferansı'na dayanmaktadır (Potenza, 2021: 12). Alanın küresel düzeydeki ilk kayda değer başarısı ise, 1997 yılında IBM tarafından geliştirilen Deep Blue adlı bilgisayarın, dönemin dünya satranç şampiyonu Garry Kasparov'u mağlup etmesiyle elde edilmiştir (Higgins, 2017: 65). Günümüzde hâlen gelişiminin erken evrelerinde kabul edilmekle birlikte, internet teknolojilerinin yaygınlaşması, yapay zeka uygulamalarının bireysel yaşamın ayrılmaz bir bileşeni hâline gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda yapay zeka, çağdaş dünyada hem çeşitli problemlerin çözümünde etkin rol oynayan hem de yeni etik ve toplumsal meseleleri gündeme taşıyan dinamik bir teknoloji alanı olarak değerlendirilmektedir.

Yapay zeka teknolojileri, insan yaşamının çeşitli alanlarında bireylere destek sunabilen ve gereksinim duyulduğunda onların yanında yer alabilen dinamik bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Bu teknolojiler, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda taklit etme ve öğrenme becerileriyle dikkat çekmektedir (Sucu & Ataman, 2020: 45). Bir dönem yalnızca bilim kurgu filmleri ve animasyon yapımlarında rastlanan, her alanda insanlara yardımcı olan akıllı robot tasvirleri, günümüzde gündelik yaşamın somut ve işlevsel birer unsuru hâline gelmiştir.

2.7.2.Yapay Zeka Yapısı

2.7.2.1.Uzman Sistemler

Uzman sistemler, belirli bir uzmanlık alanına ilişkin bilgi birikimini ve mantıksal çıkarım süreçlerini bilgisayar ortamında modellemeye yönelik geliştirilen yapay zeka uygulamalarıdır. Bu sistemler, alan uzmanlarının bilişsel süreçlerini ve karar verme stratejilerini simüle ederek, ilgili problem alanlarında çözüm üretebilme kapasitesine sahiptir. Tipik olarak iki temel bileşenden oluşurlar: bilgi tabanı ve çıkarım mekanizması. Bilgi tabanı, uzman kişilerin sahip olduğu bilgi, kural ve deneyimlerin yapılandırılmış biçimde depolandığı bileşen iken; çıkarım mekanizması, bu bilgileri kullanarak mantıksal sonuçlara ulaşmayı ve sorunları analiz etmeyi sağlar. Uzman sistemlerin temel amacı, mevcut bilgi birikimini sistematik biçimde kullanarak gelecekte karşılaşılabilecek benzer problemlere yönelik çözümler geliştirmektir. Bu bağlamda süreç; bilginin elde edilmesi, sistem içinde temsil edilmesi ve çıkarımsal işlemler aracılığıyla karar üretimi aşamalarını kapsamaktadır. Bu yönüyle uzman sistemler, özellikle uzman desteğine ihtiyaç duyulan karmaşık problem alanlarında etkin ve güvenilir çözüm önerileri sunma potansiyeline sahiptir (Atalay & Çelik, 2017: 155-172).

2.7.2.2.Bulanık Mantık

Bulanık mantık, klasik iki değerli mantık sisteminin ötesine geçerek, belirsizlik içeren durumları ve ara değerleri dikkate alan alternatif bir yaklaşım sunar. Geleneksel mantıkta bir önermenin doğruluk değeri yalnızca “doğru” ya da “yanlış” olarak değerlendirilirken, bulanık mantık bu ikili yapıyı aşarak, doğruluğun farklı derecelerle ifade edilebileceği daha esnek bir yapı önerir. Bu bağlamda, bulanık mantığın temel dayanağı; bir durumun ya da önermenin kesin sınırlarla tanımlanamayacağı, aksine belirli bir doğruluk düzeyiyle ifade edilmesi gerektiği anlayışına dayanır. Bu yaklaşım, insanın düşünme biçimine ve algısal değerlendirmelerine daha yakın bir model sunması

bakımından önemlidir. Örneğin, “uzun” ya da “kısa” gibi nitelikler, bulanık mantık kapsamında belirli eşikler yerine, belli bir aralıkta değişen derecelerle tanımlanır. Bu doğruluk dereceleri genellikle 0 ile 1 arasında bir değerle gösterilir; burada 0 tamamen yanlış, 1 ise tamamen doğru anlamına gelir (Erdin, 2007: 21).

Bulanık mantık sistemleri, temelini bulanık küme kuramından ve bu kuram çerçevesinde geliştirilen bulanık kurallardan almaktadır. Klasik küme yaklaşımından farklı olarak, bulanık kümelerde bir elemanın bir kümeye aidiyeti ikili (0 veya 1) değerlerle sınırlı değildir; bunun yerine, bu aidiyet 0 ile 1 arasında değişen bir üyelik derecesiyle ifade edilir. Örneğin, bir bireyin “genç” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, kesin bir sınıflandırmadan ziyade, bireyin bu niteliği ne ölçüde taşıdığına göre belirlenebilir. Dolayısıyla, ilgili kişi “genç” kümesine 0 ile 1 aralığında bir üyelik değeriyle dâhil edilebilir.

Bulanık mantık, özellikle belirsizlik barındıran, sınırları kesin biçimde tanımlanamayan ya da çok değişkenli durumların modellenmesinde etkin bir yaklaşım sunmaktadır. Otomatik kontrol sistemlerinden tıbbi tanı süreçlerine, yapay zeka uygulamalarından karar destek mekanizmalarına kadar geniş bir yelpazede, bulanık mantık daha esnek, uyarlanabilir ve gerçek yaşam koşullarına yakın çözümler üretmeye olanak sağlamaktadır. Bu sayede, insan benzeri değerlendirme biçimlerinin modellenmesi mümkün hâle gelmektedir (Özdemir vd., 2019: 46).

2.7.2.3.Makine Öğrenmesi

Makine öğrenmesinde kullanılan başlıca üç yaklaşım, denetimli öğrenme, denetimsiz öğrenme ve pekiştirmeli öğrenmedir. Denetimli öğrenmede, model etiketlenmiş veri kümeleriyle eğitilir; her veri örneğiyle birlikte doğru çıktılar sunularak modelin gelecekte benzer veriler üzerinde isabetli tahminlerde bulunması sağlanır. Buna karşılık, denetimsiz öğrenme sürecinde veriler etiketlenmemiştir; modelin, veri içerisindeki örüntüleri ve yapıları kendiliğinden keşfetmesi beklenir. Bu süreçte model, en uygun kararları vererek uzun vadede en yüksek kazancı elde etmeyi amaçlar. Söz konusu öğrenme türleri, makine öğrenmesinin farklı alanlardaki uygulamalarına yönelik esnek ve etkili çözümler geliştirilmesine olanak sunar (Gültepe, 2019: 9).

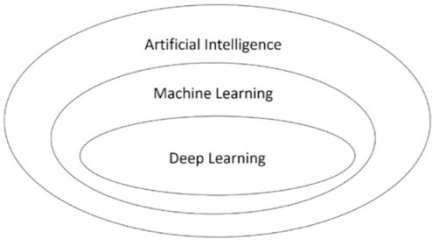

Görsel 29: Yapay zeka yapısı (Taulli, 2019)

Kaynak: https://authoritypartners.com/deep-neural-networks-with-r-tensorflow-and-keras/

2.7.2.4.Yapay Sinir Ağları

Yapay sinir ağları, makine öğrenmesi alanında biyolojik sinir sistemlerinden esinlenilerek geliştirilen bir yapay zeka yaklaşımıdır. Bu yapılar, bilgi işleme ve öğrenme mekanizmalarını taklit ederek, veri kümeleri üzerinde örüntü tanıma ve kestirim gerçekleştirme yetkinliğine sahiptir. Sinir ağları, birbirine bağlı yapay nöronlardan meydana gelen çok katmanlı bir mimari üzerine kuruludur ve bu yapı, karmaşık ilişkilerin modellenebilmesine olanak tanımaktadır. Tipik olarak üç temel bileşenden oluşur: giriş katmanı, ara (gizli) katmanlar ve çıkış katmanı. Giriş katmanı, ham verilerin modele sunulduğu bölümdür; gizli katmanlar, bu verileri işleyerek anlamlı temsillere dönüştürmekte ve modelin öğrenme kapasitesini güçlendirmektedir. Çıkış katmanı ise, elde edilen işlem sonuçlarını sınıflandırma veya tahmin gibi çıktılar biçiminde sunar. Yapay nöronlar arasındaki bağlantılar, öğrenme süreci boyunca güncellenen ağırlıklarla ifade edilir; bu ağırlıklar, modelin doğruluk ve genelleme yetisi üzerinde doğrudan belirleyici rol oynamaktadır.

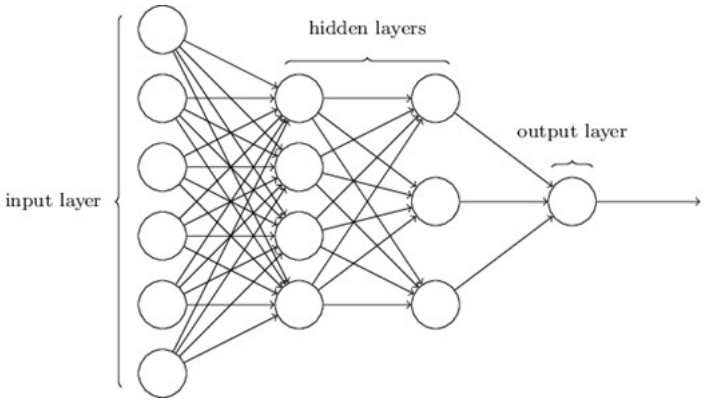

Görsel 30: Bir Yapay Sinir Ağı Modeli (URL 26, 2019)

Kaynak: https://mr-tuncelss.medium.com/ann-artificial-neural-network-algorithm-algoritması-772332125403

Yapay sinir ağları, genellikle büyük ölçekli veri kümelerinin incelenmesi ve karmaşık görevlerin yerine getirilmesi amacıyla geliştirilen yapay zeka modelleridir. Bu yapılar; görüntü tanıma, ses işleme, doğal dil işleme ve öngörüsel analiz gibi alanlarda yaygın biçimde kullanılmaktadır. Derin öğrenme ise, çok katmanlı mimarisi sayesinde daha karmaşık veri yapılarından anlam çıkarabilen yapay sinir ağlarının gelişmiş bir türünü temsil etmektedir. Söz konusu ağlar, veri içerisindeki örüntüleri algılama ve bu örüntüler üzerinden öğrenme yetenekleri aracılığıyla, çeşitli sektörlerde önemli dönüşümlere yol açmış ve yapay zeka uygulamalarının başarı düzeyini kayda değer biçimde artırmıştır. Uyarlanabilir yapıları ve öğrenme kapasiteleri sayesinde, yapay sinir ağları dinamik veri ortamlarında etkili ve esnek çözümler sunabilmektedir (Ergezer vd., t.y.: 14).

2.7.2.5.GAN Teknolojisi

Son elli yıl içerisinde, bazı sanatçılar ile bilim insanları, sanat eseri üretme kapasitesine sahip bilgisayar programları geliştirmek amacıyla çeşitli araştırmalar gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, özellikle son dönemde dikkat çeken en yenilikçi teknolojilerden biri, doğrudan sanat üretimi odaklı geliştirilen Üretici Çekişmeli Ağlar (Generative Adversarial Networks – GAN) olmuştur (Mazzone & Elgammal, 2019: 1–9). GAN teknolojisi, ilk olarak 2014 yılında Ian J. Goodfellow ve çalışma arkadaşları tarafından yayımlanan “Generative Adversarial Networks” başlıklı makale aracılığıyla akademik camiaya tanıtılmıştır (Goodfellow vd., 2014: 17). Önde gelen yapay zeka araştırmacılarından Yann LeCun ise GAN teknolojisini, makine öğrenmesi alanında son yıllarda geliştirilen en özgün yaklaşımlardan biri olarak değerlendirmiştir (Mayo, 2016: 98).

Generative Adversarial Network (GAN) teknolojisi, farklı işlevlere sahip iki yapay sinir ağının karşılıklı etkileşimine dayalı bir yapıda çalışmaktadır. Bu ağlardan ilki olan üretici (generator) ağ, gerçek veriye benzer sahte örnekler üretirken; ikincisi olan ayırt edici (discriminator) ağ ise, bu örnekleri gerçek verilerle karşılaştırarak ayrım yapmaya çalışır. Üretici ağ, ayırt edici ağdan aldığı geribildirimler doğrultusunda çıktısını sürekli olarak iyileştirir ve yeniden üretim sürecine girer. Bu döngüsel yapı, ayırt edici ağın, üretici tarafından oluşturulan verileri gerçek olanlardan ayırt edemeyecek bir doğruluk düzeyine ulaşmasına dek sürdürülür. Bu mekanizma aracılığıyla, insan eliyle üretilmiş görsellerle yüksek ölçüde benzerlik taşıyan görüntüler elde edilebilmektedir (Ünal, 2018: 62).

Generatif adversaryal ağlar (GAN'lar), üretken modelleme alanında dikkat çeken ve hızla gelişen bir yaklaşım sunmaktadır. Bu teknoloji, yaz mevsimine ait bir görüntünün kış versiyonunu üretmek, gece sahnelerini gündüze dönüştürmek ya da fotogerçekçi insan portreleri ve sahneler oluşturmak gibi yüksek düzeyde gerçeklik barındıran görsellerin üretimini mümkün kılmaktadır (Brownlee, 2019: 23). GAN'lar, temel olarak görüntüleri sınıflandırmaya, benzerlik ilişkilerine göre analiz etmeye ve sahnelerdeki nesneleri tanımaya yönelik tasarlanan derin yapay sinir ağı mimarilerine dayanmaktadır (Okumuş, 2019: 98). Makine öğrenmesinin alt bir başlığı olarak değerlendirilen GAN yapısı, birbirine karşıt işlev gören iki sinir ağı modeli kullanır: üretici ağ (generator) ve ayırt edici ağ (discriminator). Bu ikili yapı; görsel sentezleme, yüz rekonstrüksiyonu, video sahnesi dinamiği üretimi, düşük çözünürlüklü görüntülerin iyileştirilmesi, yaşlandırma ve gençleştirme işlemleri, görsel boşlukların tamamlanması, iki farklı görselin birleştirilmesi ve özgün tipografik formların üretilmesi gibi pek çok farklı uygulama alanına sahiptir. Günümüzde grafik tasarım alanında yaygın biçimde kullanılan pek çok yapay zeka tabanlı uygulamanın temelinde GAN teknolojisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bilim, sanat, tasarım, reklamcılık, moda ve dijital oyun sektörü gibi pek çok yaratıcı disiplinde de aktif olarak kullanılmakta; özgün içerik üretim süreçlerini dönüştürmektedir.

2.8. Yapay Zekanın Grafik Tasarıma Etkisi

Yapay zeka teknolojilerinin gelişimi, grafik tasarım alanında köklü dönüşümlere neden olmuştur. Tasarım süreçlerinin belirli ölçüde otomatik hâle gelmesi, tasarımcıların daha çok yaratıcı ve stratejik karar alma süreçlerine odaklanabilmelerini sağlamıştır. Bu teknolojik ilerleme; üretkenliğin artması, teslim sürelerinin kısalması ve hata oranlarının azalması gibi faydalar sağlayarak hem estetik hem de işlevsel açıdan yeni olanakların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda, tasarımcıların daha yenilikçi işler geliştirebilmesi için zaman kazandırmıştır.

Grafik tasarım özelinde yapay zekanın en dikkat çekici katkılarından biri de tasarımların kullanıcı verilerine göre kişiselleştirilebilmesidir. Kullanıcıların gezinme ve alışveriş alışkanlıkları, renk ve düzen tercihleri gibi veriler analiz edilerek, hedef kitleye özgü tasarımlar üretilebilmektedir. Bu düzeyde kişiselleştirme, kullanıcı etkileşimini artırmakta ve müşteri bağlılığını güçlendirmektedir. Bu nedenle yapay zeka destekli tasarım araçları, günümüzün rekabetçi tasarım dünyasında önemli bir yere sahip olmuştur (Mustafa, 2023: 54).

Yapay zeka temelli tasarım araçları, tasarımcıların veri kümeleri içindeki örüntüleri ve eğilimleri daha etkili biçimde incelemelerine olanak tanımış; bu sayede daha bilinçli ve stratejik tasarım kararları almalarını mümkün kılmıştır. Özellikle markalaşma ve pazarlama alanlarında, veriye dayalı karar alma süreçleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır; çünkü bir kampanyanın başarısı, kullanıcı davranışlarının ve tercih yönelimlerinin doğru biçimde çözümlenmesine bağlıdır. Yapay zekanın grafik tasarım üzerindeki etkisi dikkate değer bir düzeye ulaşmış olup, bu etkinin önümüzdeki yıllarda artarak devam edeceği öngörülmektedir. Teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte, yapay zeka destekli tasarım uygulamalarında daha yaratıcı ve dikkat çekici olanakların ortaya çıkması beklenmektedir. Bu doğrultuda, tasarımcıların sektörde rekabet güçlerini koruyabilmeleri ve güncel kalabilmeleri için bu dönüşümlere uyum sağlamaları; yaratıcılıklarını geliştirerek yenilikçi yaklaşımlar üretmeye devam etmeleri gerekmektedir (Mustafa, 2023: 67).

Grafik tasarım alanında insan ve yapay zeka etkileşimi hem avantajların hem de sınırlılıkların iç içe geçtiği dinamik bir yapı sergilemektedir. Yapay zeka, tasarım süreçlerinin pek çok aşamasını otomatikleştirme yetisi sayesinde, tasarımcıların yaratıcı yönlerine daha fazla odaklanmalarına imkân tanımakta; böylece zaman ve emek açısından önemli ölçüde verimlilik sağlamaktadır. Aynı zamanda, bireysel kullanıcı ihtiyaçlarına ve yetkinliklerine göre özelleştirilebilen çözümler üretmesi, daha işlevsel ve kullanıcı merkezli tasarım çıktılarının elde edilmesine katkı sunmaktadır. Ancak, yapay zekanın özgünlük ve yaratıcı düşünce üretimi bağlamındaki sınırlılıkları göz ardı edilmemelidir. En gelişmiş algoritmalar dahi, niyet, sezgi ve bireysel hedefler gibi insana özgü bilişsel nitelikleri taşıyamamakta; bu da insan tasarımcının sürece yön veren özne olarak varlığını zorunlu kılmaktadır. Sonuç olarak, yapay zeka belirli tasarım evrelerini destekleyip kolaylaştırabilirken, yaratıcı vizyonun sürdürülmesi ve teknolojik yeniliklere uyum sağlanması hâlen insan tasarımcının temel sorumluluğundadır.

Yapay zeka destekli tasarım araçları, grafik tasarım alanında dikkate değer dönüşümlere yol açmakta; bu araçlar, tasarım sürecinin hem hızını hem de etkinliğini anlamlı ölçüde artırmaktadır. Söz konusu teknolojiler, tasarımcıların daha kısa sürede yaratıcı üretimler gerçekleştirmelerine imkân tanımakta, böylece ürünlerin pazara sunulma süreci hızlanmakta ve geri bildirim-yineleme döngüleri daha verimli hâle gelmektedir. Bu gelişmeler, tasarımcılar ile müşteriler ve diğer paydaşlar arasında daha etkili bir iletişim ve iş birliği ortamı oluşmasına katkı sunmaktadır. Öte yandan, bu araçların veri odaklı çalışma prensibi ve kullanıcı eğilimlerine dayalı sonuçlar üretmesi,

zamanla tasarımların benzeşmesine ve öngörülebilir hâle gelmesine neden olabilmektedir. Bu durum, grafik tasarım alanında çeşitliliğin ve özgünlüğün azalmasına, dolayısıyla disiplinin yenilikçi doğasının zayıflamasına yol açabilir (Mustafa, 2023: 47).

Günümüzde, yapay zeka destekli çok sayıda tasarım yazılımı geliştirilmektedir. Bu yazılımların bir bölümü, kullanıcıların belirli düzeyde programlama bilgisine sahip olmalarını gerektiren teknik özellikler sunarken; bir kısmı ise herhangi bir kodlama bilgisi gerektirmeden kullanılabilen uygulama ve web tabanlı platformlar olarak yapılandırılmıştır. Teknolojik gelişmeler, grafik tasarım alanının önemini artırmış ve sanatçıların bu teknolojileri nasıl ve ne hızda çalışmalarına entegre edeceklerine ilişkin karar alma süreçlerini olumlu yönde etkilemiştir (Sezer, 2021: 17). Bu ilerlemeler, grafik tasarım uygulamalarının daha geniş kullanıcı kitleleri tarafından erişilebilir ve kullanılabilir hâle gelmesini sağlamış; dolayısıyla görsel iletişim alanında daha katılımcı ve yaygın bir üretim ortamı oluşmasına katkı sunmuştur. Yapay zeka ile grafik tasarımın kesişiminde yaşanan bu dönüşüm, teknolojik yeniliklerin etkisiyle derinleşmiş ve daha etkili, kişiye özel görsel iletişim olanaklarının gelişimini desteklemiştir. Gelecekte, yapay zeka ile grafik tasarımın daha bütüncül bir biçimde birleşerek, görsel anlatımın etkisini artıran yaratıcı ve yenilikçi tasarım çözümleri sunması öngörülmektedir.

2.9. Yapay Zekanın Geleceği

Yapay zeka alanındaki bilimsel araştırmalar ve teknolojik ilerlemeler, bu teknolojinin gelecekteki potansiyelini sürekli olarak genişletmektedir. Derin öğrenme, doğal dil işleme ve otomasyon gibi alt disiplinler, yapay zekanın çeşitli sektörlerde işlevsel biçimde kullanılmasına olanak tanımakta ve bu teknolojinin yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede, yapay zeka teknolojilerinin toplumsal yapıya uyarlanması ve gündelik yaşam pratikleri içinde daha etkin biçimde yer alması beklenmektedir. Sağlık, eğitim, ulaşım ve iş dünyası gibi alanlarda yapay zeka tabanlı sistemlerin kullanımı giderek artmakta; bu gelişmeler, gelecekte yaşam tarzımızı ve çalışma biçimlerimizi köklü biçimde dönüştürebileceğine ilişkin öngörüleri güçlendirmektedir.

Yapay zeka'nın gelişim hızı ve gündelik yaşama entegrasyonu dikkate alındığında, bu alana yönelik gelecek tasarımları somut bir temel kazanmaktadır. Nitekim (Eberl, 2019: 23), geleneksel yazılım anlayışlarının yani bilgisayarlara ya da robotlara belirli görevlerin önceden tanımlandığı yöntemlerin günümüz teknolojik evrimi karşısında yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Günümüzde ve yakın gelecekte, makinelerin bilişsel beceriler geliştirerek bu yetkinlikleri kendi başlarına kullanabilmeleri

öngörülmektedir. Makinelerin artan öğrenme kapasiteleri ve çevresel koşullara uyum sağlayabilme yetenekleri, yapay zekanın evrimsel niteliğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Benzer biçimde, robot teknolojileri üzerine çalışan araştırmacı Hiroshi Ishiguro da gelecekte insanların robotlarla birlikte varlık gösterdiği bir toplumsal yapının oluşacağını öne sürmektedir. Bu kapsamda, insansı robotların; hastanelerde, müzelerde, okullarda, yaşlı bakım evlerinde ve emniyet birimlerinde aktif roller üstlenmeleri beklenmektedir. Bugün itibariyle bu varsayımların bir kısmı kısmen gerçekleşmiş; robotlar birçok sektörde insan benzeri görevlerde yer alarak toplumsal düzenin bir parçası hâline gelmeye başlamıştır. Gelecek araştırmacısı ve fizikçi Michio Kaku da bu gelişmeleri destekleyen projeksiyonlar sunmaktadır. Kaku'ya göre, yakın gelecekte giysilere entegre edilecek mikroçipler, bireylerin sağlık durumunu sürekli izleyebilecek, olası bir acil durumda otomatik olarak sağlık hizmetlerini haberdar edebilecek ve hastaneye ulaşılmadan önce hastanın tüm tıbbi geçmişini dijital sistemlere aktarabilecektir. Giderek daha fazla görünür ya da arka planda varlık gösteren akıllı sistemler ile robot teknolojileri; gündelik yaşamın işleyişi üzerinde etkili ve yönlendirici roller üstlenecek gibi görünmektedir (Yavuz, 2020: 68).

Kurzweil'e göre teknolojik tekillik (singularity), insan bedeninin ve zihinsel kapasitesinin sınırlarını aşarak bireyin kendi yaşamı üzerinde daha fazla söz sahibi olmasını ve ölümlülüğün kontrol altına alınmasını mümkün kılacaktır. Kurzweil, bu sürecin insan düşüncesinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacağını ve zihinsel sınırların kayda değer biçimde genişleyeceğini savunmaktadır. Ona göre yüzyılın sonuna kadar biyolojik olmayan zeka, insan zekasını trilyonlarca kat aşan bir düzeye ulaşacaktır. Teknolojik tekillik, biyolojik bilinç ile teknolojik varoluşun birleştiği en yüksek aşamayı temsil eder; bu da biyolojik temelli varlık anlayışının ötesinde yeni bir gerçeklik düzeyinin oluşmasına yol açacaktır. Kurzweil'e göre bu dönemde fiziksel ve sanal gerçeklik arasındaki sınırlar silinecek, insan ile makine arasındaki ayrım ortadan kalkacak ve teknoloji insan yaşamına bütünsel biçimde entegre olacaktır (O'Connel, 2018: 123). Yapay zeka teknolojilerinin hızla gelişmesi ve farklı alanlarda yaygın biçimde kullanılmaya başlanması, gündelik yaşamda ve özellikle sağlık hizmetlerinde köklü değişimleri beraberinde getirmektedir. Vücuda yerleştirilen sağlık izleme çipleri, yaşlı bireylerin bakımını üstlenen robotlar, otonom araçlar ve insan kaynakları süreçlerini yöneten yapay zeka sistemleri bu dönüşümün somut örneklerini oluşturur. Ayrıca eğitim, konaklama, kültür-sanat ve hukuk gibi çeşitli sektörlerde de yapay zeka tabanlı çözümlerin giderek daha fazla yer edineceği öngörülmektedir. Bu gelişmeler, insan

bedeniyle daha yakın bir ilişki kuran yapay zeka uygulamalarının gündelik yaşam üzerindeki etkisini artırmaktadır. Öte yandan, yapay zeka aracılığıyla üstün niteliklere sahip insan türleri yaratma girişimleri ve laboratuvar ortamında yeni yaşam biçimlerine yönelik araştırmalar da dikkat çekici biçimde artış göstermektedir. Bu tür çalışmalar yalnızca teknolojik ilerleme açısından değil, aynı zamanda ciddi etik tartışmalar bağlamında da değerlendirilmektedir. Sağlık, otomasyon ve insan kaynakları gibi temel alanlarda yapay zekanın dönüşüm gücü, bireylerin yaşam biçimlerini yeniden şekillendirebilir. Ancak bu dönüşüm süreci, etik ilkelerin nasıl belirleneceği, teknolojik sınırların nerede çizileceği ve bu sistemlerin nasıl denetleneceği gibi önemli soruları da gündeme getirmektedir. Bu nedenle, yapay zeka teknolojilerinin toplumsal etkileri değerlendirilirken, etik ve yönlendirme boyutları kapsamlı ve dengeli bir yaklaşımla ele alınmalıdır (Yavuz, 2020: 57).

2.10. Yapay Zeka Uygulamaları

Yapay zeka, makinelerin insan benzeri bilişsel yetileri yerine getirebilmesini sağlayan ileri düzey bir teknolojik alandır. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler doğrultusunda, günümüzde çeşitli disiplinlerde yaygın olarak kullanılan bir kavram hâline gelmiştir. Makine öğrenmesi olarak da anılan bu yapı, istatistiksel analiz, algoritmik işlemler ve olasılık kuramı gibi alanlarla doğrudan ilişkilidir. Bu çok yönlü yaklaşım sayesinde, bilgisayar sistemlerinin insan öğrenmesini taklit edebilme kapasiteleri giderek gelişmektedir (Kocaman, 2021: 19).

Yapay zeka ile grafik tasarımın kesişim noktası, stilizasyon tekniklerinin çeşitlenip gelişmesini sağlarken tasarım sürecine de önemli katkılar sunmaktadır. Geleneksel olarak yüksek düzeyde yaratıcılık gerektiren grafik tasarım uygulamaları, yapay zeka destekli otomasyon yoluyla yeni bir boyuta ulaşmıştır. Bu doğrultuda logo, web sitesi ve kurumsal kimlik gibi görsel ürünler, insan müdahalesine gerek duyulmadan üretilebilmektedir. Ancak bu teknolojik gelişmeler, tasarım ürünlerinin özgünlüğü ve yaratıcı niteliği açısından bazı tartışmaları da beraberinde getirmektedir (Karaata, 2018: 23).

Geleneksel olarak tasarımcıların uzmanlık alanına giren sorunların çözüm süreci, yapay zeka teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte daha sistematik, hızlı ve otomatik bir nitelik kazanmıştır. Yapay zeka, karmaşık problemleri daha yalın stratejilerle ele alabilme yetisi sayesinde tasarım süreçlerinde ciddi ölçüde zaman kazancı sağlamaktadır (Verganti, Vendraminelli & Iansiti, 2020: 17; akt. Kocaman, 2021: 83). Bununla birlikte,

geniş veri kümelerini inceleyebilme ve elde edilen bulgular doğrultusunda çeşitli tasarım seçenekleri üretebilme kapasitesi, yapay zekayı özellikle hız ve verimlilik açısından öne çıkarmaktadır (Philips, 2020: 68).

Yapay zeka algoritmaları, makinelerin bağımsız karar verebilme yetisini geliştirmesine olanak sağlayan temel yapıları oluşturur. Bu algoritmalar, belirli kurallar ve modeller doğrultusunda programlanarak, makinelerin farklı içerikleri analiz edebilmesini ve anlamlandırabilmesini mümkün kılar. Yapay zeka uygulamaları, birçok meslek alanında aktif olarak kullanılmakta ve çeşitli işlevsel roller üstlenmektedir.

Görüntü işleme; görsel verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması amacıyla etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Bu çerçevede, tıbbi görüntü analizi, yüz tanıma sistemleri ve otomatik plaka tanıma gibi uygulamalar, yapay zeka destekli görüntü işleme teknolojilerinin önde gelen kullanım alanlarını oluşturmaktadır. Söz konusu teknolojiler, yüksek doğruluk oranlarıyla gerçekleştirilen veri sınıflandırma ve desen tanıma işlevleri sayesinde, çeşitli sektörlerde karar destek mekanizmalarına önemli katkılar sunmaktadır.

Ses Tanıma; yapay zeka, insan sesine dayalı komutları algılama, yorumlama ve uygun tepkiler üretme yeteneği sayesinde ses tanıma sistemlerinde etkin biçimde rol üstlenmektedir. Bu sistemler; doğal dil işleme (NLP) ve makine öğrenmesi algoritmaları ile desteklenerek, sözlü dilin yapısal ve anlamsal analizini mümkün kılmakta; böylece kullanıcı ile dijital sistemler arasında etkili bir sesli iletişim kanalı oluşturulmaktadır.

Muhakeme; bireylerin karar verme ve problem çözme yetilerini geliştiren temel bir bilişsel süreçtir. Bu süreç, özellikle finansal planlama ve risk analizi gibi analitik düşünme becerisi gerektiren alanlarda etkili biçimde kullanılmakta ve uygulanmaktadır.

Doğal Dil Üretimi; yapay zeka alanında, dilin yapısal ve anlamsal boyutlarını analiz ederek insan benzeri metinler oluşturabilen sistemlerin geliştirilmesini mümkün kılmaktadır. Bu teknoloji, doğal dilin kurallarına uygun, tutarlı ve bağlama duyarlı metinlerin üretimini sağlayarak özellikle diyalog sistemleri, otomatik içerik oluşturma araçları ve metin özetleme uygulamalarında etkin bir biçimde kullanılmaktadır. ChatGPT gibi büyük dil modelleri, bu alandaki uygulamaların önde gelen örneklerini teşkil etmektedir.

Biyometri; bireylere özgü fiziksel ve davranışsal özelliklerin tanımlanması ve doğrulanması amacıyla, biyometrik verilerin analizinde yapay zeka teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda, parmak izi tanıma, yüz tanıma gibi uygulamalar, biyometri alanının temel kullanım örnekleri arasında yer almaktadır.

Metin Analizi; yazılı verilerin sistematik yöntemlerle incelenerek anlamlandırılmasını amaçlayan bir yapay zeka uygulamasıdır. Bu yöntem, metinlerin içerik, bağlam ve yapısal özellikleri doğrultusunda değerlendirilmesini sağlar. Özellikle duygu analizi ve metin sınıflandırma gibi alt başlıklarda; metnin duygusal tonu tespit edilir ve içerikler, önceden belirlenmiş kategorilere ayrılır.

Robotik Süreç Otomasyonu; kurumsal iş süreçlerinin sistematik biçimde dijitalleştirilmesine olanak tanıyan bir teknolojidir. Yapay zeka ile entegre edilmiş RPA uygulamaları; veri girişi, fatura işlemleri ve müşteri hizmetleri gibi tekrar eden ve kural temelli görevleri, insan etkileşimine gerek duymadan yürütebilecek yetkinliktedir. Bu sistemler, iş süreçlerinde operasyonel verimliliğin artırılması, hata oranlarının minimize edilmesi ve maliyetlerin düşürülmesi gibi amaçlarla kurumsal organizasyonlarda yaygın biçimde tercih edilmektedir.

Doğal Dil İşleme; bilgisayar sistemlerinin insan dillerini algılama, çözümleme ve üretme yetisine odaklanan bir yapay zeka alt alanıdır. Bu alan, yapılandırılmamış metin ve ses verilerinden anlam çıkarma, makine çevirisi, duygu analizi, özetleme ve sesli komutlara yanıt üretme gibi çok çeşitli uygulama alanlarını kapsamaktadır. Başta İngilizce olmak üzere pek çok doğal dilde anlamlı ve etkili iletişim kurabilme kapasitesi sunar. Günümüzde Apple'ın Siri'si ve Amazon'un Alexa'sı gibi dijital asistanlar, kullanıcılarla etkileşime geçmek amacıyla doğal dil işleme tekniklerinden yoğun biçimde yararlanmaktadır (Kavasoğlu, 2023: 56).

Makine öğrenmesi; yapay zekanın bir alt alanı olarak, bilgisayar sistemlerinin her bir işlem adımının önceden programlanmasına ihtiyaç duymaksızın, veriler aracılığıyla öğrenmesini ve buna bağlı olarak kararlar alabilmesini olanaklı kılan bir yaklaşımdır (Gürsakal, 2017: 69). Bu yöntem, bilgisayarların sabit kurallara dayalı işlem yerine, karşılaşabilecekleri sorunlara geçmiş deneyimlerinden elde ettikleri veriler doğrultusunda dinamik çözümler üretmelerine imkân sağlar. Makine öğrenmesi algoritmaları, mevcut veriler üzerinden örüntüler ve modeller çıkararak, bu yapıları gelecekteki olasılıkları öngörmek amacıyla kullanır. Örneğin, geçmiş ve güncel piyasa verilerinin analizine dayanarak gelecekteki piyasa hareketlerini tahmin edebilen bir sistem, makine öğrenmesine dayalı bir uygulama örneğidir. Bu süreç; veri analizi, model inşası ve oluşturulan modelin tekrar uygulanması adımlarından oluşan döngüsel bir yapıya sahiptir ve bu sayede öğrenme sürekli olarak güncellenebilir niteliktedir (Arslan, 2020: 54).

ChatGPT; doğal dil işleme (NLP) alanında geliştirilen ileri düzey bir dil modelidir. Metne dayalı etkileşimleri gerçekleştirmek amacıyla tasarlanmış olan bu sistem, soru yanıtlama, metin üretimi ve anlamsal çözümleme gibi çeşitli görevlerde yüksek düzeyde etkililik sergilemektedir. Yapay zeka teknolojileri içerisinde, görsel üretim tekniklerinin ardından en fazla ilgi gören uygulamalardan biri olarak öne çıkan ChatGPT, metin girdisine karşılık yine metin çıktısı üreten (text-to-text) bir yapı sergilemektedir. Bu bağlamda, yalnızca dil temelli görevlerde değil, aynı zamanda görsel üretim süreçlerine dolaylı katkılar sunarak çok yönlü bir etki alanı oluşturmaktadır.

2020 yılında, Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir yapay zeka araştırma kuruluşu olan OpenAI tarafından geliştirilen ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer), insan tarafından yönlendirilen komutlara yanıt verebilme amacıyla tasarlanmış, 6 milyar parametre içeren bir yapay zeka modelidir. Bu sistem, doğal dil girdilerini anlamlandırabilen algoritmalar aracılığıyla, daha önce eğitildiği veri kümeleri doğrultusunda içerik üretimi gerçekleştirmektedir. Makine öğrenmesine dayalı yapısı sayesinde, kullanıcı taleplerine uygun şekilde sürekli olarak gelişim gösterebilmekte; yöneltilen metinsel girdilere yüksek hızda ve tutarlı biçimde yanıt verebilmektedir. Aynı zamanda, doğal dil işleme tekniklerini kullanarak insan benzeri etkileşimler kurabilmekte ve bu doğrultuda özgün metinler oluşturma yetisi sergilemektedir.

Salvagno ve arkadaşları'na göre, ChatGPT uygulaması, çeşitli metinsel işlemleri gerçekleştirme yetkinliğiyle dikkat çekmektedir (Arslan, 2023: 1). Bu bağlamda, belirli bir konuya dair kısa metinler oluşturma, ilgi alanlarına yönelik bilgi sunma, farklı ton ve içeriklerde e-posta ya da mesaj metinleri hazırlama, belirli bir kişiye yönelik ileti metinleri kurgulama gibi işlevleri yerine getirebilmektedir. Ayrıca, metinlerin biçimsel yapısını düzenleme veya anlatımını dönüştürme becerisine de sahiptir. Bunlara ek olarak, metin tamamlama, yazım ve dilbilgisi hatalarını tespit etme ve düzeltme, soru-cevap üretme, çeviri yapma, konuşma üretimi, metinleri sınıflandırma ve önerilerde bulunma gibi geniş bir yelpazeye yayılan işlevleri bünyesinde barındırır. Yazılım, yalnızca verilen ifadeleri uygun biçimde sürdürebilme değil, aynı zamanda yazılım kodlarındaki hataları ayırt edip düzeltebilme kapasitesine de sahiptir. En dikkat çekici yönlerinden biri ise, anlamlı ve tutarlı yanıtlar üretme konusundaki yetkinliğidir. Sadece yöneltilen sorulara uygun yanıtlar vermekle kalmayıp, belirli tematik çerçevelerde doğal ve bütünlüklü diyaloglar kurma potansiyeline de sahiptir. Bunun yanı sıra, içerikleri belirli kategoriler altında sınıflandırabilme ve analiz edebilme yeterliliği ile öne çıkmaktadır.

2.11. Metin Tabanlı Görsel Üretim Araçları

Metinden görsele üretim gerçekleştiren yapay zeka sistemleri, kullanıcıdan oluşturulması arzu edilen görseli betimleyen kavram ve anahtar sözcükleri komut satırı aracılığıyla sunmasını talep eder. Bu sürecin ardından sistem, yapay zeka altyapısını oluşturan görsel veri tabanındaki içerikleri girilen anahtar kelimeler doğrultusunda analiz eder ve yeni görsel kompozisyonlar üretir. Bu tür sistemler çoğunlukla "difüzyon" temelli algoritmalar üzerine yapılandırılmıştır. Difüzyon yöntemi, rastlantısal gürültü içeren bir imge üzerinden hareketle, verilen metinsel girdiye uygun bir görsel oluşturuluncaya dek, söz konusu gürültüyü aşamalı biçimde azaltma sürecini ifade eder (Lyu vd., 2022: 3).

Yapay zeka, sunulan metinsel girdileri görselleştirme aşamasında kuramsal olarak sınırsız sayıda olasılığa sahip olsa da belirli tercihlerde bulunarak bu olasılıkları sınırlandırır ve özgül bir görsel çıktı üretir. Bu durum, bir fotoğraf sanatçısının kadraj oluştururken gerçekleştirdiği seçme ve eleme süreciyle benzerlik göstermektedir. Nitekim fotoğrafçılık sıklıkla bir "eksiltme sanatı" olarak tanımlanmakta; bu bağlamda, çerçeve içerisinde gereksiz unsurların yer almaması adına bilinçli bir sadeleştirme ve seçici karar alma süreci yürütülmektedir (Karadağ, 2016: 16). Fotoğrafçının çekim anında gerçekleştirdiği seçme ve gösterme edimi, yapay zeka sistemlerinin çok sayıda görsel olasılık içerisinden karar vererek üretim gerçekleştirmesiyle örtüşmektedir. Bu çerçevede, yapay zeka sistemlerinin oluşturduğu görseller, estetik bir tercih ve yaratıcı bir sürecin çıktısı olarak değerlendirilebilir.

Yapay zeka teknolojilerine yönelik artan ilgi doğrultusunda, çok sayıda teknoloji şirketi bu alana yatırım yapmakta; her geçen gün yeni girişimler bu teknolojik sahadaki varlıklarını duyurmaktadır.

2.11.1.Midjourney

Midjourney, metinsel girdileri görsel üretimlere dönüştürebilen özerk bir yapay zeka destekli sanat üretim sistemidir. Bu ileri düzey teknoloji, kullanıcı tarafından sunulan yazılı yönergeler doğrultusunda çeşitli sanatsal içerikler üretmek amacıyla yapay zeka ve makine öğrenmesine dayalı algoritmalar kullanmaktadır. Sezgisel bir kullanıcı ara yüzüne sahip olması ve alışılmadık imgeleri etkileyici biçimde tasvir edebilmesi sayesinde, Midjourney benzer yapay zeka araçlarından ayrışmakta ve insan sanatçının zihinsel üretim dinamiklerine yakın bir estetik yaklaşım sergilemektedir. Bu nitelikleri doğrultusunda, dijital sanat ve NFT toplulukları içinde yaygın kabul görmekte ve öne çıkan bir yaratım aracı olarak değerlendirilmektedir.

Midjourney, tasarım süreçlerini dönüştürme potansiyeline sahip çağdaş bir araç olarak değerlendirilebilir. Özellikle hızlı gelişen projelerin ilk aşamalarında etkili görsel üretim desteği sunması ve kapsamlı projelere yönelik referans materyalleri oluşturma kapasitesiyle, tasarımcılar açısından işlevsel bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ancak, Midjourney'nin mevcut olanakları, tasarım sürecinin tüm aşamalarını kapsayacak düzeyde değildir. Nitelikli ve bütüncül bir tasarım çıktısına ulaşılabilmesi, sürecin yaratıcı, eleştirel ve estetik kaygılar doğrultusunda bir tasarımcı tarafından yönlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Midjourney, kullanıcı girdilerine dayanarak görsel içerikler üreten, büyük ölçekli bir veri kümesinden beslenen yapay zeka destekli bir tasarım aracıdır. Bu sistemin temelinde, “prompt” olarak adlandırılan ve kullanıcının metinsel yönlendirmelerini içeren girdiler yer alır. Bu yönlendirmeler, basit tanımlardan karmaşık kavramsal referanslara kadar geniş bir yelpazede değişebilir ve üretim sürecini doğrudan biçimlendirir.

Midjourney, görsel üretimini derin öğrenmeye dayalı Generative Adversarial Networks (GAN) mimarisi aracılığıyla gerçekleştirir. GAN yapısı; görseli oluşturan üretici ağ (generator) ile, üretilen görselin gerçek mi yoksa yapay mı olduğunu ayırt etmeye çalışan ayırt edici ağdan (discriminator) oluşur. Bu iki sinir ağı karşılıklı etkileşim içinde çalışarak öğrenme sürecini ilerletir: üretici ağ, gerçekçiliği yüksek görseller üretmeye gayret ederken, ayırt edici ağ bu görsellerin otantik olup olmadığını değerlendirmeye çalışır. Sürecin ilerleyen aşamalarında üretici ağ, daha sahici ve kullanıcı prompt’una daha uygun görseller oluşturma yetkinliği kazanır (Venturer, 2023: 16).

2.11.2.Ideogram

Ideogram, yapay zeka destekli metinden-görsele üretim araçları arasında, özellikle metin içeren görsellerin oluşturulmasında uzmanlaşmış bir platform olarak öne çıkmaktadır. 2023 yılında Google Brain ve Toronto Üniversitesi’nden araştırmacıların öncülüğünde geliştirilen bu sistem, temelinde geleneksel difüzyon tabanlı modellere dayanmakla birlikte, bu yapının ötesine geçen bir mimariyle tasarlanmıştır. Platformun benzerlerinden temel ayrışma noktası, metni yalnızca görsel kompozisyonun estetik bir unsuru olarak ele almakla sınırlı kalmaması; aynı zamanda okunabilirliği yüksek, biçimsel olarak tutarlı tipografik bileşenler üretebilme kapasitesine sahip olmasıdır.

Ideogram, kullanıcıdan aldığı kısa komutlara dayanarak tipografi, renk, arka plan ve kompozisyon tercihlerini dikkate alarak afiş, logo veya illüstrasyon niteliğinde

görseller üretebilen yapay zeka destekli bir tasarım aracıdır. Özellikle sosyal medya gönderileri, reklam afişleri ve başlık görsellerinin hazırlanmasında yaygın biçimde kullanılmaktadır. Kullanıcı dostu arayüzü sayesinde, her üretim aşamasında genellikle dört farklı görsel sunar ve kullanıcıların bu seçenekler üzerinden yeni varyasyonlar geliştirmelerine olanak tanır.

Sistemin öne çıkan özelliği, metni görselin bütünsel yapısına entegre ederken yüksek düzeyde tipografik bütünlük ve okunabilirlik sağlamasıdır. Bu niteliği sayesinde, metnin görsel bütünlük içinde bozulmadan yer almasının önem taşıdığı tasarım projelerinde, özellikle Midjourney gibi benzer yapay zeka tabanlı araçların yetersiz kaldığı durumlarda işlevsel bir alternatif sunmakta; bu yönüyle grafik tasarım profesyonelleri açısından etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır (Wong, 2023: 10).

2.11.3.Leonardo.Ai

Leonardo.Ai, oyun tasarımı, konsept sanat ve karakter illüstrasyonu gibi yüksek düzeyde detay ve stilizasyon gerektiren görsel içeriklerin üretimine odaklanan, üretken yapay zeka destekli bir platformdur. Bu sistem; kullanıcılarına gelişmiş stil kontrolü, detay seviyesinin belirlenmesi ve görsel çeşitlilik oluşturma gibi olanaklar sunarak, yalnızca görsel üretim sürecine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sanatsal yönlendirme ve yaratıcı karar verme süreçlerinde de etkin rol almalarını mümkün kılar.

Leonardo, görsel üretim sürecinde hem geleneksel difüzyon tabanlı modelleri hem de özel olarak tasarlanmış eğitim algoritmalarını eş zamanlı kullanarak, yüksek düzeyde gerçekçilik ve stilize görsellik sunabilen bir yapay zeka platformudur. Sistem, kullanıcıya üretilecek görsel üzerinde kamera açısı, ışık yönü, detay yoğunluğu ve sanatsal üslup gibi çeşitli parametreleri özelleştirme olanağı tanımaktadır. Bu çok katmanlı yönlendirme imkânı sayesinde, bir karaktere ait farklı yüz ifadeleri, vücut pozisyonları ve kostüm varyasyonları gibi çoklu görsel çıktılar, tutarlılığı korunarak üretilebilmektedir.

Leonardo.Ai platformunun dikkat çeken temel özelliklerinden biri, kullanıcıya etkileşimli bir arayüz aracılığıyla görsel üretim sürecine doğrudan müdahil olma olanağı sunmasıdır. Bu bağlamda, kullanıcılar oluşturulan görsel içerik üzerinde yeniden yapılandırma ve özelleştirme işlemlerine aktif biçimde katılım gösterebilmektedir. Söz konusu nitelikler, özellikle oyun geliştirme ve konsept sanat alanlarında faaliyet gösteren profesyonellerin platforma yoğun ilgi göstermesine neden olmakta; böylece platformun bu sektörlerdeki işlevselliğini ve pratik kullanım değerini gözler önüne sermektedir (Wong, 2023: 27).

2.11.4. DALL·E

DALL·E, doğal dil işleme ve bilgisayarla görme alanlarını bir araya getiren bir yapay zeka modelidir. 2021 yılında OpenAI tarafından geliştirilen bu sistem, yazılı metinlerden özgün görseller üretebilme becerisine sahiptir. Model, GPT-3 tabanlı bir dönüştürücü mimariyi temel alır ve dilsel ifadeleri görsel çıktılarla ilişkilendirir. Yapısında, önceden eğitilmiş dil-görsel dönüştürücülerle birlikte Varyasyonel Otoenkoder (VAE) teknolojisi entegre biçimde çalışmaktadır. Bu yapı sayesinde, verilen metinlerden semantik olarak tutarlı ve yüksek çözünürlüklü görseller elde edilebilmektedir.

DALL·E, özellikle metin ve görsel eşlemesi üzerine eğitilmiş bir model olarak hem yaratıcı hem de analitik üretim süreçlerini destekleyen çok yönlü bir sistem niteliği taşır. OpenAI, modelin geliştirilme amacını, yapay zekanın insan benzeri yaratıcı üretim kapasitesini artırmak olarak açıklamıştır (Goh, Betker, Jing & Ramesh, 2021: 52).

DALL·E'nin çalışma mantığı, denetimsiz öğrenme yaklaşımı çerçevesinde şekillenmektedir. Model, geniş kapsamlı metin ve görsel veri kümeleri üzerinde eğitilerek geliştirilmektedir. Eğitim süreci, modelin çıktılarının iyileştirilmesini amaçlayan bir geri besleme döngüsünü içerir. Bu süreçte, model bir çıktıyı tahmin eder; ardından tahmin edilen değer, gerçek sonuçla karşılaştırılarak hata oranı belirlenir ve bu hata, parametrelerin güncellenmesiyle en aza indirilmeye çalışılır. Bu optimizasyon sürecinde geri yayılım ve stokastik gradyan inişi gibi yöntemlerden yararlanılır.

Model, eğitim süreci boyunca veri setindeki örüntüleri ve kavramsal ilişkileri öğrenerek, dilsel ifadeler ile görsel içerikler arasında anlamlı bağlar kurmayı mümkün hâle getirir. Örneğin, "kuş" teriminin belirli görsellerle sıklıkla birlikte geçtiğini fark ederek, bu kavramı ilgili görsel öğelerle eşleştirmeyi öğrenir. Böylece, "ayakkabı şeklinde iki katlı pembe bir ev" gibi daha özgün ve karmaşık ifadeleri yorumlayarak, bu ifadelere uygun yaratıcı görsel çıktılar oluşturma yetisine ulaşır (Awan, 2023: 17).

DALL·E, yeterli sayıda örnek veriyle eğitildiğinde, hem gerçek dünyada var olan nesne ve kavramları hem de daha önce karşılaşılmamış içerikleri görselleştirme becerisine sahiptir. Bu yetisi sayesinde, model metinsel açıklamaları bağlamsal düzeyde değerlendirebilmekte ve yaratıcı biçimde yeni görsel çıktılar oluşturabilmektedir. Gerçek bir sanatçının metni yorumlayarak görsel bir ifadeye dönüştürmesine benzer şekilde, DALL·E de doğal dil girdilerini hem sanatsal hem kavramsal açıdan anlamlandırarak özgün ve bağlama duyarlı görseller üretebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Yapay zeka destekli grafik tasarım uygulamalarının, sanat akımları bağlamında değerlendirilmesi sonucunda, bu teknolojilerin yalnızca biçimsel düzeyde belirli estetik yaklaşımları yeniden üretme kapasitesine sahip olduğu; ancak kavramsal ve bağlamsal düzlemde sınırlı bir temsil yetisi sunduğu gözlemlenmiştir. 19. yüzyıl sonlarından itibaren gelişen Arts and Crafts ve Art Nouveau akımlarıyla başlayarak, 20. yüzyılın başında ortaya çıkan Kübizm, Fütürizm, De Stijl, Bauhaus, Art Deco, Dadaizm, Sürrealizm, Süprematizm ve Konstrüktivizm gibi modern sanat akımları, grafik tasarımın biçimsel ve kavramsal gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bu çalışmada, söz konusu sanat akımlarını temsil eden özgün afişler seçilmiş; her afiş ChatGPT aracılığıyla ayrıntılı biçimde betimlenmiş ve ardından bu betimlemeler yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarında (Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E) yeniden oluşturulmuştur. Yapay zeka tarafından üretilen afiş çalışmaları, Tasarım İlkeleri (denge, oran-orantı, vurgu, bütünlük, zıtlık) ve Tasarım Elemanları (nokta, çizgi, şekil, renk, tipografi) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yapay zeka sistemlerinin söz konusu sanat akımlarının biçimsel özelliklerini stilistik açıdan yüzeysel olarak taklit edebildiğini; ancak bu üretimlerin, orijinal afişlerin özgün kompozisyon yapısını, görsel bütünlüğünü ve içerik detaylarını birebir yansıtmakta yetersiz kaldığını ortaya koymuştur. Çoğu örnekte yapay zeka üretimleri, ilgili sanat akımına ait genel estetik dili andırsa da, afişlerin özgün tipografi düzeni, biçim yerleşimi, renk dengesi ve oran-orantı gibi yapısal unsurlar tam anlamıyla korunamamıştır. Bu nedenle, stil olarak benzerlik taşısa da, yeniden üretimlerde orijinal tasarıma olan yapısal uyum sınırlı kalmış; sonuçlar çoğunlukla sadece temsili bir görsel yakınlıkla sınırlı kalmıştır.Bu bölümde değerlendirilecek tasarım çalışmaları, tasarım ilkeleri ve tasarım elemanları temelinde belirlenen 10 maddelik değerlendirme kriterine göre incelenip yorumlanmıştır.

Tablo 1: Tasarım İlkeleri ve Tasarım Elemanları Değerlendirme Kriterleri Tablosu

Tasarım Kategorisi	**Afiş Tasarımı İncelemesi**
Grafik Tasarımda Kullanılan İlkeler	• Denge • Oran – Orantı • Vurgu • Bütünlük • Zıtlık

Grafik Tasarımda Kullanılan Elemanlar	• Nokta • Çizgi • Şekil • Renk • Tipografi

3.1. Arts and Crafts Afiş İncelemesi

Görsel 31: Art&Crafts Exhibition Society Poster, The New Gallery,1888

Kaynak: https://www.trc-leiden.nl/trc-needles/organisations-and-movements/artistic-movements/arts-and-crafts-movement

1888 yılında Londra'daki The New Galler'de düzenlenen ilk Arts & Crafts Exhibition Society sergisi için hazırlanmıştır. Topluluk, sanayi devriminin seri üretim anlayışına karşı el işçiliğini, zanaatkârlığı ve estetik bütünlüğü savunmak amacıyla kurulmuştur. Afişin tasarımı, hareketin temel ilkelerini yansıtarak doğayla uyumlu motifler, el yapımı tipografi ve simetrik kompozisyonla süsleyici sanatları yüceltir. Bu görsel, yalnızca bir tanıtım aracı değil, aynı zamanda sanat ile zanaatın eşitliğini vurgulayan tarihsel bir manifestodur.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Bu afiş, Arts & Crafts Exhibition Society tarafından düzenlenen bir sergiyi tanıtmak amacıyla tasarlanmış olup, dönemin geleneksel el işçiliğine duyduğu saygıyı görsel olarak yansıtmaktadır. Dikey formatta ve kahverengi tonlarında tek renk olarak hazırlanmış afişin merkezinde, tokalaşan iki figür yer alır: solda bir sanatçı, sağda ise bir zanaatkâr bulunmaktadır. Bu tokalaşma, sanat ile zanaat arasındaki eşitliği ve iş birliğini simgeler. Arka plandaki yaprak motifleri doğayı çağrıştırırken, iki figürün ortasından yükselen ağaç, birlik ve köklü bir geleneği temsil eder. Afişin üst kısmında el yazısı formunda “The Arts & Crafts Exhibition Society” ibaresi yer alırken, alt bölümde sergi adresi olan “121 Regent St.” ve hemen altında daha büyük puntolarla “The New Gallery” ifadesi görülür. Genel tasarım dili ve tipografisi, Arts and Crafts akımının el yapımı detaylara ve doğayla uyum içinde olma anlayışına verdiği önemi yansıtmaktadır.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

This poster was designed to promote an exhibition by the Arts & Crafts Exhibition Society and visually reflects the era’s appreciation for traditional craftsmanship. Rendered in a vertical format with a monochromatic brown tone, the central composition features two figures shaking hands: an artist on the left and a craftsman on the right. Their handshake symbolizes the equality and collaboration between art and craft. Behind them, leafy motifs evoke nature, while a tree growing between them emphasizes unity and rooted tradition. At the top, the hand-drawn text reads “The Arts & Crafts Exhibition Society,” and the bottom line provides the exhibition address: “121 Regent St. – The New Ga values of handcrafted detail and harmony with nature. At the bottom, the address of the venue: "The New Gallery."

3.1.1.Arts and Crafts Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 32: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 2381554272

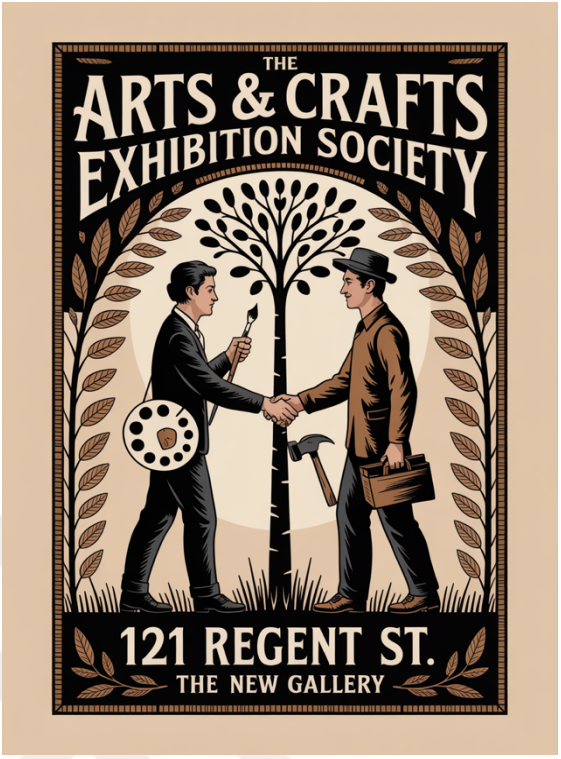

Görsel 33: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 936149857

Görsel 34: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 2976817224

Görsel 35: DALL·E, 30.06.2025

Tablo 2: Arts and Crafts Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke/Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Simetrik kompozisyon ve figürlerin karşılıklı konumlanışı, afişe dengeli, huzurlu ve estetik bir görünüm kazandırır.	Simetri korunmuş, dijital efektler ve derinlik katmanları çağdaş bir denge anlayışı yansıtır.	Tam simetriyle kurulan düzen, klasik bir denge anlayışı ve düzenli bir görünüm sunar.	Yumuşak geçişlerle sağlanan denge, şiirsel ve dingin bir atmosfer yaratır, klasik estetik korunur.	Tam simetrik kompozisyon, sade ve güçlü bir denge duygusu yaratır.
	Oran Orantı	Figür oranları gerçekçi, bitkisel detaylar ise ölçülü biçimde eklenerek genel uyumu ve bütünlüğü destekler.	Oranlar kimi yerde abartılı yorumlanarak sahneye dramatik ve güçlü bir karakter kazandırılmıştır.	Figür oranları dengeli, modernize edilmiş yaklaşım göze hitap eder ve uyum sağlar.	Oranlar dikkatli işlenmiş, figürler zarif ve gerçekçi, detaylar dengeli biçimde sunulmuştur.	Oranlar dengeli, figürler klasik yaklaşımı koruyacak biçimde tasarlanmıştır.
	Vurgu	Kıvrımlı bitki motifleriyle figürlerin duruşları arasında akıcı bir ritim yakalanmış, bakış doğal biçimde yönlendirilir.	Doku geçişleri ve ışık efektleri sayesinde dinamik, hareketli bir ritim yakalanır, izleyici görsel akışa katılır.	Çerçevede tekrarlayan motifler düzenli akış ve ritmik bir hareket duygusu oluşturur.	Bitkisel motif akışı ve figür duruşları arasında akıcı, şiirsel bir ritim kurgulanmıştır.	Motif ve yaprak akışı, gözü rahatça yönlendiren akıcı bir ritim sunar.
	Bütünlük	Merkezdeki tokalaşma güçlü bir odak noktası oluştururken, çevresindeki süslemeler dengeleyici bir rol üstlenir.	Işık oyunları tokalaşma anını öne çıkarır, sahne teatral bir vurguya dönüşür.	Merkezdeki el sıkışma açık bir odak noktası olup, net bir görsel vurgu yaratır.	Merkezdeki el sıkışma sade biçimde öne çıkar, çevresiyle bütünlük içinde vurgulanır.	Merkezdeki el sıkışma belirgin bir odak noktası olup genel tasarımı dengeler.
	Zıtlık	Figür, motif ve yazı elemanları birbirini tamamlayarak akıcı ve bütüncül bir tasarım dili ortaya koyar.	Dijital doku ve modern yorum, geleneksel estetikle birleşerek yenilikçi bir bütünlük sağlar.	Motif, figür ve yazı birlikteliği güçlü bir bütünlük ve kompozisyon sağlar.	Klasik bütünlük anlayışı tasarımda süreklilik ve uyumu vurgular, genel akış desteklenir.	Motif, figür ve yazılar uyum içinde birleşerek güçlü bir bütünlük sağlar.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Koyu çizgiler ve açık zemin arasındaki nazik kontrast, derinlik ve figür ayrışması sağlar.	Keskin kontrastlar, figürlerin arka plandan net biçimde ayrışmasına katkı sunar.	Koyu figür silüetleriyle açık zemin arasındaki belirgin kontrast grafik gücü artırır.	Açık ve koyu tonlar arasında kurulan dengeli kontrast, figür vurgusunu güçlendirir.	Koyu konturlar ve açık zemin arasındaki kontrast grafik etkiyi artırır.
	Çizgi	Metin ve figür düzeni izleyicinin bakışını merkeze taşır, hiyerarşi akıcı ve net şekilde kurulur.	Tipografi ve figür yerleşimi bazen karmaşık olsa da odak çoğunlukla merkezde kalır.	Yerleşim düzeni açık, izleyiciyi kolayca yönlendiren net bir hiyerarşi sunar.	Tipografi düzeni akıcı, göz akışı net ve izleyiciyi merkeze yönlendirir.	Yerleşim odaklı, net bir hiyerarşi sunarak izleyiciyi yönlendirir.
	Şekil	Organik, el işçiliği yansıtan çizgiler, formlara zarif ve dekoratif bir ifade kazandırır.	Keskin ve dijital formlar çağdaş, deneysel bir estetik yaklaşımı ortaya koyar.	Sadeleştirilmiş formlar, modern çizgiyi güçlendirirken klasik ruhu korur.	Yumuşak formlar ve doğal hatlar sakin, huzurlu bir etki sunar.	Sade formlar klasik ruhla modern yorumu bir araya getirir.
	Renk	Sıcak toprak tonları ve kahverengi detaylar afişe samimi, nostaljik ve doğal bir atmosfer katar.	Yoğun koyu tonlar, dijital ışıkla birleşerek derin ve etkileyici bir atmosfer oluşturur.	Siyah ve kahverengi tonlar, sade ama güçlü bir atmosfer destekler.	Sıcak kahverengitonları nostaljik bir atmosfer yaratır, duygusal etkiyi artırır.	Kahverengi tonları sıcak, samimi bir atmosfer oluşturur ve içtenlik katar.
	Tipografi	Elle çizilmiş dekoratif tipografi, geleneksel sanat anlayışını pekiştirir ve estetik etkiyi artırır.	Tipografi dijital yapısı ve parçalı düzeniyle modern bir ifade katar.	Modern, okunaklı tipografi klasik yapıyı güncelleyerek çağdaş bir katkı sunar.	Geleneksel tipografi tarihsel bağı kuvvetlendirir, otantik bir izlenim verir.	Serifli tipografi tarihsel kimliği vurgulayarak afişin ruhunu destekler.

3.1.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması

Görsel 36: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 2381554272

Midjourney üretimi afiş, tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru dijital ortamda korunmuş ve simetri yaklaşımı sürdürülmüştür. Figürlerin karşılıklı yerleşimi ve sahne içerisindeki kompozisyon dengesi, izleyici bakışını doğrudan merkeze taşır. Ancak kullanılan dijital efektlerin sertliği, orijinal afişteki sakin ve el işçiliğiyle elde edilmiş sıcak dengeyi modern ve teatral bir etkiye dönüştürmüştür. Bu durum, orijinal akımın zarif ve dingin atmosferinden kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından figürlerin temel hatları korunmuş gibi görünmekle birlikte, özellikle yüz ve el bölgelerinde abartılı detaylar göze çarpar. Bu abartı, afişe dramatik bir etki kazandırırken, Arts and Crafts anlayışındaki ölçülü ve doğaya yakın anatomik yaklaşımı zayıflatmaktadır. Figür, daha heykelsi ve gösterişli bir yapı kazanmış; bu durum genel estetik bütünlüğe katkı sağlasa da el işçiliğinin samimi ruhunu arka plana itmiştir.

Vurgu konusunda ise Midjourney afişi oldukça başarılı bir yaklaşım sergiler. Merkezdeki tokalaşma sahnesi dijital ışık efektleriyle kuvvetlice öne çıkarılmış,

izleyicinin odaklanmasını doğrudan sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Ancak aşırı parlaklık ve yüksek kontrast, bazen detayların kaybolmasına ve yumuşak geçişlerin silinmesine sebep olmuştur. Bu durum, afişin orijinalindeki ince, nazik vurgu dilini yer yer yok etmiş ve daha sert bir anlatı oluşturmuştur.

Bütünlük bakımından değerlendirildiğinde, figür, motif ve yazı öğeleri yüzeyde genel olarak uyum içinde durmaktadır. Bununla birlikte, dijital doku ve ışık katmanlarının fazlalığı, orijinal afişteki doğal akışkanlığı ve el emeğinin sıcak atmosferini zayıflatmıştır. Yüzeyde bir bütünlük sağlanmış gibi görünse de detaylarda derinlik kaybı ve yer yer soğuk bir mekanik etki oluşmaktadır. Geleneksel estetikteki doğallık duygusu yerini daha yapay ve kontrollü bir yapı anlayışına bırakmıştır.

Zıtlık, koyu gölgeler ile parlak ışık efektleri arasındaki güçlü kontrast sayesinde figürü arka plandan keskin biçimde ayırarak çarpıcı bir görsellik yaratır. Bu zıtlık, izleyici üzerinde derin bir etki bırakmakla birlikte, orijinal afişin yumuşak ton geçişleri ve nazik renk dengesi algısını büyük ölçüde kaybettirmiştir. Sert ve keskin geçişler, geleneksel anlayıştaki narin geçiş hissini tamamen ortadan kaldırmıştır.

Tasarım elemanları açısından incelendiğinde, nokta kullanımı doğrudan bir biçimde yer almamakla birlikte, dijital ışık parçacıkları ve parlayan efektler noktasal bir hareket etkisi yaratır. Bu detaylar, kompozisyona dinamik bir hava katsa da orijinal afişteki sade ve doğal noktasal vurguların yerini daha yapay bir yapı almıştır. Çizgi kullanımı oldukça sert ve belirgindir; dijital araçların sağladığı keskin konturlar, figürün sınırlarını kesin çizgilerle ayırır. Bu durum, orijinal afişteki akıcı ve organik çizgi akışını geri plana iterken, figürü daha modern ve grafik bir ifade biçimine taşır.

Şekil ve form elemanları dijital yorumda daha keskin ve heykelsi bir yapı kazanmıştır. Özellikle yüz ve saç bölgelerinde abartılı form vurgusu, afişe güçlü bir görsel etki katar. Ancak bu yaklaşım, orijinal afişteki zarif, doğadan ilham alan yumuşak form dilinden uzaklaşarak, daha soğuk ve teknolojik bir estetiğe yönelmiştir. Renk paleti koyu kahverengi tonlarının baskın olduğu, doygun ve kontrastlı bir yapıdadır. Bu yoğun renk kullanımı, çağdaş bir dinamizm yaratırken, orijinal tasarımın sıcak, pastel ve doğaya yakın renk geçişlerini kaybettirmiştir. Renk geçişlerinin yumuşaklığı yerini sert, dikkat çekici bloklara bırakmış, bu da afişin duygusal derinliğini azaltmıştır.

Tipografi bağlamında, dijital ve parçalı yapı dikkat çeker. Yazılar figürle entegre olmaktan çok, bağımsız bir katman gibi konumlandırılmıştır. Böylece afişin genel estetik akışı bozulmuş, tipografi yalnızca bilgi veren bir unsur olarak algılanmıştır. Orijinal afişteki dekoratif ve el işçiliğine dayalı tipografi anlayışı tamamen kaybolmuş; modern, soğuk ve yüzeysel bir yazı dili ortaya çıkmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Midjourney üretimi afiş vurgu, zıtlık ve form açısından oldukça başarılı, dikkat çekici ve çağdaş bir etki sunmaktadır. Merkez figür vurgusu ve dramatik ışık oyunları izleyicinin bakışını hızla yakalamayı başarır. Ancak denge ve bütünlük açısından orijinal anlayıştan uzaklaşmış; el işçiliğine dayalı sıcaklık, yumuşak renk geçişleri ve tipografik bütünlük büyük ölçüde kaybolmuştur. Çizgi ve form ögelerinde güçlü bir estetik etki yaratılırken, nokta kullanımı zayıf kalmış, tipografi ise yüzeysel bir işlev yüklenmiştir. Renk kullanımında ise özgünlüğün yerini dijital abartılar almıştır.

Sonuç olarak, Midjourney afişi estetik ve çağdaş bakış açısıyla başarılı bir alternatif yorum ortaya koymuştur. Ancak Arts and Crafts akımının özündeki el emeği, doğallık ve zarafeti temsil etmekte yetersiz kalmış; yerini dijital çağın gösterişli ve kontrollü estetik diline bırakmıştır. Vurgu ve zıtlık güçlü verilmiş, buna karşın tipografi, renk bütünlüğü ve genel sıcaklık hissi açısından eksik kalmıştır. Dolayısıyla afiş, modern bir gözle bakıldığında ilgi çekici ve çarpıcı olsa da akımın temel ruhunu yansıtmada sınırlı bir başarı göstermektedir.

3.1.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması

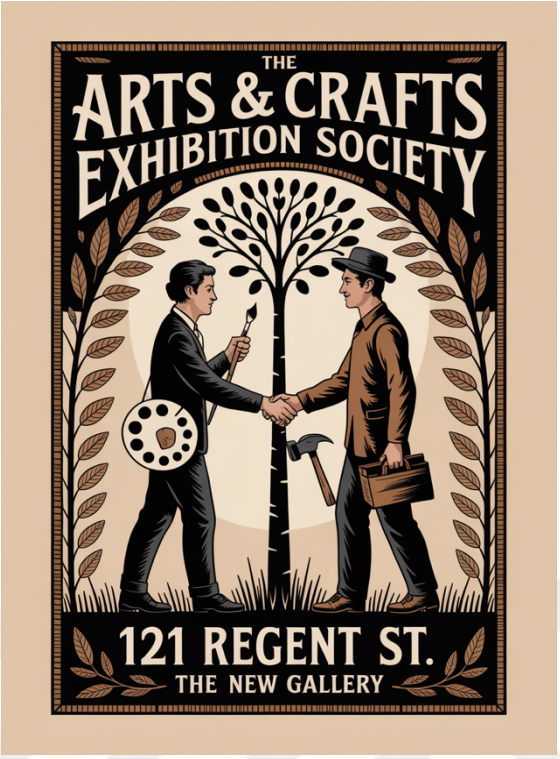

Görsel 37: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 936149857

Ideogram üretimi afiş, genel görünümde oldukça sadeleştirilmiş ve düzenli bir tasarım anlayışıyla dikkat çeker. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru güçlü bir şekilde öne çıkmakta, figürlerin karşılıklı yerleşimi ve ortadaki ağacı çevreleyen kompozisyon kusursuz bir simetriyle sunulmaktadır. Bu yaklaşım, izleyicinin bakışını doğrudan merkeze yönlendirmekte ve afişin genelinde istikrarlı bir düzen duygusu yaratmaktadır. Orijinal tasarımın dengeli yapısı korunmuş; ancak sadeleştirme nedeniyle detay zenginliği geri planda kalmıştır. Oran-orantı bakımından incelendiğinde, figürlerin anatomik özellikleri göze doğal ve dengeli görünmekle birlikte, Ideogram'ın dijital estetik tercihleriyle biraz daha stilize edildiği fark edilir. Figürlerin duruşları ve taşıdıkları nesneler (palet, çekiç, çanta gibi) daha çağdaş ve simgesel bir yaklaşımı yansıtır. Bu durum, afişe modern bir yorum getirirken, geleneksel doğallık ve el işçiliği duygusunu zayıflatır.

Vurgu konusunda, merkezdeki tokalaşma hareketi net ve açık biçimde izleyiciye sunulmuş, ışık ve form ilişkisiyle güçlendirilmiştir. Bu vurgu, afişin ana anlatısını başarılı şekilde yansıtır. Ancak sadeleştirilmiş çizgi ve ton tercihleri, orijinal afişteki zengin detay katmanlarını ve derin duygusal dokuyu sınırlamıştır. Bütünlük ve uygunluk açısından

değerlendirildiğinde, figür, motif ve tipografi bir bütün olarak oldukça uyumludur. Afiş genelinde kullanılan düzenli hatlar ve dengeli renk geçişleri, kompozisyonun bir bütün olarak algılanmasını kolaylaştırır. Yine de aşırı sadeleştirme, özgün afişin kendine özgü karakteristik karmaşıklığını ve doğaya referans veren bezemelerini ortadan kaldırmıştır.

Zıtlık unsurunda, koyu figür silüetleri ve açık arka plan arasındaki kontrast oldukça başarılıdır. Bu net ayrım, figürlerin sahneden güçlü bir şekilde ayrılmasını sağlar ve afişin grafik etkinliğini artırır. Fakat bu net zıtlık, orijinal afişteki yumuşak geçişlerin ve ince ton farklılıklarının getirdiği zarafeti kaybettirmiştir. Tasarım elemanları açısından bakıldığında, nokta kullanımına dair belirgin bir vurgu yoktur; genel yapı daha çok çizgi ve şekil üzerinden ilerler. Arka plan ağacı ve etrafındaki dekoratif detaylarda noktasal vurgular yerine düz alanlar tercih edilmiştir. Bu tercih, afişin sade ve modern duruşunu güçlendirmiştir.

Çizgi kullanımı, Ideogram afişinde belirgin, net ve sürekli olarak tasarlanmıştır. Çizgilerin dijital üretim sürecinden gelen mekanik doğası, geleneksel afişteki el işçiliğiyle oluşan akıcı ve doğal hatlardan ayrılmaktadır. Çizgiler, sınır belirleme ve figürlerin ayırt edilebilirliğini artırma amacı taşımaktadır. Şekil ve form elemanlarında, figürlerin duruşu ve taşıdıkları sembolik araçlar dikkat çeker. Bu formlar, özgün tasarımın akıcı organik biçimlerinden farklı olarak, daha keskin ve grafik bir yorum kazanmıştır. Bu yaklaşım, afişi çağdaş bir postere dönüştürürken, özgün ruhun zarafetini azaltmıştır.

Renk kullanımında siyah, krem ve kahverengi tonlar hâkimdir. Bu sade ve dengeli renk paleti, afişe grafik bir güç katarken, orijinal tasarımın sıcak toprak tonlarındaki duygusal derinliği kaybettirmiştir. Renk geçişleri net ve blok şeklinde kullanılmış, bu da afişe daha baskın ve modern bir duruş kazandırmıştır. Tipografi açısından değerlendirildiğinde, yazılar net, okunaklı ve modern bir anlayışla yerleştirilmiştir. Ancak yazı biçimi figürle ve genel yüzeyle bütünleşmek yerine, bağımsız bir bilgi katmanı gibi durmaktadır. Orijinal afişteki dekoratif yazı karakteri ve bezeme niteliği ortadan kalkmış, tipografi yalnızca işlevsel bir araç haline gelmiştir.

Genel olarak bakıldığında, Ideogram afişi, sadeleştirme ve grafik dil açısından oldukça başarılı bir örnek sunmaktadır. Vurgu, denge ve zıtlık güçlü şekilde verilmiş, figürlerin konumlandırılması ve kompozisyon dengesi çağdaş izleyiciye doğrudan hitap eder niteliktedir. Ancak, Arts and Crafts akımının temelinde yer alan el işçiliği, detay

zenginliği ve doğaya dayalı süsleme anlayışı büyük ölçüde geri plana itilmiştir. Çizgi ve form elemanları net ve baskın kullanılmış; fakat nokta ve tipografik bütünlük zayıf kalmıştır. Renk kullanımında sade ve güçlü bir etki yakalanmış olsa da orijinal tasarımın duygusal ve nostaljik ton geçişlerinden uzaklaşılmıştır.

Sonuç olarak, Ideogram üretimi afiş, çağdaş grafik tasarım anlayışıyla başarılı ve düzenli bir yorum sunmaktadır. Bununla birlikte, özgün afişin ruhunu ve zengin estetik dokusunu tam olarak yansıtmakta eksik kalmıştır. Sade, güçlü ve doğrudan bir anlatı kurmayı başarmış olsa da Arts and Crafts'ın sıcak, el emeğine dayalı ve dekoratif karakterini aktarmada sınırlı bir başarı sergilemiştir. Vurgu, zıtlık ve form açısından güçlü; ancak tipografi, renk yumuşaklığı ve bütüncül ruh açısından eksik kalmıştır.

3.1.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması

Görsel 38: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 2976817224

Leonardo tarafından üretilen afiş, genel yapısı ve atmosferiyle orijinal Arts and Crafts afişine oldukça yakın bir yaklaşım sunmaktadır. Tablodaki analizler doğrultusunda incelendiğinde, denge unsuru dikkat çekici bir şekilde korunmuştur. Figürlerin karşılıklı konumlanışı ve ortadaki ağaç motifi, afişin merkezinde huzurlu ve sabit bir odak oluşturur. Bu yaklaşım, izleyicinin bakışını doğrudan merkeze çekerek klasik afiş

anlayışını başarılı bir şekilde yansıtır. Dijital üretim olmasına rağmen, figürlerin duruşundaki sakinlik ve kompozisyondaki genel düzen, tasarıma dingin bir hava katar. Oran-orantı bakımından figürlerin vücut hatları dengeli ve doğaldır. Özellikle yüz ve el gibi anatomik detaylarda abartılı deformasyonlar yerine, ölçülü ve gerçekçi bir yorum tercih edilmiştir. Bu tercih, orijinal afişin doğaya yakın ve insancıl estetik anlayışını destekler.

Vurgu açısından değerlendirildiğinde, afişin merkezinde yer alan el sıkışma hareketi net bir şekilde öne çıkmaktadır. Bu vurgu, arka plandaki ağaç motifi ve yan detaylar tarafından dengeli biçimde desteklenmiş, izleyiciye ana mesajı doğrudan iletmektedir. Bütünlük ve uygunluk unsurları ise afişte oldukça başarılı şekilde işlenmiştir. Figür, ağaç motifi ve tipografi birlikte uyumlu bir bütün oluşturur. El işçiliğine yakın çizgi dili ve sade dekoratif yaklaşım, genel kompozisyonun akıcı ve bütüncül algılanmasına katkıda bulunur. Ancak dijital üretim nedeniyle el işçiliği derinliği tam olarak yansıtılamamış, özellikle bazı detaylarda yüzeysel bir his kalmıştır. Zıtlık unsurunda, açık zemin ve koyu figürler arasındaki kontrast güçlü ve dengelidir. Bu kontrast, figürlerin sahneden net şekilde ayrışmasını sağlarken, afişin grafik gücünü artırır. Ancak bu zıtlık, orijinal afişin yumuşak ton geçişleri ve daha narin gölge detaylarına göre biraz daha net ve blok etkilidir.

Tasarım elemanları bağlamında, nokta kullanımı doğrudan bir vurgu unsuru olarak öne çıkmamaktadır. Bunun yerine çizgi ve şekil öne çıkarılmıştır. Çizgi kullanımı, Leonardo afişinde görece yumuşak ve organik bir yapıdadır. Dijital üretimin teknik doğasına rağmen çizgilerin genelinde akıcı bir anlatım korunmuş, figürlerin konturları nazikçe tanımlanmıştır. Şekil ve form açısından figürlerin duruşları ve ağaç motifi oldukça doğal ve sade işlenmiştir. Bu durum, afişin genel ruhunu güçlendirirken, abartıdan uzak bir görsel dil ortaya koyar. Figürlerin kıyafet ve beden hatlarında modern dijital sertlik yerine yumuşak geçişler tercih edilmiştir.

Renk elemanında sıcak toprak tonları hâkimdir. Bu renk seçimi, orijinal afişin nostaljik ve samimi atmosferini büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Koyu kahverengi ve krem tonlarının dengeli dağılımı, afişe hem doğal hem de tarihi bir görünüm kazandırır. Renk geçişlerinin nazik ve uyumlu olması, afişin estetik bütünlüğüne katkıda bulunur. Tipografi, Leonardo afişinde oldukça okunaklı ve dengeli yerleştirilmiştir. Harf formları sade, net ve klasik karakterlidir. Ancak yazılar yüzeye entegre edilmek yerine biraz daha

bağımsız durmakta, dekoratif bir unsur olmaktan çok bilgilendirici bir öğe olarak algılanmaktadır. Orijinal afişteki el işçiliği ruhunu tam olarak yakalayamasa da genel yerleşimi başarılı ve düzenlidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Leonardo üretimi afiş denge, oran-orantı, vurgu ve bütünlük açısından oldukça yüksek bir başarı sergilerken, orijinalin sıcaklık ve el emeği hissini dijital dil nedeniyle tam olarak yansıtamamaktadır. Çizgi ve form kullanımında akıcı ve yumuşak bir ifade tercih edilmiş, bu da afişin genel zarafetini güçlendirmiştir. Nokta kullanımı minimal düzeyde kalmış; tipografi ise estetik bütünlüğe destek olmak yerine daha çok işlevsel bir rol üstlenmiştir. Renk kullanımı, orijinal afişin karakteristik sıcaklığına sadık kalarak izleyicide nostaljik bir etki yaratır.

Sonuç olarak, Leonardo afişi, orijinal Arts and Crafts ruhuna en yakın çalışan tasarımlardan biri olarak öne çıkar. Dijital yorumun sınırlamaları nedeniyle el işçiliği detaylarında eksiklik bulunsa da genel atmosfer, figürlerin sakin duruşu ve renk kullanımı orijinal akımı saygılı bir dille taşır. Vurgu, denge ve form oldukça güçlü; buna karşın tipografi entegrasyonu ve derin detay işçiliği açısından daha geri planda kalmıştır. Afiş, estetik olarak hem çağdaş izleyiciye hem de akımın geleneksel izlerine hitap edebilen dengeli bir yorum örneği sunmaktadır.

3.1.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Arts and Crafts Afişin Yorumlanması

Görsel 39: DALL·E 30.06.2025

DALL-E üretimi afiş, genel atmosfer ve kompozisyon yaklaşımı bakımından orijinal Arts and Crafts afişine en yakın tasarımlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru oldukça başarılı bir şekilde sağlanmıştır. Figürlerin karşılıklı ve simetrik konumlandırılması, ortada yer alan ağaç motifiyle birleşerek izleyicinin bakışını merkeze yönlendirir ve afişe dingin, sağlam bir yapı kazandırır. Bu kompozisyon anlayışı, orijinal afişin denge kurma mantığını büyük ölçüde korumuş ve afişin klasik ruhunu yaşatmayı başarmıştır. Oran-orantı açısından figürlerin beden duruşları, yüz ifadeleri ve genel vücut proporsiyonları dikkatlice işlenmiştir. Orijinal tasarımın insan ölçeğine uygun, ölçülü ve doğaya yakın yaklaşımı DALL-E afişinde büyük ölçüde yansıtılmıştır. Bu durum, figürlerin inandırıcılığını ve tasarımın genel estetik bütünlüğünü güçlendirir.

Vurgu açısından merkezdeki tokalaşma hareketi açık ve net bir odak noktası olarak sunulmuştur. Bu sahne, afişin temel mesajını doğrudan iletmeyi başarırken, çevredeki ağaç motifi ve figürlerin duruşu bu vurguyu dengeli şekilde desteklemiştir. Bütünlük ve uygunluk kavramları DALL-E afişinde dikkatle gözetilmiş; figür, motif ve tipografi bir arada tutarlı ve akıcı bir yapı oluşturmuştur. Genel kompozisyon, orijinal afişteki akıcı akım ve dekoratif yaklaşımın çağdaş bir yorumu şeklinde ortaya konmuştur. Ancak, dijital üretimin getirdiği sınırlı el işçiliği etkisi, detay seviyesinde bir miktar yüzeysel bir his bırakmıştır. Buna rağmen bütünlük duygusu kaybolmamış, aksine sade ve samimi bir görünüm sağlanmıştır.

Zıtlık unsuruna bakıldığında, koyu figür silüetleri ve açık arka plan arasındaki kontrast etkileyici ve dengelidir. Bu kontrast, figürlerin arka plandan net biçimde ayrılmasına olanak tanımış, izleyici üzerinde güçlü bir grafik etki yaratmıştır. Ancak bu zıtlık, orijinal afişteki daha yumuşak ton geçişlerine göre bir miktar daha keskin kalmıştır. Yine de genel etki açısından bakıldığında hem modern hem de tarihsel bir bağ kurulabilmiştir. Tasarım elemanları bağlamında nokta kullanımı doğrudan vurgulu bir unsur olarak yer almamakla birlikte, arka plan yaprak ve dal detaylarında mikro düzeyde noktasal etkiler mevcuttur. Bu küçük dokunuşlar, yüzeyde doğal bir çeşitlilik yaratır.

Çizgi kullanımı, DALL-E afişinde organik ve hafif dalgalı bir yapı sergiler. Konturlar belirgin fakat keskin değil, yumuşak geçişler figürlere doğal ve akıcı bir görünüm kazandırır. Bu özellik, afişin genel ruhuna sıcaklık ve samimiyet katar. Şekil ve form elemanlarında figürlerin kıyafetleri, duruşları ve el sıkışma hareketi son derece

dengeli ve ölçülüdür. Doğal formlar, el işçiliği estetiğine yakın bir his verirken, dijital üretim etkisi belirli bir sadelik ve açıklık sunar. Bu sayede afiş hem klasik hem de çağdaş bir çizgiye kavuşur.

Renk kullanımında, sıcak toprak tonları hâkimiyetini korur. Kahverengi, krem ve bej tonlarının uyumlu geçişleri, afişe nostaljik ve davetkâr bir atmosfer kazandırır. Renk geçişlerinin yumuşak ve dengeli oluşu, izleyicinin afişi daha içten bir şekilde deneyimlemesine katkı sağlar. Tipografi, DALL-E afişinde orijinale en yakın özelliklerden biridir. Yazı karakterleri sade, klasik ve dekoratif bir görünüm taşır. Harf biçimleri yüzeye uyumlu biçimde yerleştirilmiş, bilgi aktarmanın ötesinde görsel bir katkı unsuru olarak kullanılmıştır. Bu özellik, orijinal afişin dekoratif tipografik ruhuna büyük ölçüde sadık kalındığını gösterir.

Genel değerlendirmede, DALL-E afişi, denge, oran-orantı, vurgu ve bütünlük açısından son derece tatmin edici bir performans sergilemektedir. Çizgi ve form kullanımı, sıcak renk paleti ve tipografi entegrasyonu orijinal afişin karakteristik değerlerine oldukça saygılı bir yaklaşımla yorumlanmıştır. Nokta elemanı belirgin olmasa da diğer tasarım elemanlarının dengeli kullanımı genel kompozisyonun kuvvetlenmesini sağlamıştır. Dijital üretimin kaçınılmaz sınırları nedeniyle bazı detaylarda el işçiliği ruhu tam anlamıyla yansıtılamamış olsa da genel etki izleyicide samimi ve tarihsel bir bağ kurar.

Sonuç olarak, DALL-E üretimi afiş, Arts and Crafts akımının temel estetik değerlerini en fazla koruyan dijital yorumlardan biri olmuştur. Vurgu, denge ve form açısından güçlü; tipografi ve renk bütünlüğü açısından oldukça başarılıdır. Buna karşın, detay işçiliğinde bir miktar eksiklik ve dijital dilin getirdiği yüzeysellik sezilmektedir. Yine de afiş, çağdaş izleyiciye hem nostaljik hem de estetik açıdan tatmin edici bir deneyim sunmayı başarmış ve akımın özüne büyük oranda sadık kalmıştır.

3.2. Art Nouveau Afiş İncelemesi

Görsel 40: JOB Cigarettes Poster, JOB Sigara Kâğıdı Reklam Afişi Alphonse Mucha,1896

Kaynak: https://www.myddoa.com/job-cigarettes-alphonse-mucha/

Art Nouveau akımının öncülerinden Alphonse Mucha tarafından 1896 yılında tasarlanmış "JOB Cigarette Papers" reklam afişidir. Afişte, dalgalanan uzun saçlarıyla zarif bir kadın figürü yer alır. Kadın sigara içerken rahat bir duruş sergiler. Arka planda büyük ve dekoratif "JOB" yazısı bulunur. Kadının saçları, afişin en dikkat çekici öğelerinden biridir; kıvrımlı çizgilerle neredeyse çerçevenin tamamını kaplar. Renk paleti sıcak tonlardan oluşur; altın sarısı, mor ve yeşil detaylar öne çıkar. Afişin kenarlarında geometrik desenli bir çerçeve yer alır. Bu tasarım, Art Nouveau'nun zarif, organik çizgileri ve dekoratif doğasını yansıtan ikonik bir örnektir.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Bu afiş, Alphonse Mucha'nın 1896 tarihli ikonik "JOB (Cigarettes)" reklam afişidir ve Art Nouveau akımının en karakteristik örneklerinden biridir. Görselde, uzun dalgalı saçları neredeyse kompozisyonun tamamını kaplayan zarif bir kadın figürü yer alır. Kadın, gözlerini kapatmış ve yüzünde haz dolu bir ifadeyle, parmaklarının ucunda bir sigara tutmaktadır; duman, saçlarının kıvrımlarıyla bütünleşerek adeta görsel bir motif hâline gelmiştir. Kadının saçları stilize biçimde, karmaşık kıvrımlar hâlinde afişin içine

yayılmıştır ve bu kıvrımlar hem dekoratif hem de dinamik bir hava yaratır. Arka planda büyük puntolarla "JOB" yazısı yer alırken, bu harflerin içi mozaik benzeri desenlerle doldurulmuş ve altın yeşil tonlarında işlenmiştir. Arka plan mor tonlarında olup, kadın figürünü ön plana çıkaracak biçimde kontrast oluşturur. Kompozisyonun çerçevesi zengin geometrik desenlerle süslenmiş; bu desenler hem bir sınır hem de görsel bir bütünlük hissi sağlar. Kadının saçındaki kırmızı taşlı saç tokası, afişin tamamındaki yumuşak tonlara karşılık gelen dikkat çekici bir detaydır. Tüm bu öğeler, Art Nouveau'nun doğadan ilham alan kıvrımlı çizgileri, süslemeci yaklaşımı ve kadın figürünü yücelten estetiğiyle birleşerek Mucha'nın sanatını ve dönemin görsel dilini yansıtır.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

This poster is Alphonse Mucha's iconic 1896 advertisement for "JOB" cigarettes and is one of the most emblematic examples of the Art Nouveau style. The central figure is an elegant woman with long, flowing hair that dominates the composition, rendered in intricate, swirling lines. Her eyes are closed, and her face is turned slightly upward in an expression of serene pleasure as she delicately holds a cigarette between her fingers. The smoke rises in stylized curves, blending seamlessly with the decorative movement of her hair. Behind her, the large letters "JOB" are displayed in mosaic-like patterns of green and gold, standing out against a rich purple background that enhances the visual contrast and draws attention to the figure. The ornate border features geometric zigzag and circular patterns that frame the composition with a sense of rhythm and unity. A small but vivid detail—the red hair ornament—adds a point of visual emphasis against the otherwise soft and warm tones of the poster. Overall, this work captures the essence of Art Nouveau with its emphasis on natural forms, ornamental line work, and the idealized female figure as a symbol of sensual elegance and aesthetic refinement.

3.2.1.Art Nouveau Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 41: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 3478506726

Görsel 42: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 6903951

Görsel 43: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 4723547809

Görsel 44: DALL·E, 30.06.2025

Tablo 3: Art Nouveau Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke/Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Kompozisyon genel anlamda dengelidir; figür ve saç akışı, arka planın geometrik düzeniyle uyumlu biçimde bütünleşmiştir.	Yatay ve dikey denge korunmuş, figür merkeze yakın konumlandırılarak izleyici odak noktası netleştirilmiştir.	Daha durağan yapı görülür; figür hafif sola kaymış ve saç dağılımı sadeleşmiştir.	Akışkan saç formu ve figür konumu dengeli, klasik düzen güçlü şekilde yansıtılmıştır.	Simetrik saç hareketleri ve ortalanmış figür, dengeli bir etki sunar.
	Oran Orantı	Figürün bedensel uzantıları ince ve uzun, saç formuyla kurduğu ilişki estetik bir oran dengesi oluşturur.	Daha belirgin yüz hattı ve idealize edilmiş formlar ön planda, orijinaldeki narin oran hissi kısmen azalmıştır.	Kollar ve eller minimalize edilmiş, genel oran ifadesi yalın kalmıştır.	Zarif boyun ve yüz formu orijinale yakın; saç uzunluğu ve genel oran dengesi korunmuştur.	İnce form yapısı sürdürülmüş, eller biraz yapay olsa da genel denge başarıyla sağlanmıştır.
	Vurgu	Yüz bölgesi ve saç akışındaki kıvrımlar, 'JOB' yazısı ile birlikte ana odak unsurlarını oluşturur.	Yüz ifadesi belirginleştirilmiş; canlı dudak tonları ve güçlü saç detayları öne çıkar.	Daha yumuşak ve sade vurgu yaklaşımı; tipografi ile yüz uyumlu şekilde öne çıkarılmış.	Odak noktası figür ve saç formu arasında dengelenmiş, vurgu akıcı biçimde dağılmıştır.	Yüz ve saç hareketleri birlikte dikkat çeker, vurgu dengeli biçimde aktarılmıştır.
	Bütünlük	Grafik unsurların akışı, renk uyumu ve tipografik yapı bir arada harmonik bütünlük sağlar.	Saç ve fon çizgileri organik akış içinde entegre edilmiş, genel yapı bütüncül kalmıştır.	Daha grafik ve sade bir bütünlük yaklaşımı, bazı geçişlerde ayrışmalar görülür.	Bütünlük oldukça başarılı; çizgi akışları ve tipografi Art Nouveau ruhunu taşır.	Kompozisyon elemanları bir arada uyumlu, duman detayları da destekleyici rol üstlenir.
	Zıtlık	Mor ve altın tonlarının geçişi, saç formuyla kurduğu ilişkide yumuşak fakat belirgin bir kontrast yaratır.	Güçlü kontrast etkisi; koyu saç tonları ve parlak yüz vurgusu arasında dramatik bir geçiş sağlanmıştır.	Daha sade ton ayrımları, genel kontrast daha hafif kurgulanmıştır.	Orta düzey kontrast; yumuşak geçişlerle Art Nouveau anlayışı korunmuştur.	Nazik ton farklılıkları; geçişlerde yumuşaklık ve klasik kontrast dengesi sağlanır.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Sigara dumanındaki ince halkalar ve saç uçlarındaki minör detaylar, odak etkisini pekiştirir.	Duman şekilleri daha kalın, noktalar belirginliğini kısmen yitirmiştir.	Nokta detayları geri planda, duman daha çizgisel yorumlanmıştır.	İnce detaylar korunmuş, özellikle saç uçlarındaki noktasal vurgu etkili kılınmıştır.	Duman ve saç uçlarında ince detaylar, özgün yapıdan izler taşır.
	Çizgi	Akıcı, organik çizgi kullanımı kompozisyonun en belirleyici unsurudur.	Daha keskin çizgi yapısı mevcut; saç akışkanlığı korunmuş.	Kalın ve grafik çizgiler, sade ve stilize bir algı oluşturur.	İnce ve akıcı çizgi çözümlemesiyle orijinale yakın bir ifade sunulmuştur.	Akıcı hatlar korunmuş, yer yer dijital keskinlik hissedilir.
	Şekil	Zarif ve akışkan figür formu, saç ve tipografiyle iç içe geçer.	Daha dolgun ve idealize edilmiş form algısı hakimdir.	Statik ve sade figür yaklaşımı öne çıkar.	Akıcı form yapısı etkili biçimde aktarılmıştır.	Zarif ve dinamik yapı, genel form bütünlüğünü destekler.
	Renk	Mor, altın ve yeşil geçişler, pastel ve sıcak ton dengesiyle klasik bir uyum sunar.	Canlı ve doygun tonlar, modern bir estetik algısı yaratır.	Daha pastel ve sade renk yaklaşımı tercih edilmiştir.	Renk geçişleri dengeli, Art Nouveau estetiğine sadık kalınmıştır.	Sıcak ve yumuşak tonlar, özgün kompozisyona yakın durur.
	Tipografi	'JOB' ifadesi zarif hatlı, dekoratif süslemelerle bütünleşmiş şekilde tasarlanmıştır.	Harf biçimleri modernize edilmiş, stil farklılığı hissedilir.	Daha kalın ve sade tipografik yaklaşım benimsenmiştir.	Orijinale çok yakın, süsleme detayları etkili biçimde korunmuştur.	Klasik formlar ve dekoratif detaylar başarılı biçimde yansıtılmıştır.

3.2.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması

Görsel 45: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 3478506726

Midjourney üretimi afiş, Art Nouveau akımının akıcı ve süslemeci ruhunu dijital çağın estetik anlayışıyla harmanlayan güçlü bir yorum niteliği taşır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru genel olarak korunmuş, figürün merkezi konumlandırılması ve saç akışının her iki tarafa dengeli yayılması, izleyici bakışını doğrudan figürün yüzüne yönlendirmiştir. Ancak orijinal afişteki ince geçişler ve yumuşak kıvrımlar, Midjourney versiyonunda yerini daha keskin ve dramatik çizgilere bırakmıştır.

Oran-orantı açısından bakıldığında, figürün yüz ve beden hatları daha dolgun ve idealize edilmiş biçimdedir. Orijinal afişteki zarif ve narin yapı, burada çağdaş güzellik algısına uygun biçimde güçlendirilmiştir. Bu değişiklik, afişe modern bir cazibe kazandırsa da orijinal eserin hafifliğini ve zarafet duygusunu kısmen zayıflatmıştır.

Vurgu, Midjourney afişinde oldukça yoğun ve doğrudan verilmiştir. Özellikle parlak dudaklar, koyu göz hatları ve saçın hacimli dalgaları, izleyiciyi güçlü bir etkiyle

karşılar. Bu çarpıcı vurgu yaklaşımı, afişin sahne üzerindeki varlığını daha dikkat çekici kılar. Fakat bu etki, orijinal afişteki nazik geçişlerin, pastel tonların ve romantik atmosferin kaybolmasına yol açar.

Bütünlük bağlamında, saç çizgileri ve figür akışı genel olarak uyumludur. Ancak dijital efektlerin aşırı doygun renk paletiyle birleşmesi, Art Nouveau'nun doğal akışkanlığını yer yer bastırmıştır. Kompozisyonun genel harmonisi korunmuş olsa da yüzeysel bir parıltı hissi oluşmuştur.

Zıtlık unsuru afişte çok güçlüdür. Koyu saç kütleleri ve parlak yüz detayları arasındaki dramatik kontrast, izleyici üzerinde çarpıcı bir etki bırakır. Bu sert zıtlık, modern grafik dillerine yakın dururken, orijinal afişteki yumuşak ve geçişli kontrast algısını geri plana iter.

Tasarım elemanlarına bakıldığında, nokta detayları minimal düzeydedir. Duman halkaları kalın ve belirgin, daha çok çizgisel bir ifade taşır. Çizgi kullanımı keskin, dijital ve oldukça net; bu durum el işçiliği dokusunun kaybolmasına neden olur. Figür formu dolgun, idealize ve güçlü; geleneksel akıcı hatlardan ziyade daha heykelsi bir duruş sergiler. Renklerde canlılık ve doygunluk hâkim; orijinal afişin sıcak pastel tonlarının aksine, sert ve fotojenik bir etki yaratılmıştır. Tipografide modern ve işlevsel bir karakter tercih edilmiş, özgün afişteki dekoratif yazı estetiği kaybolmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Midjourney üretimi afiş, güçlü vurgu, dramatik zıtlık ve etkileyici bir sahne havasıyla öne çıkar. Ancak, Art Nouveau'nun el işçiliğine dayalı zarif süsleme dilini ve doğal akışkan estetiğini yeterince yansıtmakta sınırlı kalır. Güçlü, modern ve iddialı bir yorum olmasına rağmen, özgün afişin duygusal sıcaklığı ve dekoratif zarafeti geride bırakılmıştır.

3.2.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması

Görsel 46: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 6903951

Ideogram üretimi afiş, Art Nouveau'nun süslemeci ve detay odaklı yaklaşımından uzaklaşıp daha sade ve grafiksel bir ifade diline yönelmiştir. Analiz tablosuna göre, denge unsuru güçlü bir şekilde korunmuş; figürün konumu, saç akışının sade ama dengeli dağılımıyla birlikte afişin genelinde istikrarlı bir düzen duygusu oluşturmuştur.

Oran-orantı açısından incelendiğinde, figürün vücut ve yüz hatları oldukça sadeleştirilmiş, kol ve el oranları minimalize edilmiştir. Orijinal afişteki ince ve narin detaylar, burada dijital grafik yaklaşımıyla stilize edilmiş ve daha genel bir figür anlatısına dönüşmüştür.

Vurgu, Ideogram afişinde daha yumuşak ve sakin biçimde verilmiştir. Yüz ve tipografi dengeli şekilde öne çıkarılmış, abartılı ışık-gölge kontrastları kullanılmamıştır. Bu sakin vurgu yaklaşımı, afişin genelinde daha kontrollü ve düzenli bir görünüm sunar.

Bütünlük ve uygunluk açısından, sade çizgi dili, düz ton geçişleri ve yalın form kurgusu kompozisyonu düzenli ve bütünlüklü kılar. Ancak aşırı sadeleştirme, orijinal afişin karakteristik dekoratif detaylarını ve zengin bezeme anlayışını ortadan kaldırır.

Zıtlık unsurunda, koyu ve açık alanlar arasındaki ayrım net olmakla birlikte yumuşak geçişler tercih edilmiştir. Bu tercih, afişin modern grafik bir postere dönüşmesine katkı sağlar, fakat Art Nouveau'nun romantik ton zenginliğini kaybettirir.

Tasarım elemanlarında nokta kullanımı geri plandadır. Çizgiler kalın, net ve daha mekanik bir dijital karakter taşır. Formlar sade, durağan ve grafik bir dilde sunulmuştur. Renkler genelde pastel ve yumuşak, ancak blok halinde kullanıldığından özgün afişteki duygusal geçişler kaybolmuştur. Tipografi ise basit, okunaklı ve işlevsel; orijinalin zarif dekoratif özelliği neredeyse tamamen kaybolmuştur.

Genel olarak bakıldığında, Ideogram afişi çağdaş ve minimalist bir yorum getirir. Denge, bütünlük ve sade grafik dil açısından güçlüdür; ancak Art Nouveau'nun detay zenginliği, el işçiliği ve organik süsleme ruhunu tam olarak yansıtmakta eksik kalır. Modern grafik tasarım estetiğine yaklaşan, sade ve düzenli bir çözüm sunmasına rağmen, orijinal tasarımın büyülü ve akıcı karakterini kaybetmiştir.

3.2.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması

Görsel 47: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 4723547809

Leonardo üretimi afiş, orijinal Art Nouveau "JOB" afişinin estetik ruhuna en yakın yorumu sunan üretimdir. Analiz tablosuna göre, denge öğesi titizlikle korunmuş; saçların akıcı dalgaları, figürün yüz ifadesi ve arka plan desenleri uyumlu bir bütünlük oluşturmuştur. Kompozisyon, izleyicinin gözünü merkezde tutmayı başarır.

Oran-orantı açısından, figürün ince boyun yapısı, uzun saç formları ve narin yüz hatları, orijinal afişin zarif estetik anlayışını yansıtır. Bu yapı, afişe romantik ve akıcı bir değer katarak, el işçiliğinin izlenimini güçlendirir.

Vurgu unsuru, yüz bölgesi ve saç akışında dengeli bir şekilde sunulmuştur. Özellikle saçların dekoratif kıvrımları, figürün yüz ifadesini tamamlar ve “JOB” yazısı figürle bütünleşerek ikinci bir odak oluşturur.

Bütünlük açısından bakıldığında, Leonardo afişi oldukça etkileyicidir. Saç çizgileri, arka plan süslemeleri ve tipografi, Art Nouveau’nun doğaya dayalı bezeme anlayışıyla uyumlu bir şekilde birleşir. Kompozisyon parçaları adeta bir tablo gibi iç içe geçmiş durumdadır.

Zıtlık, yumuşak geçişlerle sağlanmış, sert kontrastlardan uzak durulmuştur. Bu tercih, afişe nazik, romantik ve nostaljik bir atmosfer kazandırır.

Tasarım elemanlarında nokta detayları, saç uçlarındaki minik vurgularla orijinal afişteki gibi incelikle işlenmiştir. Çizgi kullanımı akıcı, zarif ve el işçiliğini andıran bir yapıdadır. Şekil ve form, zarif ve doğal bir akış içinde sunulmuş, figür hareketli ve organik görünmüştür. Renk paletinde pastel tonlar, yumuşak geçişler ve sıcak dokular hâkimdir; bu da Art Nouveau’nun kendine özgü romantik atmosferini hissettirir. Tipografide orijinale oldukça yakın bir dekoratif anlayış tercih edilmiştir; yazılar figürle bütünleşmiş ve tasarımın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Leonardo afişi, Art Nouveau’nun estetik anlayışına en sadık kalan çalışmadır. Denge, oran, vurgu, bütünlük, çizgi ve tipografi açısından üstün bir uyum sunar. Orijinal afişin romantik, akıcı ve zarif ruhunu dijital ortamda başarılı şekilde yeniden üretmiştir.

3.2.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Art Nouveau Afişin Yorumlanması

Görsel 48: DALL·E, 30.06.2025

DALL·E üretimi afiş, Art Nouveau'nun klasik detaycılığını modern grafik estetikle harmanlamaya çalışan dengeli bir yorum sunar. Analiz tablosuna göre, denge ögesi son derece başarılı uygulanmış; figürün ortalanmış duruşu ve simetrik saç hareketleri izleyicinin bakışını merkeze toplar.

Oran-orantıda, figürün zarif hatları, uzun boyun yapısı ve akıcı formu dikkat çeker. Ancak dijital üretimin getirdiği hafif yapaylık, özellikle el detaylarında kendini belli eder. Yine de genel form dili, özgün tasarımın akıcı ve romantik ruhuna oldukça yakındır.

Vurgu, yüz ve saç hareketleriyle sağlanmış; yüz ifadesi yumuşak, saç formu dinamik ve akıcıdır. Sigara dumanı detayı grafik bir katkı sunarken, izleyiciye odak noktasını açık biçimde gösterir.

Bütünlük açısından, DALL·E afişinde figür, saç çizgileri ve tipografi iyi bir uyum içindedir. Kompozisyon parçaları arasında geçişler yumuşak ve akıcıdır; bu da orijinal afişin harmonik bütünlüğünü hatırlatır.

Zıtlık, yumuşak geçişler ve nazik ton farklılıklarıyla kurulmuştur. Orijinaldeki zarif kontrast anlayışını sürdürerek, sertlikten uzak durulmuş ve romantik bir atmosfer korunmuştur.

Tasarım elemanlarında nokta detayları, saç uçlarındaki küçük vurgularda korunmuş; çizgiler akıcı ve dijital keskinlik hissi minimum düzeyde kalmıştır. Formlar zarif ve hareketli, renk geçişleri sıcak ve pastel tonlarda tercih edilmiştir. Tipografi ise orijinale oldukça sadık, dekoratif süslemeler özenle işlenmiştir.

Sonuç olarak, DALL-E afişi orijinal tasarımın ruhunu yüksek oranda taşımayı başarmıştır. Denge, form, vurgu ve tipografi açısından etkileyici; renk ve çizgide ise hafif dijital dokunuşlarla harmanlanmış bir bütün sunar. Romantik ve nazik atmosfer korunmuş, orijinal afişin zarif karakteri büyük ölçüde aktarılmıştır.

3.3. Fütürizm Afiş İncelemesi

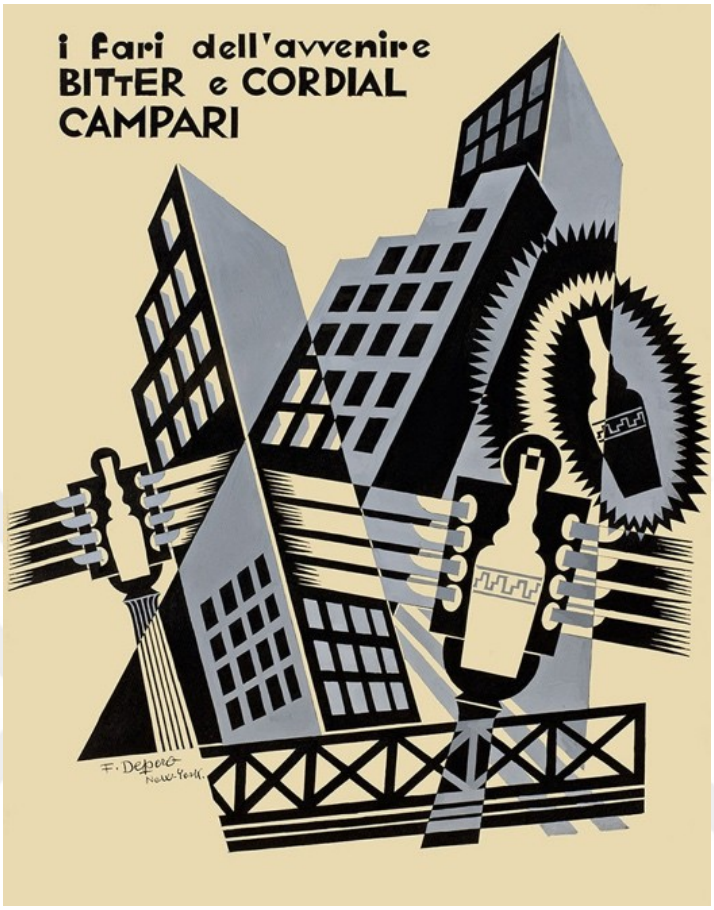

Görsel 49: Fortunato Depero, 1926, "Geleceğin Işıkları — Bitter ve Cordial Campari" afişi.

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Bu afiş, ünlü İtalyan sanatçı Fortunato Depero tarafından 1920'lerde Campari markası için tasarlanmıştır ve Fütürizm akımının güçlü özelliklerini yansıtır. Afişte modern şehir mimarisi, açılı perspektiflerle devrilmiş binalar, elektrik ışıkları ve mekanik ellerle tutulan şişeler gibi ögeler yer alır. Bu ögeler, hız, teknoloji, enerji ve geleceğe duyulan hayranlığı temsil eder. Merkezde Campari şişesi bir projektör gibi sunulmuş ve "geleceğin feneri" (i fari dell'avvenire) olarak konumlandırılmıştır. Tipografi de geometrik ve dinamik yapısıyla tasarımın enerjisini destekler.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

1920'lerde New York'ta Fortunato Depero tarafından tasarlanmış bir İtalyan Fütürist afiş. Arka plan yumuşak, açık krem renginde. Kompozisyonun ortasında çapraz şekilde kesişen, gri, siyah ve soluk mavi renkte üç dinamik, açılı gökdelen bulunuyor. Her binanın üzerinde ritmik siyah kare pencereler yer alıyor. Sol tarafta, beş simetrik uçlu, robotik bir mekanik kol, dikey düz ışınlar yayan nötr renkli (beyaz veya açık gri) stilize bir şişeyi tutuyor. Sağ tarafta ise başka bir mekanik kol, ortasında keskin, konsantrik zikzak halkalardan oluşan büyük bir dişlinin içine yerleştirilmiş benzer bir şişeyi kavrıyor. Her iki kol da segmentli, elektrik kabloları gibi yatay şekilde posterde uzanıyor. Cesur geometrik siyah çizgiler yapı ve yön duygusunu güçlendiriyor. Üst sol köşede yalnızca şu yazı yer alıyor: "i fari dell'avvenire BITTER e CORDIAL CAMPARI." Sol alt köşede sanatçının imzası bulunuyor: "F. Depero – New York." Tasarımda yalnızca siyah, gri, soluk mavi ve krem tonları kullanılmış.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

An Italian Futurist poster designed by Fortunato Depero in 1920s New York. The background is a soft light cream color. Three dynamic, angular skyscrapers colored in grey, black, and pale blue intersect diagonally across the center of the composition. Each building is decorated with rhythmic black square windows. On the left side, a robotic mechanical arm with five symmetrical prongs holds a neutral-colored stylized bottle (in white or light grey), emitting straight vertical beams downward. On the right side, another mechanical arm holds a similar bottle, which is embedded at the center of a large cogwheel made of sharp concentric zigzag rings in black. Both arms are segmented and stretch horizontally across the poster like electric cables. Bold geometric black lines emphasize structure and direction. The only text appears in the top-left corner in bold black sans-serif font: "i fari dell'avvenire BITTER e CORDIAL CAMPARI." At the bottom left, the artist's signature reads: "F. Depero – New York." The design uses only black, grey, pale blue, and cream tones.

3.3.1.Fütürizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 50: Midjourney,30.06.2025
Seed: 3414455332

Görsel 51: Ideogram,30.06.2025
Seed: 1147165

Görsel 52: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed:1978614239

Görsel 53: DALL·E,30.06.2025

Tablo 4: Fütürizm Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Kompozisyonun ileriye dönük enerjisi, diyagonal çizgiler ve açılı bina kurgusuyla dinamizm duygusunu pekiştirir.	Diyagonal akış güçlendirilmiş, figüratif öğeler daha baskın kılınmıştır.	Sade, dengeli bir yapı kurgulanmış; hareket yerine durağanlık öne çıkmıştır.	Dinamik akış korunarak ileriye dönük enerji etkili biçimde yansıtılmıştır.	Kompozisyon dinamik bir akış sunar; figür odaklı ve dengeli yapı dikkat çeker.
	Oran Orantı	Mimari unsurların ve şişe formlarının oran ilişkisi, ritmik ve uyumlu bir etki yaratır.	Binalar ve şişe figürleri idealize edilerek hareket hissi öne çıkarılmıştır.	Oranlar minimalize edilerek grafik bir yalınlık oluşturulmuştur.	Orijinal oranlar sadık kalınarak figür ve mimari uyumu yakalanmıştır.	Oranlarda güçlü bir denge yakalanmış, figürler etkileyici biçimde modellenmiştir.
	Vurgu	Mekanik ellerin ve merkezi şişe figürlerinin çarpıcı sunumu, izleyici üzerinde güçlü bir odak oluşturur.	Mekanik detaylar belirgin, vurgu merkezi şişe formunda toplanmıştır.	Şişe ve el figürleri net ancak abartısız bir vurgu taşır.	Vurgu, mekanik eller ve şişe birlikteliğinde dengeli bir güç sunar.	Şişe formu ve mekanik detaylar yüksek vurgu potansiyeli taşır.
	Bütünlük	Fütürist yaklaşım, grafik bütünlük ve keskin hatlarla bir araya getirilerek uyumlu bir yapı ortaya koyar.	Genel bütünlük korunmuş olsa da bazı orijinal motifler kaybolmuştur.	Sadeleştirilmiş grafik dil, bütünlük algısını güçlü kılar.	Tüm unsurlar, akıcı ve bütüncül bir kompozisyon oluşturur.	Tasarımda genel bütünlük korunarak grafik dil güçlendirilmiştir.

	Zıtlık	Sert geometrik bloklar ve siyah-beyaz geçişlerin oluşturduğu net kontrast, afişin dinamizmini artırır.	Kontrast seviyesi yükseltilmiş, dijital estetik etkisi artmıştır.	Kontrast hafifletilmiş, geçişler yumuşak tutulmuştur.	Nazik kontrast kullanımı, grafik etkinliği incelikle destekler.	Kontrast düzeyi yüksek tutulmuş, grafik etki ön plana çıkmıştır.
Tasarım Elemanları	**Nokta**	Noktasal vurgular yerine geniş yüzey alanları ve keskin konturlar ön plandadır.	Nokta yerine çizgisel detaylar belirginlik kazanmıştır.	Noktasal detay yok; düz yüzey kullanımına öncelik verilmiştir.	Noktasal ayrıntılar yerine çizgisel akışa vurgu yapılmıştır.	Nokta detaylarına yer verilmemiş, çizgisel yapı öne çıkarılmıştır.
	Çizgi	Kesintisiz, yönlendirici çizgiler hareket algısını destekleyen temel yapı taşıdır.	Çizgiler sertleşmiş, mekanik karakter vurgulanmıştır.	Çizgiler kalın ve durağan, dinamizm arka planda kalmıştır.	Çizgiler akıcı ve keskin, hareket duygusu güçlüdür.	Çizgiler kuvvetli ve yönlendirici, sahne akışını belirler.
	Şekil	Şişeler ve mekanik eller, köşeli ve soyut geometrik biçimler olarak öne çıkar.	Formlar daha soyut ve güçlü biçimde modellenmiştir.	Soyut form dili minimalist bir yorum kazandırmıştır.	Estetik köşeli formlar, çağdaş ve güçlü bir anlatım taşır.	Formlar köşeli, modern ve grafik bir ifade taşır.
	Renk	Sınırlı renk paletiyle, nötr tonlar üzerinden güçlü grafik etki sağlanmıştır.	Soğuk gri tonlar, bej arka planla birleşerek modern bir etki yaratır.	Pastel tonlar tercih edilerek yumuşak bir atmosfer sağlanmıştır.	Pastel nötr tonlar, orijinal tasarım ruhuna yakın bir etki verir.	Gri ton ağırlıklı renk paleti, net geçişlerle desteklenmiştir.
	Tipografi	Geometrik formlu ve modernist karakterli tipografi, kompozisyonun ayrılmaz bir parçasıdır.	Tipografi sadeleştirilmiş, özgün dekoratif yapı kısmen yitirilmiştir.	Tipografide işlevsellik öne çıkmış, süslemecilik zayıflamıştır.	Tipografi dekoratif ve bütünleyici, özgün karakter korunmuştur.	Tipografi orijinale sadık, net ve güçlü bir karakter sergiler.

3.3.2.Midjourney ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması

Görsel 54: Midjourney,30.06.2025
Seed: 3414455332

Midjourney tarafından üretilen afiş, orijinal Fütürist afişin dinamik ve ileriye dönük enerjisini güçlü biçimde modernize ederek sunar. Tablo analizine göre, denge konusunda diyagonal akış oldukça belirginleştirilmiş, figüratif öğeler daha baskın hale getirilmiştir. Bu yaklaşım, izleyiciyi doğrudan sahneye çekmekte ve hız duygusunu başarılı biçimde yansıtmaktadır. Ancak, bu dramatik denge tercihi bazen kompozisyonun grafik bütünlüğünü zayıflatma riskini taşır.

Oran-orantıda, Midjourney figürleri ve şişe formlarını idealize ederek abartılı bir estetik yaratmıştır. Bu durum hareket hissini pekiştirirken, orijinal afişteki yalın ve ritmik oran ilişkisini kısmen gölgelemektedir. Mimari unsurların ve mekanik formların oran dengesi, daha çok etkileyici bir gösteri duygusuna dönüştürülmüş, fakat orijinalin sade geometrik matematiği biraz arka planda kalmıştır.

Vurgu açısından, mekanik ellerin ve şişe figürünün merkeze çekilmesiyle güçlü bir odak sağlanmıştır. Bu, izleyiciyle doğrudan bir ilişki kurar ve afişin teatral etkisini artırır. Fakat bu güçlü vurgu, kimi zaman kompozisyonun diğer öğeleriyle dengelenmeyip fazlaca öne çıkmış izlenimi bırakır.

Bütünlük bağlamında, genel tasarım dili büyük oranda korunmuş olsa da, bazı orijinal motiflerin ve dekoratif detayların kaybolduğu görülmektedir. Dijital efektlerin baskınlaşması, Art Deco ve Fütürist süslemelerin kendine özgü dokusunu zayıflatır.

Zıtlık konusunda, Midjourney aşırı kontrastlı tonlar ve keskin dijital geçişlerle güçlü bir etki yaratır. Bu, afişin modern ve çarpıcı bir estetik kazanmasını sağlarken, orijinal afişin daha dengeli ve akıcı kontrast anlayışını ikinci plana iter.

Tasarım elemanlarında, nokta detayları neredeyse tamamen ortadan kaldırılmış, çizgisel akış ön plana çıkarılmıştır. Çizgiler daha sert, yön duygusu kuvvetli; bu da mekanik bir karakter kazandırır. Formlar daha soyut ve güçlü kurgulanmıştır, fakat bazen aşırı keskinleşerek özgün akıcılığı zayıflatır. Renklerde soğuk gri tonlar ve dijital bej arka plan seçimi, modern bir atmosfer yaratsa da orijinalin nostaljik sıcak tonlarından uzaklaşmıştır.

Tipografi ise sadeleştirilmiş ve modernize edilmiştir. Orijinaldeki geometrik dinamizm kısmen kaybolmuş, harf formları belirgin fakat dekoratif bağlayıcı karakter zayıflamıştır. Böylece yazı, kompozisyondan biraz kopuk durur.

Genel olarak Midjourney afişi, vurgu, zıtlık ve hareket hissi açısından başarılı bir performans sergilerken; bütünlük, orantı, tipografi ve orijinal dekoratif ruh açısından eksik kalmıştır. Enerjik, iddialı ve modern bir alternatif üretmiş; ancak özgün afişin grafik matematiği ve sade süsleme dili tam olarak aktarılmamıştır.

3.3.3.Ideogram ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması

Görsel 55: Ideogram,30.06.2025
Seed: 1147165

Ideogram tarafından üretilen afiş, Fütürist akımın dinamik yapısını minimal bir grafik dil ile yeniden yorumlamayı tercih etmiştir. Tablo analizine göre, denge unsuru sade ve net bir yapıda sunulmuş; figürler ve grafik alanlar belirgin bir simetrik düzen içinde yerleştirilmiştir. Ancak bu sade yaklaşım, orijinal afişin diyagonal akışından ve ileri hareket algısından uzaklaşmıştır.

Oran-orantıda, minimalize edilmiş figür ve şişe formu grafik bir yalınlık sunar. Fakat bu aşırı sadeleştirme, orijinal afişteki ritmik oran ilişkisinin getirdiği dinamizmi ve katmanlı etkiyi zayıflatır.

Vurgu açısından, şişe ve el figürleri net bir odak oluşturur, ancak abartıdan kaçınılmıştır. Bu yumuşak vurgu tercihi, afişi daha durağan ve kontrollü gösterir, böylece orijinal afişin agresif ve enerjik vurgu karakteri kaybolur.

Bütünlük bağlamında, sadeleştirilmiş grafik dil ve net yüzey düzeni, bütünlük algısını oldukça güçlendirir. Ancak dekoratif detayların ve ince çizgisel akışların kaybı, afişin sanatsal zenginliğini azaltır.

Zıtlık unsurunda, sert geçişler yumuşatılmış, tonlar pastel ve düz tutulmuştur. Bu, afişi modern ve yumuşak bir hale getirir; ancak Fütürist akımın çarpıcı kontrast yaklaşımını geriye iter.

Tasarım elemanlarında nokta detayları tamamen yok edilmiş, düz ve geniş yüzeyler kullanılmıştır. Çizgiler kalın ve durağan bir formdadır; hareket hissi minimalize edilmiştir. Şekiller daha basit ve soyut, minimal bir yorum kazandırılmıştır. Renkler pastel ve yumuşak tonlarda seçilmiş, orijinal afişin kuvvetli ve cesur renk paletinden uzaklaşılmıştır.

Tipografi, oldukça işlevsel ve sade bir yapıdadır. Orijinal afişteki ritmik ve akıcı tipografik akış ortadan kalkmış, statik ve düz bir yazı biçimi tercih edilmiştir. Böylece afiş, içerik ile estetik bağını zayıflatmış olur.

Genel olarak Ideogram afişi, sade grafik düzen, net bütünlük ve minimalist estetik açısından başarılıdır. Ancak vurgu, zıtlık, tipografi ve figür dinamizmi gibi özgün afişin ayırt edici unsurlarını tam olarak yansıtamaz. Afiş, modern grafik tasarım dilinde estetik bir çözüm sunarken, Fütürizm'in ileri hareket ve mekanik enerji ruhundan uzak kalmıştır.

3.3.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması

Görsel 56: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 1978614239

Leonardo üretimi afiş, orijinal Fütürizm afişinin dinamik ve mekanik estetik anlayışını en iyi yakalayan yorum olarak öne çıkar. Tablo analizine göre, denge öğesi ileriye dönük diyagonal akış korunarak sunulmuş, figür ve grafik alanlar arasında güçlü bir ritim sağlanmıştır. Bu yaklaşım, izleyiciyi merkeze yönlendirirken aynı zamanda sahnede süreklilik duygusu oluşturur.

Oran-orantı bağlamında, figürlerin ve şişe formlarının orijinal yapılarına sadık kalınmış, mekanik eller ve mimari unsurların oran dengesi başarıyla sürdürülmüştür. Böylece afiş hem estetik hem de fütürist matematik dilini aynı anda taşır.

Vurgu öğesi, şişe formu ve mekanik eller üzerinde yoğunlaştırılarak dikkat çekici bir denge yakalanmıştır. Bu vurgu, afişin mekanik enerjisini korurken, figürler arasında uyumlu bir odak oluşturur.

Bütünlük açısından Leonardo afişi oldukça güçlüdür. Grafik akış, figür detayları ve mimari yapı bir bütün halinde çalışır. Art Deco ve Fütürizm arasında dengeli bir köprü kurarak zengin bir görsel kompozisyon sunar.

Zıtlık kullanımı nazik ve yumuşaktır; sert dijital geçişler yerine akıcı ton ayrımları tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, afişe zarif ve estetik bir değer katarken, orijinal afişin dinamik enerjisini de korur.

Tasarım elemanlarında, nokta detayları yerine çizgisel akış ön planda tutulmuştur. Çizgiler hem akıcı hem de net; mekanik yapıyı ve enerji duygusunu destekler. Formlar köşeli, soyut ve güçlüdür; Fütürist anlatımı başarıyla sürdürür. Renk paleti pastel ve nötr tonlarla seçilerek orijinalin modernist sıcaklığı korunmuştur.

Tipografi, dekoratif çizgiler ve geometrik formlarla orijinale sadık kalınarak sunulmuştur. Yazılar, figürlerle bütünleşmiş ve kompozisyonun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Böylece içerik ve form arasında güçlü bir bağ kurulmuştur.

Genel olarak Leonardo afişi, orijinal tasarımın ruhunu, estetik anlayışını ve mekanik dinamizmini başarıyla taşır. Denge, oran, vurgu, bütünlük ve tipografi açısından en güçlü ve özgün yorumu sunar.

3.3.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Fütürizm Afişin Yorumlanması

Görsel 57: DALL·E,30.06.2025

DALL·E üretimi afiş, Fütürizm'in hareket, enerji ve hız kavramlarını dijital estetikle başarılı biçimde harmanlar. Tabloya göre, denge açısından dinamik akış ve figür odaklı yapı oldukça başarılı şekilde inşa edilmiştir. Simetrik olmayan diyagonal yerleşim, izleyicinin gözünü sahne içinde dolaştırır ve hareket hissini canlı tutar.

Oran-orantıda, figürler ve şişe formları dikkatle modellenmiş, güçlü bir estetik denge kurulmuştur. Mekanik detaylar ve mimari yapılar, çağdaş dijital tasarım anlayışıyla birleşerek dengeli ve etkileyici bir görünüm sağlar.

Vurgu, şişe figürü ve mekanik ellerde keskin biçimde sunulmuştur. Bu belirgin vurgu, afişin fütürist enerjisini güçlü bir şekilde izleyiciye aktarır.

Bütünlük açısından, figür, tipografi ve çizgisel yapı arasında sıkı bir uyum sağlanmıştır. Geçişler net ve akıcıdır, grafik dil kuvvetli bir bütünlük sergiler.

Zıtlık kullanımında yüksek kontrast tercih edilmiştir; bu durum afişin enerjik ve çarpıcı bir görünüm kazanmasına katkıda bulunur. Ancak bazı detaylarda kontrast seviyesi sertleşerek orijinal afişteki nazik ton geçişlerini gölgede bırakabilir.

Tasarım elemanlarında nokta detaylarına yer verilmemiş, çizgisel formlar baskın kullanılmıştır. Çizgiler yönlendirici ve güçlü; sahne akışını belirgin şekilde tanımlar. Formlar köşeli ve modern bir grafik anlayışı taşır. Renk paletinde gri tonlar ve net geçişler seçilerek, çağdaş bir fütürist yorum sunulmuştur.

Tipografi, orijinal afişe sadık kalacak biçimde net, güçlü ve keskin formlarla tasarlanmıştır. Yazı, görsel akışa başarıyla entegre edilerek hareket duygusunu destekleyen bir unsur haline gelmiştir.

Genel olarak DALL·E afişi, dinamizm, vurgu ve grafik etkinlik açısından oldukça başarılıdır. Tipografi, denge ve form açısından güçlü bir yorum ortaya koyar; ancak kontrastın sertliği ve bazı dijital dokunuşlar orijinalin sıcak mekanik ruhunu kısmen geri plana iter.

3.4. Süprematizm Afiş İncelemesi

Görsel 58: Dr. Mabuse Film Afişi, Kazimir Malevich, 1925

Kaynak: https://simple.wikipedia.org/wiki/File:Доктор_Мабузо_плакат_Малевича.jpg

1925'te Kazimir Malevich tarafından tasarlanan bu afiş, Fritz Lang'ın Dr.Mabuse the Gambler (Dr. Mabuse, Kumarbaz) adlı filmi için hazırlanmıştır. Film, hipnotizma ve suç dünyasını konu alan Alman ekspresyonist bir yapımdır. Afiş, Malevich'in süprematizm (suprematism) anlayışını yansıtır. Süprematizm, Malevich'in geliştirdiği; temel geometrik şekiller (kare, daire, üçgen) ve sınırlı renk paletleriyle saf biçimi ve saf duyguyu ifade etmeyi amaçlayan bir akımdır. Bu afişte de güçlü geometrik düzen, minimal ama dinamik kompozisyon ve soyutlama öne çıkar.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Bu 1924 tarihli Kazimir Malevich imzalı *Doktor Mabuse* filmi afişi, Suprematist soyutlamanın geometrik kesinlik ve dinamik yapı anlayışını

örneklemektedir. Arka plan, eskimiş, kirli beyaz bir yüzeye sahip olup yaşlanma izlerini açıkça göstermektedir. Kompozisyonun üst kısmında büyük, sağlam bir siyah daire yer almakta ve görselin ana odak noktası işlevini görmektedir. Dairenin altından üç ince diyagonal bant geçmektedir: sol üstten sağ alta uzanan morumsu gri bir şerit, onun biraz üzerinde aynı diyagonal doğrultuda ilerleyen canlı kırmızı bir şerit ve her ikisini yatay biçimde kesen açık gri bir bar. Bu eğik hizalama hem görsel bir hareket hem de derinlik yaratırken siyah dairenin baskınlığını korur. Afişin başlığı "Доктор Мабузо", daireler, üçgenler ve dikdörtgenlerden oluşan kalın, siyah, geometrik harflerle yazılmıştır. Yazı diyagonal olarak yerleştirilmiş ve kırmızı şerit tarafından kesilerek kelimenin içinden ritmik bir gerilim yaratacak şekilde geçmektedir. Alt bölümde ise seri ve bölüm bilgilerini belirten daha küçük bir yazı yer almaktadır.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

This 1924 poster by Kazimir Malevich for the film Doctor Mabuse exemplifies Suprematist abstraction through precise geometry and dynamic structure. The background features a worn, off-white surface with visible signs of age. A large, solid black circle dominates the upper section, serving as the visual anchor of the composition. Three thin diagonal bands pass beneath the circle: a purplish-gray stripe extending from the upper left to the lower right, a vivid red stripe layered slightly above it along the same diagonal path, and a light-gray horizontal bar crossing both. Their oblique alignment creates visual movement and spatial depth while preserving the dominance of the black circle. The title "Доктор Мабузо" is rendered in bold, black geometric letters composed of circles, triangles, and rectangles. The text is arranged diagonally, intersected sharply by the red stripe, which breaks through the word and adds rhythmic tension. At the bottom, smaller type indicates serial and episode information. The design reflects Suprematism's core values: abstraction, asymmetry, and structural clarity.

3.4.1.Süprematizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

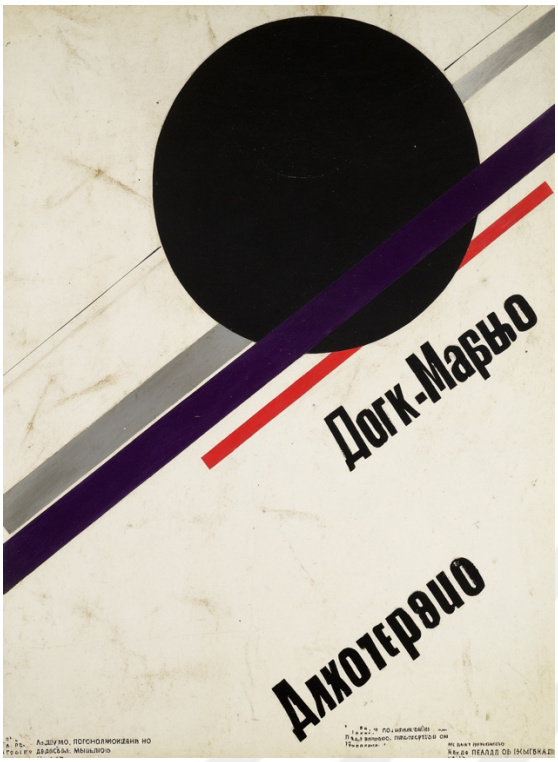

Görsel 59: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 1100183910

Görsel 60: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 198479769

Görsel 61: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 212671897

Görsel 62: DALL·E, 30.06.2025

Tablo 5: Süprematizm Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Eğik yerleşim ve siyah daire kombinasyonu, afişin dinamik ve ileriye dönük dengesini kuvvetle hissettirir.	Diyagonal çizgi kullanımı özgün dengenin devamını sağlarken, kompozisyon genel anlamda güçlü kalmıştır.	Dengede sadelik esas alınmış, dinamik akış daha geri planda tutulmuştur.	Diyagonal çizgi akışı orijinal kompozisyonu yansıtan başarılı bir denge kurar.	Kompozisyon genelinde güçlü bir denge sağlanmış, daire merkezi odak noktasını destekler.
	Oran Orantı	Büyük daire ve ince çizgiler arasındaki oran ilişkisi, kompozisyonun görsel hiyerarşisini etkileyici biçimde kurar.	Figür ve arka plan oranları başarılı biçimde aktarılmış, hiyerarşik düzen korunmuştur.	Oran kullanımı oldukça minimal düzeyde kurgulanmış, sade bir kompozisyon sağlanmıştır.	Formlar arası oranlar özgün tasarıma sadık biçimde korunmuştur.	Oranlar dengeli kurgulanmış, figürler net biçimde ayrıştırılmıştır.
	Vurgu	Merkezde konumlanan daire, izleyici algısını doğrudan yönlendirerek güçlü bir odak yaratır.	Merkezi daire figürü belirgin bir vurgu unsuru olarak öne çıkmaktadır.	Daire figürü öne çıkarılmış olsa da vurgu gücü azaltılmıştır.	Siyah daire, güçlü bir odak noktası olarak etkili biçimde sunulmuştur.	Siyah daire net bir vurgu yaratır, izleyici odağını başarıyla toplar.
	Bütünlük	Geometrik formlar ile tipografik ögeler, bütüncül ve akıcı bir tasarım dili sunar.	Bütünlük genel olarak korunmuş; ancak detay düzeyinde bazı özgün incelikler kaybolmuştur.	Sade grafik bütünlük başarılı, fakat estetik zenginlik sınırlanmıştır.	Geometrik ögeler ve tipografi uyum içinde, akıcı bir bütünlük oluşturur.	Bütünlük çizgi ve form ilişkisiyle güçlü biçimde korunmuştur.
	Zıtlık	Siyah, kırmızı ve gri tonların sert geçişleri, güçlü kontrast etkisiyle dikkat çeker.	Kontrast fazlasıyla yoğunlaştırılarak dijital bir etki yaratılmıştır.	Kontrast yumuşatılarak daha dengeli ve sakin bir ifade tercih edilmiştir.	Ton geçişleri nazikçe uygulanmış, dengeli bir kontrast yaratılmıştır.	Kontrast yüksek tutulmuş, grafiksel etki maksimum seviyeye çıkarılmıştır.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Noktasal vurgular yerine blok ve geniş formlar kullanılarak yalın bir ifade sağlanmıştır.	Noktasal detaylar yerine geniş yüzey hakimiyeti sürdürülmüştür.	Nokta kullanımı tamamen yok sayılarak yüzeysel sadelik ön plana çıkarılmıştır.	Nokta detayları yer almazken, çizgiler net biçimde vurgulanmıştır.	Noktasal vurgu kullanılmayıp geniş yüzey alanları tercih edilmiştir.
	Çizgi	Diyagonal ve kesintisiz çizgiler, kompozisyona hareket ve enerji katmaktadır.	Çizgilerin keskin ve belirgin sunumu, dijital üretim izlenimini güçlendirir.	Çizgi yapısı kalın ve durağan, hareket algısı zayıflatılmıştır.	Çizgiler akıcı ve dinamik, hareket hissi kuvvetlidir.	Keskin ve yönlendiren çizgiler, dinamik bir görsel akış sunar.
	Şekil	Soyut geometrik bileşenlerin dengeli dağılımı, afişin ritmini ve görsel akışını güçlendirir.	Daire ve çizgiler, daha sert ve stilize edilmiş bir yorum taşır.	Şekil dili aşırı basitleştirilerek minimalist bir anlayışa dönüştürülmüştür.	Geometrik form dili orijinal estetiği başarılı şekilde devam ettirir.	Köşeli geometrik ögeler, modern ve enerjik bir yaklaşım sunar.
	Renk	Pastenl tonlar ve siyah, kırmızı ve gri tonları kullanılmıştır.	Kırmızı detaylar canlı, gri tonlar nötr bir zemin sunar.	Pastel tonlar ve açık renk geçişleriyle hafif bir atmosfer yaratılmıştır.	Pastel gri ve kırmızı tonların dengesi, kompozisyona bütünsel bir ifade kazandırır.	Gri ve kırmızı tonlar kullanılarak etkili geçişler yaratılmıştır.
	Tipografi	Geometrik karakterdeki tipografi, afişin modernist ve avangard ruhunu pekiştirir.	Tipografi sadeleştirilmiş ve modernize edilerek özgün geometrik akıcılıktan uzaklaşmıştır.	Tipografi işlevsel ve sade kalmış, dekoratif karakter neredeyse tamamen yok olmuştur.	Tipografi orijinale oldukça sadık, dekoratif ve kompozisyonla bütünleşik bir yapı sunar.	Tipografi net, keskin ve geometrik çizgileri koruyarak güçlü bir bütünlük sergiler.

3.4.2.Midjourney ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması

Görsel 63: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 1100183910

Midjourney üretimi afiş, Suprematizm'in soyut dinamizmini dijital estetikle birleştirerek güçlü bir ifade ortaya koyar. Analiz tablosuna göre, denge ögesi başarılı biçimde korunmuş; diyagonal çizgi akışı ve merkezi siyah daire, kompozisyonun yönlendirme gücünü artırır. Eğik çizgiler, izleyici bakışını merkeze yönlendirirken, afişin genel ritmini canlı tutar.

Oran-orantıda, geometrik formlar ve çizgiler arasındaki uyum dikkatle kurulmuş; daire ve yüzey ilişkisi hiyerarşik düzeni yansıtır. Ancak dijital keskinlik, bazı geçişlerde orijinalin şiirsel akışını kısmen gölgede bırakır.

Vurgu, siyah dairenin merkezdeki güçlü konumlandırmasıyla sağlanmış; bu vurgu, afişin çarpıcı etkisini pekiştirir ve izleyici odağını net biçimde toplar.

Bütünlük açısından, Midjourney afişinde çizgiler, formlar ve tipografi genel olarak uyumlu bir yapı sergiler. Fakat aşırı dijital kontrast ve bazı yüzey sertlikleri, tasarımın yumuşak geçişlerini zayıflatır.

Zıtlık kullanımında, sert geçişler ve yüksek kontrast öne çıkar; bu durum, afişi daha vurucu kılar ancak orijinal tasarımın nazik ton geçişlerini kısmen geri plana iter.

Tasarım elemanlarında nokta detaylarına yer verilmemiş; çizgiler baskın, net ve mekanik bir estetik taşır. Şekiller köşeli ve güçlü, dijital yorumla birleşerek modern bir grafik dil sunar. Renklerde siyah ve kırmızı öne çıkar, gri zeminler denge unsuru oluşturur. Tipografi sadeleştirilmiş, modernize edilmiş ve işlevsel kurgulanmıştır.

Sonuç olarak, Midjourney afişi, vurgu, denge ve hareket açısından güçlü bir performans sunar; ancak dijital sertlik ve modern müdahaleler, orijinal Süprematist ruhun şiirsel derinliğini kısmen gölgede bırakır.

3.4.3.Ideogram ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması

Görsel 64: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 198479769

Ideogram üretimi afiş, Suprematizm'in temel ilkelerini minimal grafik diliyle yeniden yorumlamıştır. Analiz tablosuna göre, denge ögesi daha statik ve sakin bir yapıdadır; diyagonal akış zayıflatılmış, genel kompozisyon durağanlaştırılmıştır.

Oran-orantıda, figür ve çizgiler oldukça sadeleştirilmiş, temel geometrik düzen öne çıkarılmıştır. Bu sadelik, afişin ritmini yavaşlatırken, estetik derinliğini de sınırlamıştır.

Vurgu, siyah dairenin varlığıyla oluşturulmuş olsa da orijinal afişteki kadar güçlü bir merkez etkisi taşımamaktadır.

Bütünlük açısından, sade grafik dil sayesinde net ve düzenli bir bütünlük sunulmuştur. Ancak detaylı akış, ritim ve katmanlı estetik yapısı kaybolmuştur.

Zıtlık, pastel tonlar ve yumuşak geçişlerle dengelenmiş; bu da afişe sakin, dingin bir karakter kazandırmıştır. Orijinal tasarımın çarpıcı kontrast yapısı yerine yumuşak bir ton geçişi tercih edilmiştir.

Tasarım elemanlarında nokta detayları kullanılmamış, geniş yüzeyler ve kalın çizgiler tercih edilmiştir. Çizgiler durağan, yönsüz ve ağır bir ifade taşır. Şekiller aşırı sadeleştirilmiş, soyut dinamizm arka plana itilmiştir. Renklerde pastel ve açık tonlar ağırlıklıdır, geçişler nazik biçimde yapılmıştır. Tipografi, işlev odaklı ve sade, dekoratif detaylardan uzak bir duruş sergiler.

Sonuç olarak, Ideogram afişi grafik sadelik ve düzen açısından öne çıkar; ancak Suprematizm'in çarpıcı, enerjik ve deneysel dilini aktarmada yetersiz kalır.

3.4.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması

Görsel 65: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 212671897

Leonardo üretimi afiş, Suprematist akımın soyut ve avangard ruhunu en eksiksiz biçimde yansıtan bir yaklaşım sunar. Analiz tablosuna göre, denge ögesi diyagonal çizgi akışıyla güçlü bir şekilde kurulmuş; izleyici bakışı merkeze yönlendirilmiş ve kompozisyon akıcı tutulmuştur.

Oran-orantıda, geometrik form ve daire ilişkileri özgün tasarımdaki dengeyi titizlikle yansıtır. Bu oran dengesi, afişin ritmini ve estetik akışını destekler.

Vurgu, siyah dairenin belirgin ve etkili konumlandırılması sayesinde güçlü biçimde sağlanmıştır; izleyici odağını sabit tutar ve afişin ana çekim noktasını oluşturur.

Bütünlük açısından, çizgiler, geometrik düzen ve tipografi akıcı, estetik ve ritmik bir uyum içindedir. Tasarımın genel akışı zarif geçişlerle desteklenmiş, nazik kontrastlar korunmuştur.

Zıtlık, ölçülü ve dengeli biçimde kullanılmış; orijinal afişin şiirsel kontrast anlayışını koruyarak tasarımın nazik ruhunu pekiştirir.

Tasarım elemanlarında nokta detaylarına yer verilmemiş, çizgiler yönlendirici ve akıcıdır. Şekiller köşeli ama soyut ve estetik bir dinamizm taşır. Renk paletinde pastel gri ve kırmızı tonlar modern ve tarihsel bağlamı birlikte taşır. Tipografi, geometrik orijinal yapısına sadık kalınarak dekoratif özelliğini korur ve akışa katkıda bulunur.

Sonuç olarak, Leonardo afişi denge, vurgu, oran, bütünlük ve tipografi açısından Suprematist anlayışı en doğru biçimde yansıtır; tasarımın deneysel, enerjik ve avangard ruhunu güçlü bir şekilde aktarmayı başarmıştır.

3.4.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Süprematizm Afişin Yorumlanması

Görsel 66: DALL·E, 30.06.2025

DALL·E üretimi afiş, Suprematizm'in geometrik soyut yapısını dijital grafik diliyle güçlü biçimde buluşturur. Analiz tablosuna göre, denge ögesi diyagonal çizgi ve merkezi daire kombinasyonu sayesinde başarılı biçimde inşa edilmiştir; izleyici bakışını yönlendirerek sahne içinde hareket duygusunu canlı tutar.

Oran-orantıda, geometrik formlar ve çizgi düzeni dikkatle modellenmiş, net bir estetik denge kurulmuştur.

Vurgu, siyah dairenin baskın sunumuyla oluşturulmuş, izleyici odağını güçlü biçimde sabitlemiştir.

Bütünlük açısından, çizgi ve form ilişkisi net, grafik akış ise akıcı ve tutarlıdır. Geçişler genel olarak keskin ve net; bu durum afişin güçlü bir görünüm kazanmasına katkı sağlar.

Zıtlık kullanımında, yüksek kontrast tercih edilerek çarpıcı bir etki elde edilmiştir. Ancak bu yoğun kontrast, orijinal afişin nazik ton geçişlerini bir miktar geri plana itebilir.

Tasarım elemanlarında nokta detayları bulunmazken, keskin ve güçlü çizgiler baskın biçimde kullanılmıştır. Şekiller köşeli ve modern, çağdaş grafik anlayışına uygun bir ifade taşır. Renk paletinde gri ve kırmızı tonlar cesurca sunulmuş, geçişler net biçimde uygulanmıştır. Tipografi, orijinal geometrik yapıya sadık kalarak net ve güçlü formlarla sunulmuş; yazı genel akışa katkıda bulunarak tasarım bütünlüğünü desteklemiştir.

Sonuç olarak, DALL·E afişi vurgu, denge ve grafik etki açısından oldukça başarılı bir yorum sunar. Ancak yüksek kontrast ve dijital keskinlik, orijinal tasarımın şiirsel ve deneysel ruhunu kısmen geri plana iter. Yine de Leonardo’dan sonra orijinale en yakın yaklaşan ve güçlü alternatiflerden biri olarak değerlendirilir.

3.5. Dadaizm Afiş İncelemesi

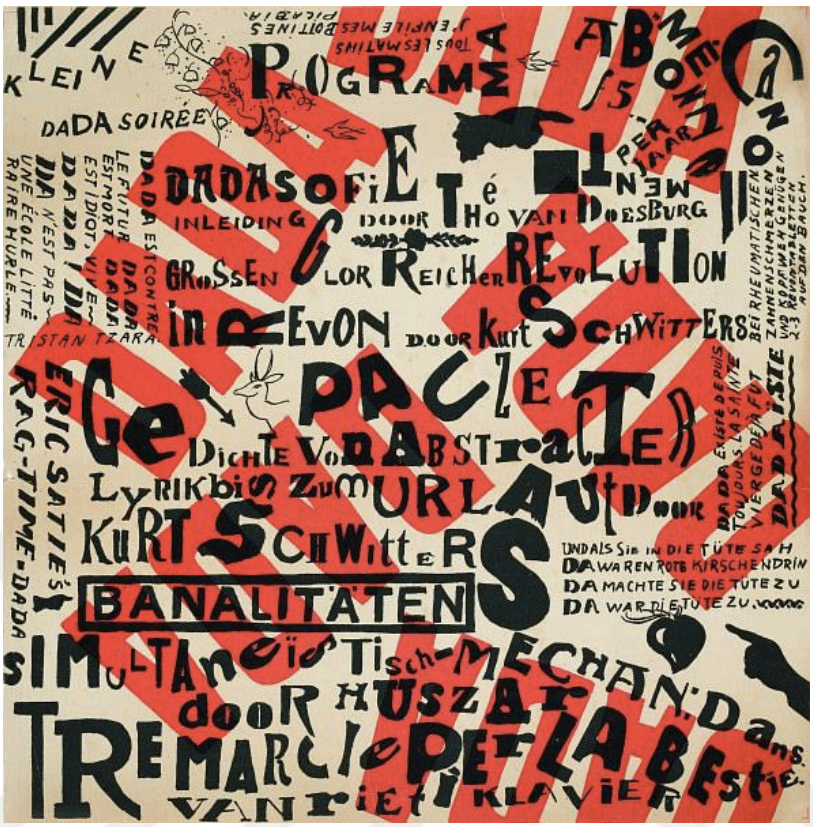

Görsel 67: Küçük Bir Dada Gecesi Duyuru Afişi, Theo van Doesburg ve Kurt Schwitters, 1922

Kaynak: https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-konstruktivistler-ve-dadaistler-kongresi/3210

Bu afiş, 1920'lerin başında Dada hareketi için hazırlanmış tipik bir tasarımdır. Tasarımda karmaşık, düzensiz ve kaotik bir tipografi kullanılmıştır; kelimeler farklı boyutlarda, açılarda ve yazı tiplerinde yerleştirilmiştir. Siyah ve kırmızı renklerin güçlü kontrastı, dikkat çekici ve provokatif bir etki yaratır. Metinler arasında "Kurt Schwitters", "Theo van Doesburg" gibi dönemin önemli Dada sanatçılarının isimleri ve çeşitli sloganlar bulunur. Afiş, geleneksel düzeni reddeden, spontane ve deneysel ruhu yansıtan bir kompozisyona sahiptir. Dada akımının saçmalık, rastlantı ve kurallara karşı çıkma temasını çok iyi temsil eder.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Kare formatta, 1920'lerin başlarındaki avangart Dada tasarım anlayışından esinlenmiş, kaotik ve tipografik bir poster tasarımı. Arka plan, krem rengi ya da yaşlı bir bej tonuyla

kaplanmıştır. Yüzey boyunca Almanca ve Hollandaca rastgele dağılmış siyah metinler bulunur; el yazısı ve mekanik yazı tipleri bir arada kullanılmıştır. Yazı karakterleri farklı boyutlarda, yönlerde ve biçimlerde yerleştirilmiştir—bazıları kalın, bazıları bozulmuş, döndürülmüş ya da üst üste binmiş şekilde düzenlenmiştir. Kompozisyon içinde 'Kurt Schwitters', 'Theo van Doesburg' ve 'Tristan Tzara' isimleri seçici bir biçimde yer almaktadır. Tipografinin üzerine, tüm yüzeyi kaplamadan geçen büyük çapraz kırmızı fırça darbeleri veya boya izleri afişe eklenmiştir. Görsel ya da figüratif ögelere yer verilmemiştir; yalnızca soyut, absürt ve anti-tasarım ilkesine dayalı metinsel bir düzen hâkimdir. Genel görünüm, parçalanmış, anarşik ve görsel olarak yoğun bir yapı sergiler.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

A square-format poster inspired by the avant-garde Dada design approach of the early 1920s, featuring a chaotic and typographic composition. The background is covered in a cream or aged beige tone. Across the surface, black text in German and Dutch is scattered randomly, combining both handwritten and mechanical typefaces. The lettering appears in various sizes, directions, and styles—some bold, some distorted, rotated, or layered on top of each other. Within the composition, the names 'Kurt Schwitters', 'Theo van Doesburg', and 'Tristan Tzara' are selectively incorporated. Large diagonal red brush strokes or paint streaks have been added across the typography, without fully covering the text. No images or figurative elements are included; the layout is entirely based on abstract, absurd, and anti-design principles through the use of text alone. The overall appearance is fragmented, anarchic, and visually dense.

3.5.1. Dadaizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 68: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 779026181

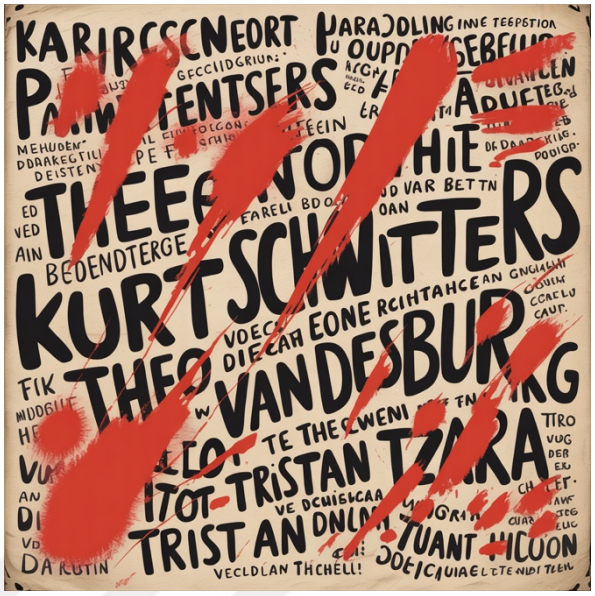

Görsel 69: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 1152723390

Görsel 70: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 846796129

Görsel 71: DALL·E,30.06.2025

Tablo 6: Dadaizm Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Kaotik ama kontrollü denge, gözün sürekli hareketini sağlar.	Daha parçalı ve düzensiz, dijital karmaşa hissi verir.	Merkezde toplanan ve düzenli, dengeli kompozisyon sunar.	Akıcı, yuvarlak ve dengeli yapı öne çıkar.	Klasik, sabit ve dengeli düzen hakimdir.
	Oran Orantı	Bilinçli olarak bozulan oranlar, dada ruhunu güçlendirir.	Oranlar bozuk, düzensiz bir düzen hissi yaratır.	Kontrollü ve dengeli oranlar, düzen duygusu verir.	Klasik orana yaklaşan, uyumlu boşluk kullanımı vardır.	Geleneksel ve dengeli oranlar, sakin bir yapı sunar.
	Vurgu	Kırmızı diagonal çizgi, afişin odak noktasıdır.	Kırmızı vurgu korunmuş, ancak netliği azalır.	Belirgin, güçlü kırmızı vurgu odak oluşturur.	Net, güçlü vurgu dikkat çeker.	Çok net ve güçlü vurgu izleyiciyi çeker.
	Bütünlük	Tipografik tekrarlar sayesinde bütünlük sağlanır.	Bütünlük zayıf, parçalı ve kopuk bir yapı vardır.	Akıcı tipografi ve düzen, güçlü bütünlük sunar.	Uyumlu akış ve yerleşim, bütünlüğü korur.	Düzenli kompozisyon, güçlü bütünlük oluşturur.
	Zıtlık	Siyah-beyaz ve kırmızı kontrastı güçlüdür.	Aşırı dijital kontrast, karmaşa yaratır.	Klasik dada kontrastı dengede tutulur.	Güçlü, net kontrast izleyici yönlendirir.	Keskin ve sade kontrast etkileyicidir.
Tasarım Elemanları	**Nokta**	Serbest ve amorf şekiller hareket katar.	Keskin, dijital parçalı şekiller öne çıkar.	Organik, yumuşak formlar daha modern durur.	Yuvarlak ve akıcı şekiller akış sunar.	Sade ve net şekiller klasik etki yaratır.
	Çizgi	Sınırlı ama çarpıcı renk paleti kullanılır.	Dijital ton farkları ve aşırı kontrast vardır.	Sadık ve dengeli renk yaklaşımı öne çıkar.	Minimal, klasik renk kullanımı korunur.	Klasik, sade ve net renk yaklaşımı vardır.
	Şekil	Farklı font ve yönler dinamik etki yaratır.	Soyut tipografi, okunabilirliği azaltır.	Okunaklı ve akıcı tipografi öne çıkar.	Modern, akıcı ve okunaklı tipografi vardır.	Düzenli ve net tipografi klasik durur.
	Renk	Kaotik ama kontrollü denge, gözün sürekli hareketini sağlar.	Daha parçalı ve düzensiz, dijital karmaşa hissi verir.	Merkezde toplanan ve düzenli, dengeli kompozisyon sunar.	Akıcı, yuvarlak ve dengeli yapı öne çıkar.	Klasik, sabit ve dengeli düzen hakimdir.
	Tipografi	Bilinçli olarak bozulan oranlar, dada ruhunu güçlendirir.	Oranlar bozuk, düzensiz bir düzen hissi yaratır.	Kontrollü ve dengeli oranlar, düzen duygusu verir.	Klasik orana yaklaşan, uyumlu boşluk kullanımı vardır.	Geleneksel ve dengeli oranlar, sakin bir yapı sunar.

3.5.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması

Görsel 72: Midjourney, 30.06.2025
Seed: 779026181

Tabloya göre değerlendirildiğinde, Midjourney üretimi afiş dada kaosunu dijital estetikle birleştirerek özgün bir yaklaşım sunar. Denge ögesi parçalı ve dağınık yapı sayesinde farklı noktalara dağılır; izleyici bakışı sabitlenmez, kompozisyon genelinde sürekli hareket eder.

Oran-orantıda, klasik tasarım kurallarından tamamen uzaklaşılmış, dengesizlik öne çıkarılmıştır. Bu durum afişe deneysel ve özgür bir ifade kazandırır.

Vurgu, kırmızı diagonal çizgiyle sağlanmaya çalışılmış, ancak arka planın yoğun detayları nedeniyle bu vurgu zayıflamış ve yeterince net hissedilmemiştir.

Bütünlük açısından, tipografi ve şekil geçişlerinde kopukluklar görülür. Grafik akış parçalı ve kesintilidir; genel düzen algısı zayıf kalır.

Zıtlık kullanımında, siyah, beyaz ve kırmızı tonlar arasında sert geçişler tercih edilmiştir. Bu, görsel etkiyi artırırken aynı zamanda izleyici için yorucu bir deneyim oluşturur.

Tasarım elemanlarında keskin, dijital formlar ön plandadır. Sert hatlı şekiller, afişe deneysel ve sert bir kimlik kazandırır. Renk paleti güçlü kontrastlar üzerine kurulmuş, ton geçişleri minimaldir. Tipografi soyut, okunabilirliği düşüktür ve daha çok yüzey etkisi yaratır.

Sonuç olarak, Midjourney afişi dada ruhuna yaklaşan bir dijital yorum sunar. Ancak karmaşık yapı ve aşırı kontrast, orijinal afişin düzenli kaosuna göre daha yorucu bir etki bırakır; dolayısıyla orijinale tam olarak benzemez.

3.5.3.Ideogram ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması

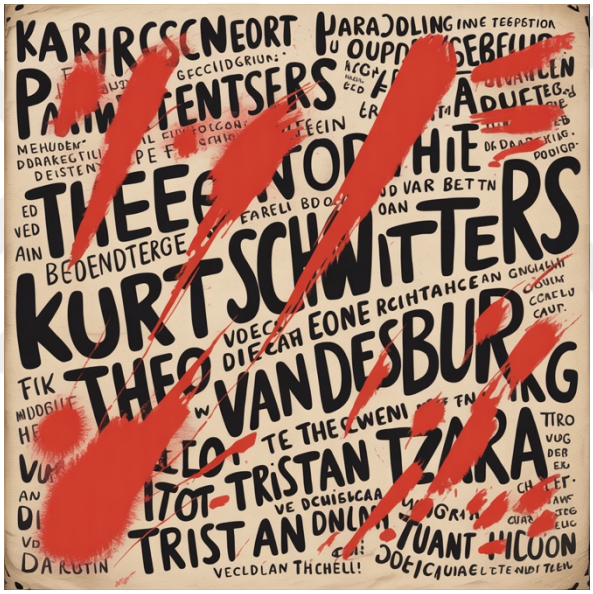

Görsel 73: Ideogram, 30.06.2025
Seed: 1152723390

Tabloya göre değerlendirildiğinde, Ideogram afişi dada akımını daha düzenli ve merkezli bir anlayışla yorumlar. Denge, merkezde odaklanan kompozisyon sayesinde sağlam bir akış sunar; izleyici bakışı net bir şekilde yönlendirilir.

Oran-orantıda, dengeli ve uyumlu bir yapı tercih edilmiştir. Elemanlar düzenli yerleştirilmiş, kompozisyonun okunabilirliği güçlendirilmiştir.

Vurgu, kırmızı diagonal çizginin net ve baskın kullanımıyla belirgin biçimde sağlanır. İzleyici odak noktasına kolayca yönlendirilir.

Bütünlük açısından, tipografi ve şekiller arasında akıcı bir ilişki kurulmuştur. Grafik akış kesintisizdir, kopukluk hissedilmez.

Zıtlık kullanımında, siyah, beyaz ve kırmızı renklerin dengeli uyumu öne çıkar. Bu yaklaşım, izleyiciye hem dinamik hem de sade bir etki sunar.

Tasarım elemanlarında organik ve yumuşak formlar tercih edilmiştir. Bu formlar afişe modern ve sıcak bir görünüm kazandırır. Renk paleti sade ve net biçimde uygulanmış, tipografi okunaklı ve düzenli sunulmuştur.

Sonuç olarak, Ideogram afişi orijinal afişin enerjisini daha düzenli ve modern bir dilde yorumlar. Daha sakin ve kontrollü yapısıyla orijinal kaotik ruhu kısmen yumuşatır; buna rağmen başarılı bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

3.5.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması

Görsel 74: Leonardo.Ai, 30.06.2025
Seed: 846796129

Tabloya göre değerlendirildiğinde, Leonardo yorumu dadaist estetiği yuvarlak ve akıcı bir yapıyla sunar. Denge, dairesel akış sayesinde sağlanmış, izleyici bakışını yormadan kompozisyon içinde gezdirir. Oran-orantıda, klasik tasarım anlayışına yaklaşan dengeli bir yapı vardır. Elemanlar uyumlu yerleştirilmiş, genel düzen duygusu güçlendirilmiştir. Vurgu, kırmızı diagonal çizginin belirgin ve güçlü kullanımıyla net biçimde sağlanır. Bu çizgi, izleyicinin odağını başarıyla yönlendirir. Bütünlük açısından,

tipografi ve şekiller akıcı bir bütün oluşturur. Grafik akış yumuşak, geçişler uyumludur. Zıtlık, dikkat çekici bir etki sunar. Renkler ve şekiller arasında dengeli geçişler vardır; kompozisyon dinamik ve anlaşılır kalır. Tasarım elemanlarında yuvarlak ve akıcı formlar öne çıkar. Bu formlar afişe modern ve estetik bir görünüm kazandırır. Renk paleti sade ve dengeli tutulmuş, tipografi okunaklı ve akıcı biçimde düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, Leonardo afişi orijinale en yakın yorumlardan biridir. Hem dadaist dinamizmi hem de modern estetik dengesi başarıyla bir araya getirilmiş, güçlü bir yaklaşım sunulmuştur.

3.5.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Dadaizm Afişin Yorumlanması

Görsel 75: DALL·E,30.06.2025

Tabloya göre değerlendirildiğinde, DALL·E afişi dada ruhunu daha klasik ve dengeli bir düzenle yorumlar. Denge, merkezi ve sabit bir yapı sayesinde sağlam şekilde oluşturulmuştur; izleyici bakışı net biçimde yönlendirilir. Oran-orantıda, geleneksel tasarım ilkelerine sadık kalınmış, elemanlar düzenli biçimde yerleştirilmiştir. Vurgu, kırmızı diagonal çizginin güçlü ve belirgin kullanımıyla sağlanır. İzleyici odak noktasına kolayca yönlendirilir. Bütünlük çok güçlüdür. Tipografi ve şekiller arasında akıcı bir ilişki vardır, kopukluk hissedilmez. Zıtlık, net ve dikkat çekici biçimde uygulanmış; renk geçişleri dengeli tutulmuştur. Tasarım elemanlarında sade ve net formlar tercih edilmiştir. Bu yaklaşım afişe profesyonel, düzenli ve temiz bir görünüm kazandırır. Renk paleti klasik, kontrollü ve net uygulanmıştır. Tipografi okunaklı, düzenli ve genel tasarımı

tamamlar niteliktedir. Sonuç olarak, DALL·E afişi grafik düzen ve netlik açısından başarılı bir yaklaşım sunar. Orijinal afişin kaotik yapısından daha uzak, daha sakin ve klasik bir duruş sergiler; orijinale göre daha sade bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

3.6. De Stijl Afiş İncelemesi

Görsel 76: Bart Van Der Leck, Sergi afişi, 1919

Kaynak: https://mcbcollection.com/campaigns/view campaign/pWZut9plj9G4dOO0BriGehGaSNeO0bE-8TbpQON3rv617aavIoG0wTlBj_iPrFkjTmBpVR-qXf-Q9T8pD9-wIoMrsVD2oJgn

Hollandalı sanatçı Bart van der Leck tarafından 1919 yılında tasarlanmıştır. Afiş, Utrecht'teki "Voor de Kunst" galerisinde Bart van der Leck'in kişisel sergisi için hazırlanmıştır. Üst kısımda serginin tarihi ve sanatçının adı yer alır. Tasarımda De Stijl akımının tipik özellikleri görülür: geometrik soyut formlar, temel renkler (kırmızı, mavi) ve siyah-beyaz kontrastı. Tipografi de sade, köşeli ve modern bir stilde tasarlanmıştır. Bu

afiş hem van der Leck'in hem de De Stijl hareketinin minimalist, saf biçim ve renk anlayışını temsil eder.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Dikey olarak düzenlenmiş, 1920'ler De Stijl akımından ilham alan bir afiş. Arka plan düz bej renktedir. En üstte, siyah renkte, kalın ve şablon tarzı büyük harflerle şu yazı yer alır: "TENTOONSTELLING v.d. LECK. 12 JAN: 9 FEB:". Bunun hemen altında yatay, koyu mavi bir dikdörtgen bulunur. Orta alanda, gevşek ama görsel olarak dengeli biçimde serpiştirilmiş küçük siyah ve turuncu geometrik şekiller (dikdörtgenler, kareler ve üçgenler) yer alır. Bu şekillerin altında, yatay ince bir kırmızı çizgi uzanır. Çizginin hemen altında ise büyük, düz ve kırmızı bir kare ortalanmış şekilde yerleştirilmiştir. Afişin en alt kısmında, yine aynı kalın şablon fontuyla "VOOR DE KUNST NOBELSTR: UTRECHT" yazısı bulunmaktadır. Tüm kompozisyon, De Stijl geleneğinde olduğu gibi geometriye, simetriye, minimalizme ve tipografik netliğe vurgu yapar.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

A vertically oriented poster inspired by the 1920s De Stijl movement. The background is flat beige. At the top, in bold black stencil-style uppercase letters, the text reads "TENTOONSTELLING v.d. LECK. 12 JAN: 9 FEB:". Below it is a horizontal dark blue rectangle. In the central area, a loose yet visually balanced composition of small black and orange geometric shapes--rectangles, squares, and triangles--are scattered. Below these, a thin horizontal red line is placed, and beneath that, a large solid red square sits centered. At the bottom, the text "VOOR DE KUNST NOBELSTR: UTRECHT" is written in the same stencil-style font. The entire composition emphasizes geometry, symmetry, minimalism, and typographic clarity in the De Stijl tradition.

3.6.1. De Stijl Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 77: Midjourney,30.06.2025
Seed: 4042092064

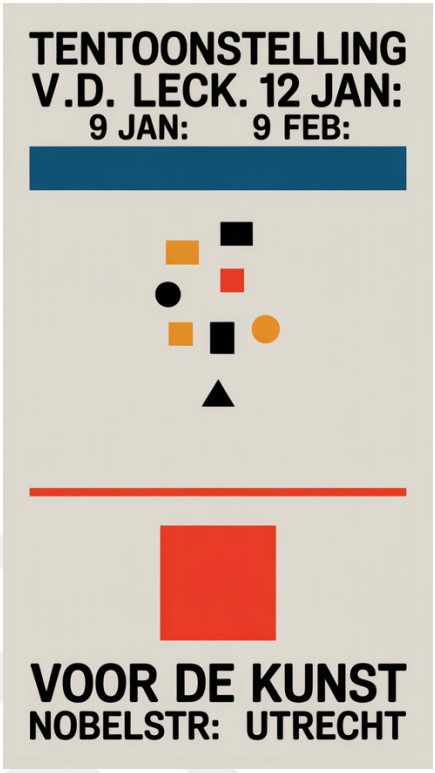

Görsel 78: Ideogram,30.06.2025
Seed: 448577432

Görsel 79: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 208439433

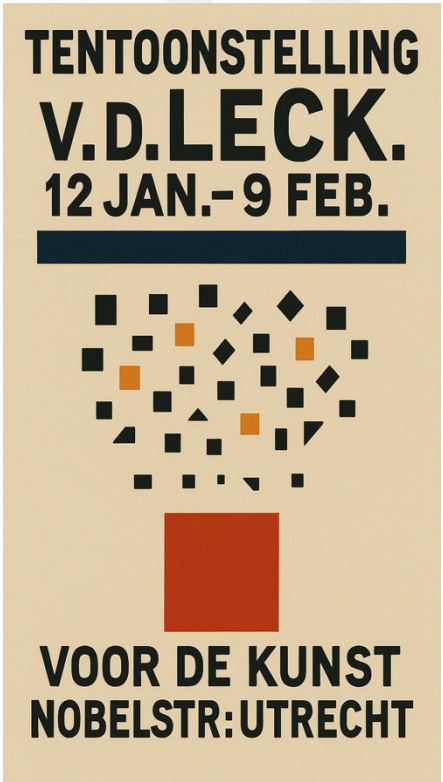

Görsel 80: DALL·E,30.06.2025

Tablo 7: De Stijl Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Geometrik ve dengeli düzen kurularak izleyicinin bakışı net şekilde yönlendirilmiştir.	Parçalı ve dağınık bir yapı sunar, denge hissi zayıftır.	Merkezde dengeli, düzenli ve gözü yormayan bir yapı sunar.	Merkezi ve sabit bir denge sunar, izleyici bakışı kolayca yönlenir.	Geometrik ve dengeli düzen kurularak izleyicinin bakışı net şekilde yönlendirilmiştir.
	Oran Orantı	Kesin oranlar ve düzenli yapı, elemanlar arası uyumu güçlendirir.	Oranlar düzensiz, bloklar arası uyum bozulmuştur.	Oranlar uyumlu, bloklar dengeli yerleştirilmiştir.	Oranlar doğru, bloklar düzenli ve dengeli şekilde konumlandırılmıştır.	Kesin oranlar ve düzenli yapı, elemanlar arası uyumu güçlendirir.
	Vurgu	Mavi ve kırmızı bloklar güçlü ve açık vurgu sağlar, dikkat çeker.	Vurgu zayıf, bloklar net bir odak oluşturmaz.	Vurgu net, bloklar odak noktası oluşturur.	Vurgu güçlü, renk blokları odak noktasını belirgin yapar.	Mavi ve kırmızı bloklar güçlü ve açık vurgu sağlar, dikkat çeker.
	Bütünlük	Sade, düzenli ve bütünlüklü bir yapı oluşturulmuştur, kopukluk yoktur.	Bütünlük kopuk, formlar arasında düzen eksiktir.	Bütünlük güçlü, şekiller ve yazılar uyum içindedir.	Bütünlük çok güçlü, şekil ve yazılar bir bütün olarak uyumlu durur.	Sade, düzenli ve bütünlüklü bir yapı oluşturulmuştur, kopukluk yoktur.
	Zıtlık	Ana renklerde dengeli ve net zıtlık kullanılmış, göz akışını destekler.	Sert ve yorucu zıtlık, kompozisyonu karmaşıklaştırır.	Dengeli zıtlık, dikkat çeker ve gözü rahatsız etmez.	Net ve ölçülü zıtlık, gözü yormadan dikkat çeker.	Ana renklerde dengeli ve net zıtlık kullanılmış, göz akışını destekler.
Tasarım Elemanları	**Nokta**	Küçük ve dengeli nokta detayları, kompozisyona katkı sağlar.	Nokta detayları yok, yüzey düz kalmıştır.	Nokta detayları doğru şekilde yerleştirilmiştir.	Nokta detayları yerinde kullanılmış, kompozisyonu destekler.	Küçük ve dengeli nokta detayları, kompozisyona katkı sağlar.
	Çizgi	Çizgiler net, düzenli ve açık biçimde kullanılmıştır.	Çizgiler karmaşık ve düzensiz, netlik yoktur.	Çizgiler sade, net ve düzenli bir dil oluşturur.	Çizgiler net, düzenli ve açık, genel düzeni tamamlar.	Çizgiler net, düzenli ve açık biçimde kullanılmıştır.
	Şekil	Temel geometrik şekiller net ve düzenli yerleştirilmiştir.	Şekiller bozuk, düzenli geometri kaybolmuştur.	Şekiller net ve düzenli, geometri korunmuştur.	Şekiller sade, net ve anlaşılır biçimde sunulmuştur.	Temel geometrik şekiller net ve düzenli yerleştirilmiştir.

	Renk	Kırmızı, mavi, siyah renkler açık, sade ve uyumlu kullanılmıştır.	Renkler karışık, tonlar dengesiz uygulanmıştır.	Klasik ana renkler sade ve dengeli biçimde kullanılmıştır.	Ana renkler net, düzenli ve klasik biçimde uygulanmıştır .	Kırmızı, mavi, siyah renkler açık, sade ve uyumlu kullanılmıştır.
	Tipografi	Okunaklı, sade ve düzenli tipografi, mesajı net şekilde iletir.	Tipografi karmaşık, okunması zor ve düzensizdir.	Tipografi okunaklı, düzenli ve akıcı, genel yapıyı destekler.	Tipografi net, düzenli ve rahat okunur, tasarım bütünlüğünü güçlendirir.	Okunaklı, sade ve düzenli tipografi, mesajı net şekilde iletir.

3.6.2. Midjourney ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması

Görsel 81: Midjourney,30.06.2025
Seed: 4042092064

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından De Stijl akımının sadelik, netlik ve geometrik düzen ilkelerinden oldukça uzaklaşan bir yorum sunmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru parçalı ve karmaşık yapısıyla dikkat çeker. Bloklar arasındaki yerleşim rastlantısaldır ve izleyicinin bakışını sabit bir merkeze yönlendirmekten ziyade dağıtan bir etki yaratır. Bu düzensizlik De Stijl'in temel felsefesindeki durağan ve dengeli yapıdan kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından, bloklar arasındaki boyut farkları düzensizdir ve oran dengesi bozulmuştur. Aralarındaki mesafeler tutarsız, dolayısıyla estetik akış zayıftır.

Vurgu unsuru belirgin değildir; renk bloklarının merkezi bir odak oluşturamaması nedeniyle izleyici dikkati dağılır. Bütünlük ise parçalı yapının etkisiyle zayıf kalır, grafik akış kopuktur.

Zıtlık aşırı derecede sert uygulanmış, ton geçişleri göz yoran biçimde sunulmuştur. Çizgi kullanımı karmaşık ve netlikten uzak, form dili bozuk ve belirsizdir.

Renk paleti karmaşıktır; klasik De Stijl kırmızı, mavi ve siyah uyumu yerini dengesiz ve kontrolsüz tonlara bırakmıştır. Tipografi düzensiz ve okunması zordur; genel kompozisyona katkı sunmak yerine tasarım bütünlüğünü bozar.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve cesur bir yaklaşım sunsa da orijinal De Stijl afişindeki net geometrik yapı, düzen, sadelik ve renk dengesi ilkelerini yansıtmakta başarısız olmuştur. Orijinale en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.6.3. Ideogram ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması

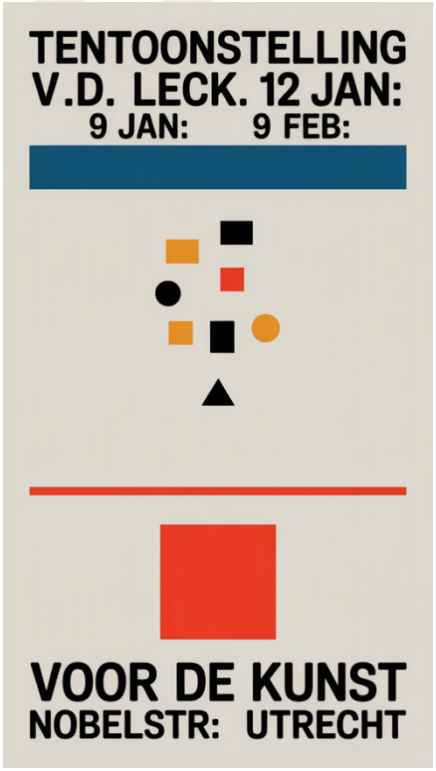

Görsel 82: Ideogram,30.06.2025
Seed: 448577432

Ideogram üretimi afiş De Stijl akımının temel tasarım prensiplerini dijital dilde başarıyla yorumlayan örneklerden biridir. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru güçlü bir merkez etrafında kurulmuş, izleyici bakışı net biçimde yönlendirilmiştir. Bloklar, De Stijl'e uygun olarak simetrik ve ölçülü yerleştirilmiştir.

Oran-orantıda bloklar arasında dengeli ve ölçülü bir ilişki kurulmuş, boşluk kullanımı dikkatle planlanmıştır. Bu durum, afişin düzenli ve sakin yapısını güçlendirir.

Vurgu unsuru net ve güçlüdür; merkezdeki renk blokları açık odak noktaları yaratır ve izleyici dikkatini doğrudan toplar. Bütünlük açısından grafik elemanlar ve tipografi akıcı bir ilişki içindedir, geçişlerde kopukluk hissi oluşmaz.

Zıtlık dengeli ve göz yormayan bir düzeydedir. Çizgiler net ve düzenlidir, şekil kullanımı ise açık, sade ve geometrik ilkelerle uyumludur.

Renk paleti klasik De Stijl yaklaşımına sadıktır; ana renklerin kullanımı dengeli ve akıcıdır. Tipografi düzenli, okunaklı ve genel kompozisyonla uyum içindedir.

Sonuç olarak, Ideogram afişi, orijinal De Stijl afişindeki düzen, netlik ve renk uyumu prensiplerine oldukça yakın bir yorum sunmaktadır. Orijinal ruha sadık kalma açısından ikinci en başarılı dijital yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

3.6.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması

Görsel 83: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 208439433

Leonardo üretimi afiş De Stijl akımının dengeli, geometrik ve net tasarım anlayışını modern bir estetikle birleştirerek özgün bir yorum ortaya koyar. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru akıcı ve güçlüdür; blokların konumlandırılması izleyici bakışını sabit şekilde yönlendirir.

Oran-orantıda bloklar düzenli, mesafeler dengeli, aralarındaki boşluklar özenle dağıtılmıştır. Bu, tasarımın akıcı ve ritmik bir bütünlük kazanmasını sağlar.

Vurgu unsuru net ve güçlüdür; renk blokları belirgin odak noktaları oluşturur ve izleyici ilgisini anında toplar. Bütünlük açısından grafik detaylar ve tipografi akıcı bir birliktelik sunar; geçişlerde kopukluk hissedilmez.

Zıtlık dengeli ve yumuşaktır; göz yormadan tasarımı güçlendirir. Çizgi kullanımı net, açık ve sade, form dili ise estetik ve kontrollüdür.

Renk paleti De Stijl'in klasik ana renklerine sadık kalarak uygulanmış, net ve uyumlu bir görünüm sunmuştur. Tipografi okunaklı, düzenli ve kompozisyon bütünlüğünü destekleyen bir yapıdadır.

Sonuç olarak, Leonardo afişi orijinal De Stijl afişindeki geometrik düzen, sadelik ve renk yaklaşımına en yakın dijital yorum olarak öne çıkar. Estetik ve yapısal bütünlük açısından en başarılı dijital alternatif olarak değerlendirilmektedir.

3.6.5. DALL·E ile Oluşturulmuş De Stijl Afişin Yorumlanması

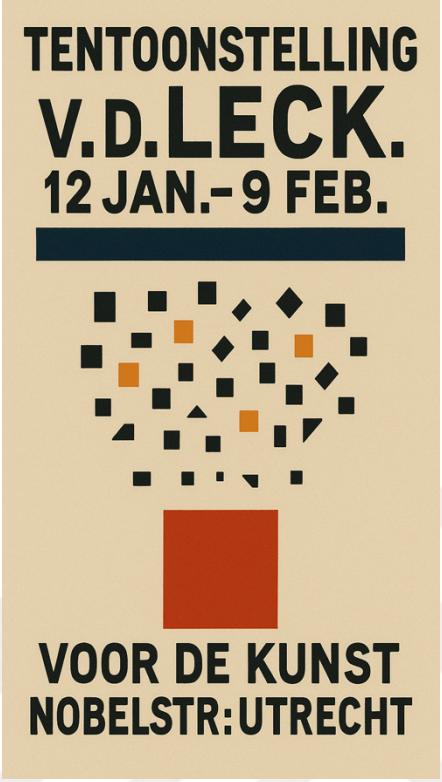

Görsel 84: DALL·E,30.06.2025

DALL·E üretimi afiş De Stijl akımının sade, net ve düzenli tasarım anlayışını koruma açısından güçlü bir yaklaşım sunar. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru güçlü ve sabittir; merkezde oluşturulan odak noktası izleyici bakışını doğrudan toplar.

Oran-orantıda bloklar ölçülü ve uyumludur; aralarındaki ilişki özenle planlanmıştır. Bu durum tasarımın statik ve dengeli yapısını pekiştirir.

Vurgu öğesi belirgin ve güçlüdür; renk blokları net odak noktaları sunar ve tasarımın mesajını açık biçimde iletir. Bütünlük açısından grafik elemanlar ve tipografi bir bütün olarak hareket eder, kopukluk hissi oluşturmaz.

Zıtlık dengeli ve ölçülüdür; geçişler sade, akıcı ve gözü yormayan bir yapıdadır. Çizgi kullanımı net, açık ve düzenlidir.

Şekil ve form elemanları sade, net ve geometrik anlayışa sadıktır. Renk paleti klasik De Stijl tonlarına sadık kalarak düzenlenmiştir. Tipografi açık, okunaklı ve kompozisyonun genel bütünlüğünü destekler.

Sonuç olarak, DALL·E afişi De Stijl afişinin temel ilkelerine sadık kalma konusunda oldukça başarılı bir dijital yorumdur. Orijinale yakınlık açısından Leonardo afişinden hemen sonra en başarılı ikinci alternatif olarak değerlendirilebilir.

3.7. Bauhaus Afiş İncelemesi

Görsel 85: Bauhaus Sergi Afişi, Joost Schmidt, 1923

Kaynak: https://bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/works/graphic-printshop/poster-for-the-1923-bauhaus-exhibition-in-weimar

Bu afiş, Alman grafik tasarımcı Joost Schmidt tarafından 1923'te Bauhaus'un Weimar'daki sergisi için tasarlanmıştır. Güçlü geometrik formlar, keskin diyagonal çizgiler ve sınırlı (siyah, kırmızı, beyaz) renk paletiyle Bauhaus'un modernist, endüstriyel

ve fonksiyonel tasarım anlayışını yansıtır. Tipografi, eğimli ve yatay yerleşimiyle kompozisyona hareket ve dinamizm katar. Afiş, dönemin yenilikçi ve avangart ruhunu güçlü biçimde ifade eder.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Bu afiş, Joost Schmidt tarafından 1923'te Bauhaus'un Weimar'daki sergisi için tasarlanmış olup, keskin geometrik formların ve dinamik tipografin cesur birleşimiyle dikkat çeker; üst kısımda büyük bir siyah yarım daire ve bununla kesişen kırmızı bir daire yer alırken, kırmızı dairenin içinde küçük bir beyaz daire ve ince çizgiler bulunur, sağ üstte gri dokulu yarım daire ve dikdörtgen biçimli formlar görülür, afişin altına doğru dev bir siyah kütle (nota işareti gibi) uzanır, metinler farklı açılarda yerleştirilerek hareket etkisi yaratır: "STAATLICHES" kelimesi kırmızı, "BAUHAUS" kelimesi siyah olarak üstte kavisli şekilde; "AUSSTELLUNG" kelimesi sol ortada diyagonal biçimde; "15. AUG bis 30 SEPT" tarihi kırmızı ve siyah bloklar üzerinde ortada; "WEIMAR" hemen altında kalın harflerle; "ERÖFFNUNG VERSCHOBEN AUF" ifadesi sol alt köşede uzun kırmızı bir şerit üzerinde; "1923" ise sağ alt kenarda dikey yer alır, sınırlı renk paletindeki kırmızı, siyah, gri ve beyaz kombinasyonu, Bauhaus'un işlevsellik, sadelik ve modernist estetik anlayışını güçlü bir şekilde yansıtır.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

Design a poster inspired exactly by Joost Schmidt's 1923 Bauhaus exhibition poster in Weimar. Use a dynamic, avant-garde composition with strong diagonal and curved structures. At the top, include a large black semicircle intersecting with a vivid red circle that contains a small white circle and fine linear detailing inside. Add a textured gray semicircle shape on the top right. Extend a large, solid black shape downwards, almost resembling a thick abstract note or hook, creating strong visual balance. Use bold, sans-serif typography arranged at multiple angles: place "STAATLICHES" in red curved text and "BAUHAUS" in black curved text at the top; include the word "AUSSTELLUNG" diagonally across the center in large black letters; write "15. AUG bis 30 SEPT" on a combination of red and black horizontal bars in the middle area; place "WEIMAR" in bold black near the lower middle part; add a narrow red stripe toward the lower left containing the small text "ERÖFFNUNG VERSCHOBEN AUF"; and finally, include "1923" in a vertical black layout near the lower right corner. Use a limited color palette of vivid ed, deep black, neutral gray, and off-white background.

3.7.1. Bauhaus Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 86: Midjourney,30.06.2025
Seed: 2681360212

Görsel 87: Ideogram,30.06.2025
Seed: 617604022

Görsel 88: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 1879500761

Görsel 89: DALL·E,30.06.2025

Tablo 8: Bauhaus Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Şekiller yüzeye dengeli biçimde dağılmıştır. Eğik çizgiler görsel hareket sağlar. Yazı ve form birlikteliği, yüzeyde ağırlık dağılımını dengeler.	Kompozisyonda sağa yatkınlık oluşmuş, şekiller dengesizce konumlandırılmıştır. Yazılar boş alanla desteklenmediği için görsel denge bozulmuştur.	Şekiller eşit dağıtılmış ancak fazla simetrik bir yapı oluşmuştur. Yüzey dengelidir ancak hareket yönü zayıflamıştır.	Yatay ve dikey çizgiler doğru orantılı yerleştirilmiş fakat eğiklik ihmal edilmiştir. Denge genel olarak sağlanmıştır.	Formlar ve yazı yüzeyde karşılıklı yerleştirilmiş, ağırlık noktaları uyumludur. Görsel alan etkili biçimde doldurulmuştur.
	Oran Orantı	Büyük ve küçük şekillerin bir arada kullanımıyla yüzeyde oranlı bir yapı oluşmuştur. Yazılar, grafik ögelerle uyum içindedir.	Bazı şekiller abartılı büyüklüktedir. Diğer ögelerle ölçüsel uyum kurulmamıştır. Yazı boyutu gövdeyle orantısızdır.	Ögeler arasında benzer oranlar tercih edilmiştir. Ancak bu, grafik çeşitliliği sınırlamıştır.	Yazı alanı şekillere göre küçüktür. Ana formlar arasında oran farkı olsa da yüzey dengelenmiştir.	Oranlar dikkatli seçilmiştir. Yazı ve form ilişkisi yüzeyde düzenli bir görsel yapı oluşturur.
	Vurgu	Kırmızı daire en dikkat çekici ögedir. Tipografi eğik yapısıyla ikinci vurguyu oluşturur. Göz bu iki alanda toplanır.	Ana odak noktası belirgin değildir. Şekiller arasında öncelik kurulmamıştır. Yazı yerleşimi zayıftır.	Merkezde belirgin bir şekil olsa da çevresel ögelerle rekabet eder. Vurgu kararsız kalır.	Kırmızı alan yazıdan daha baskındır. Vurgu oluşturulmuş fakat tek merkezli değildir.	Kırmızı form ve yazı birlikte güçlü bir vurgu oluşturur. Kompozisyon net bir odakla yönlendirme sağlar.
	Bütünlük	Yüzeydeki tüm ögeler aynı yapısal mantıkla düzenlenmiştir. Renk, şekil ve yazı arasında uyum vardır.	Ögeler dağınık yerleştirilmiş, ortak bir sistem görünmemektedir. Yazı diğer parçalardan kopuktur.	Formlar benzer çizgisel düzende yerleşmiştir. Ancak tipografi genel yapıdan ayrıdır.	Yüzeyde kısmi bütünlük sağlanmıştır. Renk ve form ilişkisi var; yazı bütünlük dışında kalmıştır.	Ögeler tek bir sistemde toplanmıştır. Görsel yapı içinde parçalar birbirini tamamlamaktadır.
	Zıtlık	Siyah, kırmızı ve beyazın bir arada kullanımı güçlü kontrast yaratır. Zemin ve ögeler net ayrılır.	Renkler birbirine yakın tonlardadır. Yüzeyde kontrast oluşmamış, dikkat dağılmıştır.	Zıt renkler tercih edilmiş ama yeterli doygunluk sağlanmamıştır. Kontrast etkisi düşüktür.	Kırmızı ve siyah birlikte kullanılmıştır. Zıtlık orta seviyededir, ayırt edicilik sınırlıdır.	Renk geçişleri net, tonlar farklıdır. Renk ayrımı yüzeyde güçlü biçimde hissedilir.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Yarım daire, çember ve dik çizgiler açık biçimde kullanılmıştır. Şekiller hem görsel hem yapısal işlev taşır.	Şekiller net değildir. Yerleşimleri düzensiz, biçimleri belirsizdir.	Temiz formlar tercih edilmiştir ancak Bauhaus çizgisinden uzaklaşılmıştır.	Şekiller sade, yüzeye dengeli dağıtılmıştır. Ancak özgünlük azdır.	Geometrik şekiller doğru biçimde uygulanmıştır. Orijinal afişle benzerlik göstermektedir.
	Çizgi	Kırmızı, siyah, gri ve beyaz tonlar kullanılmıştır. Renk geçişleri net ve anlamlıdır.	Renk doygunluğu düşüktür. Renkler silik ve etkisiz kalmıştır.	Renk paleti uygun seçilmiştir ama yüzeyde belirginlik azdır.	Renk kullanımı dengeli ancak tonlar arasında fark azdır.	Renkler yerli yerinde, geçişler keskin ve anlamlıdır.
	Şekil	Sans-serif harfler diyagonal düzlemde yer alır. Yazı biçimi modern, okunabilir ve tasarımla bütünleşiktir.	Yazı biçimi belirgin değil, harfler rastgele dağılmış. Okunabilirlik düşüktür.	Tipografi modern ama çok düz biçimde uygulanmış, orijinalin karakteristik yönü eksiktir.	Harfler yatay hizalanmış, yazı büyüklüğü orantılı fakat özgün yazı stili yansıtılamamıştır.	Yazı karakteri, eğimi ve hizası orijinalle benzer. Tipografi kompozisyona uyum sağlar.
	Renk	Şekiller yüzeye dengeli biçimde dağılmıştır. Eğik çizgiler görsel hareket sağlar. Yazı ve form birlikteliği, yüzeyde ağırlık dağılımını dengeler.	Kompozisyonda sağa yatkınlık oluşmuş, şekiller dengesizce konumlandırılmıştır. Yazılar boş alanla desteklenmediği için görsel denge bozulmuştur.	Şekiller eşit dağıtılmış ancak fazla simetrik bir yapı oluşmuştur. Yüzey dengelidir ancak hareket yönü zayıflamıştır.	Yatay ve dikey çizgiler doğru orantılı yerleştirilmiş fakat eğiklik ihmal edilmiştir. Denge genel olarak sağlanmıştır.	Formlar ve yazı yüzeyde karşılıklı yerleştirilmiş, ağırlık noktaları uyumludur. Görsel alan etkili biçimde doldurulmuştur.
	Tipografi	Büyük ve küçük şekillerin bir arada kullanımıyla yüzeyde oranlı bir yapı oluşmuştur. Yazılar, grafik ögelerle uyum içindedir.	Bazı şekiller abartılı büyüklüktedir. Diğer ögelerle ölçüsel uyum kurulmamıştır. Yazı boyutu gövdeyle orantısızdır.	Ögeler arasında benzer oranlar tercih edilmiştir. Ancak bu, grafik çeşitliliği sınırlamıştır.	Yazı alanı şekillere göre küçüktür. Ana formlar arasında oran farkı olsa da yüzey dengelenmiştir.	Oranlar dikkatli seçilmiştir. Yazı ve form ilişkisi yüzeyde düzenli bir görsel yapı oluşturur.

3.7.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması

Görsel 90: Midjourney,30.06.2025
Seed: 2681360212

Midjourney tarafından oluşturulan afiş, genel kompozisyon dili ve grafik çözümlemeleri bakımından Bauhaus akımının işlevsellik, ölçüsel uyum ve yapısal denge ilkelerinden uzak bir yaklaşımla kurgulanmıştır. Tablodaki analiz verilerine göre değerlendirildiğinde, denge unsuru yüzeyde dengesiz bir dağılımla karşımıza çıkmaktadır. Şekiller, kompozisyonun belirli alanlarında yoğunlaşmakta ve izleyicinin bakışını yönlendiren bir görsel eksen oluşturulamamaktadır.

Oran-orantı açısından öğeler arasında belirgin bir boyut farkı mevcuttur. Bazı şekiller gereksiz ölçüde büyük tercih edilmiştir, bu da yazı ile form arasındaki ölçüsel ilişkiyi zedelemiştir. Vurgu öğesi eksiktir; yüzeyde herhangi bir görsel ağırlık noktası bulunmamakta, kırmızı ya da siyah gibi baskın renklerin konumlandırılması odak oluşturmamaktadır.

Bütünlük, parçalı yapının etkisiyle zayıf kalmıştır. Grafik ögeler arasında görsel bir akış sağlanamamış; yazı, şekil ve renk birimleri arasında bağ kurulamamıştır. Zıtlık

öğesi ise silik tonlar nedeniyle zayıf bir görünüm sunmakta, siyah ve kırmızı renkler arasında beklenen kontrast etkisi sağlanamamaktadır.

Şekil/form bağlamında kullanılan geometrik ögeler belirsiz, tanımsız ve Bauhaus'un keskin yapısal yaklaşımından uzak bir biçimde sunulmuştur. Renk paleti Bauhaus'un sade ama güçlü kırmızı-siyah-beyaz uyumunu taşıyamamaktadır. Tipografi ise afişin en zayıf bileşenidir. Okunabilirlik düşük, yazı eğimi ve font yapısı Bauhaus tipografisinin ayırıcı özelliklerinden yoksundur.

Sonuç olarak, Midjourney afişi grafiksel açıdan serbest ve deneysel bir yorum getiriyor olsa da Bauhaus'un tarihsel bağlamda belirlenmiş görsel ilkelerini yansıtmakta oldukça zayıf kalmaktadır.

3.7.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması

Görsel 91: Ideogram,30.06.2025
Seed: 617604022

Ideogram tarafından üretilen afiş, genel olarak temiz ve düzenli bir görsel yapı sunsa da Bauhaus'un özgün diyagonal düzen, asimetri ve tipografik dinamizm gibi temel grafik ilkelerini yansıtmakta sınırlı kalmaktadır. Tablodaki analiz verilerine göre değerlendirildiğinde, denge öğesi oldukça simetrik bir yapıya sahiptir. Yüzeydeki öğeler

yatay ve dikey eksenlere göre yerleştirilmiş, bu da Bauhaus'un eğik kompozisyon anlayışından uzaklaşmıştır. Oran-orantı ilkesi yüzeyde düzenli bir şekilde uygulanmış ancak bu düzen, ögeler arasındaki doğal akışı ve çeşitliliği sınırlandırmıştır. Görsel hareket sınırlı kalmış, her şeyin eşit görünmesi afişin ritmini zayıflatmıştır. Vurgu öğesi yüzeyde tekil biçimde yerleştirilmiş olsa da çevresel ögelerle olan ilişkisi yeterince güçlü olmadığından izleyici odağı netleşmemektedir.

Bütünlük açısından değerlendirildiğinde, grafik ögeler teknik olarak uyumlu yerleştirilmiş ancak bu uyum, Bauhaus'un yaratıcı düzen anlayışından çok matematiksel bir simetriye dayanmaktadır. Zıtlık, siyah ve kırmızı renklerin yer almasına rağmen ton geçişlerinin yumuşaklığı nedeniyle yeterince etkili değildir.

Şekiller net, geometrik ve tanımlı olsa da orijinal afişin yapısal dinamizmini taşımamaktadır. Renk paleti büyük ölçüde doğru seçilmişse de yüzeydeki canlılık ve renk arası geçişler Bauhaus'un kontrast etkisini yansıtmaz. Tipografi, modern sans-serif bir fontla düzenli biçimde sunulmuş olsa da ne eğim ne de karakteristik düzen orijinal tipografiyi çağrıştırmamaktadır.

Sonuç olarak Ideogram, temiz bir kompozisyon sunmuş olsa da bu sade ve düzenli yapı, Bauhaus'un deneysel ve yapısal ruhunu yansıtmaktan uzaktır.

3.7.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması

Görsel 92: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 1879500761

Leonardo yapay zeka aracıyla oluşturulan afiş, genel tasarım karakteri açısından Bauhaus estetiğine en yakın yorumlardan biri olarak değerlendirilebilir. Tablodaki analiz kriterlerine göre değerlendirildiğinde, denge öğesi yüzeyde etkili biçimde sağlanmıştır. Şekiller ve yazılar, kompozisyonun eksenine dengeli dağılmış, izleyici bakışı net bir yönlendirmeye tabi tutulmuştur.

Oran-orantı açısından grafik ögeler arasında belirgin bir ölçüsel denge kurulmuştur. Büyük-küçük formlar arasında hiyerarşik ilişki gözetilmiş, yazı boyutları şekillerle uyum içinde kurgulanmıştır. Vurgu ise kırmızı alanlar ve tipografik düzenle oluşturulmuştur. Merkezde yer alan öğeler izleyici dikkatini belirli bir eksene toplamaktadır.

Bütünlük öğesi, grafik ögelerin ilişkisel yerleşimi sayesinde güçlü biçimde kurulmuştur. Yüzeydeki tüm öğeler tek bir görsel sistemin parçası gibi görünmekte, biçimsel süreklilik başarıyla sağlanmaktadır. Zıtlık da etkili biçimde kullanılmış, renk geçişleri net, siyah-kırmızı-beyaz kontrastı belirgindir.

Şekil/form kullanımı açısından geometrik öğeler doğru seçilmiş, hem işlevsel hem de estetik değer taşımaktadır. Renk paleti Bauhaus'a uygun biçimde sınırlı tutulmuş; tonlar arasında anlamlı geçişler oluşturulmuştur. Tipografi ise sans-serif, eğimli ve okunabilir karakterde kurgulanmış; yazı yüzeye bilinçli şekilde yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak Leonardo üretimi afiş, görsel uyum, yapı dengesi ve öğeler arası ilişki açısından Bauhaus tasarım felsefesine en çok yaklaşan yapay zeka örneği olmuştur.

3.7.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Bauhaus Afişin Yorumlanması

Görsel 93: DALL·E,30.06.2025

DALL·E tarafından oluşturulan afiş, kompozisyon düzeni, öğe yerleşimi ve tipografi kullanımı bakımından Bauhaus'un temel ilkeleriyle büyük oranda örtüşmektedir. Tablodaki verilere göre değerlendirildiğinde, denge öğesi, diyagonal düzenin açık şekilde yansıtılması sayesinde başarılı bir şekilde kurulmuştur. Görsel ağırlık noktaları yüzeye dengeli biçimde dağılmıştır.

Oran-orantı açısından yazılar ve şekiller arasında kurulan ölçüsel ilişki belirgindir. Ögeler ne fazla baskın ne de silik kalmış; yüzeyde ritmik bir oranlama sağlanmıştır. Vurgu öğesi ise özellikle kırmızı ve siyah geometrik alanlarla güçlendirilmiştir. Merkezde toplanan renk blokları ve yazı, izleyicinin dikkati tek bir odak alanına yönlendirir.

Bütünlük açısından grafik ögeler uyumlu biçimde bir araya getirilmiştir. Şekil, renk ve tipografi bir bütünlük içinde hareket etmekte; görsel boşluklar kontrollü şekilde dengelenmiştir. Zıtlık da belirgindir; kırmızı ve siyah renklerin karşıtlığı etkili biçimde sunulmuş, geçişler güçlüdür.

Şekil/form bağlamında kullanılan yarım daire, dikey çizgi ve daire gibi geometrik ögeler, orijinal Bauhaus estetiğiyle örtüşmektedir. Renk paleti sınırlı, tonlar ise doygun ve dikkat çekicidir. Tipografi ise sans-serif, belirgin ve hafif eğimli şekilde düzenlenmiştir. Yazılar grafik yapı ile ilişkilidir.

Sonuç olarak DALL·E üretimi afiş, Bauhaus'un grafiksel düzenini, ölçüsel yapısını ve işlevsel estetiğini başarılı şekilde yansıtan bir örnek sunmaktadır.

3.8. Konstrüktivizm Afiş İncelemesi

Görsel 94: Kırmızı Kamayı Beyazları Vur Afişi, El Lissitzky, 1919

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Bu afiş, ünlü Rus sanatçı El Lissitzky tarafından 1919–1920 yıllarında tasarlanmış olan "Kırmızı Kamayı Beyazları Vur" (Rusça: «Клином красным бей белых») başlıklı propaganda afişidir. Rus İç Savaşı sırasında Bolşeviklerin (Kızıllar) Beyaz Ordu'ya karşı zaferini simgeleyen afişte, büyük kırmızı bir üçgen devrimci Bolşevikleri, beyaz daire ise

Çarlık yanlısı Beyaz Ordu'yu temsil eder. Geometrik formlar, dinamik diyagonal düzenlemeler ve çarpıcı kırmızı, siyah ve beyaz renk paletiyle Rus konstrüktivizminin en güçlü örneklerinden biridir. Tipografik yerleşim de hareket ve saldırı hissini güçlendirir.

Hem sade hem de güçlü bir anlatıma sahip olan bu afiş, modern propaganda sanatında dönüm noktası olarak kabul edilir ve çağdaş grafik tasarım anlayışına büyük katkı sağlamıştır.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

El Lissitzky'nin ünlü 1920 tarihli konstrüktivist propaganda afişi "Kırmızıyı Kama Gibi Kullan, Beyazları Vur" (Rusça: «Клином красным бей белых») temel alınarak tasarlanmış bir çalışma. Kompozisyonun sol tarafından gelen büyük kırmızı bir üçgen (kama), sağ taraftaki büyük beyaz bir daireye saplanarak devrimci bir saldırıyı simgeler. Arka plan siyah ve beyaz olarak ikiye bölünmüş, güçlü bir kontrast yaratır. Üçgenin etrafında çeşitli küçük geometrik şekiller (dikdörtgenler, çizgiler, noktalar ve küçük üçgenler) dinamik bir şekilde dağılmıştır. Rusça "Клином красным бей белых" ifadesi (anlamı: "Kırmızı kama ile beyazları vur") kalın sans-serif tipografiyle diyagonal ve düzensiz bir şekilde yerleştirilmiştir. Renk paleti yalnızca kırmızı, siyah, beyaz ve gri tonlarından oluşarak sade ama çarpıcı, öncü (avant-garde) bir etki yaratır. Genel olarak kompozisyon saldırganlığı, hareketi ve devrimci enerjiyi vurgular.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

A design based on El Lissitzky's famous 1920 constructivist propaganda poster "Beat the Whites with the Red Wedge." A large red triangle (the wedge) comes from the left side of the composition and pierces into a large white circle on the right, symbolizing a revolutionary attack. The background is divided into black and white, creating strong contrast. Around the triangle, various small geometric shapes (rectangles, lines, dots, and small triangles) are dynamically scattered. The Russian phrase "Клином красным бей белых" (meaning: "With the red wedge, beat the whites") is placed diagonally and irregularly in bold sans-serif typography. The color palette is limited to red, black, white, and gray tones, creating a simple yet striking avant-garde effect. Overall, the composition emphasizes aggression, movement, and revolutionary energy.

3.8.1. Konstrüktivizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 95: Midjourney,30.06.2025
Seed: 1181646497

Görsel 96: Ideogram,30.06.2025
Seed: 1943800507

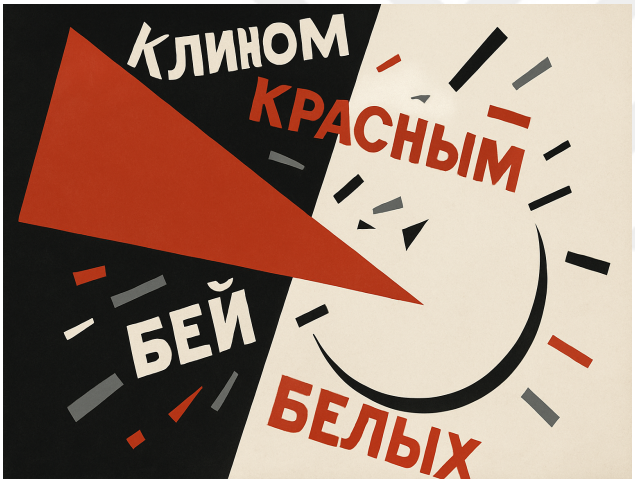

Görsel 97: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 1776879269

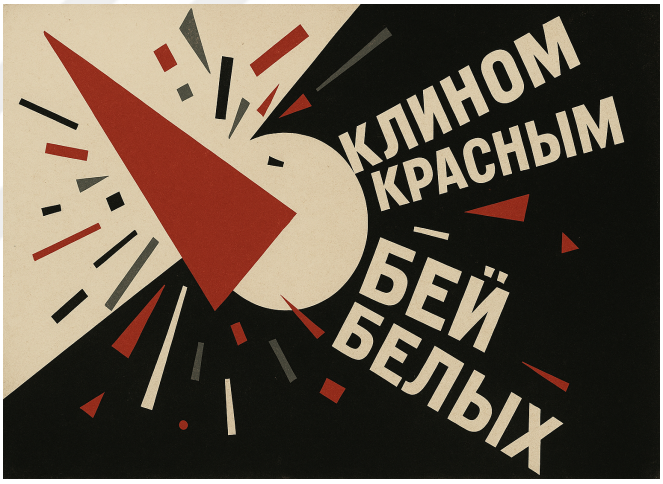

Görsel 98: DALL·E,30.06.2025

Tablo 9: Konstrüktivizm Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Üçgen ve daire arasındaki uyumlu ilişki hem güçlü hem de dengeli bir yapı oluşturur.	Kompozisyon genel olarak dengesiz, üçgen fazla uzatıldığı için merkezden sapmış duruyor.	Kompozisyonda net bir denge korunmuş, üçgen ve daire arasındaki gerilim başarılı.	Burada denge biraz bozuk, öğeler daha serbest dağıtılmış ve dinamizm artmış.	Genel kompozisyon oldukça dengeli ve güçlü bir yapı sergiliyor.
	Oran Orantı	Büyük üçgen, daireye göre baskın bir şekilde konumlandırılarak etkili bir oran dengesi yaratır.	Oranlar yeterince tutarlı değil, üçgen çok büyük ve daire geride kalmış.	Oranlar oldukça uyumlu, güç dengesi neredeyse orijinaldeki gibi hissediliyor.	Üçgen hala baskın fakat daire küçülmüş, oranlar biraz kaymış.	Oranlar başarılı, üçgen ve daire arasındaki ilişki dengeli görünüyor.
	Vurgu	Küçük çizgiler ve geometrik parçalar sayesinde hareketli ve sürekli bir akış duygusu doğar.	Hareket hissi var ama parçalı düzen yüzünden akıcılık kaybolmuş.	Düzenli çizgiler ve formlar sayesinde sakin ve ölçülü bir ritim yakalanmış.	Daha enerjik bir ritim var, patlayıcı ve hareketli bir his ön planda.	Akıcı ve ritmik bir düzen var, izleyiciye enerji yüklü bir etki veriyor.
	Bütünlük	Ana vurgu hemen kırmızı üçgende toplanır ve mesajın net şekilde iletilmesini sağlar.	Vurgu halen üçgende olsa da fazla büyümesi etkisini zayıflatmış.	Kırmızı üçgen öne çıkıyor, dikkat çekici ve net bir vurgu sunuyor.	Güçlü bir vurgu devam ediyor ama daha agresif bir atmosfer yaratılmış.	Ana vurgu, net biçimde ortaya çıkan üçgende toplanmış.
	Zıtlık	Minimal ama etkili tasarım, tüm öğelerin aynı ideolojik mesajı desteklemesini sağlar.	Öğeler arasında kopukluk var, genel bütünlük bozulmuş izlenimi veriyor.	Bütünlük sağlam, tüm öğeler birleşerek güçlü bir kompozisyon oluşturuyor.	Parçalar yer yer kopuk duruyor, genel bütünlük biraz zayıf kalmış.	Öğeler arasında uyum tam, bütünlük güçlü şekilde sağlanmış.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Siyah-beyaz arka plan, kırmızı form ile birlikte güçlü bir görsel zıtlık yaratır.	Kontrast güçlü olmasına rağmen gereksiz detaylar karmaşıklık yaratıyor.	Zıtlık net ve sade, izleyicinin odaklanmasını kolaylaştırıyor.	Kontrast keskin, kırmızı ve siyah bloklar izleyiciyi çarpıcı şekilde yönlendiriyor.	Belirgin kontrastlar, afişin dikkat çekici olmasına katkı sağlıyor.
	Çizgi	Kompozisyon içinde üçgen ana odakta, diğer öğeler ise destekleyici rollerde düzenlenir.	Üçgenin baskınlığı korunmuş ancak aşırı detay, hiyerarşiyi karmaşıklaştırmış.	Üçgen merkezde kalırken diğer detaylar onu destekleyecek biçimde yerleştirilmiş.	Merkezdeki üçgen açıkça öne çıkarken yan detaylar aşırı yoğunlaşmış.	Merkezdeki üçgen odak noktası olurken diğer elemanlar dengeli dağıtılmış.
	Şekil	Keskin ve net geometrik dil, dönemin konstrüktivist yaklaşımını açıkça yansıtır.	Geometrik yapıdan uzaklaşarak daha dekoratif ve karmaşık bir dil kullanılmış.	Köşeli ve net hatlı formlar, orijinal estetiğe sadık kalınarak işlenmiş.	Dekoratif detaylar orijinal sadeliği bozmuş, daha gösterişli bir yaklaşım var.	Sadeliği koruyan geometrik yapılar, orijinal tasarımı başarıyla yansıtıyor.
	Renk	Renk kullanımı son derece ölçülü ve amaca hizmet eden bir sadelik taşır.	Renk dağılımı kırmızı ağırlıklı kalmış, ancak ton farklılıkları dikkat çekiyor.	Kırmızı, siyah ve beyazın dengeli kullanımı aslına çok yakın duruyor.	Renk paleti çoğunlukla korunmuş, küçük farklı tonlar mevcut.	Kırmızı rengi canlı, temel vurgu olarak öne çıkıyor ve destekleyici tonlar dengeli.
	Tipografi	Sans-serif, diyagonal tipografi kompozisyona dinamizm katar ve okunabilirliği güçlendirir.	Tipografi düzensiz, yerleşimi zayıf ve okuma akışı bozulmuş.	Yazılar okunaklı, düzenli ve özgün tasarıma saygılı bir yaklaşım sunuyor.	Tipografi modern bir yorum içeriyor, okunaklı fakat orijinal hissiyat eksik.	Tipografi net, düzenli ve orijinal afişe en yakın tasarım ruhunu taşıyor.

3.8.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması

Görsel 99: Midjourney,30.06.2025
Seed: 1181646497

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından De Stijl akımının sadelik, netlik ve geometrik düzen ilkelerinden oldukça uzaklaşan bir yorum sunmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru parçalı ve karmaşık yapısıyla dikkat çeker. Bloklar arasındaki yerleşim rastlantısaldır ve izleyicinin bakışını sabit bir merkeze yönlendirmekten ziyade dağıtan bir etki yaratır. Bu düzensizlik De Stijl'in temel felsefesindeki durağan ve dengeli yapıdan kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından, bloklar arasındaki boyut farkları düzensizdir ve oran dengesi bozulmuştur. Aralarındaki mesafeler tutarsız, dolayısıyla estetik akış zayıftır.

Vurgu unsuru belirgin değildir; renk bloklarının merkezi bir odak oluşturamaması nedeniyle izleyici dikkati dağılır. Bütünlük ise parçalı yapının etkisiyle zayıf kalır, grafik akış kopuktur.

Zıtlık aşırı derecede sert uygulanmış, ton geçişleri göz yoran biçimde sunulmuştur. Çizgi kullanımı karmaşık ve netlikten uzak, form dili bozuk ve belirsizdir.

Renk paleti karmaşıktır; klasik De Stijl kırmızı, mavi ve siyah uyumu yerini dengesiz ve kontrolsüz tonlara bırakmıştır. Tipografi düzensiz ve okunması zordur; genel kompozisyona katkı sunmak yerine tasarım bütünlüğünü bozar.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve cesur bir yaklaşım sunsa da orijinal De Stijl afişindeki net geometrik yapı, düzen, sadelik ve renk dengesi ilkelerini yansıtmakta başarısız olmuştur. Orijinale en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.8.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması

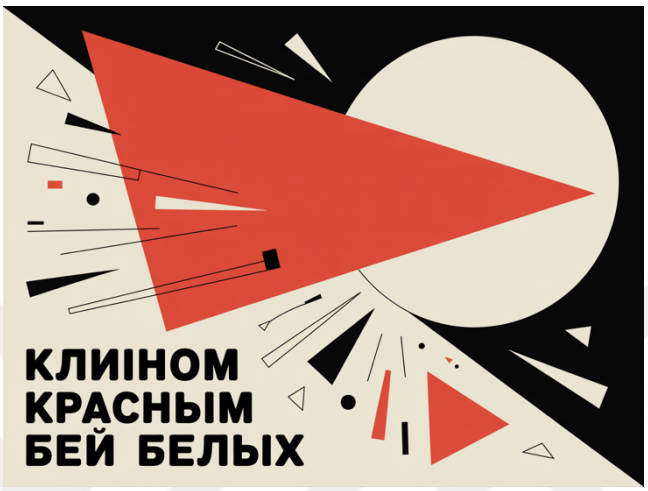

Görsel 100: Ideogram,30.06.2025
Seed: 1943800507

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından De Stijl akımının sadelik, netlik ve geometrik düzen ilkelerinden oldukça uzaklaşan bir yorum sunmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru parçalı ve karmaşık yapısıyla dikkat çeker. Bloklar arasındaki yerleşim rastlantısaldır ve izleyicinin bakışını sabit bir merkeze yönlendirmekten ziyade dağıtan bir etki yaratır. Bu düzensizlik De Stijl'in temel felsefesindeki durağan ve dengeli yapıdan kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından, bloklar arasındaki boyut farkları düzensizdir ve oran dengesi bozulmuştur. Aralarındaki mesafeler tutarsız, dolayısıyla estetik akış zayıftır.

Vurgu unsuru belirgin değildir; renk bloklarının merkezi bir odak oluşturamaması nedeniyle izleyici dikkati dağılır. Bütünlük ise parçalı yapının etkisiyle zayıf kalır, grafik akış kopuktur.

Zıtlık aşırı derecede sert uygulanmış, ton geçişleri göz yoran biçimde sunulmuştur. Çizgi kullanımı karmaşık ve netlikten uzak, form dili bozuk ve belirsizdir.

Renk paleti karmaşıktır; klasik De Stijl kırmızı, mavi ve siyah uyumu yerini dengesiz ve kontrolsüz tonlara bırakmıştır. Tipografi düzensiz ve okunması zordur; genel kompozisyona katkı sunmak yerine tasarım bütünlüğünü bozar.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve cesur bir yaklaşım sunsa da orijinal De Stijl afişindeki net geometrik yapı, düzen, sadelik ve renk dengesi ilkelerini yansıtmakta başarısız olmuştur. Orijinale en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.8.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması

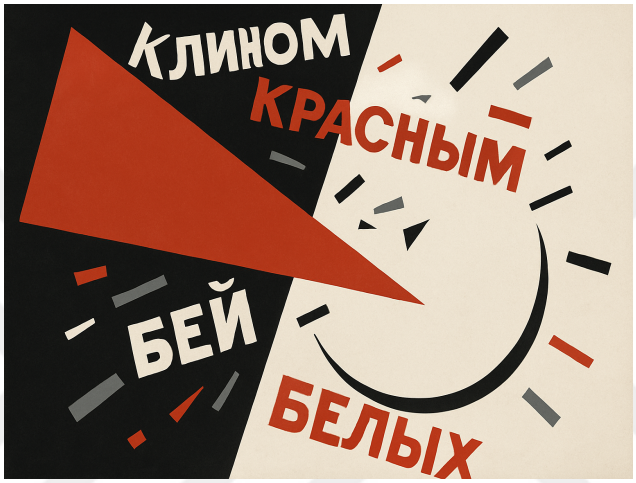

Görsel 101: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 1776879269

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından De Stijl akımının sadelik, netlik ve geometrik düzen ilkelerinden oldukça uzaklaşan bir yorum sunmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru parçalı ve karmaşık yapısıyla dikkat çeker. Bloklar arasındaki yerleşim rastlantısaldır ve izleyicinin bakışını sabit bir merkeze yönlendirmekten ziyade dağıtan bir etki yaratır. Bu düzensizlik De Stijl'in temel felsefesindeki durağan ve dengeli yapıdan kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından, bloklar arasındaki boyut farkları düzensizdir ve oran dengesi bozulmuştur. Aralarındaki mesafeler tutarsız, dolayısıyla estetik akış zayıftır.

Vurgu unsuru belirgin değildir; renk bloklarının merkezi bir odak oluşturamaması nedeniyle izleyici dikkati dağılır. Bütünlük ise parçalı yapının etkisiyle zayıf kalır, grafik akış kopuktur.

Zıtlık aşırı derecede sert uygulanmış, ton geçişleri göz yoran biçimde sunulmuştur. Çizgi kullanımı karmaşık ve netlikten uzak, form dili bozuk ve belirsizdir.

Renk paleti karmaşıktır; klasik De Stijl kırmızı, mavi ve siyah uyumu yerini dengesiz ve kontrolsüz tonlara bırakmıştır. Tipografi düzensiz ve okunması zordur; genel kompozisyona katkı sunmak yerine tasarım bütünlüğünü bozar.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve cesur bir yaklaşım sunsa da orijinal De Stijl afişindeki net geometrik yapı, düzen, sadelik ve renk dengesi ilkelerini yansıtmakta başarısız olmuştur. Orijinale en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.8.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Konstrüktivizm Afişin Yorumlanması

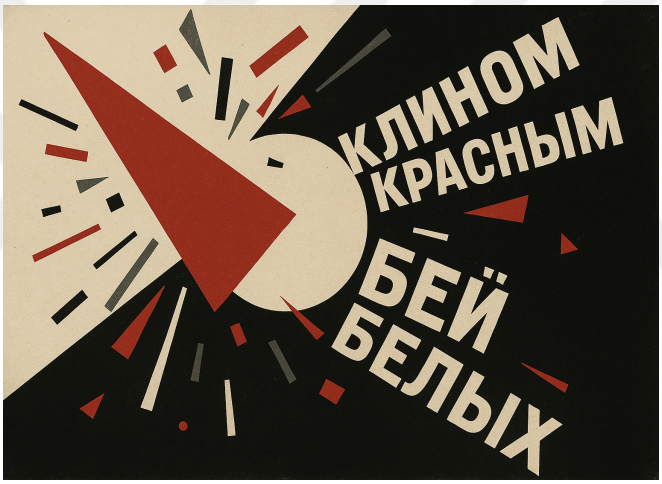

Görsel 102: DALL·E,30.06.2025

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından De Stijl akımının sadelik, netlik ve geometrik düzen ilkelerinden oldukça uzaklaşan bir yorum sunmaktadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru parçalı ve karmaşık yapısıyla dikkat çeker. Bloklar arasındaki yerleşim rastlantısaldır ve izleyicinin bakışını sabit bir merkeze yönlendirmekten ziyade dağıtan bir etki yaratır. Bu düzensizlik De Stijl'in temel felsefesindeki durağan ve dengeli yapıdan kopuş anlamına gelir.

Oran-orantı açısından, bloklar arasındaki boyut farkları düzensizdir ve oran dengesi bozulmuştur. Aralarındaki mesafeler tutarsız, dolayısıyla estetik akış zayıftır.

Vurgu unsuru belirgin değildir; renk bloklarının merkezi bir odak oluşturamaması nedeniyle izleyici dikkati dağılır. Bütünlük ise parçalı yapının etkisiyle zayıf kalır, grafik akış kopuktur.

Zıtlık aşırı derecede sert uygulanmış, ton geçişleri göz yoran biçimde sunulmuştur. Çizgi kullanımı karmaşık ve netlikten uzak, form dili bozuk ve belirsizdir.

Renk paleti karmaşıktır; klasik De Stijl kırmızı, mavi ve siyah uyumu yerini dengesiz ve kontrolsüz tonlara bırakmıştır. Tipografi düzensiz ve okunması zordur; genel kompozisyona katkı sunmak yerine tasarım bütünlüğünü bozar.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve cesur bir yaklaşım sunsa da orijinal De Stijl afişindeki net geometrik yapı, düzen, sadelik ve renk dengesi ilkelerini yansıtmakta başarısız olmuştur. Orijinale en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.9. Sürrealizm Afiş İncelemesi

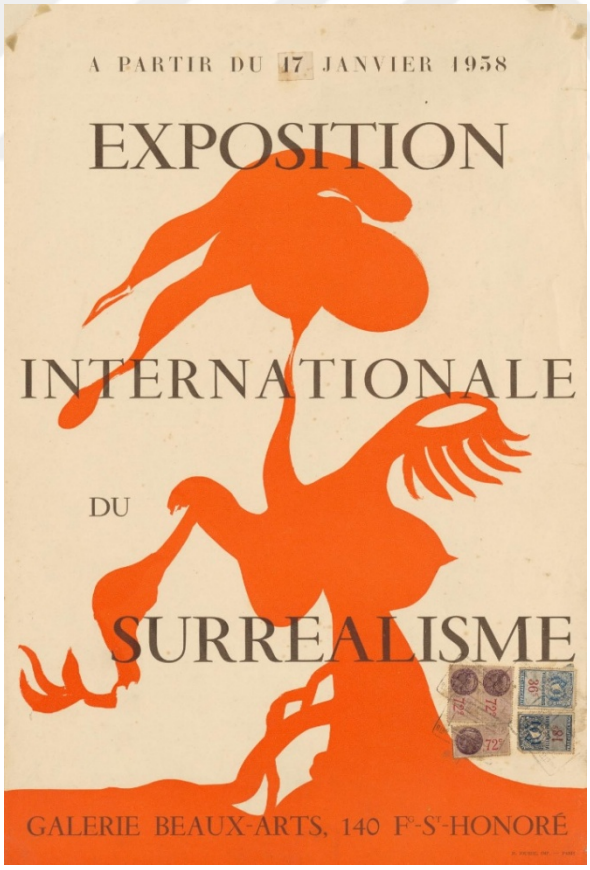

Görsel 103: Exposition Internationale du Surréalisme Sergi Afişi, Salvador Dalí & Marcel Duchamp, 1958

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Bu afiş, 1958 yılında Paris'teki Galerie Beaux-Arts'ta gerçekleştirilen "Exposition Internationale du Surréalisme" (Uluslararası Sürrealizm Sergisi) için hazırlanmıştır. Krem renkli arka plan üzerine yerleştirilen büyük turuncu silüet, insan, hayvan ve kuş formlarını çağrıştıran akıcı ve organik bir kompozisyondan oluşur. Bu soyut figür, sürrealist akımın bilinçaltı imgeleri, rüyalar ve mantıksal olmayan birleşimlere dayanan estetik anlayışını yansıtır. Üst kısımda sergi tarihi "A PARTIR DU 17 JANVIER 1958", ortada ise büyük serif harflerle serginin ismi dikkat çekici şekilde konumlandırılmıştır. Alt bölümde yer alan mekân bilgisi ve posta pulları detayı, afişin döneme ait sanatsal ve kültürel bağlamını güçlendirir. Genel olarak, tipografiyle güçlü bir bütünlük sağlayan bu afiş, izleyiciyi hayal gücünün sınırsız dünyasına davet eden çarpıcı ve özgür bir tasarım örneğidir

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Krem rengi bir arka plan üzerinde büyük turuncu bir sürrealist siluet kompozisyonuna sahip bir afiş. Siluet, kuş benzeri, hayvan ve soyut insan formlarının birleşimini çağrıştıran akıcı, organik ve dalgalı çizgilere sahip. Siyah büyük serif harflerle düzenlenmiş yazılar net bir şekilde yerleştirilmiş: en üstte "A PARTIR DU 17 JANVIER 1958", hemen altında "EXPOSITION", ortada "INTERNATIONALE", onun hemen altında küçük "DU" ve en altta büyük "SURRÉALISME" metni bulunuyor. Alt kenarda "GALERIE BEAUX-ARTS, 140 FTS-HONORÉ" yazısı yer alıyor. Sağ alt köşede posta pulu ve damga detayları mevcut. Genel olarak tasarım düşsel, hayal gücünü tetikleyen, serbest akışlı ve sürreal bir estetik sunuyor.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

A poster with a cream-colored background featuring a large orange surrealist silhouette composition. The silhouette has fluid, organic, and wavy lines, suggesting a fusion of bird-like, animal, and abstract human-inspired forms. The black large serif letters are clearly arranged: at the very top 'A PARTIR DU 17 JANVIER 1958', below it 'EXPOSITION', in the middle 'INTERNATIONALE', just underneath it 'DU', and at the bottom a large 'SURRÉALISME' text. At the bottom edge, the text 'GALERIE BEAUX-ARTS, 140 FTS-HONORÉ' is displayed. In the lower right corner, there are postage stamp and stamp mark details. Overall, the design offers a dreamlike, imaginative, free-flowing, and surreal aesthetic.

3.9.1. Sürrealizm Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 104: Midjourney,30.06.2025
Seed: 2186428310

Görsel 105: Ideogram,30.06.2025
Seed: 2136659719

Görsel 106: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 270906775

Görsel 107: DALL·E,30.06.2025

Tablo 10: Sürrealizm Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Dengeli ve merkezi kompozisyon, turuncu silüet ortalanmış ve tipografi yukarıdan aşağıya hiyerarşik biçimde yerleşmiş. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Denge bozulmuş, şekiller akışkan ama düzensiz, yazı formu okunaksız. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Dengeli bir yerleşim var. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Genel denge korunmaya çalışılmış ancak şekil daha parçalı ve dengesiz görünüyor, yazı hiyerarşisi karışık. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Denge fena değil, şekil ortalanmış fakat kıvrımlı hatlar dengeyi biraz bozuyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.
	Oran Orantı	Şekil ile metin arasındaki oran iyi ayarlanmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Şekiller ve yazılar orantısız, metin çok büyük ve karmaşık. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Şekil ve yazı oranları başarılı, metin biraz daha öne çıkmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Oranlar bozuk, şekil büyük ve metin birbirini kapatıyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Oran genel olarak iyi fakat figürler fazla kalabalık ve detaylı. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.
	Vurgu	Turuncu silüet ana vurgu unsuru, tipografi destekleyici. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Şekil karmaşıklığı vurguyu dağıtmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Şekil güçlü vurgulanmış, okunabilir metin ikinci plana geçiyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Vurgu şekil üzerinde ama metin karışık ve ön plana çıkmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Vurgu figürlerde, fakat metin de oldukça güçlü yer kaplıyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.
	Bütünlük	Tam bir bütünlük var, tipografi ve şekil uyumlu. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Bütünlük zayıf, yazı bozuk ve şekil ayrık. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Bütünlük oldukça iyi, yazı ve figür uyumlu. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Parçalı yapı bütünlüğü zayıflatmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Bütünlük fena değil ama figürler ayrı ayrı duruyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.
	Zıtlık	Turuncu ve krem rengiyle kuvvetli zıtlık, tipografiyle de net okunabilirlik sağlanmış. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Zıtlık korunmuş fakat tipografi okunmaz. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Zıtlık başarılı, metin ve şekil net ayrılıyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Zıtlık var ancak karmaşık form okunurluğu düşürüyor. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.	Zıtlık iyi, renk geçişleri net. Kompozisyona yön verir ve izleyici algısını netleştirir.

Tasarım Elemanları	**Nokta**	Nokta yok, yüzey bütün. Kompozisyonu sade ve akıcı kılar.	Nokta eksik, akışkan yapı önde. İzleyici bakışı serbest dolaşır.	Nokta yok, form net ve dengeli. Odak noktası güçlenir.	Nokta yok, parçalı yapı dikkat çeker. Dinamik bir his verir.	Nokta yok, geçişli alan baskın. Yumuşak bir geçiş hissi yaratır.
	Çizgi	Akıcı çizgiler şekli tanımlar, akış sağlar. Organik yapı desteklenir.	Çizgiler belirsiz, soyut akış sunar. Formlar daha serbest kalır.	Keskin çizgiler formu öne çıkarır. Netlik ve kontrol sağlanır.	Dinamik çizgiler enerji ve hareket verir. İzleyici dikkati artar.	Dalgalı çizgiler yüzeyi zenginleştirir. Kompozisyon daha canlı görünür.
	Şekil	Organik, soyut ve akıcı form, sürrealist etki kuvvetli. Net şekil, odak noktasını güçlendirir.	Aşırı soyut ve akışkan, sürrealizme uygun ama kontrolsüz. Belirsiz yapı, izleyiciyi soyut yorumlamaya iter.	Daha stilize, kontrollü, orijinal forma yakın. Okunabilir form, bütünlüğü artırır.	Çok parçalı ve karmaşık, sürrealist ama fazla agresif. Parçalı yapı, dinamik bir atmosfer yaratır.	Kıvrımlı, detaylı, figüratif unsurlar daha fazla. Katmanlı detaylar, zengin bir izlenim sunar.
	Renk	Turuncu ve krem arka planın sade ama çarpıcı kombinasyonu. Renk dengesi sadelik ve vurgu sağlar.	Turuncu tonu orijinalden farklı ve mat. Ton farkları bütünlüğü zayıflatır.	Turuncu canlı ve net, arka plan iyi seçilmiş. Canlı tonlar, figürü öne çıkarır.	Turuncu biraz daha koyu, kontrast güçlü. Kontrast, şekli belirginleştirir.	Turuncu ton sıcak, zengin detaylar var. Zengin tonlar, figür detayını artırır.
	Tipografi	Okunabilir, klasik serif ve sans-serif kombinasyonu. Modern ve düzenli. Yazı, mesajın net algılanmasını destekler.	Tipografi bozuk ve okunmaz. Yazı sorunları, okunabilirliği düşürür.	Tipografi net, güçlü, modern. Net yazı, iletişimi kuvvetlendirir.	Tipografi karışık, bazı kelimeler yanlış. Hatalı kelimeler, estetiği bozar.	Tipografi genelde doğru ama bazı harf hataları var. Küçük hatalar, bütünlüğü olumsuz etkiler.

3.9.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması

Görsel 108: Midjourney,30.06.2025
Seed: 2186428310

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel bütünlük açısından orijinal sürrealist afişin sade, net ve dengeli yapısından oldukça uzak bir yorum sunar. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge oldukça zayıflamıştır; şekiller düzensiz yerleşmiş, izleyici bakışını sabit bir merkezde toplamak yerine sürekli farklı yönlere dağıtmıştır. Bu durum, afişin genelinde karışık ve yorucu bir izlenim yaratır.

Oran-orantıda, şekil ve yazı arasında planlı bir uyum yoktur; boyut farkları belirgindir ve yerleşimlerde rastlantısal bir hava vardır. Bu dengesizlik, izleyiciye düzen hissi vermek yerine karmaşık bir yapı sunar.

Vurgu yeterince güçlü değildir; merkezi figür çevresindeki yoğun detaylar nedeniyle öne çıkmakta zorlanır ve dikkati toplamayı başaramaz. Bu durum, odak noktasının kaybolmasına ve izleyici bakışının dağılmasına neden olur.

Bütünlük oldukça zayıftır; grafik akış parçalı ve kopuk bir görünümde, şekil ve yazı arasında uyumlu bir bağ kurulmamıştır. Genel düzen duygusu yoktur ve akıcı bir geçiş hissedilmez.

Zıtlık aşırı derecede güçlü uygulanmıştır; sert geçişler ve yüksek kontrastlar, izleyici için rahatsız edici bir etki yaratır. Göz yorucu detaylar tasarımın genel algısını zorlaştırır.

Renk kullanımı orijinal afişin canlı ve dengeli tonlarından uzak, daha mat ve karmaşık tonlarda tercih edilmiştir; bu da bütünlük ve netlik hissini zayıflatır.

Tipografi düzensiz, okunması güç ve genel tasarım bütünlüğünü bozan bir yapıdadır. Yazılar, tasarıma katkı sağlamak yerine karmaşayı artırmış ve mesajı geri plana itmiştir.

Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel, hareketli ve dikkat çekici bir yorum sunar; ancak orijinal afişin dengeli, sade ve net ruhunu yakalamakta başarısız olur. Bu haliyle, orijinal tasarıma en uzak duran ve kaotik bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

3.9.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması

Görsel 109: Ideogram,30.06.2025
Seed: 2136659719

Ideogram üretimi afiş, genel kompozisyon düzeni ve görsel uyum açısından orijinal sürrealist afişin ruhuna en yakın dijital yorum olarak öne çıkar.

Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge son derece başarılıdır; merkezi figür net bir odak noktası oluşturur ve izleyici bakışını rahatça toplar. Bu düzenli yapı, afişin genelinde sakin ve akıcı bir izlenim yaratır.

Oran-orantıda, şekil ve yazı arasında dengeli bir ilişki vardır; boyutlar uyumlu, yerleşimler ölçülü ve boşluk kullanımı doğru şekilde planlanmıştır. Bu durum, afişin genelinde düzenli ve profesyonel bir görünüm oluşturur.

Vurgu çok nettir; ana figür dikkat çekici biçimde öne çıkar ve izleyicinin bakışını güçlü bir şekilde odakta tutar. Renk ve form bütünlüğü vurguya katkıda bulunur.

Bütünlük son derece yüksektir; şekil ve tipografi birbiriyle uyumludur, geçişlerde kopukluk yoktur ve grafik akış akıcı şekilde ilerler.

Zıtlık dengeli kullanılmış, göz yormaz ve genel tasarımın estetik değerini yükseltir. Renk ve form geçişleri yumuşak ve göze hoş gelir.

Renk canlı, orijinal afişteki turuncu tonlarına oldukça yakındır; arka planla uyumlu ve bütünlüğü destekler. Canlı tonlar afişe enerji ve dinamizm katar.

Tipografi düzenli, net ve rahat okunur; yazılar genel tasarıma katkı sağlar ve mesajın net şekilde izleyiciye ulaşmasını mümkün kılar.

Sonuç olarak, Ideogram afişi hem görsel dil hem de ruh açısından orijinal afişin çizgisine en çok yaklaşan, uyumlu, temiz ve başarılı bir dijital yorum olarak değerlendirilebilir.

3.9.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması

Görsel 110: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 270906775

Leonardo üretimi afiş, genel kompozisyon ve görsel yapı açısından orijinal sürrealist afişin sade ve akıcı yapısından uzak, daha hareketli ve parçalı bir yaklaşım sunar.

Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge kısmen sağlanmış görünse de parçalı yapı nedeniyle izleyici bakışı sürekli farklı noktalara kayar ve odak noktası kaybolur. Bu durum genel düzen duygusunu zayıflatır.

Oran-orantıda, figürlerin büyük ve baskın olması metni geri plana iter; bu dengesizlik, kompozisyonun düzenli akışını bozar ve izleyicinin gözünü yorar.

Vurgu güçlüdür; ancak şekillerin karmaşıklığı ve fazlalığı odaklanmayı zorlaştırır, izleyici dikkati net bir şekilde toplanamaz.

Bütünlük zayıftır; grafik akış parçalı, figür ve tipografi arasında uyum eksik ve geçişler kopuktur. Genel kompozisyon bütün olarak bakıldığında düzensiz bir izlenim verir.

Zıtlık çok güçlüdür; koyu tonlar ve sert geçişler dikkat çekici olmasına rağmen yorucu bir etki yaratır ve izleyici üzerinde baskın bir his bırakır.

Renk kullanımı, orijinal afişin sade ve dengeli tonlarından uzak; daha koyu ve sert tonlarda tercih edilmiş, bu da tasarımı daha dramatik bir hale getirmiştir. Tipografi hatalı ve düzensizdir; okunabilirliği azaltır ve genel tasarım bütünlüğünü olumsuz yönde etkiler. Yazılar mesajı aktarmakta yetersiz kalır. Sonuç olarak, Leonardo afişi özgün, enerjik ve dikkat çekici bir yorum sunar; ancak orijinal afişin sade, dengeli ve akıcı ruhunu yansıtmakta yetersizdir. Daha çok deneysel bir alternatif olarak öne çıkar.

3.9.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Sürrealizm Afişin Yorumlanması

Görsel 111: DALL·E,30.06.2025

DALL·E üretimi afiş, genel tasarım dili ve detaylı form yaklaşımı bakımından orijinal sürrealist afişin ruhuna oldukça yakın bir yorum sunar.

Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge genel olarak başarılıdır; merkezi figür güçlü bir odak oluşturur ve izleyici bakışını net şekilde yönlendirir. Bu özellik, afişin genelinde sakin ve düzenli bir izlenim yaratır.

Oran-orantıda, şekil ve yazı arasındaki ilişki dengelidir; boyutlar uyumlu, yerleşimler kontrollü ve boşluk kullanımı dengelidir. Bu düzen, afişin genel akışını destekler.

Vurgu belirgin ve güçlüdür; merkezi figür dikkat çekici bir odak noktası oluşturur, izleyici ilgisini toplar ve net bir odak hissi sunar. Bütünlük büyük ölçüde sağlanmıştır; figürler ve tipografi uyumlu bir şekilde çalışır, ancak figür detaylarının yoğunluğu yer yer karmaşık bir görünüm yaratabilir. Zıtlık dengelidir; renk geçişleri ve form ilişkileri gözü yormaz ve genel kompozisyonu destekler.

Renk kullanımı sıcak ve zengin tonlarda tercih edilmiş; figür detaylarını ön plana çıkarır, tasarımı daha canlı ve dikkat çekici kılar. Tipografi genel olarak düzenli ve okunaklıdır; bazı küçük hatalar bulunsa da genel akışa büyük zarar vermez ve mesajın izleyiciye net şekilde ulaşmasını sağlar. Sonuç olarak, DALL·E afişi orijinal afişin sürrealist ruhuna oldukça yakın, estetik, akıcı ve güçlü bir modern yorum olarak değerlendirilebilir.

3.10. Art Deco Afiş İncelemesi

Görsel 112: Normandie Afişi, A. M. Cassandre, 1935

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Bu afiş, ünlü Fransız grafik tasarımcısı A. M. Cassandre tarafından 1935 yılında tasarlanmış olan “Normandie” başlıklı tanıtım afişidir. Fransız transatlantik gemisi SS Normandie’nin Le Havre–Southampton–New York hattında yapacağı ilk yolculuğu duyurmak amacıyla hazırlanmıştır. Güçlü perspektifle aşağıdan yukarı bakan açıyla çizilen devasa gemi formu, modernliği, gücü ve hız kavramını simgeler. Geometrik sadelik, simetrik ve anıtsal kompozisyon Art Deco akımının en belirgin özelliklerini taşır. Siyah, beyaz ve kırmızı tonlarının degrade mavi-yeşil arka planla kontrastı, afişe hem şıklık hem de görsel dinamizm katar. Büyük blok harfli tipografi, okunaklı ve çarpıcı bir etki yaratırken geminin ihtişamını destekler. Hem sanatsal hem işlevsel olan bu afiş, modern grafik tasarımın dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir ve Cassandre’nin afiş tasarımında ulaştığı ustalığı gözler önüne serer.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (Türkçe)

Bu afiş, 1935 yılında Art Deco tarzında tasarlanmıştır ve görkemli Fransız transatlantik yolcu gemisi Normandie’yi önden ve alttan bakış açısıyla çarpıcı bir şekilde betimler. Gemi, neredeyse heykelsi bir formda, anıtsal ve aerodinamik tasarımıyla güç, lüks ve modernliği simgeler. Siyah gövdesi, beyaz üst yapılar ve güverte boyunca uzanan kırmızı detaylarla keskin bir tezat oluşturarak cesur ve zarif bir görsel etki yaratır. Yumuşak geçişli gradyan arka plan, üst kısımda koyu mavi tonlardan başlayıp alt kısma doğru daha açık turkuaz tonlarına evrilerek deniz ve gökyüzü izlenimi verir; bu da hareket ve ihtişam duygusunu güçlendirir. Alt bölümde büyük beyaz harflerle "NORMANDIE" yazısı yer alırken, onun hemen altında daha küçük gri yazıyla "Cie Gle Transatlantique" (French Line) ifadesi ve rota bilgisi olarak "LE HAVRE — SOUTHAMPTON — NEW-YORK" bulunur. "29 MAI 1935" ifadesi kırmızıyla vurgulanarak ilk sefer tarihine dikkat çekilir. Genel olarak tasarım, dönemin ilerleme ve zarafet ruhunu yansıtarak gemiyi modern mühendisliğin ve Art Deco şıklığının gerçek bir simgesi olarak sunar.

Chatgpt Tarafından Betimlenmiş Olan Prompt (İngilizce)

This poster, designed in 1935 in the Art Deco style, strikingly depicts the majestic French ocean liner Normandie from a low, frontal perspective. The ship appears almost sculptural, monumental, and aerodynamic, symbolizing power, luxury, and modernity. Its black hull contrasts sharply with the white superstructures and the red accents running

along the deck lines, creating a bold and elegant visual impact. The softly blended gradient background transitions from deep blue at the top to lighter turquoise tones toward the bottom, evoking the sea and sky and enhancing the sense of movement and grandeur. At the bottom, large white letters spell out "NORMANDIE," followed immediately below by smaller gray text reading "Cie Gle Transatlantique" (French Line) and the route information "LE HAVRE — SOUTHAMPTON — NEW-YORK." The inaugural voyage date, "29 MAI 1935," is highlighted in red to draw attention to this significant event. Overall, the design captures the spirit of progress and elegance of the era, presenting the ship as a true icon of modern engineering and Art Deco sophistication.

3.10.1. Art Deco Afişinin Yapay Zeka ile Yeniden Üretimi

Görsel 113: Midjourney,30.06.2025
Seed: 1072577231

Görsel 114: Ideogram,30.06.2025
Seed: 587619111

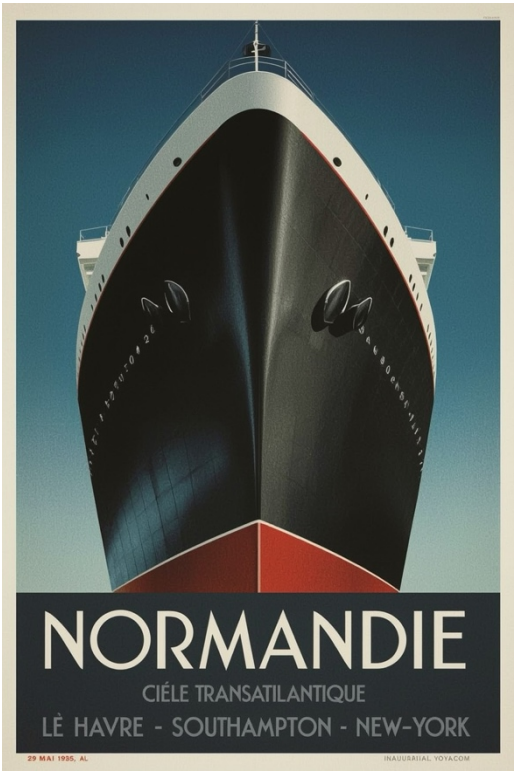

Görsel 115: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 2078972584

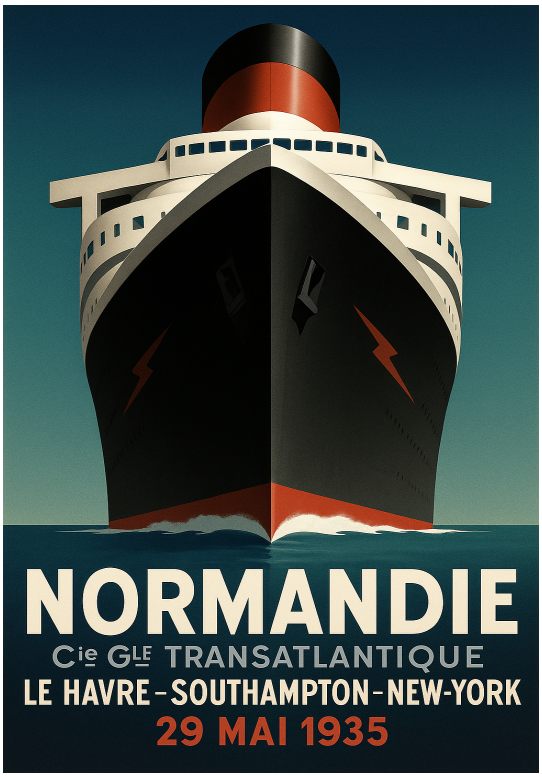

Görsel 116: DALL·E,30.06.2025

Tablo 11: Art Deco Afişinin İnceleme Tablosu

Kategori	İlke /Eleman	Orijinal Afiş	Midjourney	Ideogram	Leonardo	Dall-E
Tasarım İlkeleri	**Denge**	Gemi figürü tam merkezde konumlandırılarak güçlü bir denge sağlanır, izleyicinin bakışı yukarıdan aşağıya rahatça yönlenir.	Ortalanmış gibi görünse de üst detaylarda bazı kaymalar vardır, denge etkisi tam hissedilmez ve bakış biraz dağılır.	Merkezdeki gemi formu, net ve kararlı bir denge hissi yaratır, izleyiciyi tam ortada toplar.	Denge korunmaya çalışılmış, ancak üst yapıdaki küçük detay kaymaları genel düzeni hafifçe bozar.	Sağlam bir merkez etkisiyle gemi güçlü ve sabit duruş sergiler, bakış kolayca yönlenir.
	Oran Orantı	Gemi figürü tam merkezde konumlandırılarak güçlü bir denge sağlanır, izleyicinin bakışı yukarıdan aşağıya rahatça yönlenir.	Ortalanmış gibi görünse de üst detaylarda bazı kaymalar vardır, denge etkisi tam hissedilmez ve bakış biraz dağılır.	Merkezdeki gemi formu, net ve kararlı bir denge hissi yaratır, izleyiciyi tam ortada toplar.	Denge korunmaya çalışılmış, ancak üst yapıdaki küçük detay kaymaları genel düzeni hafifçe bozar.	Sağlam bir merkez etkisiyle gemi güçlü ve sabit duruş sergiler, bakış kolayca yönlenir.
	Vurgu	Gemi figürü tam merkezde konumlandırılarak güçlü bir denge sağlanır, izleyicinin bakışı yukarıdan aşağıya rahatça yönlenir.	Ortalanmış gibi görünse de üst detaylarda bazı kaymalar vardır, denge etkisi tam hissedilmez ve bakış biraz dağılır.	Merkezdeki gemi formu, net ve kararlı bir denge hissi yaratır, izleyiciyi tam ortada toplar.	Denge korunmaya çalışılmış, ancak üst yapıdaki küçük detay kaymaları genel düzeni hafifçe bozar.	Sağlam bir merkez etkisiyle gemi güçlü ve sabit duruş sergiler, bakış kolayca yönlenir.
	Bütünlük	Gemi figürü tam merkezde konumlandırılarak güçlü bir denge sağlanır, izleyicinin bakışı yukarıdan aşağıya rahatça yönlenir.	Ortalanmış gibi görünse de üst detaylarda bazı kaymalar vardır, denge etkisi tam hissedilmez ve bakış biraz dağılır.	Merkezdeki gemi formu, net ve kararlı bir denge hissi yaratır, izleyiciyi tam ortada toplar.	Denge korunmaya çalışılmış, ancak üst yapıdaki küçük detay kaymaları genel düzeni hafifçe bozar.	Sağlam bir merkez etkisiyle gemi güçlü ve sabit duruş sergiler, bakış kolayca yönlenir.

	Zıtlık	Gemi figürü tam merkezde konumlandırılarak güçlü bir denge sağlanır, izleyicinin bakışı yukarıdan aşağıya rahatça yönlenir.	Ortalanmış gibi görünse de üst detaylarda bazı kaymalar vardır, denge etkisi tam hissedilmez ve bakış biraz dağılır.	Merkezdeki gemi formu, net ve kararlı bir denge hissi yaratır, izleyiciyi tam ortada toplar.	Denge korunmaya çalışılmış, ancak üst yapıdaki küçük detay kaymaları genel düzeni hafifçe bozar.	Sağlam bir merkez etkisiyle gemi güçlü ve sabit duruş sergiler, bakış kolayca yönlenir.
Tasarım Elemanları	**Nokta**	Afişte nokta unsuru yoktur, geniş ve pürüzsüz yüzeyler tercih edilerek sade bir görünüm sağlanır.	Nokta kullanılmaz, büyük yüzeyler tasarımın sade havasını korumaya çalışır ancak genel yapı biraz dağınıktır.	Nokta ögesi bulunmaz, yüzey düzeni net ve sade şekilde devam eder, sadelik korunur.	Hiçbir noktaya yer verilmemiştir, yüzey akıcı fakat formda bazı karmaşalar vardır.	Nokta kullanılmaz, geniş ve düzenli yüzeyler sayesinde sade bir etki yakalanır.
	Çizgi	Keskin ve belirgin çizgiler geminin formunu netleştirir, güçlü bir siluet ortaya koyar.	Çizgiler yumuşak ve bazı bölümlerde belirsiz, form bütünlüğü zayıflar.	Çizgiler net ve güçlü, formu vurgularken dinamizm sağlar.	Çizgiler belirgin olsa da bazı küçük bozulmalar görülür, genel etki biraz zayıflar.	Çizgiler net, formu destekler ve afişe güçlü bir duruş katar.
	Şekil	Anıtsal gemi formu, heykelsi bir etki yaratır ve tasarımın merkezinde güçlü bir duruş sergiler.	Genel şekil korunmuş, ancak üst detaylarda ve kenarlarda hatalar görülür.	Sade ve net şekil dili, güçlü bir etki yaratır, orijinale oldukça yakındır.	Şekil biraz parçalı ve bozuk görünür, form tam olarak birleşemez.	Gemi formu güçlü şekilde korunmuş, genel yapı net ve dikkat çekicidir.
	Renk	Siyah, beyaz ve mavi tonları dengeli geçişlerle kullanılır, Art Deco ruhunu yansıtır.	Renk tonları biraz soluk, geçişler net değil ve bazı alanlarda dengesizlik vardır.	Canlı ve dengeli renk kullanımı, güçlü bir görsel etki oluşturur, orijinale çok yakındır.	Renk geçişleri sert, koyu tonlar baskın ve bazı yerlerde uyum zayıftır.	Canlı renkler ve yumuşak geçişler sayesinde genel uyum iyi sağlanmıştır.
	Tipografi	Okunaklı, sade ve güçlü yazı karakteri, alt kısımdaki bilgileri net bir şekilde aktarır.	Yazılar bozuk, okunması zordur ve afişin bütünlüğünü bozar.	Net ve düzenli tipografi, tasarımla uyum içinde ilerler ve mesajı doğru iletir.	Yazılarda hatalar ve kelime bozuklukları vardır, okunabilirliği düşürür.	Genel olarak düzenli, bazı küçük hatalar bulunsa da bütünlük korunur.

3.10.2. Midjourney ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması

Görsel 117: Midjourney,30.06.2025
Seed: 1072577231

Midjourney üretimi afiş, genel kompozisyon dili ve görsel kurgusu bakımından Art Deco akımının düzenli, sade ve net çizgi anlayışından oldukça uzaklaşan bir yaklaşım sergilemektedir.

Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru ilk bakışta ortalanmış gibi görünse de üst detaylardaki şekil bozuklukları ve yüzeydeki karmaşa nedeniyle denge tam olarak hissedilmez. İzleyici bakışı sabit bir odakta toplanmak yerine sürekli farklı yönlere dağılır ve bu durum tasarımın genelinde rahatsız edici bir karmaşaya neden olur.

Oran-orantıda gemi formu ile yazı yerleşimi arasındaki uyum eksiktir; boyut farklılıkları ve ölçü dengesizlikleri afişin bütünlüğünü zayıflatır. Detaylarda görülen düzensizlik, izleyici üzerinde karışık bir izlenim bırakır. Vurgu unsuru yeterince güçlü değildir; merkezdeki gemi formu yoğun detaylar ve arka plan karışıklığı yüzünden net bir odak oluşturamaz, izleyici dikkati çevredeki alanlara kayar ve odaklanma zorlaşır.

Bütünlük genel anlamda zayıftır; şekil, çizgi ve tipografi arasındaki kopukluk tasarım akışını engeller, geçişlerde yumuşaklık kaybolur ve bütünsel bir etki oluşmaz. Zıtlık çok keskin uygulanmış, renk ve form geçişleri oldukça serttir; bu durum izleyiciyi yorar ve tasarımın akıcı etkisini azaltır.

Renk paleti, orijinal afişin mavi, siyah ve beyaz uyumlu tonlarından saparak daha mat ve donuk bir görünüm sunar; bu da tasarımın enerjisini düşürür.

Tipografi düzensiz, okunması zor ve estetik katkı sağlamaktan uzak bir yapıdadır; kelime bozuklukları, mesajın net şekilde izleyiciye ulaşmasına engel olur. Sonuç olarak, Midjourney afişi deneysel ve farklı bir yaklaşım sunmasına rağmen, orijinal afişin netlik, denge, sade çizgi ve uyum anlayışına yaklaşmakta başarısız kalmıştır. Bu haliyle orijinal tasarıma en uzak yorum olarak değerlendirilebilir.

3.10.3. Ideogram ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması

Görsel 118: Ideogram,30.06.2025
Seed: 587619111

Ideogram üretimi afiş, genel tasarım dili, görsel düzeni ve detay işçiliği bakımından Art Deco akımının zarif, net ve güçlü duruşunu başarıyla yorumlayan bir çalışmadır. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge unsuru son derece başarılıdır; merkezi gemi formu izleyici bakışını rahatça merkeze yönlendirir ve tasarımın

genelinde sağlam bir duruş sağlar. Merkezdeki düzenli form, izleyici üzerinde güçlü ve sakin bir etki yaratır.

Oran-orantıda şekil ve yazı arasındaki ilişki özenle planlanmıştır; boyutlar dengelidir, boşluk kullanımı kontrollüdür ve genel akış oldukça düzenlidir. Tüm bu detaylar afişin akıcı bir yapıya sahip olmasını sağlar.
Vurgu çok belirgindir; gemi formu ana odak noktasını oluşturur, izleyici bakışını direkt olarak merkezde toplar ve kompozisyonun bütünlüğünü güçlendirir.
Bütünlük son derece yüksektir; şekil, çizgi ve tipografi arasında güçlü bir uyum vardır, geçişlerde kopukluk hissedilmez ve grafik akış akıcı şekilde devam eder.

Zıtlık dengeli şekilde uygulanmıştır; renk ve form geçişleri göz yormayacak düzeydedir ve tasarımın genel estetik kalitesini artırır.
Renk paleti canlı, derin ve orijinal afişe oldukça yakındır; ton geçişleri başarılıdır ve genel yapı bütünlüğünü destekler. Bu yaklaşım afişin modern ama aynı zamanda klasik ruhunu korumasını sağlar.

Tipografi düzenli, okunaklı ve tasarmla uyum içindedir; yazıların duruşu mesajı net bir şekilde iletir ve genel düzeni tamamlar iletir ve genel düzeni tamamlar.

Sonuç olarak, Ideogram afişi hem görsel yapı hem de tasarım ruhu açısından orijinal afişe en çok yaklaşan, güçlü ve başarılı bir yorum olarak değerlendirilebilir.

3.10.4. Leonardo.Ai ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması

Görsel 119: Leonardo.Ai,30.06.2025
Seed: 2078972584

Leonardo üretimi afiş, genel kompozisyon ve form kurgusu bakımından orijinal Art Deco afişin sade ve net çizgisinden uzaklaşan bir yaklaşım sergiler. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge kısmen sağlanmış olsa da üst kısımdaki küçük detay kaymaları ve form bozuklukları nedeniyle izleyici bakışı sabit bir merkeze odaklanamaz. Bu durum genel düzen algısını bozar ve afişin akışını zayıflatır. Oran-orantıda figürün büyük ve baskın yerleşimi, alt kısımdaki yazı alanını geri plana iter ve kompozisyonda dengesizlik oluşturur. Figürün baskınlığı, tasarımın rahat okunmasını ve sade algılanmasını zorlaştırır.

Vurgu genel anlamda güçlüdür; ancak parçalı ve karmaşık yapı, odak noktasının tam anlamıyla hissedilmesini engeller, izleyici dikkati farklı alanlara dağılır. Bütünlük zayıftır; figür, çizgi ve tipografi arasında bağlantılar yeterince kurulamaz, geçişler kopuk görünür ve genel akış bozulur.

Zıtlık çok güçlü uygulanmış, koyu tonlar ve keskin geçişler tasarımı dikkat çekici kılsa da göz yorgunluğu yaratır ve tasarımın dengeli yapısını gölgeler. Renk paleti, orijinal afişin dengeli tonlarından uzak; daha koyu ve sert tonlar tercih edilmiş, bu da tasarımı dramatik bir hale getirmiştir.

Tipografi hatalı ve okunması güçtür; kelime bozuklukları, genel tasarım bütünlüğünü zayıflatır ve mesajın net şekilde izleyiciye ulaşmasını engeller. Sonuç olarak, Leonardo afişi cesur, enerjik ve dikkat çekici bir yaklaşım sunsa da orijinal afişin sade, net ve düzenli Art Deco ruhunu tam olarak yansıtamaz. Daha çok deneysel bir yorum olarak öne çıkar.

3.10.5. DALL·E ile Oluşturulmuş Art Deco Afişin Yorumlanması

Görsel 120: DALL·E,30.06.2025

DALL·E üretimi afiş, genel tasarım dili, çizgi netliği ve form yaklaşımı bakımından orijinal Art Deco afişin ruhuna oldukça yakın bir çalışma olarak öne çıkar. Tablodaki analizlere göre değerlendirildiğinde, denge başarılı şekilde korunmuştur; merkezi gemi formu izleyici bakışını net biçimde odakta toplar ve tasarımda güçlü bir düzen duygusu yaratır. Bu düzen, afişin akıcı ve sade algılanmasını sağlar. Oran-orantıda şekil ve yazı arasındaki ilişki dengelidir; boyutlar uyumlu, boşluk kullanımı kontrollüdür ve genel kompozisyon gözü yormadan ilerler. Bu durum tasarımın genel akışını güçlendirir.

Vurgu çok güçlüdür; gemi formu belirgin şekilde odakta yer alır, izleyici ilgisini kolaylıkla toplar ve afişin ana karakterini oluşturur. Bütünlük büyük ölçüde sağlanmıştır; figür, çizgi ve tipografi arasında kurulan uyumlu bağlar tasarımın akıcılığını destekler ve estetik bir bütünlük sunar.

Zıtlık dengeli kullanılmış, renk geçişleri yumuşak ve gözü yormayacak düzeydedir; bu durum tasarımın güçlü ve dinamik duruşunu destekler. Renk paleti canlı, orijinal afişe yakın tonlar içerir; bu renkler tasarımın enerjisini artırır ve gemi formunu daha çarpıcı hale getirir.

Tipografi genel olarak düzenli, okunaklı ve mesajın net şekilde izleyiciye ulaşmasını sağlar; ufak hatalar olsa da bütünlüğü bozmaz. Sonuç olarak, DALL·E afişi orijinal Art Deco afişin sade, güçlü ve şık çizgisini başarılı şekilde dijital ortama taşır. Yakın, etkileyici ve estetik bir yorum olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında, her biri belirli bir modern sanat akımını temsil eden özgün afişler seçilmiş ve bu afişler ayrıntılı betimlemelerden sonra Midjourney, Ideogram, Leonardo ve DALL·E gibi yapay zeka tabanlı araçlarla yeniden üretilmiştir. Elde edilen sonuçlar grafik tasarım ilkeleri ve elemanları çerçevesinde incelendiğinde, araçların bazı akımlarda daha yakın ve başarılı sonuçlar ortaya koyduğu, bazılarında ise sınırlı düzeyde kaldığı görülmüştür. Genel olarak illüstratif ve realist ögeler içeren, detaylı figür ve sahneler barındıran akımlarda daha iyi benzerlikler yakalanırken; tipografi ağırlıklı, asimetrik ya da çok sade geometrik düzenlere dayalı akımlarda başarı oranı düşmüştür.

Arts and Crafts afişlerinde el işçiliğini çağrıştıran figürler, sıcak kahverengi tonları ve simetrik düzen Leonardo ve DALL·E tarafından daha doğru yakalanmış, Midjourney sahneyi dijital efektlerle dramatik hale getirmiş, Ideogram ise sadeleştirmeyle detayları kaybettirmiştir. Art Nouveau örneklerinde kadın figürü, kıvrımlı saçlar ve dekoratif tipografi Leonardo ve DALL·E'de oldukça başarılı biçimde görülmüş, Midjourney güçlü ama biraz sert bir anlatım üretmiş, Ideogram ise süsleme zenginliğini kaybederek daha basit bir görsel ortaya koymuştur. Fütürizm afişlerinde diyagonal çizgiler, mekanik eller ve hız duygusu Midjourney'de güçlü biçimde yansımış, DALL·E de başarılı sonuçlar vermiştir; Leonardo ölçülü bir bütünlük sunarken Ideogram durağan kalarak akımın enerjisini yeterince aktaramamıştır.

Dadaizm çalışmalarında kaotik tipografi, rastlantısal düzen ve kolaj havası Midjourney'de daha yakın sonuçlar üretmiş, DALL·E tipografik denemelerde öne çıkmıştır; Leonardo fazla düzenli kaldığı için kaotik yapıyı tam verememiş, Ideogram ise sade yaklaşımıyla akımın ruhunu yansıtamamıştır. Sürrealizm örneklerinde düşsel atmosfer, gerçeküstü sahneler ve illüstratif ögeler Midjourney ve Leonardo'da daha başarılı biçimde ortaya çıkarken, DALL·E orta düzeyde yakın bir çözüm sağlamış, Ideogram ise sadeleştirmeyle bu akımın karmaşık hayal gücünü sınırlı aktarmıştır. De Stijl çalışmalarında temel renkler ve yatay-dikey bloklar Ideogram ve DALL·E tarafından daha net biçimde yakalanmış, Midjourney fazla efekt katarak sadelikten uzaklaşmış, Leonardo ise yeterince minimalist olamamıştır.

Bauhaus afişlerinde tipografi, geometrik düzen ve işlevsel estetik Leonardo'da en dengeli biçimde ortaya çıkmış, Midjourney daha teatral sonuçlar üretmiş, DALL·E bazen

tipografide hata yapmış, Ideogram ise sade düzen kurmuş ama yazıyı tam entegre edememiştir. Konstrüktivizm örneklerinde keskin geometriler, diyagonal düzenler ve propaganda dili Midjourney ve DALL·E'de güçlü sonuçlar verirken, Leonardo ölçülü ama daha sade kalmış, Ideogram ise fazla düzenli kalarak dinamizmi verememiştir. Suprematizm afişlerinde saf geometrik formlar ve boşluk kullanımı DALL·E ve Leonardo'da daha uygun biçimde yansıtılmış, Midjourney gereksiz detaylarla yüklenmiş, Ideogram ise aşırı sadeleştirme yaparak yüzeysel kalmıştır. Art Deco örneklerinde simetri, lüks estetik ve dekoratif tipografi Leonardo ve DALL·E'de başarılı bir biçimde yakalanmış, Midjourney abartılı ve teatral yorumlara yönelmiş, Ideogram ise sade kalarak akımın ihtişamını tam verememiştir.

Tüm bu değerlendirmeler birlikte ele alındığında yapay zeka araçlarının illüstratif ve realist ögeler içeren çalışmalarda daha yakın benzerlikler ürettiği, ancak tipografi, asimetrik düzen ve aşırı sade geometrik yapılar söz konusu olduğunda sınırlı başarı gösterdiği söylenebilir. Midjourney dramatik vurgu ve hareket etkisinde öne çıkarken, Leonardo denge ve estetik uyumu daha iyi sağlamıştır. DALL·E renk ve tipografi bütünlüğünde başarılı olsa da kimi zaman yüzeysel kalmış, Ideogram ise sadelik ve netlikte güçlü olsa da detay kaybı nedeniyle çoğu akımda sınırlı kalmıştır.

Sonuç olarak bu tez çalışması, sanat akımlarının özgün afişlerinden hareketle yapay zeka araçlarının üretim kapasitesini karşılaştırmalı biçimde ele almış; elde edilen bulgular, yapay zekanın biçimsel özellikleri belirli ölçüde doğru biçimde yansıtabildiğini, ancak kavramsal bütünlük ve tarihsel bağlamı aktarmada sınırlı kaldığını göstermiştir. Özellikle figüratif ve detaylı görsellerde daha başarılı sonuçlar elde edilirken, soyut, tipografik ve asimetrik düzenlemelerde zorluklar yaşandığı; böylece farklı sanat akımlarının bazı yönlerinin güçlü biçimde benzetilebildiği, bazılarında ise yalnızca yüzeysel tekrarlarla sınırlı kalındığı ortaya konmuştur.

ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, yapay zeka tabanlı görsel üretim araçlarının sanat akımlarının biçimsel özelliklerini belirli ölçüde yansıtabildiğini, ancak kavramsal bütünlük ve tarihsel bağlamda sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu doğrultuda ileride yapılacak araştırmalara ve uygulamalara ilişkin çeşitli öneriler sunulabilir.

Öncelikle eğitim kurumlarında grafik tasarım müfredatına yapay zeka tabanlı programların dahil edilmesi önerilmektedir. Bu sayede öğrenciler, yalnızca tarihsel afişleri analiz etmekle kalmayıp aynı zamanda yapay zeka araçlarıyla yeniden üretim deneyimi yaşayarak sanat akımlarının biçimsel özelliklerini daha iyi kavrayabilirler. Bu tür uygulamalar, tasarım eğitiminin hem analitik hem de yaratıcı boyutunu güçlendirebilir. Ayrıca yapay zekanın üretim kapasitesi, öğrencilere hızlı deneme ve karşılaştırma imkânı sunarak öğrenme sürecini daha dinamik hale getirebilir.

Sanatçılar ve tasarımcılara yönelik olarak yapay zeka araçlarının yalnızca taklit edici değil, aynı zamanda özgün üretim süreçlerini destekleyici bir araç olarak görülmesi önerilmektedir. Bu noktada sanatçıların yapay zekadan ilham alarak yeni estetik anlayışlar geliştirmesi, geleneksel sanat akımlarının çağdaş yorumlarla yeniden üretimine katkı sağlayabilir. Ancak yapay zeka araçlarının tarihsel ve kavramsal bütünlüğü eksik yansıtabilmesi nedeniyle, insan yorumunun ve eleştirel bakış açısının üretim sürecinde vazgeçilmez olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Literatür açısından bakıldığında, mevcut çalışmaların çoğunda yapay zekanın biçimsel benzerlikler üretme kapasitesine odaklanıldığı; fakat izleyici algısı, kullanıcı deneyimi, estetik beğeni ve kültürel bağlam gibi boyutların yeterince incelenmediği görülmektedir. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalarda, yapay zeka üretimlerinin izleyiciler üzerindeki algısal ve duygusal etkileri, sanatçıların ve tasarımcıların üretim süreçlerine nasıl katkı sağladığı ve sanat akımlarının kültürel değerlerinin ne ölçüde korunabildiği gibi konulara ağırlık verilmelidir. Ayrıca farklı yapay zeka araçlarının karşılaştırmalı performanslarının daha geniş örneklem gruplarıyla incelenmesi, bu teknolojilerin potansiyelini daha kapsamlı biçimde ortaya koyacaktır.

Son olarak, eğitimden profesyonel tasarıma ve literatür gelişimine kadar uzanan bu öneriler doğrultusunda yapay zeka araçlarının yalnızca görsel üretim değil, aynı zamanda analiz, eleştiri ve özgün tasarım geliştirme süreçlerinde de etkili biçimde kullanılabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Akçay, R. A. (2023). Sanal Gerçeklik Bağlamında Yapay Zekâ ve Portre. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 86.

Akyol, G. (2024). Yapay Zekâ Destekli Tasarım Uygulaması ile Üretilen Kitap Kapaklarının Tasarım İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 97.

Alkan, İ., & Oduncu, S. (2024). Yapay zekâ'da güncel yaklaşımlar: Bir tasarım aracı olarak veri görselleştirme teknikleri. Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Sanatta Dijitalizm Özel Sayısı, 171–182. https://doi.org/10.17484/yedi.1483618

Arık, S. (2023). Yapay Zekâ ve Grafik Tasarım İlişkisi ve Grafik Tasarımın Geleceğinde Etkisinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 79.

Barr, A. H., Jr. (1952). De Stijl. The Bulletin of the Museum of Modern Art, 20(2), 6–13. https://doi.org/10.2307/4058213

Becer, E. (2011). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi.

Becer, E. (2016). Modern Sanat ve Yeni Tipografi. Ankara: Dost Kitabevi.

Black, I. (2000). Art Nouveau 1890–1914. The London Journal, 25(2), 110–118. https://doi.org/10.1179/ldn.2000.25.2.110

Bulut, Ş., & Özdal, M. A. (2024). Yapay zekâ destekli grafik tasarımda yaratıcılığın dönüşümü. İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 553–571. https://doi.org/10.52122/nisantasisbd.1480136

Bulut, Ş., & Özdal, M. A. (2025). Grafik tasarımda yapay zekâ teknolojisinin yaratıcılık üzerine etkisi. Baçini Sanat Dergisi, 3(5), 1–28.

Ceroni, V. (1944). When Future Met Its Past (The "Futurism" of Filippo T. Marinetti). The Modern Language Journal, 28(8), 114–123. https://doi.org/10.2307/318933

Çakır, B. (2021). Türk Grafik Tasarım Tarihinde Mengü Ertel Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul, 117.

Çeken, B., & Akgöz, B. (2024). Yapay zekânın tasarıma etkisi ve DALL-E örneği. Sanat ve Tasarım Dergisi, 14(1), 374–397. https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1506116

Çeken, B., & Şen, O. (2023, May). Grafik tasarım sektöründe yapay zekanın kullanılması (Midjourney). 1st International Conference on Contemporary Academic Research (ICCAR), Konya, Turkey. All Sciences Proceedings. https://as-proceeding.com/index.php/iccar

Çeken, B., & Terzi, M. F. (2024). Yapay zekâ, grafik tasarım ve insan yaratıcılığı: İhap Hulusi Görey'in afişleri üzerine bir deneme. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 13(26), 269–300.

Çimen, B. (2023). Üretken Sanat Kavramında Yapay Zekânın Yaratıcılığı ve Grafik Ürünlerin NFT'ye Dönüşümü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 95.

Çolak, E. (2021). Sanayi Devriminin Doğurduğu Sanat Anlayışları ve Grafik Tasarımın Bu Süreç İçerisindeki Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 144.

Coşkun, C. (2024). Sanat ve tasarım alanında üretken yapay zekâ sistemleri. SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, 17(33), 470–481.

Demir, B. (2022). Türk Mitolojisinde Yer Alan Sembollerin Grafik Tasarım Sanatına Yansıması. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun, 94.

Demirayak, F. (2022). Grafik Tasarım, Medya ve İletişim. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 118.

Deveci, M. (2022). Yapay zekâ uygulamalarının sanat ve tasarım alanlarına yansıması. Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9, 119–140.

Durukan, E. (2022). Grafik Tasarımın Sanata Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 72.

Fry, E. F. (1966). Cubism 1907–1908: An early eyewitness account. The Art Bulletin, 48(1), 70–73.

Gazzotti, M. (2011). Books and graphics in the time of futurism. History and Theory, (19), 1–9.

Gölgelioğlu, C. (2023, November). Günümüz yapay zekâ araçlarının kentsel tasarım alanındaki potansiyelleri üzerine: Midjourney ve ChatGPT örnekleri. In 47. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu (pp. 1–15). Ankara, Turkey. https://www.researchgate.net/publication/382659435

Günay, M. (2024). Yapay zekânın tasarıma ve tasarımcıya etkileri. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 59(2), 754–764. https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.24.04.2335

Güney, M., & Dursun, N. (2021). Grafik tasarımda disiplinlerarası bir yaklaşım: Yapay zekâ. International Social Sciences Studies Journal, 7(87), 3631–3640. http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3509

Gürdal Pamuklu, A., & Bakar Fındıkcı, M. (2023). Grafik tasarımın geleceği: Yapay zekâ ve insan. Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi), 7(2), 177–191.

İlhan, Y. K. (2023). Yapay Zekânın Sanata Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 84.

Kalaycı, M. (2022). Çağdaş Sanat Akımları'nın Grafik Tasarımı Üzerindeki Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 104.

Kaya, G. (2023). Görsel Sanatlarda Yapay Zekâ ve Yaratıcılık İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 98.

King, A. (2008). William Morris Arts & Crafts Aesthetic Rhetoric. American Communication Journal, 14(Special), 1–10.

Kocaman, Ş. (2021). Grafik tasarım endüstrisinde yapay zekâ. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 8(77), 3000–3016. http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2843

Margolin, V. (1984). Constructivism and the modern poster. Art Journal, 44(1), 28–32. https://doi.org/10.2307/776670

Meggs, P. B., & Purvis, A. W. (2012). Meggs' History of Graphic Design. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Özaydın, A. (2024). Grafik Tasarım Pratiğinde Üretken Yapay Zekânın Etkinliği Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 85.

Özdemir, A. (2022). Yapay zekânın grafik tasarıma ve tasarımcıya etkisi. Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 628–637. https://doi.org/10.17218/hititsbd.1205445

Özgür, S. (2023). Yapay Zekâ Teknolojisinin Tasarım Alanına Yansıması ve Bir Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 80.

Russell, S. (2010). Artificial intelligence: A modern approach. Artificial Intelligence, 20(1), 17–36.

Russell, S. J., & Norvig, P. (2016). Artificial intelligence: A modern approach (3rd ed.). Harlow: Pearson Education.

Sancaklı, G. (2023). Grafik Tasarımcının Yeni Aracı: Yapay Zekâ. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 73.

Şahin, N. (2019). 19. Yüzyıl Sanayi Devriminden Sonra Gelişen Sanat Akımlarının Grafik Tasarıma Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 138.

Şahin, S. (2021). Grafik Tasarımda Çağdaş Yönelimler: Yurdaer Altıntaş, Sadık Karamustafa ve Bülent Erkmen. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara, 156.

Weill, A. (2012). Grafik Tasarım (O. Türkay, Çev.) (5. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yüceer, M. M. (2023). Grafik Tasarım Geleceğinde Yapay Zekâ Programları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 73.

Zor, A. (2014). Modern sanat akımlarının grafik tasarıma ve tipografinin doğuşuna etkisi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi (IJSES), 4(1), 01–07.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1: William Morris "Strawberry Thief"(Çilek Hırsızı), 1883

Kaynak: https://www.peyzax.com/bir-sanat-akimi-olarak-arts-and-crafts/

Görsel 2: William Morris, Kelmscott Press, 1897

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Story_of_the_Glittering_Plain

Görsel 3: Jules Chéret ‘‘Le Biche au Bois’(Ormandaki Dişi Geyik), Oyun Afişi,1886

Kaynak: https://encyclopedia.design/2023/04/21/jules-cheret-father-modern-poster-art/

Görsel 4: Eugéne Grasset, Exposition, afiş, 1894

Kaynak:https://arthive.com/artists/62031~Eugene_Grasse/works/526808~Exhibition_poster_by_Eugne_Grasset

Görsel 5: Julet Cheret, Redoute des Etudiants, afiş, 1894

Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/1477812372709253/

Görsel 6: Pablo Picasso, Ağlayan Kadın, 1937

Kaynak: https://guzelsanatlarlisesi.com/aglayan-kadin-pablo-picasso-inceleme/

Görsel 7: Guernica, Pablo Picasso, 1937

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Guernica_(tablo)

Görsel 8: Pablo Picasso, Avignonlu Kadınlar, 1907.

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Les_Demoiselles_d'Avignon

Görsel 9: Fütürizm Bildirisi, 1909

Kaynak: https://hukukbook.com/futurizm-bildirgesi/

Görsel 10: Filippo Tommaso Marinetti “Zang Tumb Tumb’ Kitap Kapağı,1914

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Zang_Tumb_Tumb

Görsel 11: Guillaume Apolinaire kitabından sayfalar, 1918

Kaynak: https://fr.aleteia.org/2018/11/08/guillaume-apollinaire-un-poete-catholique/

Görsel 12: Kazimir Malevich'in "Suprematizm", Krasnodar Sanat Müzesi

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Süprematizm#

Görsel 13: Kazimir Malevich, 1913

Kaynak: https://www.soylentidergi.com/sanat-ve-beyaz-kazimir-malevichin-beyaz-ozgur-ucurumu/

Görsel 14: Marcel Duchamp, 1919

Kaynak: https://www.sanatinoykusu.com/marcel-duchamp/

Görsel 15: Marcel Janco, 'Dada Akşamı' için afiş, 1918

Kaynak: https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-konstruktivistler-ve-dadaistler-kongresi/3210

Görsel 16: Raoul Hausman, The Art Critic (1919-1920).

Kaynak: https://www.tate.org.uk/art/art-terms/d/dada

Görsel 17: Theo Van Doesburg & LaszloMoholy- Nagy, kapak tasarımı, 1925

Kaynak:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grundbegriffe_der_neuen_gestalten den_Kunst_cover_02.jpg

Görsel 18: Piet Mondrian, Kırmızı, Sarı, Mavi ve Siyah Kompozisyon, 1921**.**

Kaynak:https://en.wikipedia.org/wiki/Composition_with_Large_Red_Plane%2C_Yellow%2C_Black%2C_Grey_and_Blue

Görsel 19: Herbert Bayer, Kandinsky Bauhaus'un 60. Yıldönümü afişi, 1926

Kaynak: https://design-is-fine.org/2013/03/14/exhibition-poster-for-kandinskys-60th-birthday/

Görsel 20: Herbert Bayer, Sergi afişi, 1927

Kaynak: https://www.moma.org/collection/works/159368

Görsel 21: Alexander Rodchenko “Leningrad Yayınevi” afişi, 1925

Kaynak: https://arch365bilgi.blogspot.com/2018/04/alexander-rodchenko.html

Görsel 22: Stenberg Kardeşler Film Kameralı Adam Film Afişi, 1929

Kaynak: https://mx.pinterest.com/pin/797911259017791699/

Görsel 23: Rene Magritte, ‘‘Minotaure’’dergisi iç kapak tasarımı, 1937

Kaynak:https://www.johncoulthart.com/feuilleton/2025/04/07/minotaure-1933-1939/?utm_source

Görsel 24: Salvador Dali “Belleğin Azmi”, 1931

Kaynak: https://artucky.com/blogs/blog/salvador-dali-bellegin-azmi-tablosu

Görsel 25: Adolp Mouron Cassandre, ‘L’Intransigeant gazetesi’ için afiş, 1925

Kaynak: https://offtheleash.net/2024/02/11/the-art-of-the-art-deco-poster/

Görsel 26: A.M. Cassandre Grand Sport afiş, 1931

Kaynak:https://thewestologist.wordpress.com/2014/04/25/art-deco-glamour/?utm_source

Görsel 27: Cassandre, Pivolo afişi, 1925

Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/7036943162321082/

Görsel 28: Lascaux Mağarası Duvar Resmi M.Ö. 15000-1000 arası

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File%3ALascaux2.jpg

Görsel 29: Yapay zeka yapısı (Taulli, 2019)

Kaynak:https://authoritypartners.com/deep-neural-networks-with-r-tensorflow-and-keras/

Görsel 30: Bir Yapay Sinir Ağı Modeli (URL 26, 2019)

Kaynak:https://mr-tuncelss.medium.com/ann-artificial-neural-network-algorithm-algoritması-772332125403

Görsel 31: Art&Crafts Exhibition Society Poster, The New Gallery,1888

Kaynak: https://www.trc-leiden.nl/trc-needles/organisations-and-movements/artistic-movements/arts-and-crafts-movement

Görsel 40: JOB Cigarettes Poster, Alphonse Mucha,1896

Kaynak: https://www.myddoa.com/job-cigarettes-alphonse-mucha/

Görsel 49: Fortunato Depero, 1926.Geleceğin Işıkları- Bitter ve Cordial Campari Afişi

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Görsel 58: Dr.Mabuse Film Afişi, Kazimir Malevich, 1925

Kaynak:https://simple.wikipedia.org/wiki/File:Доктор_Мабузо_плакат_Малевича.jpg

Görsel 67: Küçük Bir Dada Gecesi Duyuru Afişi, Theo van Doesburg ve Kurt Schwitters, 1922

Kaynak:https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-konstruktivistler-ve-dadaistler-kongresi/3210

Görsel 76: Bart Van Der Leck, Sergi afişi, 1919

Kaynak:https://mcbcollection.com/campaigns/viewcampaign/pWZut9plj9G4dOO0BriGehGaSNeO0bE-8TbpQON3rv617aavIoG0wTlBj_iPrFkjTmBpVR-qXf-Q9T8pD9wIoMrsVD2oJgn

Görsel 85: Bauhaus Sergi Afişi, Joost Schmidt, 1923

Kaynak:https://bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/works/graphic-printshop/poster-for-the-1923-bauhaus-exhibition-in-weimar

Görsel 94: Kırmızı Kamayı Beyazları Vur Afişi,El Lissitzky, 1919

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Görsel 103: Ecposition International edu Surrealisme Sergi Afişi, Salvador Dali& Marcel Duchamp,1958

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements

Görsel 112: Normandie Afişi, A.M. Cassandre, 1935

Kaynak: https://www.guggenheim.org/articles/checklist/cosmopolitan-and-colonialist-the-multiple-meanings-of-fortunato-deperos-advertisements